

ПРОТОКОЛИ

3188/4

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КОЈА ЈЕ ДРЖАНА У БРАГУЈЕВЦУ 1877.

Миб. 33275

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1877

ПРОТОКОЛИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

1877 ГОДИНЕ, У КРАГУЈЕВЦУ.

Састав и отварање Народне Скупштине

I ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

На дан 19 Јуна 1877 године, пре подне, а после свршене службе божије, скупише се народни посланици у дворану скупштинску, где је присутан био и гос. министар унутр. послова, који предаде на председнички сто печат Народне Скупштине, а уједно изјави, да се и акта скупштинска под печатом предају на даљи рад.

Имећу народних посланика беше говора да се претходно избере једно лице, које је по годинама најстарије, да заузме место председничко и да руководи док се избере одбор за прегледање пуномоћја и пријављивање посланика.

Нашло се, да је г. Степа Мирковић, посланик из окр. шабачког, по годинама најстарији и овај заузе председничко место.

Г. Степа као председник рече, да се изберу 9 лица која ће се звати „одборници за прегледање пуномоћја и пријављивање посланика.“

Ђурђе Ђоровић предложи, да буду у овоме одбору она лица, која беху ланске год. у одбору за молбе и жалбе.

Јован Бошковић предложи: Вују Васића, Димитрија Јовановића, Драгутина

Рианића, Аврама Јовановића, Ковачевића, Радуловића, Николу Радовановића, Вукомановића и Кукића: по то што овоме предлогу би противан Урош Кнежевић, дајући уједно ову радњу одбору контролном, а Рака Кукић предлагајући да се приступи избору гласањем, то су за контролоре позвати Стеван Д. Поповић и Рака Кукић.

По што дођоше контролори, онда председник по други пут уписа Скупштину: хоће ли Скупштина ова лица гласањем да избере или да их он сам кандидира? На овај последњи предлог (Скупштина је пристала, и тако г. Степа изабра ова лица:

Јована Бошковића, Асентија Ковачевића, Илију Стојановића, Милана Кујинића, Павла Самуровића, Раку Кукића, Илију Јокановића, Војина Радуловића и Николу Радовановића.

Скупштина одобри ова сва лица као одбор „за прегледање пуномоћја и пријављивање посланика.“

За овим председник закључи саста-
нак у 12 сахата пре подне, и заказа други за после подне у 4 сахата, на коме да се стари посланици пријаве, а нови поднесу пуномоћја.

II ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

19 Јуна 1877 године, после подне.

Састанак је отворен у 4 сахата по подне.

На овај састанак дођоше посланици

то само занесаше где станују, јер се то захтева чланом 3 посл. реда.

Трећи састанак би заказан за сутра у 7 и по сах. пре подне.

III ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

20 Јуна 1877 г. пре подне.

Састанак је отворен у 8 сах.

За столом су председништва: чланови одбора за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја, под председништвом Јована Бошковића.

За министарским столом сви г.г. министри.

Председник Бошковић износи списак свију посланика народних и Књажевских на прочитање, а тако исто и извештај одборски.

Секретар Илија Стојановић прочита најпре списак свију посланика, за тим прочита акт г. министра унутр. дела од 19 Јуна ове год. НБр. 5149, који гласи овако:

Народној Скупштини.

Списак народних и Књажевских посланика за скупштинску периоду 1875, 1876 и 1877 годину, министар унутрашњих дела има част поднети Народној Скупштини у пропису под % и % с тим, да су у прошлој години умрли следећи народни посланици: Коста Спужих, из варош Шабац; Нико Остојић, из срез подгорски у окр. ваљевском и Петар Ђуричић, из срез бањски у округу алексиначком; па за то су, на основу чл. 3 и чл. 4, као и трећег одељка чл. 79 изборног скупштинског

закона, указом Његове Светлости изабрани нови избори народних посланика у тим местима, и изабран је у Шапцу г. Ђорђе Топузовић, трговац; у срезу бањском окр. алексиначком Станисав Х. Павловић, трг. из бање алексиначке, и у срезу подгорском округа ваљевског госп. Марко Јанчић, трговац из Лопатња; а чијим изборима акта се поднесе под %.

Осим места Спужиховог, Остојићевог и Ђуричићевог, смрћу њиховом упражњених, упутило се се прошле 1876 год. још два места народних посланика и то: за варош Јагодину и за срез грочански у округу београдском; јер су оба те године ступањем у војну службу, као активни официри, постали државни чиновници, у след чега су, по члану 48 устава, престали бити народни посланици. Места ове двојице народних посланика остала су до сад недопуњена, сходно четвртог одељку чл. 79 избор. скупш. зак.

Акта прошле Скупштине прилажу се у прилогу под % из даљег поступак.

НБр. 5149.

19 Јуна 1877 год.

Крагујевац.

Министар унутр. дела
Рад. Милојевић, с. р.

За овим прочита извештај одборски који гласи овако:

Народној Скупштини.

Одбор састављен, према члану 2 пословног реда у Народној Скупштини, за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја, нашао је, према акту гос. министра унутрашњих послова од данашњег НБр. 5149, да су у целој земљи три посланичка места упражњена, а на име: посланика за варош Шабац, где је сада изабран г. Ђорђе Топузовић, трговац ондашњи; за срез бањски, где је сада изабран Станисав Х. Павловић, трговац из Бање, и за срез подгорски, где је сада изабран г. Марко Јанчић, трг. из Лопатња.

О свима овим изборима поднео је г. министар записнике поверљивих скупштина, а сами посланици предали су одбору своја пуномоћја. Одбор пак, прегледајући и једно и друго, нашао је: да су именована лица законом путем за посланике изабрана; да су им пуномоћја уредна, и да их треба у Скупштину као народне посланике примити.

Даље, пријавила су се одбору и следећа господа као владини посланици, постављени накнадно за ову трогодишњу периоду, и то: г.г. Милован Спасић, члан државног савета; Александар Грујић, секрет. минист. финансије; Јован Јовановић, ректор и професор београдске; Алекса Стојковић, надзорник Љумрука; Алекса Стевановић, јавни правозаступник; Љубомир Стојановић и Коста Атанацковић, чланови суда окр. београдског; Симеа Живковић, управник крагујевачке гимназије; Васа Мацаровић, чл. кас. суда; Никола Стајевић, свешт. и Живко Недић, секр. кас. суда.

Сва ова господа поднела су одбору и своја уверења, која им је гос. министар унутрашњих дела, под 14 ок. м. бр. 4872, у смислу члана 45 устава, издао. Одбор је ова уверења прегледао и нашао, да су уредна и да се именована лица у Скупштину приме као Књажевски посланици.

На послетку г. министар унутрашњ. посл. горњим актом својим јавља Скупштини, да су још два места народних посланика упражњена, и то: за варош Јагодину и за срез грочански у округу београдском, јер су обојица у прошлој 1876 год. ступањем у војну службу, као активни официри, постали државни чиновници, у след чега су, по чл. 48 устава, престали бити народни посланици. Одбор је према овоме мишљењу, да Народна Скупштина, у смислу члана 79 изборног закона одељка четвртог, огласи именовања места посланичка за празна.

Осим овога, одбор знајући да је и Књажев посланик г. Ранко Алимпић за време рата био командант корпуси на Дрини, по указу Његове Светлости, сматра, да је тим и он промену положаја, па да је за то и његово место упражњено.

На закључку овога извешта одбор има част, према члану 9 пословника, поднети Народној Скупштини списак свију пријављених народних посланика, из којег се види, да их на окупу имаде 116 лица и да је то довољан број према члану 82 устава, да Народна Скупштина отпочне свој рад.

Односно упражњеног места за срез грочански и за г. Ранка Алимпића постоји одвојено мишљење г. Милана Кујунџића члана одбора, који се прилаже.

Списак недоставних посланика такође се прилаже.

Списак

народних посланика који нису у Скупштини дошли.

1. Живко Чолић, 2. Милија Мило-
вановић, 3. Живко Милепоновић, 4. Пе-
тар Катић, 5. Александар Николајевић,
6. Сима Несторовић, 7. Живко Степа-
новић, 8. Милија Урошевић, 9. Дими-
трије Милетић, 10. Алекса Здравковић,
11. Петар Илић, 12. Љубомир Калевић,
13. Младен Жујевић, 14. Мата Кара-
марковић, 15. Стојан Бошковић, 16.
Стојан Вељковић.

19 Јуна 1877.

Братујевац.

Председник одбора
Јован Бошковић, с. р.*

За овим прочита Милан Кујунџић
сам своје одвојено мишљење, о упраж-
њеним посланичким местима за срез
гочански и владиног посланика госн.
Ранко Алимпића.

Одвојено миљење гласи овако:

„Нема никаквих законских прописа,
који би одређивали шта може шта ли
не може посланик као посланик чинити
за време од законитог закључка једне
Скупштине на до сазива друге Скуп-
штине, т. ј. за време док се посланик
сматра са свим као и остали грађани
без каквих особитих права и дуж-
ности.

Међу тим јасно је наређење законско,
да за потпуни престанак права посла-
ника народом изабраног ваља Скупштина
да изрече одлуку своју и да место по-
сланичко за празно прогласи. Да би се
пак могло прогласити да је чије право
посланичко престало, ваља да је иза-

брани посланик или поднео оставку
Скупштини, или да нема више оних
способности и услова, који су пропи-
сани у чл. 22. изб. зак.

Према томе знајући, да је посланик
Гараганин прихватио се и вршио државну
службу само за време рата и видећи
да он данас, кад се Скупштина састаје,
има потпунице све оне услове, који се
траже од народног посланика, мислим
да место посланика гочанског по за-
кону нити је упражњено, нити да имам
права предлагати Скупштини да га као
празног прогласи.

Исто тако не држим да би умесна
била практика по којој се престанку
права Квежевих посланика не би гледа-
ло на битне промене положаја, него и
на такве промене које главни карактер
оних посланика не мењају. На по што
знам да посланик г. Алимпић службу
војну само угајед врши, то држим да
није потребно тражити нових постављења
од стране владе те да му се место у
Скупштини управни.

Предлажем дакле, да се и ова оба
посланика овере.*

Председник одбора Бошковић рече,
да је сад, по члану 9. посленог реда,
на реду полагање заклетве од стране
новоизабраних, а што се тиче решавања
о важности посланика о којима је реч
у министровом акту и одборском изве-
штају, то да се предузме по што се Скуп-
штина образује.

Посланици означени у извешћу одбор-
ском долазе те подажу заклетву пред
свештенством и министром унутр. дела.

За овим се прочита списак свију
посланика и приступи се избору канди-
дата за председника и потпредседника
Народне Скупштине.

Јереџ Шолуповић тражи 10 минута
одвоја рад договора о томе.

Алекса Поповић, противан је томе и
тражи да се одмах гласа.

Од стране Скупштине би усвојено, и
настало је гласање. По по што је проза-
вање по списку свршено и хтеле се
приступити пребројавању гласова, уз реч
Адам Богосављевић, па каже: Ранко Алим-
пић и Гараганин нису још гласали.

Председ. одбора Бошковић изјављује,
да су обојица по извештају одборском,
који је мало пре читан, искључени док
Скупштина не реши, и по томе они
не могу ни гласати.

Пироћанац вели, да су они посланици
док год Скупштина не реши да нису;
а дотле, док то Скупштина не реши,
њих не може нико искључити из реда
посланика.

Председ. Бошковић: Скупштина треба
да реши да ли они могу остати као по-
сланици; а по што Скупштина није обра-
зована, то сада о томе не може бити
речи.

Пироћанац понавља ипак, да су они
посланици, и да им нико не може то
право задржати.

Мин. унутр. дела изјављује, да они
не могу гласати док Скупштина не узме
у претрес поднесени одборски извештај,
и док не реши хоће ли они остати
посланици или не.

Пироћанац се позива на посленик,
да ова два лица дотле остају као по-
сланици, докле о томе не реши Скуп-
штина, којој само то право и припада,
а никако пак одбору.

Министар унутр. дела, позивајући се
на члан 7 посленика, налази, да је
извештај одборски правилан и законит,
и по што је одбор наредио да посланик

у Скупштини не долази док о томе Скуп-
штина не реши, да је учинио што му
је у дужност спадало. Осим овога при-
мећује г. Пироћанцу, да је исти г. Пиро-
ћанац заборавио, да још не стоји пред
Скупштином него пред одбором, и тек
по што се Скупштина образује долази
ствар пред њу, која ће овако или онако
реши.

Пироћанац спори то право да може
одбор решавати, већ може само своје
примедбе давати, а скупштинско је пра-
во да о томе решава. Дакле следствие
је то, да стоји старо стање докле га
год Скупштина не би променила, јер
свагда закони сами по себи не значе
ништа: закон каже једно на друго,
али свуда се закон, било у судовадству,
администрацији или Скупштини, има да
аплицира, ипак сам по себи не пред-
ишта. Дакле, по што Скупштина није
образована, а посланик је ланске године
признао у Скупштини, то је очевидно
да стоји старо стање и да га сада
нико други сем Скупштине искључити
не може.

Минист. унутр. дела вели, да нема
Скупштине док не буде отворена, и управ-
ља ништа на г. Пироћанца: Кад би
одбор нашао да су 100 пуномоћница
посланичких уредна а 10 да нису шта
би онда било?

Пироћанац вели: Јест, али кад би
одбор нашао, да су само 10 уредна а
100 да нису, шта ће онда бити?

Министар унутр. дела остаје при
својем и изјављује, да је радња одборска
правилна и законита, и то има тако
остати док Скупштина противно не
реши.

Ранко Тајсић мишљења је, да гласају
сви стари посланици док год Скупштина
не реши; јер ако би се увело у практику

да може одбор и старе посланике искључити, он може доћи и до тога да остави само 2 — 3.

Рака Кукић, одговарајући Тајсићу, вели: Ми на памет ништа не говоримо, него закон је такав.

Илија Стојановић, као извештач одбора, вели: По члану 48 устава чиновник, који је био у државној служби и ужива права чиновничка, не може бити народни посланик. И кад је овако, Народна Скупштина, крећући се у кругу устава, не сме друго ништа да ради, но што јој је уставом допуштено.

Одбор пак, по што је нашао, да посланик не може доћи у Скупштину, док Скупштина о њему не донесе закључак, то тако не и буде, тим пре, што Скупштина још није ни образована, па тако што не може се ни решавати. Најзад да се не би овим ситуацијама занимали, предлаже, да се види резултат гласања.

Председник одбора Бошковић вели: По што Скупштина није образована, ова ствар, коју је г. Адам покренуо, не може доћи у претрес, и само оваковим празним говорима губимо време.

Кружежевн: Кад те не може ући у претрес, онда остаје старо стање, и они нека гласају.

Председ. одбора: Ако је воља Скупштине четврт сахата одмора.

Настаје одмор.

После одмора председник Бошковић позива Скупштину да чује резултат гласања.

Кружежевн: Опет понавља: Шта би с овима, хоће ли гласати?

Раденко Драгојевић слаже се с извештајем одборским, но што Скупштина још није образована.

Милан Кујунџић почиње да чита резултат гласања. Благоје Божић прекида га и пита: Хоће ли она двојица да гласају? То најпре да се реши.

Никола Радовановић вели: Не може то бити, док се Скупштина не образује; а ништа се не сме преко закона радити, нити ми желимо.

Председ. одбора вели, да не може ствар на гласање изнети, по што влада не пристаје, и по што Скупштина по закону одговорна није.

Благоје Божић остаје при своме: Ако се не може решавати, нека они остану; јер одбор није образован за старе, већ само за нове посланике.

Милан Петровић не спори право одбору да може посланика искључити, али то право има само према новим посланицима, никако пак према старим.

Урош Кнежевић вели: Ако буде меродаван глас или г. Гарашанина или г. Ранка, да они добију превагу, онда по што се Скупштина образује, и она испита, нека реши да не вреди, т. ј. ако се искључе.

Рака Кукић вели: Баш и да гласају, они не могу пореметити резултат гласања.

Алекса Поповић спори то право одбору да може решавати, и вели: Ако се остави у пракси, онда одбор може 50 посланика искључити, те се Скупштина никад не може образовати; а то је врло опасно.

Кукић вели, да је одбор само дао своје мишљење, и ово није меродавно за Скупштину, већ може решавати како хоће.

Аксентије Ковачевић: Одбор није узео никакву власт на себе, нити је то могао, него по достави владе, да је тај и тај постао активни официр, донео је ова-

кви извештај саобразан закону, и по томе онај говор госпо. Поповића неоснован је.

Кружежевн вели: Овде није питање и Гарашанину и Ранку, већ је питање хоће ли да остану два посланика. Прочита члан 48, па вели, да Гарашанин није био чиновник кад је биран, а и сада није, и по томе могао је биран бити. Односно одбора он нема никакву власт према старим посланицима, већ само према новим, који доносе пуномоћја. И кад је овако, онда остаје старо стање, и посланици долазе у списак, могу гласати док их Скупштина не искључи.

Пон Стеван Поповић сматра и владин и одборов поступак за правичан и законит, и најављује да се пређе на резултат гласања, а не да се овако око ситуација инатимо, време проводимо и нован народни бадава једемо.

Председник Бошковић понавља, да Скупштина није образована, и по томе не може се узети у претрес ова ствар, већ моли посланике, да чују резултат гласања.

Тонузовић признаје одбор само за оно на што је овлашћен и што је имао права да уради, а не и за оно што није овлашћен.

Рака Кукић вели: Није. Одбор је дао своје мишљење, а ово није обавезно за Скупштину. По по што Скупштина није образована, не може се у претрес узети. Да је одбор праведно и по закону радио види се и по томе што је влада г. Ранка у списак уписала, а одбор га искључио.

Урош Кнежевић пита: За што је влада уписала г. Ранка у списак, а г. Гарашанина није, кад је г. Ранко променуо положај?

Алекса Стевановић спори да постављање г. Ранково и г. Гарашаниново спада у једнаку категорију. Упућује на указ, да је г. Ранко упућен да врши дужности као саветник с одличјем генерала, а г. Гарашанин постављен најпре за капетана; па после произведен за мајора; дакле види се, да има разлике. Најзад рече, да овде нема пласише да се може и с другим посланицима овако поступати, јер је овде само реч о промени положаја.

Урош Кнежевић пита: Где стоји у закону, кад народни посланик промени положај?

Драгутин Ризнић: Кад не можемо предузети гласање, онда мора неко имати власт. Власт ову врши одбор док се Скупштина не отвори. Одбору овоме пријављују се стари посланици да су дошли, а нови подnose своја пуномоћја. Дакле, по што Скупштина није образована, то она не може сада о томе ни решавати; шта више не може ни дебите бити, већ да пређемо на даљи рад.

Председ. одбора моли посланике да чују резултат гласања.

Илија Стојановић чита:

Било је 117 гласача.

Савршена већина од 59 гласова; добили су:

Димитрије Јовановић	70 гласова.
Александар Николајевић	60 "
Терзибашић	58 "
Бошковић Јоцо	56 "
Дим. Матић	56 "
Вуја Васић	54 "
Мил. Гарашанин	46 "
Милош Глишић	45 "
Наше Вуковић	43 "
Б. Тонузовић	43 "
Урош Кнежевић	40 "

С. Несторовић	28 гласова.
Н. Кружевић	25 "
Прота Јован Јовановић	13 "
Н. Радовановић	12 "
М. Кујунџић	8 "
А. Здравковић	7 "
А. Богосављевић	7 "
П. Катић	6 "
Тајсеп	4 "
Смиљанић, Симић и Ђо- ровић по	3 "
Ковачевић	2 "
Вујовић, Радисав Симић, Миленко Петровић и Сима Милошевић по	1 "

Према овоме гласању имају савршену већину Димитрије Јовановић и Александар Николајевић, и они су кандидати за звање председника и потпредседника. Ужи избор био је између оне осмо-

рице, који долазе после Николајевића, и на овоме ужем избору добили су:

Димитрије Матић	70 гласова.
Теранбашкић	63 "
Бошковић	61 "
Вуја Васић	59 "

и по томе оглашена су и ова четири лица за кандидате.

Прочита се извештај одбора којим се оверава пуномоћје г. Мате Карамарковића, Књажевог посланика.

Скупштина усваја.

Г. Мата подaje заклетву у присуству министра унутр. дела.

Према члану 10 посланиког реда одбор саставља протокол о избору 6 лица за звање председника и потпредседника, и предаје га влади. Протокол тај гласи овако:

„Састанак I

20 Јуна 1877 год. Крагујевац.

председавао

Јован Бошковић.

На данашњем састанку, а по члану 10 посланиког реда у Народној Скупштини, приступило се избору 6 лица за звање председника и потпредседника, и на првом гласању, по што је 117 гласача било, добили су:

Димитрије Јовановић	70 гласова.
Александар Николајевић	60 "
а на другом ужем избору, где је 115 гласача било, а један се од гласача уздржао, добили су:	
Димитрије Матић	70 гласова.
Михаило Теранбашкић	63 "
Јован Бошковић	61 "
Вуја Васић	59 "

Дакле добили су сви савршену већину, и њих је Скупштина огласила за кандидате за звање председника и потпредседника. Достављајући овај избор влади, умољана Његову Светлости Књаза да између оних лица изволи наименовати председника и потпредседника.

20 Јуна 1877 год.

Крагујевац.

Председ. одбора на пријављивање посланика.

Јован Бошковић с. р.

чланови:

Аксентије М. Ковачевић с. р.; Н. Радовановић с. р.; Рака П. Кукић с. р.;

Павле Сакмуровић с. р.; Војин Радугавић с. р.

известилац.

Ил. Стојановић с. р.

чланови:

Милаш Кујунџић с. р.; Илија Јокановић с. р.*

Министар унутрашњих дела прима протокол и изјављује, да ће кроз неколико минута да саопшти Указ Његове Светлости о постављењу председника и потпредседника.

Настаје одмор.

После четврт сахата долази г. министар унутр. дела и предаје Указ Његове Светлости.

Илија Стојановић чита Указ, којим се г. Димитрије Јовановић поставља за председника, а Александар Николајевић за потпредседника.

Скупштина се одазва са: „Живео Књаз“!

Председник Дим. Јовановић: Браћо! Заузимајући председничко место у овој Скупштини, сматрам за пријатну дужност, да изјавим дубоку захвалност Његовој Светлости Књазу и Народној Скупштини на поверењу, које ми је садашњим избором ukazано.

Ја ћу се старати да ову тежку и тешку дужност, коју на се примам, строго у границама закона вршим, а надам се да ћете ме и ви доводно у томе потпомаћи и олакшати, да послови скупштински иду правилим током и да се уредно свршавају.

У осталом неће сувишно бити, ако напоменем да узвишени позив посланички намеће свакоме од нас дужност, да мишљење један другог с највећом нажином и без прекидања саслушавамо, и да радимо разборито, како би наша радња могла бити земљи од користи, и како би непоколебено поверење и праведна очекивања и народа и Светлог Књаза потпуно оправдали и задовољили.

Потпредседник Николајевић: Ја вам, браћо, благодарим на поклоњеном поверењу, и трудим се да га оправдам, а у исто време ја вас као другове молим, да нама сваку могућу помоћ ukazете.

Председник Јовановић: Браћо, сад треба да приступимо избору секретара, али како је сад доцкан то да оставимо за после подне у 4 сахата.

Састанак закључен у 1½ сахата после подне.

IV ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

20 Јуна 1877 године.

Почетак у 4 часа после подне.

Присутан министар унутр. дела

Председник пита Скупштину: Је ли вољна да бира по дојакшњем начину 4 секретара?

Скупштина прима.

Долазе контролори: А. Поповић, Кукић, Секулић и Ковачевић.

Настаје бирање.

По свршеном гласању председник оглашује резултат, да су добили:

Илија Стојановић	80 гласова
Павла Срећковић	66 "
Живко Пеђић	57 "
Аксентије Ковачевић	55 "
Урош Кнежевић	42 "

На по што је савршена већина од 57 гласова, јер је гласало 112 посланика, те су прва тројица оглашена за секретаре. Хтелo се присуствовати ујам избору између Уроша и Кочачевића, по по што је Урош изјавио да му је немогуће примити се баш и да буде изабран, то је Скупштина и без гласања изјавила, да буде секретар А. Кочачевић.

По савршеном избору секретари заузимају своја места на председничком столу.

Председник: Пошто је Скупштина образована, то сад треба одредити једну депутацију, која ће ићи Његовој Светлости Књазу да га умоли да дође да отвори састанке скупштинске.

Скупштина овлашћује председника да он сам изабере.

Председник бира: Р. Милошевића, Илију Мејића, Самуровића, Бошковића, проту Јована, Н. Радовановића, Милосава Марковића, Стошића, Радевића, Илију Стојановића, Стевана Мирковића, Милоша Симића, [Живка Стевановића, Стевана Крстића, Вукосавовића, Вују Васића, Терабанића; а од владиних: Вујовића, Годубовића, проту Јакова и Симу Жинковића.

Изабрана депутација с председником и потпредседником отишла је са тим Његовој Светлости Књазу, а после $\frac{1}{4}$ сахата уз пуцању топова а у пратњи Његовог високо-преосвештенства г. Митрополита, г. г. министара, више официра и многбројног народа, Његова Светлост Књаз дошао је у дворану скупштинску и у 6 сахата после подне отворио Скупштину овом беседом:

„Почтовои посланици!“

Од како смо се последњи пут растали, извршили су се у нашој отаџбини важни

историјски догађаји. Ако се Ја, и после састанка велике Народне Скупштине, враћам на ове догађаје, то чиним једино, да с вама заједно констатујем труде, које Србија подноси на путу да одговори својем народном задатку. Више од осам месеци издржавала је она велике ратне терете, а четири месеца стајао је српски народ на бојноме пољу у борби с једном великом царевном, која против нас беше извела у бој језгру своје редовне и нередовне војске. Против оволике напале имали смо ми на другој, а привидно отвореној, одбранбеној линији нашој не само непријатеља да савлађујемо, по и своја огњишта да заклањамо од пустошења, којим је наш непријатељ рат водио. За све то време показао је српски народ издржљивост и пожртвовање, којим се он сме носити, а која Ја само с признањем споменути могу.

Историја, која се осврће само на скуп појава и њихову природну везу, оценеће нашу борбу, и Ја не сумњам, да ће она наш рат уписати Србији у заслугу.

Исто тако смео ми с поуздањем погледати и на плод, који ће нићи из крви наше. Први резултати овако великих потреса обично не следеју догађајима узастопце. Крв наша не ће остати у залуд проливена ни за источне хришћане, ни за човечанска осећања, ни за будућност српског народа.

Кад сиз Ја, по саслушању вел. Народне Скупштине, закључно мир с Отоманском Портом, обавишио сам Моје драгом народу, да се судбина источних хришћана налази у јачим рукама. Ми смо могли прекинути рат без опасности за свету ствар, која је била предмет наше борбе.

Догађаји су брзо потврдили Моје речи. Недалеко од наших граница виђу се већ

победоносне заставе Цара Ослободиоца на челу његове храбре војске.

Долазак Његова Величанства у свој главни стан у суседној румунској држави дао Ми је прилику, за којом је срце Моје жудело, да у име своје и свога народа поднесем најдубљу захвалност за моћну заштиту, коју је Он отаџбини нашој у току ланских догађаја указао.

Као што сам захвалном душом испунио ову дужност, тако вам и радосним срцем могу обавиштити, да је велидушни Монарх урођеном добротом примно нашу захвалност, на Мојој милостиво уверио и о даљој отишској брзи, коју Он води о Србији и српском народу.

У овако повољним за нас околностима можемо спокојно приступити нашем закондавичном раду, за који сам вас сазвао.

Привидно је, да ће, у след поменутих догађаја, финансијско питање заузети најважније место међу законским предлозима, које ће Моја влада пред нас изнети.

Господе посланици! И ако се Србија данас користи благодетима мира, догађаји, који се око нас развијају, тако су од изминувне важности, да нам благо наше отаџбине налагае највећу обавишност. Погрешан правца у оним судбоносним тренутцима, да, и само какво несмотрено закључење могло би да нам замути лане изгледе, који сада пред нама стоје. Ви сте већ дали доказа боритости и патриотизма, да Ја могу с пуним поуздањем очекивати, да ћете ми сви до једног, прокинути озбиљношћу времена, сложено намећу себе, сложено са Мојом владом радити, да одржимо Србију на оној моралној квини, на коју је она пред светом изашла својим парадним самонеготоровањем. Тада тек,

господе, садашњи и будући нараштаји имаће да вам захвале што сте не само одважно отпочели, по и достојно завршили најзначајнију периоду нове поестине српске.

Мило Ми је најпосле, што вам могу навестити, да је Провиђењу било угодно, да Мене обдари сином а Србију последником престола Александром. Рођен у овако пунозначајним данима. Он ће очувати и спомен свога времена и задатак наслеђен од својих предака, а Моја ће брига бити, да га одгајим у оној љубави к своме народу, којом овај династију Обреновића непроменио прати од знаменитог дана Таковског кроз сва на и најтежа времена.

Скупштина је отворена. Бог нека благослови ваш рад!

У Крагујевцу, 26 јуна 1877 г.

Милаан М. Обреновић IV. с. р.

При читању беседе Његова Светлост више је пута прекидана од стране Скупштине са „Живео!“.

По што је беседа савршена Његова Светлост оставила је дворану с речима: „Збогом, браћо, и нека вам срећан рад буде!“ Скупштина пратила Га је с бурним и ошитим усклицима „Живео!“.

Састанак је закључен у 7 сахата по подне и заказан је за сутра у 8 сахата, на коме да се бирају одборници за одбере: закондавични, финансијски и за молбе и жалбе.

Председник Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић с. р.

Потпредседник
А. С. Николајевић с. р.

Секретар
И. Стојановић с. р.

Председ. одбора за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја.
Јован Бошковић с. р.

Чланови:
Павле Сандуловић с. р., Асентије М. Кочачевић с. р., Никола Радовановић с. р., И. Јокановић с. р.

САСТАНАК I

21 Јуна 1877 године пре подне

председавао

Димитрије Ђ. Јовановић

секретар

Ил. Стојановић.

За министарским столом заступник председника министарског савета, министар унутрашњих дела, правде, просвете и финансије.

Састаanak отворен у 8 $\frac{1}{2}$ сати пре подне.

Од посланика осуствују: Алекса Здравковић, Петар Илић, Милија Урошевић, Петар Катић, Димитрије Милетић, Љубомир Балезић, Стојан Бошковић, Стојан Велковић, Живко Чолић, Милија Миловановић, Жика Миленић, Сима Несторовић, Младен Жујевић.

На окупу 118 посланика.

Председник изјављује, да је по пословнику на реду бирање одбора; и тако би приступљено гласању одборника за одбор законодавни.

Контролери: Алекса Поповић и Васа Стошић.

Гласало је 117 посланика; апсолутна је већина од 59 гласова.

На овом гласању добили су:

Димитрије Матић.....	76 гласова
Илија Стојановић.....	67 "
Јован Јовановић.....	67 "
Васа Манаковић.....	63 "
Раки Кукић.....	62 "
Радован Милошевић.....	62 "
Павле Самуровић.....	61 "
Драгутин Ризаић.....	60 "
Алекса Степановић.....	56 "
Урош Кнежевић.....	56 "

Михаило Смиљанић.....	53 гласа
Ђурђе Ђорговић.....	50 "
Јефрем Шолуповић.....	47 "
Милош Симић.....	45 "
Раденко Драгојевић.....	39 "
Илија Максимовић.....	39 "
Стеван Кретић.....	38 "
Лазар Владисављевић.....	36 "
Милић Пироћанац.....	24 "
Аврам Јовановић.....	8 "
Кујунџић.....	5 "
Глишић.....	4 "
Вуковић.....	4 "

Младен Микић.....	3 "
Васа Стошић.....	3 "
Александар Грујић.....	2 "
Радислав Тодоровић.....	2 "
Сима Милошевић, Гарашанин, Ковачевић, Перунички, Бошковић, Атанацковић, Радуловић, и Лазаревић, сви по један глас.	

И према овоме председник је огласио резултат, да су већином гласова изабрати прва осморица за одборнике; а по што треба и девети одборник, то да се предузме ужи избор између Алексе Степановића и Уроша Кнежевића.

Гласало је 111 посланика; апсолутна већина од 56 гласова; добили су:

Урош Кнежевић.....	58 гласова
Алекса Степановић.....	53 "

Према добијеној већини оглашен је

Урош Кнежевић за одборника одбора законодавног.

За овим приступљено је избору одборника за одбор финансијски.

Гласало је 114 посланика; апсолутна већина од 58 гласова. При овом гласању добили су:

Нанта Јовановић.....	73 гласа
Милован Спасић.....	62 "
Димитрије Катић.....	62 "
Никола Радовановић.....	60 "
Алекса Стојковић.....	60 "
Михаило Терзибанић.....	60 "
Ђурђе Васић.....	59 "
Јоца Бошковић.....	59 "
Михаило Радовановић.....	56 "
Милош Глишић.....	53 "
Сима Несторовић.....	48 "
Брунџевић.....	44 "
Вуковић.....	44 "
Гарашанин.....	44 "
Стошић.....	42 "
Адам.....	42 "
Тајсић.....	40 "
Ђурђе Ђорговић.....	37 "
Пироћанац.....	12 "
Аврам Јовановић.....	11 "
Миленико Петровић.....	10 "
Алекса Здравковић.....	7 "

Смиљанић, Шолуповић, Алекса Грујић, Алекса Поповић и Топузовић по 3 гласа.

Стеван Д. Поповић, Владислав Павловић, Микић и Симић по 2 гласа, а 9 посланика по 1 глас.

И тако по што су прва осморица до-

били апсолутну већину, то су оглашени за одборнике одбора финансијског, а између Михаила Радовановића и Милоша Глишића продужен је ужи избор.

Гласало је 116 посланика; савршена већина од 59 гласова; добили су:

Милош Глишић.....	62 гласа
Михајил Радовановић.....	54 "

и према овоме оглашен је Милош Глишић за одборника.

Секретар Илија Стојановић прочита указ Његове Светлости, којим се овлашћује министар правде, да може поднети Народној Скупштини предлог, да се рокови плаћања и извршења пресуда продуже.

Скупштина упућује овај предлог законодавном одбору и оглашује га као хитан.

Састаanak закључен у 1 сахат по подне и заказан други састаanak после подне у 4 сахата, на коме да се избере одбор за молбе и жалбе.

Председник

Народне Скупштине

Д. Ђ. Јовановић с. р.

Секретар

Ил. Стојановић с. р.

Опунгомењени потписници

М. Радовановић с. р.; С. Секулић с. р.;
Михаило Смиљанић с. р.; Живко Стевановић с. р.; В. К. Стошић с. р.; Аврам Јовановић с. р.

САСТАНАК II

21 Јуна 1877 године после подне

Председавао
Димитрије Ђ. Јовановић.Секретар
Илија Стојановић.

За министарским столом: министар спољних послова, министар унутр. дела, правде и финансије.

Састанак отворен у 4^{1/2} сахата по подне.

Председник изјављује да треба приступити гласању одборника за молбе и жалбе. Настаје гласање, гласало је 112 посланика. Анонелтна већина је од 57 гласова: добили су:

Коста Атанасковић	59 гласова.
Милосав Протић	58 "
Вони Радудовић	58 "
Панајот Сандуловић	58 "

и по томе ова су лица оглашена за одборнике. На другом ужем избору гласало је 111 посланика: анонелтна је већина од 56 гласова, и по томе изабрани су за одборнике: Теша Марковић са 58, Никола Стајевић, Алекса Поповић и Ђурђе Ђоровић са по 57 гласова.

За потписнице протокола, по овлашћењу скупштинском, изабра председник Скупштине ова лица: Михајла Смиљанића, Васу Стојића, Драгана Јовановића, Михаила Радомановића, Живка Стевановића и Симу Секулића.

Председник изјављује, да треба сад овластити сва три одбора да саставе адресу на Књажеву беседу, јер то њима по пословном реду припада.

Н. Крупежевић мишљења је, да се одбор по окрузима састави, као што је био 1875 год. и адресу направити, јер и по самом пословнику, члану 80, може се нарочити одбор одредити; а то је нужно да би се владаоцу боље потребе народне изјавиле. У овоме потпомажу га Алекса Поповић, Милосав Петровић, Адам Богосављевић и Васа Стојић.

Председник вели, да посланици заступљају целу Србију, а не поједине округе; одбори пак могу и без решења поједине посланике у помоћ знати.

Васа Стојић не ће милост, већ да Скупштина реши.

Милан Кујунџић не одобрава деобу по окрузима јавно у Скупштини, по вели: то може бити иначе пред конференцијом, да се договоримо, листу направимо тако, како ће у истој из сваког округа по један бити, и по томе моли председника да ову ствар стави на гласање, хоће ли овако из другаче бити, да се крај учини. У овоме потпомаже га г. Милан Пироћанац.

Председник одговори, да предмет конференције може бити само у особитим случајима.

Павле Вуковић вели: Она је иста влада, она је иста Скупштина која је 1875 год. била, па сад је могла тада бити по окрузима, за што не може сад?

Радован Милошевић вели: Ако у одборима нису заступљени сви окрузи, онда нека се из оних округа незаступљених узме по једно лице, одборима дода и с тим је ствар свршена.

Гајко Тајсић потпомаже госп. Кујунџића.

Министар правде, у име владе, пристаје, да одбори одређени дужни су узети по једног посланика из оних округа из којих не буде чланова у одборима; шта више пристаје да се председништво придружи; али да може бити бирање по окрузима у Скупштини, влада не може пристати, јер би значило Скупштину делити на округе, а народни посланици, нису само посланици појединих округа на срезова већ су целе земље.

Алекса Поповић пристаје, ако влада одбори да тај округ, чијег посланика у одбору нема, избере онога кога хоће, на тај да се потпише с осталима на адресу. У овоме потпомаже га говором Милош Глинић, а противан је да се и председништво одборима придружи, по што се то од стране скупштинске није захтевало.

Председ. одговара Глинићу, да се под председништвом не разуме само председник већ и цео персонал. На по што ће председник ту ствар руководити и у самој Скупштини, те он и по пословном реду не може да учествује у одбору. И за тим ставља питање, је су ли довољни три одбора за састав адресе која да дужни буду још по једног посланика из оног округа који није заступљен позвати.

Урош Кнежевић противан је оваковом стављању гласања, јер ово није предлог владин; не престо има се изразити влада пристаје ли или не.

Председник понавља питање. Урош остаје при своме и спори то право председнику.

Илија Стојановић мисли, да би се ова ствар лакше и брже свршила, није баш тако опасно, кад би се дозволило, да округ избере по једно лице из своје средине, па да га придружи ономе одбору, јер ни по уставу ни по пословном реду нема прописа како се адреса прави; где је више људи ту је више памети, адреса ће боље испасти. За то нека влада пристаје.

Аксентије Ковачевић, позивајући се на пословни ред где се каже, „по одбори могу позвати у средину своју по једног посланика,“ објашњава, да у овом случају кад та одбор позива не сматра га као да га саслушава, него га сматра као члана и он даје глас, па кад је тако онда нема зебње од оне речи „позвати,“ јер је то и по самом закону и уставу.

Илија Гатајац изводи из говора г. Ковачевића као да се нека милост даје, кад се каже одбор ће позвати, по он је противан томе и тражи да округ бира за себе. Потпомаже га и г. Крупежевић у овоме.

Министар спољних послова вели, по закону је јасно да могу само три одбора постојати. Нов одбор бирати то може бити по пристанку владе. На говор г. Крупежевића да је то 1875 год. одобрено, изјављује, да се тај почетак показа доста као непрактичан који је ствар и даље одвео, тако да се тражило да се по окрузима састави избор који би Скупштину за време рата у извесним пословима заступао. То поступање узело би мало по мало дух сепаратизма у Скупштини. Није ни по духу устава да се Скупштина дели на округе.

кад она представља целу Србију, по и он у име владе, као што је г. министар правде казао, пристаје, да одбори могу из оних округа који нису заступљени по једног позвати. Најзад рече, да овде не може бити гласања хоће ли бити овако или онако. По закону има три одбора, и тако остаје на да раде сами на да позову по једног из оних округа који нису у одбору.

Председник најављује, да гласања не може бити кад влада не пристаје, по по пословном реду, одбори ће саставити адресу и дужни ће бити позвати по једног посланика из оних округа, којих нема у одбору.

Секретар Стојановић прочита указ Његове Светлости по коме министарски савет може поднети и подноси Народној Скупштини неке законе на одобрење, а неке на знање што су издати за време рата.

Скупштина упућује овај указ одборима законодавном и финансијском да га заједно сврше.

Министар правде каже, да ће се по овоме указу обични прилози, обично предати, а тајни прилози показује се одбору и Скупштини.

Председник позива одборе да сутра отпочну радити.

Састанак завршен у 8 сати по подне.

Председник
Народне Скупштине,
Д. Ђ. Јовановић

Секретар,
Ил. Стојановић

Опозовани потписници:

М. Радовановић, С. Секулић М. Урошевић, Поп Аврам, Живко Стевановић, А. Петковић.

САСТАНАК III

23 Јуна 1877 године у 8 часова пре подне.

Председава председник
Димитрије Јовановић.

Протокол води секретар
Живко К. Пецић.

Присуствују сви министри.

Председник рече: Састанак је отворен.
— Посланик Милија Урошевић дошао је. — Да ли по од посланика осуствује од данашњег састанка? (Одгов: има нас доста).

Саслушајте претокот претходећег састанка.

Секретар Илија Стојановић прочита протокол претходећег састанка.

Радошко Драгејевић примети, да његов говор није тачно у протоколу забележен, али онет нека остане онако како је забележено.

Урош Кнежевић примећала, да је секретар говорио посланика неједнако бе-

лежне: неке опширно а неке кратко; и захтева да се у будуће подједнако бележи.

Секретар Илија Стојановић не прима ову оценоу, и напоми, да Урош нема права чинити примедбу на туђе говори, по само на свој говор.

За тим протокол би усвојен и потписан.

Илија Мојић, Алекса Поповић, Милан Пирећанац, Милош Глинић, представљају: да питање о посланству Ранка Азизовића и Милутина Гарашанина, који су одбором за пријављивање посланика и прегледање пуномоћја искључени из седнице до решења скупштинског, јоште нерешено стоји, а хитно је и треба га решити, једно с тога, да они не стоје у неизвесности, а друго и с тога што треба да су сви крајевни земље на Скупштини заступљени, на на основу тога траже да се ово питање претходно и то сад реши.

Председник наводи: И ако би ово питање по својој природи снадало у хитна питања, онет, по што има на окупу довољан број посланика и без њих, не може се сад решавати питање о њиховом посланству, јер према реду и закону има се претходно саставити и Књазу поднети адреса на престону беседу, а осим тога питање о посланству она два посланика није ни стављено на дневни ред. — Не чим се адреса састави и преда Књазу, ставиће се ово питање на дневни ред да га Скупштина реши.

Сад је на дневном реду владин предлог закона о мораторијуму као хитан.

Милан Кујунџић: Ја хоћу да подигнем један предлог пре него што се отпочне дневни ред, и држим да на то имам право по закону.

ПРОТОК. НАР. СКУПШ.

Председник вели: И ако законом није спречено, да се предлози појединих посланика пре адресе поднесу, учтивост сама ниште, да Скупштина пре свега одговори адресом на престону беседу.

Кујунџић апелује, да ово Скупштина реши, — не

Министар правде узме реч и наведе ово: Ја потпуно делим мишљење ове господе посланика, који кажу, да треба што пре решити о свима посланицима, који имају да учествују у овој Скупштини, и да треба позвати у Скупштину ове посланике који нису дошли. То је ствар претходна, нема сумње. По Скупштини познат је предлог владин, који је поднет на решење као хитан, а то је предлог закона о мораторијуму. Тај предлог закона стављен је већ на дневни ред као хитан. Пре предлога, који је стављен као хитан на дневни ред, не могу се никакви други претресати нити што друго пре решавати: само што се могу питања чинити.

Ја не улазим у то питање, како ће се и кад решити о овим посланицима. Ја само знам, да је сад на дневном реду и то као хитан предмет предлог закона о мораторијуму. Та ствар није ни иначе ни најмање на одлагање, јер треба дати материјалне могућности, да се закон може на време обнародовати. Молим, дакле, Скупштину да овај закон о мораторијуму још сад узме у претрес и сврши га, а после ћемо се договарати и радити друго, што је најпроче. (Чује се: врло добро!).

Што се тиче тога, да ли се овај предлог о мораторијуму може предузети пре адресе, Његова Светлост Књаз овластено ме је да кажем, како сматра, да је Скупштина своју учтивост према Књазу

показала, што је изабрала одбор за адресу, а жеља је и Његове Светлости као и Скупштине, да се предлог закона о мораторијуму одмах сарни. И тако на дневном је реду предлог закона о мораторијуму. (Чује се: Живко Ђула! Врло добро!).

Председник: Према најави г. министра ми ћемо овај закон о мораторијуму да сарнимо, а после ћемо друго предузети.

Мил. Кујунич: По закону о последњем реду, ја немам права да поднесем предлог, кад се пређе на дневни ред.

Министар правде: Увек кад Народна Скупштина хоће и влада пристане, може се ставити на дневни ред нешто, што није било одређено раније.

Мил. Кујунич: Ја сам задовољан с тим.

Председник: Дакле, да пређемо на претрес о мораторијуму. Известилац је г. Урош Кнежевић.

Урош Кнежевић чита пројект закона о мораторијуму.

Председник: Молим вас, браћо, ко има да говори о овоме закону што, нека говори у оште, на ћемо после прећи на појединости. Има ли ко што да говори?

Јеорем Шодуновић наводи, да се продуженим роком за плаћање не ће помоћи дужницима, ако се уговорени већи интереси не сведу на 6/100 и ако се не нареди повремено отплаћивање дуга и интереса; јер ће се иначе нагопити интерес, па се то све у један пут платити не може, кад истече рок мораторијуму. И

Петар Стезанић потпомаже предлог Шодуновића што се тиче интереса.

Ганко Тајсић и Павло Вуковић налазе, да је продужени рок за пострадале крајеве врло пратак и треба га продужити до 1880 године; јер пре тога вре-

мена, ма како радње и беријетне године биле, изред из тих крајева једва ће моћи да прибави куће за склониште и што му је најужније за живот, а неће бити у стању да се састара и о исплати дугова. Тајсић мисли, интерес за ове крајеве на дугове да се сведу на 6/100. Не учини ли се ово, онда ће доћи до продаје имања дужника, и кад нема кућа постаће спашајуци.

Антоније Шумкарац, из ових истих разлога, мисли, да пострадалим крајевима треба продужити рок на 6 година за исплату дугова, и да повериоци немају права интерес тражити, већ само главно.

Мијалко Терибишић и Васа Стошић налазе, да треба дужи рок за погореле крајеве оставити него што је у пројекту.

Председник вели: Кад Скупштина није у начелу противна овом закону о мораторијуму, онда нека се предложени закон чита, па о појединостима нека се чини претресање. — Сад пређимо на појединости закона.

Известилац Урош Кнежевић чита 1 тачку члана 1, која гласи: „Продужују се рокови плаћања, задржавају ед извршења пресуде и решења у грађанским споровима а обустављају забрана

За:

а, среа крајински округа крајинског,
б, округ приречки,
в, округ књажевачки,
г, округ александрички,
д, срезове: крушевачки, јосанички и кознички у округу крушевачком;
е, среа студенички у окр. чачанском;
ж, срезове: моравички, приједски, влашкиборски и рачански у окр. ужичком;
з, срезове: азбучковачки и рајевски у округу подријаском. — до Митрова-дне (26 Октобра 1878) као и до сад“.

Милан Марковић, Аврам Јовановић и Милан Кнежевић мисле, да треба узети и варош Крушевац међу пострадале крајеве; јер и ако он није у рату спаљен, људи су се из њега селили с есанима и покућанством, и све им је то скоро пропало и искварило се, а куће су им од становања војске искварене и оштећене. Осим овога М. Кнежевић додаје, да трговци крушевачки могу еитне дугове до 500 гроша наплаћивати ради издржавања и плаћања својих дугова на страни.

Ђурђе Ђеромић и Панга Срећковић потпомажу предлог, да и варош Крушевац спади међу пострадале крајеве, и да се рок плаћању дужи остави, него што је у пројекту.

Председник наводи, да се за сада не може одредити тачно колики рок треба за продужење. Мисли се, да је довољан до Митрова-дне 1878 године. До тога времена састаће се Народна Скупштина, и ако се нађе за нужну она ће га енет с владом продужити.

Никола Радовановић својим говором потпомаже навод председника.

Алекса Поповић мисли, да је ово врло важно питање због тога, што се и страваца тиче, па ако се о њему довољно не размислило, може се губити кредит земаљски код страног света. За то треба продужити претрес овога питања кроз 10 дана да се добро испита; а свакако да један рок плаћања за сву земљу треба продужити, почем је једно за друго везано, и нема разлике између сељака и варошанина што се тиче оскулице.

Влаја Стојановић мисли, да о овој тачки не треба више говорити, него да се усвоји по предлогу. А за интерес да се учини особени предлог, да се он сведу

од 12/100 на 8/100, не чекајући другу Скупштину, да се не би интерес гомилао и плаћао по 12/100 до тог времена.

Јован Бошковић, побијајући предлог Шодуновића, вели, да се дужнику не краћује законом, да и пре него што продужени рок истече повериоцу отплаћује дуг, које ће отплаћивање овај радо пријати; јер се продужење у тој цели и чини, да се они могу старати за отплату, да им се сада не би имање у бесцење продало за дугове. А противно наводи Алекса Поповића вели, да постоји између сељака и варошанина разлика. Трговац свакодневно чини промет и до новца долази, те тиме и кредитом еспац набавља, а сељак мора чекати на беријет од године до године. У осталом и он је, да се пројектирани рок продужењу плаћања узакони, па ако се нађе да није довољан, нека се енет састанком идущих Скупшттина продужи.

Сина Секулић налази, да је неосновано целе пострадале округе или срезове у једну категорију „пострадалих“ ставити; јер у тим окрузима и срезовима има села која нису ни у чему пострадали за време рата. Зато је мишљења, да само она села која су доиста пострадали дођу у прву категорију, а остала у другу.

Милош Симић ово исто прати с тим, наводећи за пример среа крајински.

Сина Милошевић и Адам Богосављевић кажу, да не треба изузетака, јер су сви људи иначе пострадали, и ако нису погорели, у ениченим срезовима.

Никола Крушевски поткрепљује разлоге Шодуновића што се тиче почасног отплаћивања дуга, а да се узакони да дужници никакав интерес на своје дугове не плате. А наводи за разлог то, што и

презакљученим трговцима остављају поверљиви 20—30, 50 и више од сто приликова, па нека се то и према себи у овој прилици учини: право је.

Д. Ризнић мисли, да би требало један рок за целу земљу продужити, а разлику учинити за непострадале крајеве само у томе, да они после три месеца почну отплаћивање тромесечно, а пострадали после рока.

Рако Кукић примећује, да се претреса 1 тачка предлога, о пострадалим крајевима, а предговорници мешају и оно што ће у 2 тачки бити. Да претресамо и решавамо једном сад само прву тачку.

Мата Карамарковић тражи, да се и Трстеник узме у пострадале крајеве, на основу оних истих разлога који су наведени за Крушевац.

Аврам Јовановић не признаје да за Трстеник постоји оно што је наведено за Крушевац, и по томе нема ни основа да се и он узме међу пострадале крајеве.

Аксентије Ковачевић каже: Три су питања овде: Хоће ли се и колико рок продужити? Хоће ли се Крушевац у пострадале крајеве уврстити, и хоће ли се и колики интерес наплаћивати? — Сва ова питања треба једном Скупштина да реши, као што је устаном позвана.

Димитрије Матић, председник у законодавном одбору, рече: Ако је исцрпљена дебата о овој првој тачки предлога, ја бих молио да нам саопштим једну примедбу која је постала у сајам одбору, који је исти предлог разгледао. Један од чланова законодавног одбора приметно је, да до сада није било довољно јасности у овом законодавном решењу од 13 Октобра, где се каже: „предузимају се рокови плаћања, одржавају од извршења пресуде

и решења у грађанским спорозима, а обустављају забране.“

Желите ли сад да се спомене, и ако у закон не може доћи, да међу тим судовима могу узимати у размисливање ове грађанске спорове о којима је овде реч. Приметило се, да, што се ове ствари тиче, није у целој земљи једнако поступано. Каже се, неки су судови примали кад се ко пријави на каже: „слушај ми сведоке о тој и тој парници, јер може да ми умре сведок.“ Заста би онда могла нека прича доћи у описност. Законодавни одбор није споменуо да то уђе у закон; али смо рекли да то изнесемо овде да само прође кроз протокол скупштински где да се каже, да иза трајања мораторијума може бити размисливање парница код судова; и за то молим да се ово усвоји и стави у протокол.

Илија Стојановић наводи, да је он у одбору покренуо ово питање, и жели да се каже: да судови морају примити парницу, изнудити је и пресудити, а не да могу као што је одбор навео. И те пресуде да се извршују после мораторијума.

Живко Недић: Ја налазим да ово питање о суђењу, о ком је г. Матић напоменуо, треба да уђе у сам закон; а не само да остане у дебатама скупштинским као објашњење које судију не веже. А треба да уђе нарочито и с тога, што истим наређењем треба узаконити, да судови за време мораторијума суде само о оним дуговима о којима нема пуноважне исправе, по којој би се могло по свршетку мораторијума тражити кратко суђење. Јер кад би се за време мораторијума судило и о дуговима по пуноважним исправама, изложила би се дужници узалудном и неправедном плаћању парничних таксе,

и решење по кратком суђењу добија се за неколико дана, те је поверљиво све једно или имао извршену пресуду или добио решење по кратком суђењу кад рок мораторијуму истиче.

Никола Радовановић налази, да је за судове оне који до сада нису поступали како треба, довољно објашњење у протоколу скупштинском назначено како имају поступати; и тако је он, да буде по предлогу г. Матића.

Милан Пироћанац: У протокол увести то значи престо тумачење закона; то суд не узима преда се нити је обавезно за њ. О томе може да узме само да се обавести, само да види какво мишљење влада у Скупштини о овоме или ономе законском наређењу. На то, што се у протоколима скупштинским при стварању закона појави и у протоколима нађе, на то се позива научар кад тумачи закон; и судије могу с тим да се служе, али то није за њих обавезно. Што се ове ствари тиче, доста се судило различно. Судити се мора по овом закону што је издат раније, јер иначе није спречено да се суди. Судило се дакле и до сада, међу тим кад дође до пресуђења следовало је престо то, да је суд морао да одбије тужбоца јер суд каже увек: „за то што ти није дошло рок плаћању одбијам се.“ Дакле ту би се могло помоћи само изреченим законом а не изјавом у протоколу. Може се казати, да се то суђење ограничава на један извесан број тражења, којима допавна средства могу да ишчезну. Али оставити сад да се може судити а да се не може наплатити што се досуди, то би било само једно суштинско излагање парничара трошковима.

Илија Стојановић: Кад један судија касационог суда каже да се не може

другачије тумачити тај закон односно суђења, него да у сам закон уђе наређење о томе, онда ја предлажем да уђе у закон овако наређење: судови су дужни, како приостепен тако и онити, да суде све парнице у којима нема одређеног рока. С тим може се избећи она небља да се парничари трошковима не излажу и на плаћање таксе осуђују; јер за све парнице око земље и иначе где нема рока може да се суди.

Председник, по што је по изјави Скупштине ствар довољно претресана, стави на гласање и Скупштина усвоји прву тачку у предложеном закону, како је предложена.

Министар правде: Кад је Скупштина усвојила владин предлог што се тиче места за која треба увести изузетни мораторијум, онда влада нема ништа против тога, ако Скупштина хоће јоште које место међу така места да стави.

Председник пита: има ли 12 посланика који потписују предлог учинени да се и Крушевац узме за место пострадалих? И Скупштина једногласно прими предлог, да се и Крушевац међу пострадалих места стави.

Министар правде: Сад молим да се реши предлог одбора, на који је и влада пристала о року мораторијума за пострадалих крајеве у 1 тачки означено, а то је до Митровадне 1878 године.

Председник ставља на гласање питање о овом року и Скупштина усвоји.

Ранко Тајсић: Наонако је тако решење Скупштине.

Министар правде: Овде се чуо један израз који влада не може пропустити без примедбе. Кад Скупштина реши што год законом као што је овде законом сад изрекла већина Скупштине да ро-

који буду до тог и тог времена, онда ја не допуштам, а мислим и да не може допустити нико, да се овде у седници скупштинској може казати да је то ипак решење. Захтева се од скупштинара, да поштују мишљење један другог, и кад смо то дужни између нас, онда у толико више дужни смо на и морамо да поштујемо решење Скупштине, и влада је дужна да учини да се оно свагда поштује. Молим нас, да се тако што више не догађа.

Председник: Сад је на реду питање о интересу. — За говор се јавља

Алекса Поповић: Питање о интересу крај је тужаљиво и опасно. Оно би не само повредило материјалан закон и земљу понизило и у неповерење довело, но би повредило устав одузимањем својине стечено. Дакле, да то питање и узмемо у претрес.

Урош Кнежевић, слажући се с овим, додаје, да је право на интерес уговором на основу закона надобитно, које се не може без сагласности уговорача преиначавати доцнијим законом.

Д. Катих признаје, да закон не може имати повратне силе за раније уговоре интереса; али мисли, да би се без повреде закона могао решити, да погореди крајеви не плате интерес не само главно, а остали само $\frac{6}{100}$.

Илија Стојановић задржава право да особени предлог о интересу поднесе, по што овде у овај предлог не може ући.

Председник предаде и Скупштина усваја, да се преко овог питања пређе на дневни ред.

Урош Кнежевић чита другу тачку предлога закона о мораторијуму, која гласи:

„За остале срезове и округе који нису означени у првој тачци, —

до Митровадне (26 Октобра) ове 1877 године.

Но за менице у овим крајевима пак важиће ово:

а, Свима меницама, којима до 11 Маја прошле 1876 године није истекао рок за наплату, продужују се рокови и после 24 Јуна ове 1877 године за онолико времена, колико им је од 11 Маја прошле 1876 године остало до истека уговореног рока, ако би тај остаток рока износио више од 60 дана. А којима би износио до 60 дана, тако-вим меницама продужује се рок плаћања до 24 Августа закључно ове 1877 године.

На овај начин продужују се и рачунају се рокови и оним меницама, којима би рок плаћања одређен био извеснога дана или извеснога месеца (§ 99 трговачкога законика), после 11 Маја 1876 год.

б, Оним пак меницама, које би биле издате у времену од 11 Маја прошле 1876 године па до 24 Јуна ове 1877 године, и којима би рокови плаћања истицали између 11 Маја 1876 и 24 Јуна 1877, продужују се рокови и после 24 Јуна 1877, још за 15 дана.“

Радован Милошевић: Јоште пре рата Скупштина су се бринуле како ће се помоћи народу који се у дугове увалио. А сад после рата где је народ знатно пострадао и где нема изгледа да ће ова година бити плодна, мени се чини овом обуставом није ништа учињено. Обуставити плаћање до извесног времена напустити да се на један пут сва тражења наплаћују, значи, напустити заустављену реку да поплави.

— Тиме ће се учинити већа штета него корист народу. Него да се одреде неки рокови постепени; јер то би могло бити од користи дужницима а и поверљивцима.

Трифун Милојевић мисли, да треба оставити рок за непострадале крајеве до 1 Јануара идуче године за плаћање; јер пре тога може се Скупштина не састати, па ако би била нужда да се рок продужи, не ће се моћи продужити без законодавног решења.

Васа Мацаревевић представља, да наш народ није тако препан и да нема новца и имања, као што нека господа опсекују, и ако је ратом доста пострадао. Ко хоће да плати и пре рока у почасним rokovima, може платити, и поверитељ ће једва чекати; ако не ће тај не ће ни онда кад му се највећи рок остави. За то није за продужење плаћања до 1 Јануара идуче године.

Димитрије Катих, Алекса Поповић и Ранко Тајселић и о овај тачци предлога понављају своје наводе, и разлоге наводе при претресу прве тачке предлога.

Адам Богосављевић вели: И успешно ратовање оназиђава земљу, а камо ли наше несрећно ратовање, од кога се народ не може опоравити ни за 10 година. Ако се овакав кратак рок остави, онда ће се створити у нашој земљи комуна. И ја се чудим како је влада могла овакав предлог поднети, кад она највише виче на комуни.

Никола Крушевић, допуњујући говор Тајселић и Адама, вели: Ако Мацаревевић говори за себе и остале чиновнике, да је довољан рок до 26 Октобра 1877 године, то има места; јер они 26 примају плату, али сељак тада није прибрао ни храну, ни обрао вино, ни ра-

кију непекао да коју зару спреми. За то је, да се продужи рок за непострадале крајеве до 1 Јануара 1878 год. и кад они рокови дођу онда да се не тражи наплата у један пут, него тада да се почне постепено отплаћивати, па макар трајало 10 година.

Благоје Божић представља ово исто, додавајући да Мацаревевић зна како је у Београду и да он има доста новца, а не зна да је сељак жељан да види дукат.

Аксентије Ковачевић доказује, да је говор Крушевића и Божића неуместан и неразложан. Постепеним rokovima за плаћање не ће се помоћи, јер дужник не ће платити без осуде. На док осуда дође на извршење на један стиги ће и за друге рокове, те тако ће опет доћи плаћање у један пут за онога ко не ће да плаћа.

Председник пита: Је ли Скупштина довољно обавештена? И она изјави да *јесте*.

Министар правде: Имам само неку примедбу да учиним на говор неке госпode. Изгледа као немарно бачена мисао и речи, којима као да би се хтелo да се баци сенка на велико предузеће народно. Вала тако, што вичете, забрањујем да прекидате мој говор. — Ја питам, госпode, хоћемо ли се ми саслужити? Ја тражим, да г. председник учини те да се одржи ред, који и Скупштина хоће. Ја мислим, госпode, да патристичким забрањује бацити сенку и називати једну свету радњу несрећном. Госпode! ја мислим да то није несрећна радња кад у ње божије и сама велика Русија улази у њеј за ону исту ствар за коју смо се и ми борили.

Што се тиче других наведених речи,

ја би х желео, да одбијајући из унутрашњим таква израз, који неће г. говорнике огорчавати, као што то њихове речи могу учинити. Ја не видим потребу а не видим ни патриотичну вољу у томе, да се набраја како је све пронало, како је све уредно, како је све испуњено и т. д. него би требало да се посавештујемо и према свему да гледамо како ћемо се помоћи. Може бити да ћемо саветом и договором моћи доћи до споразумљива како да се помогнемо. Према томе ја не могу одобрити такво чуђење неких посланика, јер као год што се ја не чудим онеме, што неки од нас предлажете, тако немају права ни они да се чуде оном што влада предлаже. Немојте мислити, да само ви вршите своју дужност за народ; требате знати, да и ми вршимо дужност нашу, коју нам је владалац поверио по праву својем. Ја не држим, да треба заједљиве речи употребљавати. То може сваки чинити, али није лако. Ми како смо знали, онако смо и чинили.

То је све што сам о томе имао да кажем. А што се тиче саме ствари, влада је у одбору дала своје мишљење, да пристаје на предлог одборски.

Председник ставља на гласање и Скупштина усваја владин предлог: да се рок за нештрадање крајеве продужи до 28 Октобра 1877 год.

Извештај Урош Кнежевић прочита даља наређења оне тачке под а. и б. и, по што Скупштина изјави, да јој је јасно и да нема шта противу тих наређења.

Председник стави на гласање и Скупштина усвоји наређења под а. и б. тачке друге.

Извештај прочита члан други предложеног закона.

Панта Јовановић рече: Господе, и ако се ова ствар брзо решава, опет мени се појавила једна мисао, која треба да се добро испита. Мени се чини овај последњи став да је врло опасан; јер не о овоме могли би познате повериоци да траже забрану и суђење, извршење и продају код судова за своје задужење, док међу тим ранији повериоци, на раније дугове, морали би окретити руке и чекати до истека законом означеног времена. Дакле, овим се ствара опасност и за раније повериоце, а и нови дужници нису заклоњени од пресуде до одређеног рока.

Јован Ђекић, Војин Радуловић, Мијалко Смилјанић, Петар Стевановић, Сима Милошевић, Миленко Петровић, Драгутин Ризнић, Илија Стојановић, Јеврем Шодуновић и Никола Радовановић потпомажу Панту Јовановића и траже, да се последње речи: *„и сви дугови који се учине од данас“* изоставе.

Председник стави на гласање и Скупштина усвоји 2 члан у предлогу, изоставивши последње речи *„и сви дугови који се учине од данас“*.

Извештај Урош Кнежевић прочита 3 члан, који је по примедби Живка Недића и Илије Стојановића додат предложеном закону од стране одбора сагласно с владом, и он гласи: „И ако је рок коме потраживању по овом закону продужен, судови ће општински и приватни и про рока примати тужбе и издати пресуде или решења у овим случајима у којима потраживац нема пуномоћне исправе а дужник не пристаје да је да.“

По такве пресуде или решења не могу

се извршавати пре овим законом одређеног рока“.

Панта Јовановић: Ова се ствар на брзо свршава, те да би се основно мишљење дати могло; али опет хоћу да приметим, како ми се чини, да се овим ствара неједнакост. Излази да се једнима даје веће право него другима. То јест, они дужници који су обавезани исправима не могу се тужити, а они који нису са исправима они се излажу да буду тужени и осуђени, и да плаћају паричне таксе.

Урош Кнежевић: Ово је додатку у самој ствари ја нисам противан, али овако га казати на овај закон, по мом мишљењу држим, да не иде. Дакле по изразу овом као што је стојало у закону и пре и сад тако је исто, само у том је разлика што се не може ни једна наплата извршити, ни било по сведоштвама било по исправима; а што се тиче тога да ли ће судови судити или не, разуме се да ће судити, само се не може извршити. Сад на један пут наплаћивати и тражити ово или оно, не може да буде, него треба да поделимо на чисто, па да кажемо продужују се рокови на ово или оно.

Димитрије Матић: Ово јесте нека тегоба. Али шта ће се; нужно је овде да смо на чисто са самим законом, па да осигурамо оне људе, који немају у рукама никакве облигације, никакве исправе. Ево дошли смо ово, на кажемо: „и дај исправу па нећеш бити осуђен“.

Аксентије Ковачевић: Овде је, господе, савршено јасна ствар. Мени се чини да не би требало о њој ни дебатovati. Господи Урош у изјаву своју каже: да се види по стилизацији овога предлога да ће моћи сви подносити тужбе

судовима, т. ј. и они који имају исправе у рукама, а то није; него је изречно казано да само могу они тужбе подносити који немају пуномоћне исправе. Па кад ја потражим исправу, онда нека ми је да, а ако не да, онда нека суд пресуди и та пресуда замењује мени исправу.

Милан Пироћанин: Вама се свима чини да је ово лака ствар. Тешко је било и са старом стилизацијом, а сад ће са овом још теже бити. Пре свега да се реши да ли је рок плаћању дошао или није, да ли је исправа пуномоћна или није, суд мора да прими тужбу. Ту се не може дати право саме једном чиновнику, судском пријавнику, па он да каже „ја не пријам тужбу“, и он да каже има ли ко право или нема. Ми нећемо да се стави у закон да се тужба не пријам, него да се каже, да се одбије од тражења. Тако бива и са забранама, каже се: „нис доказало да је рок дошао, одбијан се од тражења.“ Дакле остаје на сваки начин ово што је г. Урош приметио, да ће тужбе да се пријаму и да ће судови да суде све. Сад смо додали један додаток, који закључујући, може да се узме смисао првог става од старог закона тако, да би значило: кад су рокови продужени да судови не смеју да суде.

Председник: Овај додаток по себи је јасан. Јер судска врата не могу бити никога затворена, него кад се поднесе тужба, онда ће суд ако нађе да је тражење основано на пуномоћној исправу, а рок по овом закону још није истекао, тужбу тужночеву решењем одбацити, а не ће се унутрати у суђење, као што сматра г. Пироћанин. На против ако суд нађе да тражење тужночево није основано на пуномоћној исправу, онда ће

суд о томе судити, ако тужени не да од своје стране тужиоцу пуноважну исправу. Само пресуда не ће се извршити до рока. То је смисао овог додатка.

Скупштина усвоји и овај трећи члан у свему.

И тако је усвојен цео овај закон о мораторијуму предложени; потписали су опш. помоћени потписници, и он гласи:

„Закон

О продужењу рокова плаћања у грађанским потраживањима

Члан 1.

Закон од 11 Маја и 9 Августа 1876 год. (збор XXIX стр. 337), којим је узакоњено наређење из законодавне одлуке од 13 Октобра 1875, по којој се продужују рокови плаћања, задржавају од извршења пресуде и решења у грађанским споразумима и обустављају забране (овај закон продужен је указом од 21 Фебруара 1877, „Ср. Нов.“ бр. 49, до 20 Маја 1877 год. а указом од 27 Маја, „Ср. Нов.“ бр. 108, до 24 Јуна 1877 закључно), — остаје и даље у важности, но тако:

Тачка 1.

За:

- а, срез крајински окр. крајинског;
- б, округ приоречки;
- в, округ књажевачки;
- г, округ алашњачки;

д, срезове: крушевачки, јосанички и кезички, у окр. крушевачком и изворш Крушевац;

е, срез студенички у окр. чапљинском;

ж, срезове: моравски, ариљски, алашњачки, и рачански, у окр. ужичком;

з, срезове: азбучковачки и рађевски у окр. подринском

до Митровачке (26 Октобра) падуће 1878. годе и до год.

Тачка 2.

За остале срезове и округе који нису означени у првој тачки, — до Митровачке (26 Октобра) ове 1877 године.

Но за менице у овим крајевима нап. важиће ово:

а, Свима меницама, којима до 11 Маја прошле 1876 године није истекао рок за исплату, продужују се рокови и после 24 Јуна ове 1877 године за онолико времена, колико им је од 11 Маја прошле 1876 године остало до истека уговореног рока, ако би тај остаток рока износио више од 60 дана. А којима би износио до 60 дана, та-којим меницама продужује се рок плаћања до 24 Августа закључно ове 1877 године.

На овај начин продужују се и рачунају се рокови и овим меницама, којима би рок плаћања одређен био извеснога дана или извеснога месеца (§ 99 трговачкога законика), после 11 Маја 1876 године.

б, Овим нап. меницама, које би биле издате у времену од 11 Маја прошле 1876 године па до 24 Јуна ове 1877 год. и којима би рокови плаћања истицали између 11 Маја 1876 и 24 Јуна 1877, продужују се рокови и после 24 Јуна 1877, још за 15 дана.

Члан 2.

Под наређења овога закона не подпадају: кираје у опште све, аренде издржавања разна, заслуге слугу и осталих раденица, потрпце и штете учињене кривцом.

Члан 3.

И ако је рок коме потраживању по овом закону продужен, судова ће општински и прикостени и пре рока при-

мати тужбе и издавати пресуде и решења у овим случајима, у којима потражилац нема пуноважне исправе а дужник не пристаје да је да.

Но такве пресуде или решења не могу се извршавати пре овим законом остављеног рока.

Илија Стојановић, по позиву председника, чита указе којима се овлашћује министар финансија да поднесе Скупштини на решење буџет државни прихода и расхода за рачунску 1876/, годину.

Даље предлог закона о што бржеј исплати реквизиције пограничним странацима.

Затим предлог закона о одужењу Оп-

ског Народног зајма и измирењу исплата, које су уговорене на основу законодавних одлука од 13 Октобра и 18 Децембра 1875 и 19 Јануара 1876 год.

Најзад предлог закона о трошарини.

Председник: Састанак је закључен и други се заказује после подне у 4 часа.

Председник Нар. Скупштине

Д. Ђ. Јовановић

Секретар

Живко К. Недић

Опш. помоћени потписници:

Сима Секулић, Мијанко Радовановић, поп Аврам Јовановић, Алекса Петковић, Милија Урешевић, Живко Степановић.

САСТАНАК IV

23 Јуна 1877 године, у 4 и по часа по подне.

Председава председник

Димитрије Ђ. Јовановић.

Протокол води секретар

Живко К. Недић.

Присуствују сви министри.

Председник оглашава, да је састанак отворен. — Јави се да је посланик Ђорђе Миловановић болестан. За тим председник извести Скупштину: да су Петар Илија, Младен Жујевић и Стојан Бошковић због болести, а Љубемир Каленић, Сима Несторовић и Димитрије Милетић због домаћих послова дали оставке на посланство.

Скупштина уважи оставке, огласи места за упуштање и реши да се овим оставкама упуштају места народних по-

сланика новим избором одмах попуне, а попуњавање упуштањених места Књажевских посланика у Књажевом је праву.

Јован Рајичић тражи 3, Алекса Здравковић 10, а Петар Катић 30 дана осуетва због неопходних домаћих послова.

Скупштина одобрила Катићу 15 дана, а Рајичићу и Здравковићу колико су тражили осуетва, с тим, да се и Здравковићу осуетва рачуна од 17 ов. месеца кад га је тражио, а Катићу од данас.

Милан Кујунџић затражи и Скупштину му одобри, те је пре тога што се почне

претресање питања о посланству Равка Аленића и Милутина Ђурашанина, прочитао свој предлог који гласи:

Народној Скупштини

Господе и браћо!

Давно је казано: на муци се познају јунаци, на ~~својим~~ добри пријатељи.

Наша мука, чини ми се, траје од како за себе знамо у овим крајевима. Да се у тој муци јавило доста лавовских јунака, о томе не треба на далеко тражити сведоштва. Само то што је наш народ жив на свету, што је поред толиких мука још и данас сачувао не само свој језик и своју веру, него и своју народну свест, сведочи мушку и јуначку борбу његову.

Или ме освајај, или ћу те освојити! Или ме уништи, или ћу те уништити! То је била лозинка оних који су народима мимо народа управљали. Два се лава не трне у присној близини.

Наша лавама око Балкана и Дунава оставише најпосле кожу у туђим замкама.

Остао је народ сам себи остављен. Остао је народ да се на тисућу страна поједино бори — за свој човечански и народни опстанак. Вас доведи за сведоке, браћо и господе, да народ у огромној већини својој ништа друго не жели, него да око граница својих види добре пријатеље, а на целокупном огњинити своме да буде и он сам миран од сваке напасти.

Ах, каква би то крајина живот био! Али се на огњинити нашим наместила несита хада отхрањена сопственом крвљу нашом и знојем нашим. И кад се против ове крвонје не сложи некада оно неколико народних управљача, који ће да сложи данас у уређењу заједничку

борбу милијуне руку, којима је сиречена свака умна заједница, које су зверским поступањем принуђене да у очајању својме једна по једна устају и падају. И ето и најновија борба наша, у којој се родољубљем дичних Ђурашана српских јавно велики део народа нашег уједињен, опет је војска наша нашла на пет пута јачи број непријатеља, ма да га у земљама око Балкана нема ни по двојица на десетину измеђара његових.

У таквој неравној борби, кад је наша измучена војска изгубила сваку наду на потпуни успех овог великог дела, које је са самопреторвањем пошла била да изврши и које је, с поносом можемо рећи, доиста све помогла извршити, зар није громким гласом потресао свако срце српско октобарски ултимат Његова Величанства великог цара руског, зар није потресно храму узора наших унео на један мах кандило вере и наде, приполедајући јасно да има на свету један велики народ, у кога братство није искварена празна реч, и да на челу томе народу владалац стоји, чије је срце тако велико да и мањи и даљи средини могу наћи у њему праве очинске љубави, и чија је дух тако узвишен да историји светској указује и осветљаје нов пут истинских, човечних и племенитих дела.

Беседа царска у Кремљу први пут је осветлила свечаном речи моћнога цара име *Словенско*, и мисао непромениве братске заједнице, која је с тим именом скончала. Прелазак пун славе преко Прута и Дунава запечатно је драгоценом крвљу писмениту реч цареву. А та све то уверивање и о даљем свом очинском старању и љубавности наспрам Светлота преставника наше земље, које нам престона беседа онако одушевљено

и криво црта, реците сами, господе и браћо, зар није то учинило дубљи потрес у душама нашим?!

На још није све. Цар Александар је ускрсио једног дана који је моћна потпора не само томе: да речи царске буду међо извршене, него и томе: да ће његово дело бити доиста стално и трајно. Под светим зрацима духа царевог почео је да изилази на позорницу народ руски. Писмени људи наши имали су прилике разумети братске речи говорене или печатане у свима крајевима руским у корист наше свете борбе. Војци наши имали су прилику помислити мученичку крв своју с крвљу добровољаца руских. Рањеници наши имали су прилику да осете не само вешту руку лекара руских, него и нежну руку сестара руских. А погорелци наши поред помоћи честитог образованог света имали су прилику да осете дарежљиво срце браће руске од двора на до колибе. И кад се народ наш у сред ових прилика састаје да прозбори јавну реч о потребама својим, да ли може, а да одмах још у почетку не дадне одушке слаткоме осећању благодарности, која му потреса дух и срце?

Да! одговор наш на престону беседу Његове Светлости доиста не може пропустити, а да се достојно не одазове свима овим изјавама које је српски Ђураш у име свију и свога народа учинио на путовању најблагословенијем, каквога је зацмтила. Али ће се многоме од нас учинити, господе и браћо, да ово још не би било довољно према напредним приликама, које су се у нас развијале. Нису све сами пријатељи Словенства у свету. Има душа, којима се братство словенско ни мало не допада и које тумаче иначе и оно што је јасно и

свечано изјављено, а башо ли оно што у срцу укловано стоји или што је тек наговештено. Није никаква тајна, да је много рађено на томе да се помути срдачни одношај нашег народа не само наспрам народа руског, него и наспрам узвишеног владатеља његовог. На сваки начин првом је припомогло било доста наших негодних дана. С једне стране природно је, да Русија није могла контролисати да ли је сваки, који се јавио као добровољац у Србији, био доиста цвет свога народа и достојан носилац његове мисли. С друге стране изгубљена вера у успех, а учињена огромна жртва природно је заводио многе људе да траже кривце само у другима, и од одушевљених људи градила саможивце. Осим овога зна се да је презимио криву улогу чак и један посланик „најслободније“ јевропске државе, који се пред престолом царским није устезао цитати наука „Нове Пољске“ у ослобођеној Србији, Бугарској или Босни. Према оваквим покушајима народ не може да нас просто мучати. И не што је одговор на престону беседу више домаћи него ли међународни разговор, по што се у њему исказују непремене потребе диктиране особитим током досадањег историјског развитка, то мислим, да ћу бити прост тумач наших сопствених жеља, господе и браћо, ако се усудим предложити, да Скупштина препоручи одбору за адресу, да овај у исто време спреми особити предлог адресе или свечане изјаве, у којој ће се од стране народа непосредно цару ослободитељу великог руског народа изјавити дубока захвалност на очинској милости, којом је обасео Светлота владатеља српског, а у тумаче иначе и оно што је јасно и

јавити, да народ српски полаже потпуно поверење у намере и стараше тако моћног и племенитог заштитника и вођа, да је далеко од сваког кувачичука готов на свакомогуће пожртвовање, које затражи од њега света ствар, а да би се једном и у овим крајевима одомаћено етални мир, узајамност и напредак. Да ћемо на светлу пријатељску помоћ, која нам се у данашњим тешким данима указује, оставити и потомству своје у аманет, осећање благодарности и брацке узајамности, за коју и историја сведочи да се јавила чиста и сјајна још некада у доба самосталности наше.

Држим, да овакову свечану изјаву Србија има права чинити, не само као сестра по крви овим крајевима за чији се напредак јуначки бије увенчана руска војска, него и као члан отоманске царевине — до скоро билише ако бог да! — Србија има право да протестује против владе једне партије изелице, која огромној већини својих суграђана не да да подигне свога гласа.

Овакову изјаву држим, да и најслободњачкији члан омладине има дужност чинити после тренутка, у ком је преласком преко Прута Русија племенитошћу, која је увек скончана с осећањем правне величине, почела записивати у историји светској један од најсјајнијих, најлепших листова.

Од свију слобода право је ослобођење народа од туђинске напасте.

Председник налази и Скупштина усваја, да овај предлог иде одбору за прављење адресе одређеном.

Урош Кнежевић примећује, да је председник поступио претину пословног реда, кад није Скупштина јавно напред о чему ће бити предлог Кујунџића. Међу тим

одбор за адресу има сам размислити и назначити шта треба да у њу уђе, а други нема права предлагати.

Кујунџић објашњава, да је ово засебан предлог који не мора у адресу ући.

Председник, одговарајући Кнежевићу, вели: По закону о пословном раду, кад има који посланик да изнесе каква предлог пред Скупштину, онда председник не јавља, нити ставља одмах поменути предлог на дневни ред: него по што се такви прочита у Скупштини и упути одбору, тек онда, кад се овај предлог пенита у одбору, председник ставља на дневни ред: а овде није тај случај који напомиње г. Кнежевић; за то ја држим да је цела Скупштина за то, да се овај предлог упути одбору. (Скупштина усваја.) Сад да пређемо на дневни ред. Известилац одбора Илија Стојановић нека чита одборски извештај о посланицима: Ранку Алимпићу и Милутину Гарашанину.

Илија Стојановић, члан одбора за изјаву посланика и прегледање документације њихових, по позиву председника чита извештај одбора о посланицима Ранку Алимпићу и Милутину Гарашанину, и тај извештај гласи:

„На послетку г. министар унутрашњих дела горљив актом својим јавља Скупштини да су још два места народних посланика упражњена, и то: за варош Јагодину и за срез грчачки у окр. београдском. Јер су обојица у пр. 1876 години, ступањем у војну службу као активни официри, постали државни чиновници, у след чета су, по члану 48 устава, престали бити народни посланици. Одбор је према овој мишљењу: да Народна Скупштина, у смислу члана 79 изборног закона, одељка четвртог, огласи именована посланичка места за празна.

Осим овога одбор знајући, да је и Кнежевић посланик г. Ранко Алимпић за време рата био корпусни командант на Дрини, по указу Његове Светлости, сматра, да је тим и он променио положај, па да је за то и његово место упражњено.

Милан Кујунџић, бранећи своје одвојено мишљење, додаје: Ја сам држао и држим да је ова ствар потпуно јасна. Онај који нема права не може имати ни дужности. У оно време дакле, кад посланик нема особитих права, не може се везати ни за особите дужности. Може се паноменути да има једна сличност или тако звана аналогиза, по којој посланици Кнежевић кад промене положај престају бити посланици. Кад тако бива код једних, могло би се казати да треба да буде и код других. Али, господо, баш према пракси одборске већине та сличност ни мало не постоји. Узмите на прилику случај с нашим другом Балаицићем. Он је променио положај, и ето се у извештају оверовљена не помиње ни да ли је он посланик или није. На његовоме месту већ седи други. Међутим код посланика изабраних народом, знамо да се тражи да Скупштина огласи посланичко место за упражњено. Ја питам вас, господо, није ли сама пракса која се држи извештај већине, која сво пресеца сличност измеђ ових посланика?

Могло би се рећи, да није без опасности да људи који су поверењем народа позвани да говоре у име његово, да ти људи долазе за време док није Скупштина у државне службе, па онет после кад дође време скупштинско да се враћају у Скупштину као и други посланици. Ја бих се на ту опасност обаврео и по десетину пута, кад влада и без тога не би могла по нашем закону да шаље

по 30 чиновника у Скупштину. Према томе мало јој је пужко, да она онако кришом шаље своје људе у Скупштину. Међу тим знамо, да се избор понавља сваке треће године и народ не ће доиста ни бирати онога који би оваким делима изгубио његово поверење. Али питам вас, господо, да ли и може бити и има ли онаког опасног случаја овде где посланик за време рата прима се да врши дужност војну? Ја мислим, браћо, да би било достојније нас самих, да мислимо, да народ није могао изгубити поверење у онога, који је с пожртвовањем живота вршио своју војну дужност. Ја држим, да то баш може служити једном посланику више на част, него на срамоту.

У питању о ономе другом посланику желео бих, браћо, да обрнем вашу пажњу ово на ово: Уредба „о промени положаја“ владиних посланика и онако је већ сама по себи последица. (Мата Карамарковић није: То је, ете, нападање на устав.) Ви, господине, сада изволте ђутати! (Карамарковић седе)... Последица је, велим, ова уредба сама по себи. Чиновник кад промени положај престаје бити посланик. Ко му је променио положај? Влада. Ко му по нашем закону треба онет да изриче ново поверење новим постављањем у Скупштину? Онет влада! Дакле влада сама од себе за неко своје дело ваља да тражи поверење напред. Сад кад такве уредбе давати јој данас још већу цену, по што је до сада нила, тражити, да се врши још строжије него што је врши и сама влада, држим, да је само утешавање оне последице.

Ви знате да посланик Ранко Алимпић није потпуно променио свој положај. Он је вршио војну дужност за време рата,

коју смо и ми већном вршили. И нема ни једнога међу нама који је за сво време од како смо се растали, остао непрестанце баш све онакав исти.

То је моје мишљење.

Урош Киежевић, по што је по захтеву његовом прочитано писмо министра унутрашњих дела Скупштини предато о посланику Гарашанину, рече: Прво погрешка је у томе, што г. министар каже, да су остала уприживена њихова места: јер док Скупштина не огласи место једног посланика за празно, не може бити уприживено. Што се тиче тога, да ли по праву они посланици могу бити ту посланици и даље, у томе се потпуно слажем с говором г. Кујунџића. Друго немам ништа да кажем.

Алекса Стевановић: Ја имам то да кажем: Престала и минула права, задобијају се само оним истим путем, којим су и први пут задобивена. То је правно начело, и оно се не да никаквим мишљем оборити.

Ако допуштимо да стоји одвојено мишљење г. Кујунџића, онда видети би како положај народног посланика може са свим да се одведе на другу страну. Узимам дакле у Скупштини једног посланика од прилике опонента владиног, т. ј. онога који је противник владино био пре свога избора. Тај посланик за цело време Скупштине не чини ништа, а после Скупштине одмах се прина државној служби. Дозвам друга Скупштину, да не би влада наређивала нов избор он даје оставку и долази опет у Скупштину. Дакле један народни посланик, по мишљењу г. Кујунџића, могао би да буде и чиновник и посланик, кад му је како воља. Према томе не стоји г. Кујунџића мишљење, да је довољно за једно право, да постоји

исти услов при престави, него треба да има правне везе почетка. Узимам за пример Јасиниј случај, на пример ово: Ја сам адвокат, и као такав према уставу не могу доћи у Скупштину као народни посланик. Да бих ово постигао, ја дам пре избора оставку и будем изабран за посланика. За време Скупштине ја сам посланик, а чим се ова заврши, ја подложим министарству правде 5 дуката прописане таксе за декрет и опет будем адвокат. И тако изиграм закон.

Према свему овоме, господе, никако се по закону не може дозволити, да г. Гарашанин ипак дође за посланика, док не буде нов избор и на његом не буде опет изабран. Овако се дакле, господе, задобијају минула права у овом случају, а никакво друкчије.

Јеврем Шолуновић: Кад би се сваке године ратовало, па би се узимали за официре посланици за време рата, а после би опет долазили на своје место као посланици, ја бих кавао сад за Гарашанина и Алимпића да не могу бити посланици: а кад се рат чини, може бити, само један пут у 60 година, и они су сад у време рата узети за официре као стручни и научни људи, по том дакле држим, да ни један ни други није изгубио право на посланичко место. Дакле они су употребљени као почасни и стручни људи само за време рата. После имам да кажем, да је и Сима Милошевић посланик у време рата проназиден за почасног потпоручника. Међу тим и Гарашанин је био и онако пре потпоручник, и после тога изабран за посланика и примљен у Скупштину као пуноправни посланик. Сад је био капетан на посао мајор у време рата, и он у тој служби није остао, него био само за време рата, па

се после вратио на своје место. Лепо је то бити мајор у мирно доба, и неки кад би се тога дечено не би оставио, него би остао мајором, а Гарашанин већ није то учинио него је послужао кад је требало земљу, па кад је престала потреба оставио је ту службу. С тога ја сам мишљења, да они остину оба двојица и даље посланици.

Драгутин Рипић: И ја делам мишљење г. Кујунџића, да је патриотично од једног посланика бити на бојном пољу против непријатеља отаџбине. Но треба знати и то, да ли су та господа посланици вршили ту дужност као редовни или народни војници, или као чиновници државни и плату чиновничку вршили.

Ако су као државни чиновници ту дужност вршили, онда ми увиђам да је патриотичка дужност. Прва чиновника задобијају се указом Краљевим, и таква права губе се пресудом судском. Ако их суд разреди и ликује права чиновничка, онда тек могу бити изабрани за посланике. Према овоме, онда тек и даље могу бити посланици ако их хо изабере за посланике. Дакле према томе, нема смисла ни патриотства да секо прими чиновничтва у државној служби с мајорством и плуће плату из државне касе, па кад хоће, да може доћи у Скупштину. За то нисам никако да остане даље посланик.

Урош Киежевић: Главни је овде да се види, у коме се стању госи. Гарашанин излазио кад је од народа за посланика бирао и у коме се стању и запису сад налази. Г. Гарашанин има и сад сва она својства, која је имао посланика и онда кад је бирао. Он није сад ни војник ни чиновник, а није му се могло ни место уграђити. Ни најмање

нема места савињавању његовом с чиновничким; јер он, нити је сад чиновник, нити прима плату из државне касе, нити опет улаже у удовишча, чиновнички фонд. По томе њега не треба савињавати с чиновницима, него он има потпуно право на посланичко место и треба да остане и даље посланик.

Алекса Стевановић: Предговорник г. Алекса Стевановић каже, да она права која нису минула треба да се појаве опет на нова. Господе, овде е алилуја правина не може бити ни говора. Право овде није минуло. Ја питам овде, нарочито господу владине посланике питами: има ли где и једног законског наређења, кад један народни посланик промени положај, да тим губи право на посланичко место? Тога, господе, закона нема ни у уставу ни у посланом реду. Ако и један то изнесе да му се поклоним.

Радован Милошевић: Ја, браћо, нисам неки нарагралија ни човек од закона, и немам ништа лично против ова два посланика, о којима је реч, него само знам, и хоћу да приметим г. предговорнику А. Поповићу, да кад је народни посланик г. Ђ. Каљанић постао министром а после опет престао бити министром, па после од вароши Ужике био је бирао и изабран, а није дошао сам у Скупштину по старом.

Васа Машаревић: Ја мислим да питање ово не треба да се решава по срцу, него по закону, т. ј. да ли по закону могу да буду г.г. Алимпић и Гарашанин посланици или не. Кад је питање о закону, онда она друга припрема морамо оставити на страну. У уставу стоји наречено, да чиновник не може бити бирао ни изабран за посланика, а није казано ништа, да посланик поставши чиновни-

ком губи право посланичко што се мислило да се то разуме. Представимо сад, господо, да је ко изабран за посланика па је чиновник и он долази у Скупштину. Би ли га ми примили? Ја мислим да не би. А ако би га примили и ово правило усвојили, онда би били посланици, а и тиме изиграни закон који не да да буде народни посланик адвокат и чиновник. Господо, никад се не може дозволити да један закон буде изигран. Закон треба да се поштује и по њему строго поступа, и кад то хоћемо сви, онда морамо оставити на страну сва добра дела, која су учинили г.г. Гарашић и Раице. Јер ако ми као законодавно тело не послужимо овим добрим примером, онда шта ће остати ониха другим, којима ми прописујемо законе. Ја вас молим, да се не занесемо, него да се тачно држимо закона. (Чује се: прочитајте закон!) Ево изрично шта каже члан 48 устава. (Чита). Ово је јасна ствар, да они не могу бити сад посланици, јер ако би они били, онда може доћи и Јеврем Марковић, који је био народни посланик а сад је потпуковник, па решавати овде.

Живко Недић: Г. Алекса Поповић казао је да нигде у закону нема да право посланика може минути пре рока.

А. Поповић: Зло сте разумели, господо. Немојте моје речи зло толковати. То је подметање, а ја не допуштам да ми се подмеће. Ја нисам казао да нема у закону како права престају нити сам могао то кавати; него сам казао да нигде у закону нема спомена о посланику народном кад мења положај.

Ж. Недић: Добро. Дакле, ствар се не мења. Ви кажете: нема у закону да народни посланик престаје бити посла-

ник кад промени положај. И ја ћу на то одговорити: ни у једном закону не опредељују се посебине, нити се могу определити сви случајеви. У закону се налажу начелна правила под која се имају подвести могући случајеви, ради којих су прописана. И у уставу и у изборном закону изложени су услови под којима *може*, и услови под којима *не може* Србин бити изабран за народног посланика. Из овога природно и правно слеђује: да онај, који је за посланика изабран и примљен на основу услова и својстава, која му дају право за посланство, престаје бити посланик, чим наступе они услови и узроци под којима не би могао бити изабран ни примљен за народног посланика. И они последњи услови или узроци у праву зову се услови или узроци разрешавајући. — Неп кад се расходи престаје бити поп. Може се на ново запонити и онда тек на ново постаје поп. — Разуме се, ако би се расходи могао на ново запонити.

Ја питам: може ли по чл. 48 устава посланик народни бити посланик онда, кад се у времену посланства прими државне службе, дакле од посланика постао чиновник? (Вичу: не може!) Кад не може, онда је ли тиме престало његово посланство? (Вичу: јесте!) Кад је престало, као што Скупштина вели, онда настаје питање: како се може добити? Може се добити овим истим путем и начином, како је и пре издобивено било, а то је по пропису закона изборног. Узмимо за то ове примере, који ће објаснити ове резоне: један је посланик српски постао туђ, речимо турски, посланик и то за време нашег рата с Турцима. Он је тиме, као посланик туђ

а не српски, престао бити и посланик српски, Народне Скупштине; то нико не ће спорити. Али ако би се он за време скупштинске периеде опет повратио у српско поданство на дошло у Скупштину, на основу пређашњег избора и права, би ли га Скупштина по закону изборном могла примити без новог избора? Или замислимо, да је један посланик учинио какво зло дело — злочинство — које носи казну тешке робије, или преступ који носи за собом губитак грађанске части по пресуди, па за време скупштинске периеде буде помилуван. Би ли и њега Скупштина, држећи се изборног закона, могла примити за посланика без новог избора? Извесно не би. Јер је у свима овим и подобним случајима престао бити посланик у овом тренутку кад су наступили услови или узроци по којима по закону не може бити посланик. А кад право посланства једном престане, оно се не може по вољи онога ком је престало поновити, док се не добије на ново овим путем који је за добијање тог права прописан. Овако разумевање закона са свјем је природно, логично и целосходно; јер и бирачи кад су посланика бирали, имали су пред очима оно стање и положај у коме је њив посланик у времену избора био, а нису знали да ће он учинити злочинство; нису знали да ће се примити државне службе или да ће прећи у туђе поданство; дакле, питање је: да ли ће они таког посланика признати за свог посланика, без новог избора?

Н. Кружеженић: Један од господа предговорника казао је или управу употребно овај случај с Гарашићем с овим који је био с г. Каљевићем. Но није то једно исто. Г. Каљевић постао

је министар па престао бити посланик. Г. Каљевићу уградили је место Скупштине па је било ново бирање. Тако исто, што каже г. Мадаренш, да може доћи у Скупштину и г. Јеши Марковић, ако би Гарашић дошао, и то не стоји. Јеши Марковић остао је и даље у служби; он је и данас чиновник, а код Гарашића то никако није. Даље, каже Јеши Марковић, да је један адвокат из Београда, он рече како неко може бити опонент, то значи изгодан влади. Управо министар и спори право посланику Гарашићу и оснива своје то оспоравање на чл. 48 устава. Читали смо толико пута тај члан и видели да се то оспоравање не оправдава. Ту се говори ко не може бити изабран, и каже се да чиновници не могу бити бирали. Гарашић кад је бирао није био чиновник. Сад опет није чиновник, — него посланик. Што кажу да је опасна практика она и да ће чиновник дати оставку па доћи у Скупштину, каже срећа да ми имамо доста чиновника у којима народ има поверења па да их бирамо и шилемо у Скупштину. Ја се потпуно слам с разложима г. Кујунџића, и по мом убеђењу што се њему право оспорава то излази овако: да г. Министар не може бити посланик што се бори за земљу. Г. Недић уопређује његов рад с осуђеницима, његову борбу са злочинцима. Ја не допуштам то уопређење. И ја сам потпуно за то да г. Гарашић остане у Скупштини.

Недић: Ја се ограђујем од тога подметања; ја сам само пример наводио, одвојено од личности Гарашића.

А. Јовановић: Ја бих молио пре свега г. министра војног да нам каже, јесу ли сви посланици који се сад иск-

чују за време своје службе примају плату из државне касе?

Министар војни: Док су били војници они су примају плату која им је припадала.

А. Јовановић: Г. Кујунџић каже да су они вршили патриотску дужност. Ми смо сви били у рату али нисмо примају плату из државне касе, а они јесу; по томе је очевидно да су они били чиновници.

А. Богосављевић: Овде је питање зашто је по чл. 48 устава велика Народна Скупштина искључила чиновнике да не могу бити народни посланици. То је за то, што је знала да влада поставља и унапређује чиновнике на ње они гледати да свагда раде у интересу владе, и својим. Тиме пак што су чиновници искључени из Скупштине, вел. Нар. Скупштина признаје да интереси народни и владини нису једно исто и да се не подударају. Тиме опет што се признаје да се интереси владини и народни не подударају, основано је право посланичко да чине влади опозицију. Влада је на против у интересу да ништа мање опозиционара измеђ народних посланика, и за то није чудно што влада гледа да се куртазине Гарашанина. Ја не устајем овде да браним личност Гарашанина, јер он је управо као неки мој начелни противник, него браним уставно право једног посланика, да био он ма ко, исповедао или био начел.

Милан Пирећанин: Ја ћу да обратим пажњу Скупштине само на једну ствар. Овде се наводи, да је г. Гарашанин био чиновник. Да испитамо ту ствар. Кад је Србија ушла у рат, Гарашанин је као снага Србији понудио своје услуге влади да га употреби на шта она хоће.

Он је један војник, који је у страним земљама, у Фридрихској, вршио војне услуге српско, па кад је влади понудио своје услуге на време рата, влада је нашла на добро, да га употреби као војног војника. Он се понудио и влада је нашла, да је добро, да буде војник и да му се да нека управа, него да буде прост војник; а он је могао бити и на то употребљен. Није то, господе, оно, што се каже да је он био чиновник. Он није тражио да буде чиновник, него је желио то да буде. Дакле не дозвољавамо, да се може употребљено његово на војничку дужност ставити у једну категорију с другим чиновницима. Видите тај положај, како се ствар развијала и како јешла, и не можете никак у нашу панет интерати нисмо ту, да је он био проста чиновник. Дакле, то да оставимо на страну; а на послетку, ви разумите како хоћете, ја мислим, да његов ондашњи положај није чиновнички.

Сад ћемо да прегледамо на другу страну питања. Доста је овде доказано, да речени чл. 48 устава не може да се примени на положај Гарашанина. Међу тим у свима законима треба ићи оним путем, којим је ударио г. Кујунџић, ако хоћемо да закон потпуно растумачимо, онако какви он и јесте. Треба дакле тражити дух самог закона. Мртва реч тешко се може да разуми. У многим уставним земљама искључени су чиновници, да не могу бити народни представници. То је за то, што се држи, да ће чиновник, због свога зависног положаја према влади, бити под утицајем, и да ће давати свој глас на штету правних интереса народних. То је у опште претпоставка и узрок, зашто су

чиновници искључени из Скупштине, и за то устав, који су нагазили на ту претпоставку, и не допуштају да чиновници могу бити изабрани за посланике.

То је дакле мисао која је руководила и нама уставодавци Скупштине, и то је смисао нашег устава. У овом случају, господе, ја мислим, да не ћемо ни најмање повредити тај дух устава, ако решимо, да Гарашаниново пуномоћје на посланство није уништено догађајем, који је био прошле године у нашој земљи. Г. Гарашанин, види се из самог тог својског заузимања владиног, не ће бити у томе положају, да ће се повести за мишљењем владе. Влада превлађа у њему опозиционара свог. Опозиција, господе, нарочито опозиција у Скупштини никако није рђава ствар. Уставног живота нема без опозиције. Кад је опозиција или сувише претерана, или безразложна, зато је највише лека. Распуштање Скупштине, апелује се на народ и народ није друге дуде у Скупштини. Али је негода, кад у Скупштини има сувише послужности. Дакле, та страна што ће ко бити опонент, није ни најмање опасна.

Према томе дакле кад се узме, да Гарашанин у истини није био чиновник, него је само заузео једно место, да би у извесној прилици користио земљу; после, кад се узме, да данас није чиновник, да није под утицајем, да није у зависном положају од владе, мора се беспристрасно казати, да нема ни чега што би му пречило да буде посланик.

Прота Јован Јовановић: Господе, не ћу говорити о томе, како би требало да буде, али како јесте према закону, ово могу казати ово.

Поштовани посланик среза гротанског, г. Гарашанин, покренут патриотским осећањем да својој отаџбини за време рата као војник послужу, ступио је у активну војску као војник капетан и тим самим постао је чиновник, а у исто време и своје посланичко право жртвовао. Да би се дакле задовољило и смисао закона који каже да чиновник не може бити посланик народни, а у исто време да би се знало како народ онај кога је г. Гарашанин у Скупштини заступао, сада мисли о њему. Ја држим да би се томе нареду ваљало и обратити с питањем жели ли он, да г. Гарашанин и на овој Скупштини види као свога посланика, или ти пак како другачије мисли; а то наред може казати само тако, ако се нов избор изреди, а г. Гарашаниново место у Скупштини због поменутог положаја за правно огласи.

Милан Терзибашић: Господе, ја сам у неколико њима да приредам говор у проту Јове Јовановића. Ја замислих себе за грађанина гротанског и да сам га ја бирао за посланика, падајући се, да он не ће примати за време рата плату, но да ће вршити дужност војну као што сам је и ја вршио бесплатно. Господе, пођемо заједно, он сад од један пут прими се отицајског ваља; а ја да сам то знао не бих га никако бирао за посланика. Тако може мислити већина његових бирача на које заиста ваља и апеловати. За то ја сам мислио да се учини нов избор, па ће се показати да ли он и сада ужива исто поверење код својих бирача које је пре уживао.

Ранко Тајсич: Ја ћу само да објасним ово што г. предговорник рече да се народ ушта, то да се види хоће ли му опет дати своје поверење. Кад би се

то дозволило, заиста ми који писмо били у рату, може бити, да би пре остали посланици него они који су били. Који је посланик у време рата мењао положај? По што нисам много са законом радио, ја разумем тако, да се г. г. Гарашанин и Алимпић сад не могу по закону ићи по уставу искључити из Скупштине, ићи је пак то основно какве правило да га народ испроба, што је био у рату или није.

Мата Каримарковић: Баш по уставу и закону, господе и браћо, они нису нише посланици, и не могу то бити без неог избора. — Питам нас: је ли г. Гарашанин мајор, могао бити по смислу устава и народни посланик; и је ли онет г. Ранко, као ђенерал, могао бити посланик? Очеvidно да није. Они су дакле, с добитком, први мајорства а други ђенералства изгубили своја посланства. — А изгубљено једно право и положај, повраћа се само овим путем, који је закон прописио. Пут пак којим се до посланства долази свим нам је познат, а то је избор. Само другим избором, господе, ако хоћемо да се држимо законитости и устава, они пак могу доћи на ново посланство; иначе, никак; јер ако их скупштинским закључком повратимо у посланичка права и огласио за посланике, онда би значило, да их Скупштина поставља за посланике, а не народ, или који је надлежан за то.

Председник: Ако је Скупштина довољно обавештена онда нека говори само још известилац већине и мањине.

Известилац И. Стојановић: Ја држим, да кад би Народна Скупштина решила, да г. Гарашанин остане у Скупштини, она би окривила народу средоточанског право, које му је дато чл. 48 устава.

Не стоји до воље г. Гарашанина, хоће ли он и кад право посланичко да употреби, него стоји до народа, хоће ли му право опет уступити да га онде заступа. Зато Скупштина, држећи се устава, треба да огласи његово место за упражњено, и да нареди нов избор, а народ га може опет изабрати. Иначе ће се увести једна врло опасна практика.

М. Кујунџић: Ја имам да кажем на завршетку, да је ово, по мом мишљу, строго питање закона. Ево у чему је жижа саме ствари. Питање је, да ли је неко тиме што је учинио на какав корак од завршетка једне Скупштине до почетка друге, да ли је, велим, тиме могао учинити, да су његова права минута или нису. Ја кажем ове: Посланик губи право на посланство само онда, кад Скупштина огласи његово место за упражњено. Питање о престанку тога права решава се дакле само овде у Скупштини. Кад се овде једном реши, да је једно право престало, онда паравио, нема тога ко ће то да уништи. То држим, да је жижа саме ствари; на томе остајем, и према томе тражим, да се ова два посланика не брину из реда посланика, јер данас нема на њима никаквих препрека, које би им према уставу пречили то право. Они су исто што су и били за време прошле Скупштине.

Министар унутр. дела: Не стоји то што каже г. предговорник, и ни једног правника нема који ће то да тврди, да завис од воље једне стране и да добијају права и да их губе; кад је двостран одвојај, тада зависи од обе стране и не зависи само од мене хоћу ли нешто или не ћу. Овде ми ни један не стојимо по сили свога права, него по праву других, који су нас послали да их онде

заступимо. По томе дакле не може стојати до моје воље, да ја као посланик употребим своје посланичко право и онда кад сам га једном изгубио. Ја сам га имао до овога часа, али, ако сад учиним нешто, чиме га по закону губим, онда сутра ја не могу доћи и опет по сил тога права нешто радити. Узимам пример из приватног живота: Некога сам пуномоћно да ме заступа по једној парници; он оде и другој страни да је заступа, па после опет дође к мени. Сад не зависи од његове воље да га ја опет пријим, јер с тога, што је он отишао на другу страну, он је тим самим изгубио право пуномоћства, које сам му дао. То је смисао самог закона. (Чује се: да гласамо!).

Председник: По што Скупштина изјављује да је довољно обавештења о овом питању, ставићу га на гласање.

Никола Кружевић тражи, да се гласа по именце, и у томе га потпомажу неколико посланика.

Председник: По закону је да се гласа устајањем и седењем; па ако резултат гласова буде сумњив, онда се гласа по именце.

Никола Кружевић вели, да и тако не стоји у закону, па чита члан 70 закона о посланичком реду у Скупштини.

Милан Нирођанац: То је чиста ствар. Хоћемо да знамо колико има за, колико против, и за то се тражи гласање по именце.

Председник: Скупштина није сходно закону закључила, да се по именце гласа, а ни влада не захтева, за то ће се гласати устајањем и седењем као што је прописано.

Кружевић: Ви не знате хоће ли

Скупштина гласање у стајањем и седењем или по именце.

Алекса Поповић тражи, да влада реши ово питање.

Председник: Да бих задовољно оно неколико посланика, који траже гласање по именце, ја стављам да Скупштина реши ово питање. И тако:

Ко је за то да се гласа стварно питање редовним великим устајањем и седењем тај нека седи, а које за то да се нередовно гласа по именце, нека устане. — Дакле по што су само 3 — 4 устали а остали седе, закључак је Скупштине: да се гласа ово питање редовно устајањем и седењем.

Предлог је одбора за пријављивање посланика и прегледање пуномоћја њихових, да се посланици: Ранко Алимпић и Милутин Гарашанин због изгубљеног права на посланство не приме као посланици у Скупштини него да се наредом избори за њихова места.

Ко је за тај предлог нека седи, а ко је против предлога нека устане.

Нико не устаје.

И по што нико није устало скупштинским закључак би: да су посланици Ранко Алимпић и Милутин Гарашанин изгубили право посланичко, и њихова се места за празна оглашују, у исто време да се наређује нов избор на место Милутина Гарашанина као народног посланика, а за непунења места Алимпићевог право је Владочево.

Илија Стојановић, по позиву председника, прочита закон о мораторијуму који је Његова Светлост потврдила, и Скупштина се одала усликом: „Живно!“

За тим прочита указе који гласа:

1. „Облашћује се министар финансије да садашњој Народној Скупштини под-

несе на решење предлог закона о ослобођењу ратних страдалаца од ђуручине и уградних такса на извесне предмете, а на неким ђуручинама.*

2. „Овлашћује се министар финансија да садашњој Народној Скупштини поднесе на решење предлог закона о што бржем повратку зајма пограничним страдалцима.“

3. „Овлашћује се министар финансија да садашњој Народној Скупштини поднесе на решење предлог закона о ослобођењу пограничних страдалаца од плаћања таксе која је прописана §-ом 11 шумеке уредбе.“

4. „Овлашћује се министар финансија, да садашњој Народној Скупштини под-

несе на решење предлог закона о што бржеј исплати реквизиције пограничним страдалцима.“

И Скупштина одговори: „Живно!“ Председник предложи и Скупштина усвоји, да се сви ови указане одбору финансијском.

За тим састајак овај, који је трајао до 6¹/₂ часова, закључи.

Председник Нар. Скупштине
Д. В. Јовановић

Секретар
Живко К. Недић

Опшномоћна потписници:
Сима Секулић, Мијалко Радовановић,
ион Аврам Јовановић, Алекса Петковић,
Илија Урошевић, Живко Стевановић.

САСТАНАК V

24 Јуна 1877 године, у 10 часова пре подне.

Председавао пред. Скупштине
Дим. В. Јовановић.

Присутствовали сви г. г. министри осим г. министра унутрашњих дела.

Председник оглашује да је састајак отворен.

Од посланика нису дошли: М. Вукотиновић, Ј. Рајичић, М. Пироћанац, Ђ. Милованић, Ђ. Топузовић и Р. Недић; а на окупу је 113 посланика, који је број довољан за решавање.

Илија Стојановић по позиву председника прочита протокол I састајка, на који учини примедбу М. Кујунџић, и тај се протокол за тим у свему усвоји и потписа.

Председник најави, да је на дневном реду предлог адресе, и

Јован П. Бошковић, као новинар одбора за адресу, на позив председника, прочита извештај који гласи:

„Народној Скупштини.“

По одлуци Народне Скупштине, одређени одбор саставно је прејект адресе скупштинске на престону беседу Његове Светлости Књаза нашег; и част му је иети прејект адресе у прилогу овде под „/“ Народној Скупштини доставити на даљи поступак.

Уједино одбор има част известити Скупштину, да је он и пре предлога учињеног од стране једног посланика за најаву захвалности према Његовом Величанству Цару Александру, у свом

спремљеном саставу већ био дао израза топлим осећањима, дубоког признања и захвалности Народној Скупштини према Цару Ослободиоцу и руском народу.

Њих 6 чланова одвојили су њење.

23 Јуна 1877 године,
у Крагујевцу.

Новинар,
Јован Бошковић.

Чланови одбора:

Д. Матић, Мијалко Н. Терзијашевић, Војин Радловић, Пан. Јовановић, Радован Милошевић, Васо Д. Младеновић, Вујо Васић, Драгутин М. Разнић, Павле Самуровић, Аврам Јовановић, Н. Радовановић, Коста Атанацковић, М. Спасић, Илија Јокановић, Ил. Стојановић, Пан. Сандуловић, Рака Кукић, Јов. Јовановић, Никола Стајенић, А. Стојковић, С. Бретић, М. Р. Протић, Д. Батић, Теша Марковић*.

За ови прочита и сам предлог адресе, који гласи:

„Ваша Светлост,

Премилостиви Господару!

Скупштина Народна саслушала је с одушевљеном патриотску беседу којом је Ваша Светлост њене седнице отворила.

Ваша Светлост позвао је народ у борбу за свети задатак Његов, да се израза општој жељи, која је српски народ одушевљавала; следовала је предвиђања народним и достојно одговорила позиву Србије на коју је сво удручено Српство као на своју уданицу погледало.

Још 1875 год. у адреси својој најавила је Народна Скупштина Вашој Светлости да патње наше браће у Босни и Херцеговини вређају нашу братска осећања, и да ми нити можемо нити смењемо остати равнодушни према њиховој судбини. Још тада је Скупштина изразила

готовност на све жртве, које би биле потребне, да се Србија одзвене својом позиву с поносом и чашћу.

Господару! Народна Скупштина се радује знајући, коју Вашу Светлост одаје издржљивости народној. И Народна Скупштина је убеђена, да проливена крв српска не ће остати бесплодна ни за нашу патриотску браћу, ни за човечанска осећања, ни за будућност народа српског. За то нам јачи природни развитац историјских догађаја, а велико уздање у нас и благонаклоност пријем Ваше Светлости од стране Цара Ослободиоца, који је Србији своју моћну заштиту указивао свагда, а нарочито у прошле-годишњим приликама, на још Вашу Светлост миловито уверио и о даљој очинској бризи, коју Он води о Србији и српском народу.

Признателност према сунаменој и једноверној Русији и њеним великим монархима била је свагда дубоко урезана у срцу народа српског, а садашњи догађаји стварају нове прилике да српски народ може новог израза својој вечној захвалности дати према Његовом Величанству Цару Александру и народу руском, и по томе Народна Скупштина моли Вашу Светлост да она ово осећање дубоке захвалности српског народа износи де знања доставити Његовом Величанству Цару Александру.

Победоносне весте, које је Он разлико за ослобођење патристичког хришћанства дају сјајну потврду великој истини коју је Ваша Светлост изрекла, кад је још у Фебруару ове године објавила народу, да се судбина источних хришћана налази у јачим рукама. Србија је занета могла прекинути рат без опасности за

свету ствар, која је била предмет наше борбе.

Пратећи велике догађаје који се око нас развијају, Скупштина Народна такође увиђа, да је потреба избегавати сваки погрешан привац и свако трпење, које би могло наудити добром имену Србије и њеним интересима. У слози и обавиности лежи данас јемство да ће Србија погодити прави пут, као у тренутку, кад се решава судбина истока.

С поверењем у патриотско старање Ваше Светлости о срећи и будућности српској, Скупштина приступа законданим послевима својим, готова, да најљубљиво испита предлоге које би јој влада Ваше Светлости поднела, а особито оне који се односе на помоћ и олакшицу наше браће у пострадалим околностима.

На закључењу, допустите Ваша Светлости, да Скупштина, као тумач осећања народних, да изрази радости, којом је народ српски обует, сазнавши, да је Провиђењу угодно било, да Светли дом Обреновића благослови мушким подмладком, а Србију наследником престола, Александром.

Поздрављајући у овоме срећном догађају ново јемство за сталност династије и напредак Србије, Скупштина кличе: Живео Кнез Милан М. Обреновић IV! Живео Кнез Наталија! Живео наследник престола Александар!

По том се прочита одвојено мишљење шест одборника које гласи:

„Одвојено мишљење

„Нисам учествовао у дебати нити ми је и шта познато о адреси до сад, кад је већ потписана.

Не слажем се са садржином адресе, јер је непотпуна.

Засебно у Скупштини поднећу програм, каква треба да је адреса.

Урош Кнежевић, М. А. Галишић, А. Ђ. Поповић, Баса К. Стошић, А. Шумкарац.“

Министар иностраних дела рече: Као што се види, адреса се креће у кругу спољних питања, а та су питања обично врло тугаљива, и свуда се о њима с великом пажњом говори; с тога у име владе имам предложити, да се адреса претресе у тајној седници.

Алекса Поповић предложи да се најпре прочита и адреса мањине, па да се онда отпочне претрес.

Урош Кнежевић, као извештач одборске мањине, прочита предлог адресе, који гласи:

„А Д Р Е С А

Његовој Светлости Њазу Српском Милану М. Обреновићу IV.

Ваша Светлост,

Прежљостивом Господару!“

„Никад се до сад није народно представништво састало у тренутцима најнијим и озбиљнијим.

На првом реду поздравља оно свет узвишеног Владоца са сватдашњом одашошћу својом, и срећно је, што му може честитати сини а Србији престолонаследника Александра. Учвршћење престола српског у савијој лози Обреновића увек је било за народ српски највеће јемство за срећу и будућност Србије. Народна представништво, у име народа српског, поздравља наследника престола српског најчистијим осећањима љубави и оданости.

Народно представништво радује се што је из уста Ваше Светлости чуло, да се констатује издржљивост и пожртвовање,

с којим је народ српски поднео огромне ратне терете у борби против непријатеља далеко надмоћнијег. Овом својом издржљивошћу, овим својим самопретрпевањем, народ је српски на најдичнији начин засведочио, да је увек веран свом народном позиву и да је увек вељан да свом снагом својом допринесе решењу народног задатка Србије.

За толико — историја заиста и не може другаче, него да упише наш рат с Турецком у наслугу Србији. За толико народ српски и мисли, да се сме поукавати, да крв његова није за будућност његову и за будућност потиштену Срба у олуји презивена.

У исто време народно представништво радује се, што из престоно беседе види, да се на народ српски не набацује никакав прекор за неуспех нашег оружја у последњем рату. Надмоћност непријатеља, а на првом реду: усамљеност Србије, неспремност војна и финансијска преступања у рат, главни су узроци неуспеху.

Уколико се народ српски радује, што је судбина источних хришћана данас у јачим рукама, у толико му теже пада, што Србија није сачекала време, те да се данас застане њене достојно развију перед победоносних застава Цара Ослободоца. Тешко му пада, што је Србија усамљеним ратовањем истрошила снагу своју и дошла у негодан положај, да данас мора да пусти, да се пред њом — а без ње — развијају догађаји по судбину хришћана источних можда најзаватијани.

Сажаљевајући да су силовити одношаји Србије затворили њу у студени самоћу међу осталим народима, народно представништво не може, а да не покљони

своју најживљу најљу унутрашњем стању земље, које је у след овог ратовања постало предметом најозбиљније бриге.

Државни дуг; исцрпљеност државних финансија; малаксалост трговине, радности и земљорадње; порушени гранични окрузи; погорела села и вароши; сирочад, која су без крова, без хлеба и без родитеља остала; чак и сама глад, која није хтела извесне крајеве наше отаџбине да поштеди; — напомињаће у сваком тренутку заповедајућим начином народном представништву, да му је данас најпреча и најсветија дужност да помогне Србији, да из негодног положаја изађе и да омет што пре заузме светло место међу срећним државама.

Уверено у родољубље и у узвишеност свога Владоца, народно представништво зна, да Ваша Светлост не ће дозволити ником, да с овога пута скрене, и на овом ће путу Ваша Светлост увек у народном представништву наћи најживљу готовост за најистинитију помоћ.

Но за овај рад, који по огромности својој излази из реда обичних радова државних, народно представништво верује, да је нужан стигај свију снага српских, да је потребно обавештење свију Срба; да ничија помоћ за одбијавање није. Само се онако прибраном снагом, руковођеном најчистијим родољубљем, народно представништво мисли, да се може успети, те да се до брже и истините помоћи земље и народа дође; а за ово је нужно спокојство земље и слободан снаради.

У том реду мисли народно представништво сматра да је према огромним жртвама, које је у овом ратовању народ српски поднео, неправедно било, што је по закљученом миру остао до данас под

теретом напредног стања у земљи, и уверено је, да ће Владавац српски потпуно делити мисао народног представништва, те да се земља напредног стања што пре ослободи, — имено да се што пре у стање, у ком је пре рата била, поврати и да се тиме спокојство народа и узајамно поверење учврсти.

У истом реду мисли народно представништво моли Владаоца, да зарад оне међусобне слоге и узајамне љубави учини употребу од свог Владачког великодушја и да оне, који су од почетка рата на овамо за политичке и војне преступе осуђени од подржања даље казни ослободи. Овако сложни помоћи ћемо јачом снагом, нашој Србији, да онег на своје ноге стане.

Проникнут сватда осећајима најживље благодарности и најдубљег поштовања према моћном императору велике Русије, — народ српски врло добро памти помоћ, коју је у разним временима Србија од Русије добила. Сећа се он с благодарношћу помоћи, која му је у прошлој години указана; а нарочито је дубоко у срца своја урезао благодарност, што је у часу највеће опасности спасен био од навале турске — једино и искључно — моћном речи Његовог Величанства Императора Русије.

С тога народно представништво врло је захвално Вашој Светлости, што је она узела на се, да о сватдашњој благодарности народа српског Његово Величанство Цара Руског увери.

Народно представништво радује се, што је Ваша Светлост била на време блажења свог у Румунији предмет одличног пријема од стране Његовог Величанства.

Очигледа брину, коју Његово Величанство не престаје водити о земљи и народу српском, даје нам најснажније јемство за бољу судбину Србије.

Благодарим на јавној Вашој Светлости, што је наш рад отворити хтела, клучемо пуни поуздања и вере у срећну будућност Србије:

Живко Књаз Српски Милан М. Обреновић IV!

Живила Књагиња Наталија!

Живно престолонаследник Александар!

Живно наред српски!

24 Јуна 1877 год.

у Крагујевцу.

Урош Кнежевић, М. Ј. Галић, Васа К. Стошић, А. Ђ. Поповић, А. Шукарац.

Председник закључи ову седницу и огласи тајну, а публици се удали.

Председник
Народно Скупштина,
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

Опшномоћени потписници:

М. Радовановић, Живко Стевановић,
Милија Урошевић, С. Секулић, Аврам Јовановић, А. Петковић.

С А С Т А Н А К V I

25 Јуна 1877 године.

Председник
Д. Ђ. Јовановић

Протокол води секретар
Живко Недић.

Присутни су били сви г.г. министри.

Председник: Састајак је отворен.

Од посланика није дошао Ђорђе Милошевић, који је болестан; а посланика има довољно за решавање.

Секретар Н. Срећковић прочита указ којим су постављени за посланике: Ранко Алексић, Јован Авакумовић, Јосиф Пецић и Панте Савић.

Аксентије Ковачевић, као извештач одбора за пријаву посланика и преглед њихових пуномоћја, прочита извештај о писменим посланицима, који гласи:

„Народној Скупштини,

Одбор за пријаву посланика прегледао је уверена владиних посланика: Ранка Алексића, Јована Авакумовића, Јосифа Пецића и Панте Савића, па је нашао да су уредни, због чега је мишле да их Скупштина за посланике огласи.

25 Јуни 1877,
у Крагујевцу

Извештач
А. М. Ковачевић.

Одборници:

Јован Војковић с. р., Павле Самуиловић с. р., Н. Јовановић с. р., Н. Стојановић с. р.“

За тим су посланици положили заклетву.

Живко Стевановић тражи осуство на 5 дана због домаћих послова и Скупштина му одобри.

Председник саопшти оставку Стејана Вељковића, коју Скупштина уважи.

За тим јави, да је посланик изврши Јагодине ступио у државну службу, и тим престао бити посланик.

Скупштина огласи место са упућивањем и нареди нов избор.

По овом председник ову јавну седницу закључи, и у исто време записа тајну седницу за претрес адресе.

Председник
Народно Скупштина
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

Опшномоћени потписници:

Сима Секулић, Милан Радовановић, Алекса Петковић, Живко Стевановић, Нео Аврам Јовановић, Милија Урошевић.

САСТАНАК VII

26 Јуна 1877 године, у 8 часова пре подне.

Председник
Д. Ђ. Јовановић.Протокол води секретар
Жинко Недић.

Председник изјави: Састанак је отворен. — На окупу је довољан број посланика за решавање. —

На јучерашњем тајном састанку Скупштина је усвојила и потписала адресу, која се има Његовој Светлости поднети као одговор на престону беседу. Сад се има на Скупштини одредити депутација која ће ову адресу Његовој Светлости поднети. —

И Скупштина по предлогу председника одреди депутацију од 19 чланова, који ће са извештајцима скупштинским у 10 часова пре подне поднети адресу скупштинску Његовој Светлости Кијазу, ковић.

Овим председник састанак закључи и заврши други састанак сутра, у 8 часова пре подне.

Председник
Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић.Секретар
Недић.

Општомјесни потписници:

Жинко Стевановић, Симе Секулић,
Нон Аврам Јовановић, Мијанко Радоновић,
Милија Урошевић, Алекса Пет-

САСТАНАК VIII

27 Јуна 1877 године, у 9 и по часова пре подне.

Председава председник
Димитрије Јовановић.Протокол води секретар
Жинко К. Недић.

Присутни су сви господа министри. Председник каже: Састанак је отворен. Пре него што би прочитали списак посланика, имам да учиним једно свештено Скупштини.

Депутација скупштинска предала је

јуче Његовој Светлости Кијазу адресу Народне Скупштине. Светли владалац по што је саслушао и примио адресу од стране депутације, паразно је најтеплију захвалност на осећања која му је изјавила Народна Скупштина.

Радује се, што Народна Скупштина, задихнута редобљеном, одаје праведну хвалу напорима нашег народа, и достојно оцењује труд свега владалаца, који је тежио да одговори позиву Србије и светом аманету својих предака. Радује се, што се Народна Скупштина, свесна најјединице, вере и крви, која нас веже са великом Русијом, користи својим састанком, да дјелом осећајима благодарности, који је одушевљавају спрема њеног заштитника Србије, Његовог Величанства Цара Александра. Радује се, што Народна Скупштина, свесна важних детаља, који се на балканском полуострву развијају, бим у овим приликама изјављује своју вољу, да добро име Србије одржи, радећи у слози. Његова Светлост изјавила је, да у свако озбиљним тренутцима народу озбиљном, као што је наш, и приличи тако озбиљна држање. Јер доста је било партијских борби; данас је време, да се све то заборави, време је да цео народ српски, тврдо стојећи уз престо народне династије, буде једна партија, партија српска, која би имала погледа у будућност и очекивала плод наших жртава. Његова је Светлост захвалила Скупштини, што је она у својој адреси изјавила готовост, да озбиљно размотри предлоге, који ће јој влада поднети, а особито оне, који се односе на наше пострадале крајеве. Светли Кијаз изјавио је топлим захвалност на осећање, које Скупштина изражава приликом рођења Престолонаследника. — видећи у томе нов доказ оданости и верности царице.

Ми од наше стране имаме то да изјавимо, да се цела Скупштина одавала са најтеплије „Живно“!

Скупштина се три пута одавала са бурно „Живно“!

Сад да прочитамо списак посланика, те да видимо колико нас има свега на окупу.

Јован Бошковић: Хтео сам да учиним једно питање на председништво. Ја видим да поједини посланици одлазе својим кућама, па за то питам, да ли они то чине са одобрењем, или како ко хоће.

Председник: По што списак прочитамо, онда ћу вам на то одговорити.

Секретар Акс. Ковачевић чита списак посланика. Нису дошли:

Алекса Поповић, Жинко Стефановић (на осуету), Милија Максимовић, Младен Микић, Михаило Смиљковић, Милан Пироћанин, Петар Шајковић, Павле Вуковић, Радоша Недић, Тривун Милојевић, Ђорђе Топузовић и Ђ. Миловановић (болестан).

Председник: Дакле на окупу је свега 119 посланика за решавање.

Жинко Недић: Сад има довољан број посланика за решавање, али шта ће бити ако се буде појединица осуетство давало, а они који осуетство имају не долазе. Треба о томе водити рачун, јер Скупштина не ће у ставу бити да ради.

Председник: Дошло је посланих Милија Миловановић, и то синоћ у суботу 25 Јуна.

Скупштина прима к знању.

Посланик Младен Микић, молио је Скупштини на писмено, да му дозволи нег дана осуетства. Он је већ отишао, а његова молба гласи овако:

„Преко ми је потреба да одем кући, а то за то, што ми долази закупљено није из Крајине, па нема ко други да га прими и смести, по што сам самост,

то молих Народној Скупштини да ми даде осуетво за пет дана.

Јуна 1877 у Крагујевцу.

Народној Скупш. покорни
Младен Микић
посланик.

Од јуче је он почео да осуетује. Дакле, од данас још четири дана. Одобри ли Скупштина?

Скупштина одобрила.

Марко Јанчић молио је Народној Скупштини, да му се дозволи 10 дана осуетва због слабости код куће. То је његова молба.

Јован Бошковић: Ако има толико посланика да се може радити, онда да му дамо, у противном не. Ако је добио писмо или депешу, да му јако у кући болестан, то треба да поднесе.

М. Кујунџић: Практиковано је, да се због болести у кући даје осуетво, за то сам да му се да. Он је мислио, да ће још јуче добити осуетво, а по што јуче није било састајка, он није могао ни да дочека.

Председник: По што му Скупштина не одобрила осуетво, то преко ове молбе да пређемо на дневни ред.

Скупштина усваја.

Посланик Петар Шајковић поднео је оставку овога садржаја:

„Оставка

Народној Скупштини
у Крагујевцу.

Због слабости здравља, не могу више у седницама скупштинским да учествујем, и за то нека Скупштина моје место ка упражњено сматра.

27 Јуна 1877 у Крагујевцу.

Уважава ли Скупштина ову оставку?

Скупштина уважава, с тим, да се одмах нареди нов избор.

Аранђел Милојевић и Живко Јовковић поднели су оставку овог садржаја:

„Народној Скупштини

Ми народни посланици, видећи да се у њиховим народним пословима са другим посланицима не слажемо и сматрајући да од овог рада не ће бити користи за народ, дајемо овим оставке на посланичла звања па нека народ на ново бира.

27 Јуна 1877 Крагујевац.

Дакле уважава ли се оставка?

Скупштина уважава.

Младен Станковић посланик поднео је оставку овога садржаја:

„Народној Скупштини

Због домаћих послова и што ми се не допадају послови у Скупштини, овим дајем оставку на посланичко звање, па нека народ на ново чини избор.

27 Јуна 1877 Крагујевац.

Дакле уважава ли се оставка?

Скупштина уважава с тим, да се одмах нов избор нареди.

Радован Милошевић: Ја знам, господа, да кажем ово: Ја сам се уверио да су неки господа посланици отишли, а нити су се јавили Скупштини, нити добила дозвољење. Па за то ја предлажем, да Скупштина реши ово: који год је отишао, а и који би у будуће отишао, без дозвољења, да му се одмах место сматра за упражњено.

У. Кнежевић: Ја бих био рад да знам узрок, за што се не износи рад одбора скупштинског, који је радио годину и по, о овим два милиона дуката, и за што се не износи рачун о томе. Ми смо редовно годину и по радили и гутали дијурну, а ништа се не зна, шта смо радили, нити се то износи, а много

ситнији се предмети изнесе. Сваки ће мислити да смо ми само дембелисали.

Стев. Поповић, гон: Немојте ни мислити, г. Кнежевићу, да ми не ћемо тражити од вас рачуна о томе. Причекајте само мало, док решимо ове поднете предлоге од стране владе за пострадали браћу нашу, како би им се што пре у помоћ притекло, па ће доћи време и томе, да видимо шта сте ви у томе одбору радили. Кад признајеш да си гутао дијурну, за што ниси поднео извештај влади о раду вашем у одбору, што ти је од стране одбора казано, па онда да питаш владу? Видимо ми на што ти идеш.

Председник: Треба најпре да свршимо с питањем Радована Милошевића; али кад је покренуо г. Урош ово питање, то да му одговорим: да се до сада ништа друго није могло радити, по што је до јуче на адреси рађено.

Министар иностр. дела: Господа, посланик г. Урош Кнежевић овим речма овако неопредељено израженим, баца сенку сумње на владу. Треба да се ближе изјасни о каквим изјављенима говори. Међу тим он зна, да је сад тек адреса завршена, па да сад тек почињу да издати разни предмети на дневни ред, па ће доћи и предмет о рачунима. И кад посланик карановачки све то зна, па ипак баца пред Скупштину питање овога рода у невреме, онда је његова намера очевидна, и ми се морамо противу исте оградити.

Председник: Да најпре свршимо ово питање, што је покренуо Радован Милошевић, па ћемо онда даље радити. Скупштина одобрила.

М. Глишић: Молим вас, ту је моја оставка пред вама; прочитајте је, јер

ПРОТОК. НАР. СКУПШ.

немам кад да чекам, по што сам два кола.

Председник: Ја морам да одговор најпре Радовану Милошевићу, па Ђу онда прочитати вашу оставку.

Што се тиче ових посланика за које се каже, да су отишли, мени је познато само за Алексу Поповића, да је дошао са две признанице па је тражио за себе и за г. Милана Пироћанца дијурну, па што сам ја казао да им се изда дијурна за време док су овде били, а попутница да им се не да. Међу тим ја сам питао г. Алексу да ми каже шта то значи да тражи попутницу, а он ми је одговорио, да он иде, а не ће да да оставку и да није дужан казати куда иде и шта ради.

Јов. Бошковић: Ја ћу само да говорим односно покренутог питања од стране Радована Милошевића. Отишли су још Тонизовић и Пироћанац. Ако ми почнемо сви овако без питања одлазити, онда не можемо ништа радити, и нити рес народни пренада. За то сам ја мишља, да се њихова места, као и свију ових, који без питања оду, огласе за упражњена, а нови избори да се нареду.

Председник: Кад је Радован Милошевић покренуо питање о томе, да се места ових посланика, који су Скупштину напустили, огласе за упражњена, и кад га у томе потпомаже Јован Бошковић, и и Скупштина, видиш, у истом смислу одзива се, онда је ли воља Скупштине, да донесе свој закључак у томе, да огласи за упражњена места ових посланика који су Скупштину напустили, или који би поднели оставку у намери да Скупштину од њене радње задрже, и у томе случају да се нови избори нареду?

Скупштина усваја.

По што је то решење Скупштине, сад да пређемо на поједино случајево, и то што се тиче Пироћанца и Алексе Поповића, напред сам јавно како је у ствари, а Топузовић није ни са ни јавно кад је Скупштину напустио.

Ил. Стојановић: Ја мислим, кад је Алекса Поповић изјавио да није дужан давати рачуна никоме о своме одласку, онда нека му се место за упражњено огласи.

Петар Стевановић: Ја мислим да га најпре позовемо, ил, ако ипак не хтедне доћи, онда да му се место за упражњено огласи.

Живко Недић: По члану 13 зак. о послон. раду, само се они посланици имају позвати: који су изстали од седнице, или који никако не дођу у Скупштину; а они, који напусте Скупштину, а не кажу узрок, на без питања оду кући, не спадају у тај ред, и зато се места њихова имају огласити за упражњена, без претходног позива.

Председник: Дакле, места посланика Алексе Поповића, Ђ. Топузовића и Милана Пироћанца сматра ли Скупштина за упражњена?

Скупштина усваја по с тим, да се нов избор што пре нареди.

Чујмо даље.

Секретар Илија Стојановић чита оставку Владислава Навловића, која гласи:

„Оставка“

Због мојих домаћих послова, а нарочито што сам слабом здравља, не могу више као посланик Народне Скупштине долазити у скупштинске седнице.

Ово су ми једини узроци што морам посланичко место оставити, а ништа

друго. На за то молим Народну Скупштину да ми ову оставку уважи. Ово сам сам написаво и потписао.

27 Јуна 1877.

Крагујевац*.

Председник: Дакле, према ранијем закључку према ли Скупштина и ову оставку?

Скупштина prima, по с тим, да се нов избор нареди.

Секр. Ил. Стојановић чита оставку Недељка Живадиновића, која гласи:

„Оставка“

Због домаћих послова не могу више бити народни посланик, с уога нека се на моје место други избере.

Кличет из дубине ђа: живко Ђулаз Српски Обреновић IV! Живко Ђулаз Српски Наталија, живко престолонаследник Српски Александар, живко народ српски!

26. Јуна 1877.

Крагујевац*.

Председник: Према томе Скупштина prima ли ову оставку?

Скупштина prima, нов избор да се нареди.

Секр. Ил. Стојановић чита оставку Уроша Кнежевића, Милоша Глишића, Алексе Поповића, Адама Богосављевића, Васе Стошића, Благоја Божића, Николе Кружевића, Ранка Тајчића, Тривуна Милојевића, Илија Мојића, Симо Милошевића, Павла Вуковића, Мијалко Смиљанића, Милије Милошковића, Павла Милошевића, Милана Глигоријевића, Јеврема Шолуновића, Ђорђа Топузовића, Марка Јанчића, Илије Максимовића, Радисава Симића, Милоша Симића, Алексе Станковића, Андрије Петровића, Јована Рајчића и Ђурђа

Ђорђевића. По, по што се у овој оставци приметили погрдни изрази, то се у Скупштини подиже жатер и ачу се оштри глас да се та оставка даље не чита, не да се с глумашем одбаца.

За ови председник изјави: По што у овој оставци има таквих погрдних речи, које достојанство Скупштине не дозвољава да се помиње, то ми основу законца забрањујем да се чита.

Ђ. Ђорђевић: Ја сам мислио да предлажем једну конференцију на да се споразумемо, па ако се можемо споразумети, онда одустајем од потписе, а ако се не споразумемо онда остаје оставка.

Председник: Ја се надам, да ће из дубин отаџбине и околиности, у којима се земља наша налази, г. Ђорђевић одустати од свога потписе.

Ђ. Ђорђевић: Ја ћу одустати од мота потписе, а пристаће и више њих, али само да се споразумемо.

Председник: Дакле као што видите г. Ђорђевић не даје оставку него је рад да се споразумемо. Према томе негов потпис изостаје одаваде.

Јов. Бошковић: По што су они, који су поднели оставке — изумицајући Ђорђевића — готово сви били у већини да Србија треба да помогне патристичкој браћи нашеј, а данас томе противно говоре, то су они према отаџбини учинили више него издајство. Људи који су изгубили синове, који су изгубили своју браћу, а били су у мањини, данас се налазе на клаупама посланичким да у овоме важном тренутку бране интегритет ове земље. А они на против праве растројство и изневеравају свету ствар.

За то ја са сажаљењем спомињући ово, тражам, да се у указу, којим се њихова

оставка уважавља, каже, да су они нигла на растројство и пропаст ове земље.

Алекса Стевановић: Господо, 1876 године у пролеће, Урош Кнежевић говорно ми је ово: Ако влада не поведе рат, он ће сам образовати чету, ићи ће преко границе. Данас тај исти Урош тражи, да се осуде они, који су повели рат. Ја вас питам, да по савести нашеј кажете, каква је то карактер и каква је то морал! Ја остављам на савест посланика, на нека промисле, шта с овим хоће Урош. За овај неј навод инам доста и сведока, који ће то осведочити, а чини ми се нмам за то и потписе. То је, господо, тај Урош Кнежевић.

Ђ. Ђорђевић: Нама је баш и потребан тај Урош Кнежевић који је био у одбору, нама је баш потребан да нам да рачун; па за то ја нисам за то, да му се уважи оставка. Међутим ја остајем онет при томе, да прекинемо састанак, и да се предузме једна конференција, на да се разговоримо и споразумемо.

Васа Маџаревић: Ја бих, господо, предлажемо ово: да г. председник позове оне, који су потписали оставке, а онде су, па да видимо има ли још кога, осим Ђорђевића, који хоће конференцију: јер ја управо сумњам о томе, по ономе, што је било раније пред нама. Јер и тада су најпре казали, хоћемо договора, а после кад смо на овај пристали, казали су: „не дамо ни запета да се изостани ни дода“. Ти људи хоће договора; али да не би изгледало, да ми не хоће договора, ја бих молио да се позок и питају.

Љуја Васић: Ја, господо, сажаљујем израз Уроша Кнежевића, за то, што је он био секретар тога одбора, кога сам тражам, да се у указу, којим се њихова

за Скупштину, и још га није ни представио; а овде сад пита, за што се питање не износи пред Скупштину. Може ли се то изнети док се не пренише. Урош не тражи да се пренише то извешће, него он тражи од владе да она изнесе оно на средину што од нас још није ни добила. Помислите, господо, какав је то човек.

Илија Стејановић: Господо и браћо, жалосно је погледати на овај акт, где се неколико посланика налазе увређени и дају оставке, с изразом који каља и багателнише свети народни задатак, који је извршен 1876 године. У реду ових народних посланика видим потписане У. Кнежевића, Алексе Поповића и Милоша Глишића, који су пред Светлим Господаром изјавили, како би требало, да одмах ступимо у рат са спремом коју имамо, и ако не будемо ступили одмах, да ће проклетство на нама остати.

Овај је, господо, тај Урош, који ме је, кад сам се од моје куће вратио и ишао Светлом Господару, те изјавио неке народне потребе, питао, пред самом владом г. Баљевића у скупштинском одбору, шта сам са Светлим Господаром говорио. И кад сам му ја на питање одговорио, кажао ми је: „Чујеш, Илија, у Србији мора бити рат, јер ако то не будне, онда мора бити преврат у земљи.“ Зар сад они који на сва уста траже да се пре рат и који управо изгнаше владу да што пре идије у рат, зар они да излазе против тога с оваквим изјављивањима; онег велики жалостан је такав појав. На с тога ја сам за то, да се претходно извиди има ли у оваквом њиховом делу издајства према земљи, и увреде према Скупштини, и ако има да се на одговор узму, и њихова места за упуздана огласе.

Аксентије Комачевић: Ја држим, господо, да би било недостојно овога светог места, као што неки од господо посланика поменуше, да се они људи позову те да се с њима догођамо.

Тим би баш пошли на један опасан пут с људима, који од како су дошли, као што знате, у ову народну Скупштину, да врше један свети задатак, почели су одмах улазити у лична трвена. Овде се нишло на то, да се у предлогу адресе изврше, да буде бело оно што је црно, а црно оно што је бело. Они су то, који нису хтели с нама да се питају, што смо ми хтели мало дубље о рату размишљати, што нисмо били онаки ратоборци као они; они су на нас нападнали и називали нас најдрим именима.

Шта више, господо, кад Милош Глишић, мој друг, с ким сам се ја непрестано дружио, и готово се никако нисам ни раздвајао, каже: „проклета ти душа, ти си то, који врдаш и размишљаш; нема снаса нашој земљи ако рат не буде.“

Шта више, господо, Урошу, који сад напомену 2,000.000 дуката, није стало само за та два милиона, њему није до акта који су из перманентног одбора, него је њему стало само до тога, да се популарисе и да његов говор уђе у стенографске белешке. А што се тиче поменутих 2,000.000 дуката, видните, да није све ни потрошено.

Шта више, кад је тај Урош отишао у Париз, он је са собом однео више акти, па кад је код њега трижено није се могло нићи; а и сама његова демонстрателна казала је: да не зна где су акти, кад су од ње била затражена.

Кад се догодило један мали сукоб у перманентном одбору, унутар је, за што та акти не стоје у одбору? Он је

с највећом ларном изашао, противно се томе и каже: „за што да стоје у одбору кад сам само ја у стању да тај извештај напишем и да га Народној Скупштини поднесем.“

Очекивали смо неколико дана, и тај Урош није ни до данас тај извештај написао, а овамо каже, за што се то не износи. Но шта има да изнесе, кад га још није написао ни влади предао.

На свега овога, господо, види се, да они људи свакога другог називају партијичним а сами највише стварају партијизам, и хоће да изнесу прљу на Народну Скупштину и на законодавно тело, у ове тренутке кад је слота у земљи најпотребнија.

Јов. Бошковић: Ја имам да допуним говор мога поштованог друга и у ове да је узимана тајна законодавна одлука од стране г. Кружевића, и пошена по кафанама, а после је штампана у миђарским новинама. Ја сам казао, да влада нема да поднесе извештај, него ми, који смо били у одбору. Истина, ја нисам био за сво време, по што сам неко извесно време био у Лозници због слабости моје деце, а и смрти домаћице; али ми је поштовани друг мој Самуровић казао, да је Урошу дато, да направи извештај, што он није до данас учинио, и он, да се у место стида тога, баца лажу на Скупштину и владу.

Б. Ђоровић: Ја не знам како је било у одбору, неки говоре да су акти били код Уроша, а неки код Терзибашевића. Но што се тиче овога, да се њихово место управни, ја нисам за то, него бих желео да се сазове конференција.

Никола Радовановић: Према закону Скупштине колико је буде на окупу, може решавати за оне који су отишли.

Председник: Дакле уважава ли се свијих оставка у акту потписанима, осим Ђурићу Ђоровићу.

Скупштина уважава.

Председник: Чујмо г. министра унутрашњих дела.

Министар унутр. дела: Господо! Поводом овога поступка неколико господо посланика, ја имам да учиним једну изјаву од стране владе. Влада се потпуно слаже с већином Скупштине и сажаљева овакав један корак и од појединих, а камо ли од више њих посланика. Не улазећи у то, како је који пре гласио и какав је ко — јер то ће расветлити историја и изрећи, ко је био на правилим путу, — ми, као што рекох, сажаљевамо овакав поступак. Ни у којим приликама неслагање није добро, а у неким приликама, као што су данашње, може бити опасно. То није никако пут, како се долази до народне слободе. Многи од ових посланика, које видимо потписане на овом акту и који учинише овакав осудљиви корак, престављали су се овде као бранници народних права и народне слободе. Но оваквим поступцима никад се не долази до тога. Ко хоће договором да ради, он мора да се навикне и да му пређе у крв, да слуша и поштује мишљење онога који се с њим не слаже; то је једно, и друго, мора да призна, да је оно закључак, да је оно правилино, што већина није.

Два пута има, и само два пута, кад је више људи који имају сајединочки да раде: или стоји један на заповеда и други слушају, или, ако они имају подједнако да учествују у ономе што се ради, онда се ради договором, и тај договор изилази на то, да оно, што буде већина нашла за добро, буде и правило, по

коме ће да се ради. Они дакле, који не ће да тврде, што други говоре, и што већина за умесно и право налази, ти људи показују мало склоности за саопштење; а они, који не ће да се потчиње закључцима већине, ја мислим, да они не би били кадри да сајединочки раде. И ако је истина, као што и пославина тврди, да нине очију нине виде, опет и то се не може спорити, да свагда већина ствар опредељује, јер кад не би тако било, то би значило, да мањина влада већином, а то не може бити, нити нигде у свету такво уређење постоји.

Дакле, влада сажалена овај њихов корак, — али нарочито према данашњим приликама, ми не би били противни да их чујамо ако имају шта да кажу. Да чујемо шта је то, што би хтели да нам кажу. Ето г. Вошковић, г. Вуја Васић и други казали су, приликом овога малог објашњења, коме је повода дао говор г. Кнежевска, да што се није већ изнео рачун о радњи овога одбора. Како је и могао бити да се рачун поднесе о потрошеном новцу, кад је још склањиве нештога у послу пред скупштинским одбором, а нарочито још кад се акта и хартије, на којима се има да склопи тај рачун, налазе баш код овог господина, који излази овде с неким протестом, што тај рачун није већ пред Скупштину изнесен. Пред њим су акта. Он има да их уреди и рачун склопи, а нити другогта: „Што не показиш рачун?“ Какав је то корак?

Ово је дакле наша изјава: ми не би били противни, да се они позову, као што предлаже г. Ђорђевић, на ко хоће од њих, нека дође, да се разговоримо, да чујемо шта желе и шта хоће.

Министар правде: Ми смо нисли је-

дан претходни случај, у ком је било разлике између већине и мањине у мишљењу једних и других. То је било приликом адресе. У скупштинској седници изјавио је, да се изнад споразумљена наредба састану одбора. Скупштина је то одобрила. Одбори су се састали; није се цела мањина сложила с већином, али неки од г.г. из мањине одступили су и приступили већини. (Ја мислим, да није нужно, да именјем ту господу). На тај начин, што су се одбори поново састали, ма да смо изгубили, један дан, у колико, уместо да се решава у Скупштини, био је претрес у одбору цео дан, опет кад се зна да су се бар неки чланови споразумели, више је користи него штете од тога начина; јер, као што рекох, таква начин послужава је те су неколико чланова из мањине приступили већини, по што су се обавестили о онима из већине. Ви сте видели, да је влада и онда била готова, да покаже своју склоност за споразумљене и потпомага је предлог на покушај о споразумљењу. У овом случају сад, предлог је једнога члана из мањине, који је такође потписан, да се скупштински састанак претвори у конференцију, у поверљиви један састанак, те да се разговоримо. Јер може бити, да би се споразумели. Какав би резултат тога разговора био, наравно не може се напред знати. Али судећи по ономе, што се пре у одбору за адресу догодило, може бити, да би неки од господи, који су овај акт поднели приступили већини. То може бити. На послетку, кад од свих тих потписника један, који је ту, тражи и у име осталих својих другова договор, влада мисли, као што је и тај друг казао, да би се могло

покушати то споразумљење тиме, да се Скупштина обрати у конференцију, у којој би се разговорили и саветовали између себе и видели, може ли се што постићи. Ако ни један из мањине не би одступио од свога мишљења, већина у томе, што је дала од своје стране доказа готовости за договор, на споразумљење, за измирење, не би нити изгубила; а ако буде резултат тај, да још ко год из мањине одступи, као што је г. Ђорђевић већ одступио, онда је, наравно, још већа добит. Тако од стране владе ја чиним ту изјаву, да би добро било, да се обрати Скупштина у конференцију, на господи од мањине који је затражио конференцију неки с осталима, који хоће од његових друштва, кажу шта желе, на да се саветујемо.

Председник: И ја бих имао само то да кажем, да осим Ђорђевића други нико није затражио конференцију.

Ђурђа Ђорђевић: Јесте, али они су мене овластили, да ја конференцију тражим.

Министар унутр. дела: Г. Ђорђевић, изјављујете ли ви, да су они вас на то овластили, или само ви тако мислите, да би добро било ову ствар у конференцији расправити?

Ђ. Ђорђевић: Већ нине њих овластало не је, да то тражим.

Министар правде: Што се тиче израза, употребљених у поднесеном акту мањине, вајста, господе, то је ствар о којој се може само са сажалењем говорити; али кад један члан од тих који такав акт дају каже, да су та неколико његових другова овластили да захтевају конференцију, онда уверивши, да су неки у тренутној раздражљивости могли поднети овакав акт, вајста, господе, вре-

дне би било тај доказ о помраћивости давати, да се Скупштина претвори у конференцију на неко кратко време, које би било потребно за тај договор.

Никола Радовановић: Из овога писма, које је прочитано и којим они људи оставку дају, ја нисам видео, да ма ед од њих говори о конференцији. Дакле, ми о томе не треба ни да решавамо, него Ђорђевић нека њих позове, а ми да их зовемо, држимо, да није потребно.

Јов. Вошковић: Ово дана ми смо готово свако питање, које се тиче народа и његовог интереса претресали и догађали се с мањином, али код њих стоји правило то, да оно само мора бити што они хоће. Ствар је очекива, да је то код њих главно правило. И ја нисам противан споразумљењу, само хоћу да кажем, да смо ми они у свакој прилици гледали, да се с њима споразумемо и свагда да у интересу народа радимо; али, они престо кажу, да смо ми издајници народне, и да они нас не ће ни да чују. Како се дакле с таквим људима може радити?

Петар Степановић: Не треба много говорити о томе, него треба да их позовемо у Скупштину да дођу, на ако не би дошли, онда треба да им уважице оставке.

Јаков Павловић: Господе, у свакој прилици, и у свакој ствари, ма колико да је она мала на велика, огледа се разум онде, где се марљиво и с пажњом ради. Ми не можемо пропустити, ни не смењемо пропустити без највеће жолу г. Ђорђевића и његових другова из мањине, а то ва то, што ми ми рад није само наш рад него је рад народни, рад од интереса за целу земљу. И у обична претреса, господе, а како ли у овако важ-

ним приликама, у каквим се сада налазимо, потребан је договор. Ми сад тек мислимо, да правимо ону велику кућу, за коју смо толико жртава поднели. Што год је више раденика и посла је боља. Ја мислим, да нам је дужност, свакога саслушати. Не зависи од нас, хоћемо ли или не ћемо, него треба свакоме разлоге да чујемо, па ако се можемо сагласити, добро, а ако не можемо, онда нас нико не може навести, да традимо нешто друго до оно, на шта нас позивају ствари и савест упућује. Ми смо овде представници народа српског, пуномоћници његови, и као такви, ми сви треба да знамо, да је свакоме од нас мило и драго своје убеђење. Чујмо их дакле шта имају да кажу, па ако је за признање, добро, а ако није, онда ништа није ни било, ми ћемо урадити шта за добро нађемо.

Рад. Милошевић: Ја сам тај први, који желим да се споразумемо; но само не треба да ово изгледа, као да ми писмо хтели и до сада увек да се споразумевамо, него то тек сада хоћемо.

Опомињете ли се, господо, шта је казао један посланик из мањине од оне петиције, да они „ни једне занете, неће да потпишу“!! Дакле видите, браћо, они хоће да владају већином, а то нигде у свету нема да мањина наповеда већини. И да ли би лено и по закону било, да ми 27 одборника кажемо, тако је добро, као што њих петиција кажу. Очеvidно је да хоће само раздор.

Раденко Драгојевић: Ја мислим да овде треба рашистити ово питање: Је ли њима оставка уважена или није? Ако јесте, онда нема места ономе говору, нити томе да се они зову.

Живко Недић: Ми смо решили то

питање о оставкама и напуштању посланичке дужности; — огласили смо места њихова за упражњени и наредили нове изборе. А поред тога изјавили смо гнушање према онима, који су дали оставку на недостојан начин. Одступати сада од тога решења и позивати оне, који Скупштину остављају и дужност изневеривају без законих узрока, значи прелати закон, омаловажавати закључак Скупштине и понижавати њено достојанство.

Њима нико није спречавао, да се с нама лено договарају, као што им нико није замеравао, што су у појављеним питањима другог мишљења од већине скупштинске били и тако у мањини остајали. Потпуног сагласа у њеом броју људи по свима питањима не може бити, нити они могу натерати већину да мисли онако, како они као мањина мисле, и да цела Скупштина мора и против свог убеђења позвати, поштовати њихово мишљење као тесно и правилно. Дакле где је год било питања за решење, како је нашла већина, онако је и решено. И то мањина поштовати мора.

На основу свега овога, ја сам противан томе, да Скупштина њих позива ради договора, који је по закону чистији при сваком решењу, јер би поврадили закон и достојанство Скупштине. Него да Скупштина остане при свом решењу, којим је огласила места њихова за упражњени и наредила нове изборе.

Ил. Јовановић: И ја, господо, нисам противан споразумљењу, али кад се они врате, и ако се прине неки или сви, да и даље учествују у седницама скупштине, према њиховом досадашњем понашању, ја сам тврдо убеђен, да ће они у свакој прилици тражити све могуће

начине само да праве раздор. Ђоровић, нека их позове, па ћемо их примити, али Скупштина не треба да их позива.

Стева Д. Поповић: Решење скупштинско, да им се оставке уважавају, може са свим постојати на ипак да се и постигне оно што се мисли, да се постићи може. Нека Ђоровић сам запита те посланике који дају оставке о овоме: јесу ли они вољни, да дођу на договор на коме ће доказати оно што су написали. Ако нису вољни, онда на сваки начин остаје оно решење скупштинско, да им се оставке уважавају. Њихова оставка није сва прочитана. Осим онога што је прочитано, мени се чини, да ће у њиховој изјави бити нешто од ситуацијских ствари, као о начину гласања у Скупштини. О овоме се можемо разговарати и може бити споразумети. Дакле, кад би они посланици изјавили готовост своју, да хоће да дођу да докажу своје наводе и онда кад би дошли, Скупштина би се могла претворити у конференцију, ако ли изјаве да од тога нема ништа, онда остаје решење скупштинско.

Ђ. Ђоровић: Господин председниче, ми нисте ни питали, остају ли сви, који су ту потписани, при својим потписима. Ту је изјаву написао један од мањине. Урош је написао а неки су се потписали, а можда нису ни читали ни разумели, што тиме стоји. Може ко од њих казати ја одустајем, и за што ме нисте питали, остајем ли при потпису или не, већ сте решавали.

Председник: Браћо, сваки је посланик у своме раду самосталан. Сваки посланик што ради, то ради само на своју

одговорност; сваки посланик што потпише, то потпише за себе; сваки посланик што говори, то говори за себе и као пуномоћник народа. Али, ја мислим да један посланик у име другог посланика не може говорити, нити на то може бити овлашћен; или ако што у име другог посланика предлаже, то Скупштина не може да прими. За то ја држим да се ова ствар сматра за свршену у толико, да они посланици који су потписали оставку престају бити посланици, осим Ђурђа Ђоровића, који је од оставке одустао; и да се на њихово место има нов избор одмах учинити. За изразе, који се помињу у оставци, и који нису достојни Скупштине треба она да их с презрењем и највећим гнушањем одбади и да се преко њих пређе на дневни ред; а влада да се умоли да се други избор на њихова места нареди.

Међу тим, у колико Скупштина налази, да у овим изразима има и кривичности, мислим, да Скупштина треба да задржи право, да може ове потписнике кривично и оптужити.

Скупштина усваја. Састанак је сада закључен. Молим одборе да раде. Идући састанак заказан кад ће бити.

Састанак је овај трајао до 11 сати пре подне.

Пред. Народне Скупштине

Д. Ђ. Јовановић

Секретар

Недић

Олуномоћена потписници:

Сима Секулић, Мијалко Радовановић, Алекса Петковић, Живко Стевановић, Аврам Јовановић, Милија Урошевић.

САСТАНАК IX

8 Јула 1877 године.

Председавао

Димитрије Ђ. Јовановић.

Секретар

Илија Стојановић.

За министарским столом сви министри. Састанак отворен у 9 часова пре подне.

Илија Стојановић секретар прочита протокол другог састанка.

Скупштина усваја.

Илија Стојановић, као известилац одбора за прегледање пуномоћја, прочита извештај одборски, по коме су пуномоћја Арсенија Симића, Марка Петровића, Адама Богосављевића, Милана Гангоријевића, Алексе Петковића, Димитрија Стојковића, Андрије Пандуровића, Милоша Илијића, Сине Милошевића, Новака Милошевића и Луке Атинацковића наредних посланика, а Јована П. Стевановића и Димит. Јамаревића као Књажевских, уредна. Што се тиче пуномоћја Милоша Симића рече извештач да је одбор нашао да је неуредно, јер у записнику није стављено колико имаде бирача по бирачком списку, у које је време радња отпочета и потписе писара, а то се све чл. 48 избор. закона захтева. Скупштина нема шта противу уредних пуномоћја приметити већ их усваја.

Посланици приступију заклетви, коју положише у присуству г. министра унутрашњих дела.

Председник износи сад на претрес пуномоћје Милоша Симића које је оглашено као неуредно.

Илија Стојановић, као извештач, доклађујући изредност овог пуномоћја, чита чл. 48 изборног закона, по кога се види како треба саставити записник, и по њему издати пуномоћје посланика, и обраћа пажњу Скупштини на овај члан закона при решавању ове ствари.

Ђ. Ђоровић, позивајући се на радњу скупштинску од 1875 године, када је избор посланика Алексе Здравковића где није било на пуномоћја ни записника, а тако исто избор Милосава Јукановића и Милека Петровића где је само изјавом бележено, оперован, на шта је влада тада пристала, изјави да може и Симић сада с много мање формалности у Скупштини доћи.

А. Ковачевић, позивајући разлог Ђоровића, вели: Кад је Скупштина оверила и признала да је тако тога дана, то се има сматрати као законито и то снага у унутрашњу радњу скупштинску, и на то је морала влада казати да нема шта да примети: но кад би се Скупштина оснивала на то, што је било у пр. год. што је било некада у историји а никако у данашње претресане, онда би она одступила и од закона, он даље изводи, да је при распусти Скупштине у 1874 год. један министар само за један глас протествовао и ако је изабрани имао савршену већину. За тим наводи да је

један избор уништен само што је одбор нашао да руча. На кад би се оснивала на то, онда не би могли почитовати закон. А ако се закона не држимо, онда не можемо ништа ни знати, и по томе може се очекивати доћи когод у Скупштину и казати ја сам посланик.

Адам Богосављевић вели: да је пуномоћје уредно, да је избор свршен пре доласка Милошевог у Неготин, и по томе не може се посумњати о законитости.

Председник обавештава Адама, да одбор не прихвата на упућивање, но просто каже да је избор незаконит.

Сина Милошевић, позивајући се на то, да се Скупштина није никад у сабиљнијем времену састала него сада, потпомаже предлог Ђоровића, да посланик остане у Скупштини.

Милека Петровић пита: Има ли жалбе против избора, и ако нема да се прими.

Ђоровић одговара Ковачевићу, да из његовог говора излази то, као да хоће Скупштина према једној личности нешто да учини а према другој не ће. Даље изводи, да је Милош и по свом чл. 82 устава посланик, јер према истом члану треба три четвртине посланика да реше да му се остави уважи, и тога у Скупштини није било, дакле, он је и иначе по пређашњем избору посланик.

Р. Милошевић: По што у записнику нема записано, колико је бирача по бирачком списку, од куда се може знати унапред је ли привредно рађено? и кад би се то тако радило, онда неко може бити изабран и с 30 гласова.

По што је Скупштина изјавила да је довољно говорено, то је председник стајно озбиљно питао: Који је за то да се сматра избор Милоша Симића као

незаконит, тај нех седе, а ко је за то да је законит, нех устане.

Велика већина седе. Дакле решење је скупштинско да је избор незаконит.

Председник пита: Је ли велика Скупштина да се нов избор још за трајања ове Скупштине нареди? Скупштина изјављује да је вољна.

Секретар Срећковић чита указ Негове Светлости, по коме министар финансије подноси предлог, да се државне власти у овој години и даље управљају по буџету од 1876, и то дотле докле се буџет за 1877 год. не реши.

Предлог овај би упућен финансијском одбору.

Исти секретар прочита указ, по коме мин. војни подноси предлог, да се призна издатак који је учинен и који се има учинити на издржавање прекобројних рекрута и старо-ислужбених војника, као и на издржавање прекобројних коња и на терет напредног кредита одобреног законодавном одлуком од 13 Октобра 1875 године.

Скупштина упућује овај предлог финансијском одбору.

Даље Срећковић чита указ, по коме министар војни подноси предлог, да се призна издатак који је учинен и који се има учинити на издржавање наредних војника за чување граница а на терет напредног кредита од 13 Окт. 1875 године.

Упућен финансијском одбору.

Прочитао указ, по коме мин. војни подноси предлог на финансијско одобрење суме на плату контрајутуалних официра и дијуриста, која пада на терет напредног кредита од 16 Окт. 1875 год.

И овај предлог би упућен финансијском одбору.

Прочитан је указ, по коме се г. Тихомиљ Николић мин. на расположењу а артиљеријски пуковник, на основу чл. 69 и 81 устава, поставља из владиног повереника у Скупштини која је за 1876 год. сазвана за 19 Јуни ове год.

Скупштина узима к знању овај указ.

Срећковић прочита указ, по коме мин. војни подноси предлог о одобрењу поступка мин. војног при учиненим набавама и при исплатама које падају на терет ратног кредита одобреног законодавном одлуком од 18 Дец. 1875 г.

И овај предлог упућен је финансијском одбору.

Даље прочита се указ, по коме министар војни подноси предлог о пензији и потпори војних инвалида и породица у рату погинулих или умрлих војника.

Овај предлог би упућен законодавном одбору.

Прочита се указ, по коме министар финансије подноси предлог закона о српско-народном зајму од године 1876.

Овај предлог би упућен финансијском одбору.

Прочита се указ, по коме мин. финан. подноси предлог закона о управи српско-народног зајма.

И овај предлог упућен финансијском одбору.

Прочита се указ по коме мин. финансије подноси рачун, према чл. 12 законика о ковању српске сребрне монете, о свима трошковима за израду динара.

Упућен финансијском одбору.

Прочита се указ, по коме министар финансије подноси предлог, да се монтарске мере продуже до 1 Новембра 1878 год.

Предлог упућен финанс. одбору.

Секретар Коначевић прочита неколико владиних предлога.

а) Предлог мин. финан. да се старински новац нађен у каси државној који сада не циркулише а вреди 31.403 гр. и 20 п. пер. јавном лиценцијом за други новац прода.

б) Предлог мин. финан. о регулацији плата стенографима и преписачима на кредит одређеног на трошкове Народне Скупштине.

в) Предлог мин. финан. да се одбери сума од 1606 гр. и 20 п. пер. на дијурну посланика преко буџета, и 6.904 гр. и 20 п. пер. на нове скупштинске протокола и стенографских бележака.

г) Предлог мин. војног, да се одобре сви издаци што их је влада, како трошковима у војску тако и у војној спреми учинила 1876 године у Црној Гори.

д) Предлог министра војног, да се Димитрију Поповићу механици у Љубичеву на 4 месеца кирија механика у пола смањи, јер је узроком државе у прошлости рату оштећен, а механика је државна.

е) Предлог министра финансије, по коме тражи да Народна Скупштина реши, разумно ли се и за одборнике скупштинског одбора за време рата разлог овај по коме су сва издржавања и плате на 300 талара сведене, по што су одборници потпуно своју дијурну примали.

Исти министар подноси предлог, хоће ли Скупштина уважити решење одбора скупштинског да се дијурна издаје г. Урошу Кисељевићу члану који је ту дужност примио у месту свог живљења.

а) Исти министар подноси предлог

и о дијурни чланова скупштинског одбора за време путовања до својих кућа кад на осуетно иду.

Предлози под а, б, в, г, упућени финансијском, а предлози под д, е, ж, з, законодавном одбору.

Даље секретар Коначевић прочита предлог Бошковића, Радошана Милошевића, Теше Марковића, Петра Стевановића, Павла Самуровића, Гератовића и Стевана Мирковића да се § 4 полицијске уредбе донуне, те да могу и полицијске власти иступити по крим. закону казнити.

Ових истих посланика прочита се предлог, по коме да се § 15 садањег грађ. суд. поступка замени, да имаде жалбе судовима прво-степенним преко 100 динара; у овом смислу праве доуну § 20, а најзад и у § 24, да се и кметови и одборници казне до 20 динара и да власт полицијска пресуду изврши.

Ови исти посланици предлажу и то, да се за исплату интереса, главног дуга државног и реквизиција узме за основу ово:

а. Преносак прихода редовног буџета.

б. Одбијање (обустава) плата чиновничких од 10—25 од сто за време док се дуг не исплати, и народ не поправи; и то по по размеру плата у што долазе и пензије.

в. Што не достане прирезом на народ који се има по имућству разрезати.

Прва два предлога упућена су законодавном одбору, а последњи финансијском.

Секретар Стојановић прочита даље предлог Михаила Терзибаше посланика за варош Београд, да се осим 1

нотабуланта ни један на лиценцији при продаји имања без кауције 10% не прими. Даље у истоме предлогу предлаже, у случају ако при лиценцији само један лицентант буде, који је лицентирао, то да се може, ако поверљив, или суд или полицијска извршна власт у договору с поверљивцем пристану да се може, имање уступити, и да је обавезно за лицентанта за 8 дана што кауција да јемчи, а за интересовање личности продавајћег имања ако на исту лиценцију пристану. Упућен законодавном одбору.

Посланици Аврам Јовановић, Милош Марковић, Милан Кисељевић, Милија Урошевић, Цветко Минић, Никола Милошевић, Коста Пејић, Стеван Поповић, и Алекса Здравковић предлажу: да се сви они којима су куће погореле ослободе од данка до Митровачке 1879 год. да се свима без разлике даје храна од државе до 1 Сент. ове год. а онима који су убоги до 1 Новембра ове год.

Упућен је овај предлог финансијском одбору.

Ови исти посланици предлажу, да се свима људма којима је стока и храна одузета, криве издаду на било да су то кметови узимали или поједини команданти војске.

Упућен законодав. одбору.

Посланици Мијалко Терзибаше, Ђековић, Радошан Милошевић, Павле Самуровић и Цветко Минић предлажу да се законом откуп војника с 80 дук. дес. и да се обрати пажња да чиновнички синови вуку коцку, пошто су се они до сада које каквим изговорима извлачили.

Законодав. одбору упућен.

Посланик Сима Милошевић предлаже

да се мораторијум и на парови Ужину распростре.

Законодавниот одбор упућен.

Сима Милосавић, поткрепљујући свој предлог, вели, да је он читан и као што стижу забране у Ужину, моли Скупштину, да га час пре у претрес узме, а влада телеграфским путем нареди да се одложи изабава до решања скупштинског.

Секретар Стојановић, прочита питање на г. министра војног, које је управно Милосав Вељковић, посланик за срез белевачки, у ком питању тражи одговора, докле ће приоречка војска сама границу чувати, за што се и с друге стране смена не шиле, или бар за што се тим војницима не плати?

Министар војни одговорио је одмах на ово питање: Да се приоречка војска на граници употребује у током што је рат између Русије и Турске. Дале вели, није цела војска на граници као што посланик каже, него само онолико колико је нужно за чување страже, те да би се предупредило ако би каква безудална чета из Турске напала на нашу земљу. У толико сматра питање посланика за умесно да би се могло и из других крајева војске шилати, али би и ово с политичког гледишта неумесно било, јер би по државу нашу сумњу извало, да ми имамо намеру војску да концентрирамо, по да би се тим војницима потражнички помогло, постоји већ предлог да им се у вонцу помоћ учини.

Милосав Вељковић вели: Сваки погранични иде по један батаљон и чува границу, па и ако сам немачки као потгорелац тражи ипак мора с оном помоћу границу да чува. То траје од подужег

времена. Треба томе народу помоћи јер он и троши и дангуба.

Милаш Топиловић тражи 10 дана одсуства.

Скупштина прелазна на дневни ред не одобравајући одсуство.

Панта Јовановић тражи 10 дана одсуства.

Скупштина одобрава 8 дана.

Теша Марковић тражи 20 дана одсуства.

Илија Стојановић и Бошковић противни су оваквом данању одсуства, нарочито кад се буџет претреса. Треба им сви да радине на кућама да идемо, јер нико није беспослан код своје куће. Шта више Бошковић рече да му није ни такве потребе за одсуство по што има монета.

Председник нареди те се учини прозивка посланика, по пошто се нађе да је само 167 посланика а треба 181, то да се не би окривило законни број, нека Теша одустане за који дан.

Теша изјављује, да ће за који дан привекати.

Министар спољних послова и министар правде противни су давању одсуства, нарочито онде кад ни 110 посланика у Скупштини нема, у ком случају може доћи до тога да Скупштина не може радити. Противни су давању одсуства и г. Панте као владиног посланику, и у том случају, боље је да г. Панта да оставку. Но ако Скупштина сматра да је једном решила да му се да одсуство, онда и влада нема шта противу тога.

Прочита се молба Вићентија Поповића којем тражи осам дана одсуства.

Ђоровић рече, да се на нешто и не зна да ли је посланик. Не пошто г. Кончарић објасни да влада и председништво већ знаду да је он изабран за посланика

и да га треба позвати, те је Скупштина решила да се телеграфским путем позове.

Петар Гатаћ, посланик за срез трстенички, подноси оставку на посланство.

Милаш Книжевић противан је да му се уважи оставка, већ да се одмах позове тим пре што је он члан скупштинског одбора за време рата био, и о његовој радњи дужан је Скупштини рачуна дати.

Ђоровић мишљења је, да му се уважи оставка и нареди нов избор, а о рачунима које је дужан Скупштини поднети он може и као непосланник одговорити.

Министар иностраних дела вели: Друга је ствар кад се позива као позван човек а друго као члан скупштине и као члан одбора, и по што се то питање о радњи тога одбора често потражало као средство разних агитација, те влада жели да му се оставка не уважи, већ да се позове да одмах дође.

Скупштина закључи, да се одмах позове и као члан Скупштине и као члан одбора.

Председник предложи за потписнике Милују Урошевића и Алексу Петровића на место оних који су оставке дали. Скупштина тешкоји.

Милосав Спасић, предлаже, да се у одбору финансијске потписује три места, једно Милоша Глинића који је отишао, друго Панте Јовановића који је добио одсуство и треће Јоне Бошковића који је изјавио да не може дозавити.

Милаш Книжевић, допуњујући говор г. Спасића, предлаже, да се још три лица у одбору финансијске додаду, тако да буде 12.

Илија Стојановић, потпомажући г. Спасића, још од своје стране додаје, да би добро било и одбор законодавни при-

додати одбору финансијске нарочито при прегледу буџета, јер би се пре свршне и пред Скупштину изашао.

Рако Кукић противан је оном пошто законодавни одбор има и суншине посла, не ако је нужно нека се финансијски одбор допуни.

Ил. Стојановић објашњава г. Кукићу, да је он хтео овај одбор придодати само при претресу буџета.

Ђоровић, по чл. 79 посланиког реда, предлаже, да се одбор не само допуни већ и умножи.

Председник Скупштине позиваји председника министарског савета, оставља овај предлог г. Спасића за сутра да се стави на дневни ред.

Известајци Васа Маџаревић чита извештај законодавног одбора који гласи овако:

Народној Скупштини.

Одбор законодавни и финансијски, који је одређен за прегледање указа од 19 Јуна ове год. прегледао је поменути указ, и излази:

1. Да је у уводу указа позивање на поједине законодавне одлуке или уставна и законска и друга појединог овлашћења, тачно и у својем реду и да се против тога нема шта да примети.

2. Да је све оно што је на основу тих одлука или овлашћења као закон издато, наређено или учињено и што је у члану 1. истог указа под бр. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, и 28. наведено, тачно и у границама дотичних овлашћења урађено, и да се ни против тога такође нема шта приметити.

3. За овим одбор је проучио и ова припремљена наређења или законска наре-

дељена изложена у члану II истог указа, и напав, да су и она издата у границама уставног овлашћења и да их је донела изазвала потреба земаљске безбедности, па с тога да се та наређења могу потпуно одобрити; и најзад

4. Да је и члан III поменутог указа уместан по томе, што он отвара пут, да се она од припремних наређења која би потребно било да остану у сили и даље по што су трајала или даље него што им је рок означен, морају засебно као предлог поднети Народној Скупштини на редовно њено решење.

На послетку одбор сматра за дужност да нарочито обрати пажњу Скупштине на указ од 21 Фебруара 1877. 36. XXIX. на страни 756. који је споменут овде под другим чланом код броја 21. јер у том су указу означени закони који су на основу извесних овлашћења издати, а још нису престали.

А то су:

Закон о мораторијуму, издат на основу законодавне одлуке од 13 Октобра 1875 год. и овде под чланом првим код броја 3, 14 и 28 споменут; по тај закон сходно трећем члану указа од 19 овог месеца, као што је Скупштини познато, на пово је владом предложен. Народном Скупштином решен, и Њазом потврђен и обнародован 23 Јуна 1877 г. Сри. Нон. бр. 138.

Даље тачка из законодавне одлуке од 13 Октобра 1875 о употреби чиновника и т. д. на војну службу за време рата, по та тачка, овде под бројем 9 код првог члана споменута (36. 29. стр. 440), траје до предаје дужности и рачуна.

Даље тачка из законодавне одлуке од 13 Октобра 1875 г. овде под бр. 8. код првог члана споменута (36. XXIX.

стр. 438.) о издржавању породица и срађивању пољских послова сиромашним војницима и добровољцима, која ће трајати до решења Скупштине, а ако влада сходно члану 3 указа ништа не предложи и Скупштина ништа не реши, најдаље до 20 Јула 1877 године.

Даље решење изdato на основу члана 38 устава, и споменуто под чланом првим код бројева 4 и 15. (36. XXIX. стр. 660) о обустави извршења закона о печатњи које решење по указу од 21 Фебруара 1877. који је споменут под другим чланом код броја 21 и налази се у Зборнику XXIX. на страни 756. има трајати до решења Скупштине, а најдаље до 20. Јула ове 1877. и ако до тога дана Скупштина ништа не реши, настуа извршење закона о печатњи.

Даље привремени закон од 17 Јула 1875 г. о надзору државних власти над општинским, који је издат на основу члана 56 устава, и који је споменут овде под бројем 2, код чл. II и налази се у Зборнику XXIX на стр. 442. и који по указу од 21 Фебруара 1877 г. (36. XXIX стр. 756.) има трајати до решења Скупштине а најдаље до 20 Јула ове 1877.

Даље војно-судски законик од 17 Јула 1876 г. који је споменут овде под бр. 5 код члана II и налази се у Зборнику XXIX стр. 471, и који по указу од 21 Фебруара 1877 г. (36. XXIX. стр. 756.) има трајати до решења Скупштине а најдаље до 20 Јула ове 1877.

Даље решење о бесплатном пријаву денеша руског добротворног комитета од 22 Децембра 1876 г. овде под бр. 14 код чл. II споменута. 36. XXIX стр. 723, које ће трајати до трајања одбора а најдаље до 20 Јула ове год.

Што се тиче тачке VIIII у уговору од 28 Маја 1876 год. овде под бр. 6 код чл. I споменута, јављано, да је она, по усменој изјави догичног министра, извршена; а основана је на II тачки чл. 8 устава и II тачки чл. 2 и чл. 5 законодавне одлуке од 13 Октобра 1875 године.

Према наложеноме одбор предлаже, да се усвоји предлог владин као што слеђује:

Чл. I.

Наредна Скупштина узима на знање следећа наређења, која су издата на основу законодавних одлука и других законских и уставних овлашћења, и то:

1. Указ о установљењу српског народног зајма, од 6 Маја 1876 (Зборн. XXIX стр. 303).

2. Правила о српском народном зајму с унутшњима за извршење истих правила, од 10 Маја 1876 г. (Зборн. XXIX стр. 328).

3. Указ од 11 Маја 1876 г. о обустави плаћања у грађанским потражњама (Зборн. XXIX стр. 337).

4. Решење о обустави извршења закона о печатњи, од 11 Маја 1876 г. (Зборн. XXIX стр. 339).

5. Решење о прописивању официра за време војног сиромаша до рата, од 11 Маја 1876 г. (Зборн. XXIX стр. 341).

6. Тајну тачку VIII из уговора, од 28 Маја 1876 г., у свези с тајним решењем од 25 Маја 1876 г.

7. Указ од 17 Јуна 1876 о смањењу плата, пензија и издржавања за време рата. (36. XXIX стр. 436).

8. Указ од 17 Јуна 1876 о издржавању породица и срађивању пољских послова и сиромашних војницима и добровољцима.

бровљцима за време рата. (Зборн. XXIX стр. 438).

9. Указ од 17 Јуна 1876 г. о употреби чиновника и свештенства на војну службу за време рата. (Зборн. XXIX стр. 440).

10. Прокламација рата, од 18 Јуна 1876. (Зборн. XXIX стр. 621).

11. Указ о ратном стању од 18 Јуна 1876. (Зборн. XXIX стр. 632).

12. Уговор за претанање шлаке у Мајдану на атару наранском, стојничком и губерњачком, у срезу космајском окр. београдског од 1 Јула 1876.

13. Решење министарства од 29 Јуна 1876 г. да се итамина само 120.000 обвезница српског народног зајма. (Зборн. XXIX стр. 658 и 120).

14. Указ којим се продужује наређење од 12 Маја 1876 г. о обустави плаћања у грађанским потражњама за време докле траје ратно стање. (Зборн. XXIX стр. 659).

15. Решење којим се продужује наређење од 11 Маја 1876 г. о обустави извршења закона о печатњи за време докле траје ратно стање. (Зборн. XXIX стр. 660).

16. Уговор о зајму у Русији од 9 Августа 1876 г. који није објављен у новинама, по који се прилаже у рукопису под слогом Н.

17. Наредба по којој ће се издати плате официрима, лекарима и сина који имају цалу плату од 1 Октобра 1876 на док траје рат — од 21 Октобра 1876. (Зборн. XXIX. стр. 681).

18. Указ о сазиву велике Народне Скупштине на дан 14 Фебруара 1877. од 1 Фебруара 1877 год. (Зборн. XXIX стр. 740).

19. Указ опредељујући задатак вел. Народне Скупштине сазване за 14 Фебруар 1877. од 16 Фебруара 1877 г. који није објављен у новинама по који се приложи у рукопису под словом Ј.

20. Тајни протоколи велике Народне Скупштине сазване за 14 Фебруар 1877, који нису штампани у новинама по који се прилажу у рукопису под словом К.

21. Указ којим се закључује вел. Народна Скупштина сазвана за 14 Фебруар, од 16 Фебруара 1877 г. (Збор. XXIX стр. 745).

22. Протокол мира закључен између Порте и Србије, од 16 Фебруара 1877 г. (Збор. XXIX стр. 746).

23. Телеграм Његове Светлости Књаза великог везира у Цариград, којим се потврђује и одобрава тај протокол, од 18 Фебруара 1877 г. (Збор. XXIX стр. 748).

24. Султанов ферман Књазу, којим се проглашава да је закључен мир између Порте и Србије, и повраћено стање које је постојало пре рата, од 20 Фебруара 1877 г. (Збор. XXIX стр. 752).

25. Наредба од 20 Фебруара 1877 г. за престанак наредбе од 21 Октобра 1876 год. односно неиздавања целе плате официрима, лекарима и осталим војним лицима пензионисана у новинама, по која се налази у Збори. XXIX на стр. 752.

26. Књажевска прокламација о закључењу мира с портом, од 21 Фебр. 1877 год. (Збор. XXIX, стр. 753.)

27. Указ, од 1 Марта о зајму од Кременовића пензионисани, по који се прилаже у рукопису под словом А.

28. Решење, да привремени закон од 11 Маја и 9 Августа 1876, о обустави плаћања у грађанским потраживањима, који је законом од 21 Фебруара 1877

год. у чл. 2. тачни 1 продужен до 20 Маја, — остане у сили још до решења Народне Скупштине, а најдаље до 24 Јуна закључно 1877, — од 17 Маја 1877 (Збор. XXIX, стр. 780.)

Члан II.

Народна Скупштина у смислу чл. 56 устава земаљског, одобрава следећа привремена наређења која су падата за време, када Скупштина није сакупљена била, и то:

1. Наређење, о одлагању саветског и судског одмера за год. 1876 и о подношају жалба за то време од 14 Јуна 1876. (Збор. XXIX, стр. 434.)

2. Решење, о надзору државних власти над радњом општинских власти у вршењу државних послова, за време рата од 17 Јуна 1876. (Збор. XXIX, стр. 442.)

3. Привремени закон о реквизицији, од 17 Јуна 1876 године. (Збор. XXIX, стр. 446.)

4. Опредељења, од 17 Јуна 1876 г. за кажњене кривца у војничким добровољачким четима. (Збор. XXIX, стр. 464.)

5. Указ, од 17 Јуна 1876 год. увођења у живот „проект војно-судског законика с исправкама“ и према томе цео војно-судски законик. (Збор. XXIX, стр. 471.)

6. Закон, од 17 Јуна 1876 год. о прекоп суду за време ратног стања. (Збор. XXIX, стр. 634.)

7. Опредељења, од 12 Јула 1876 о одличјама у време рата. (Збор. XXIX, стр. 650.)

8. Додатак, од 11 Августа 1876, војно-судском законнику од 17 Јуна 1876, §-а 12-га, о власти корпусних ко-

мандината односно суђења. (Збор. XXIX, стр. 662.)

9. Додатак од 23 Августа 1876 г. војно-судском законнику од 17 Јуна 1876 §-а 158-га, о намерном осакатању (Збор. XXIX, стр. 664.)

10. Уређење о поштом поштама од 21 Септембра 1876. (Збор. XXIX, стр. 671.)

11. Указ о буџету за рачун. годину 1877, до краја 1876, од 21 Октобра 1876 год. (Збор. XXIX, стр. 679.)

12. Закон од 23 Октобра 1876 г. којим се одлаже извршење чл. 13 закона о ковању српске сребрне монете, до сазива Народне Скупштине. (Збори. XXIX, стр. 682.)

13. Закон о тарифи, по којој ће се руске кредитне или намирне рубље у главној државној касама примати и из ове издавати, од 18 Новембра 1876 г. (Збор. XXIX, стр. 716.)

14. Наређење, да се не наплаћује такса за телеграме руског добротворног одбора у Београду, од 22 Дек. 1876. (Збор. XXIX, стр. 723.)

15. Закон о уређењу војних телеграфа од 26 Дек. 1876 г. (Збор. XXIX, стр. 726.)

16. Указ од 27 Децембра 1876. продужујући указ о буџету од 21 Октобра 1876 до решења Скупштине, а најдаље 24 Јуна 1877 год. (Збор. XXIX, стр. 731.)

17. Намене и допуне од 19 Јануара 1877 у закону о одличјама у време рата од 12 Јуна 1876. (Збори. XXIX, стр. 733.)

18. Правило за извршење те допуне. (Збор. XXIX, стр. 735.)

19. Решење од 27 Јануара 1877 г. о увођењу државних прихода за 1877.

рач. год. у дневник за исту годину и о редовном прегледу главне касе. (Збор. XXIX, стр. 738.)

20. Привремени закон од 1 Фебруара 1877, којим се за избор Вел. Народне Скупштине сазване за 14 Фебр. 1877 год., смањују рекопи у изборној зак. скупштинском. (Збори. XXIX, стр. 741.)

21. Указ, којим се дикло ратно стање и којим се наређује да неки привремени закони престају, а неки за време преласка на ратног у редовно стање, остају у важности, од 21 Фебруара 1877 године. (Збор. XXIX, стр. 756.)

22. Указ о помоћи нареду покренутом са својих огњишта и пострадаома из неких пограничних округа од 21 Фебруара 1877 год. (Збор. XXIX, стр. 760.)

23. Привремени закон, од 7 Марта 1877 године, да се за грађу која буде требала за подизање кућа и других зграда пограничних страдалаца не наплаћује никаква такса за објаву која је одређена у шумској уредби. (Збор. XXIX, стр. 763.)

24. Привремени закон, да се на све земљоделске спреме, алате и гнојиварију што се буде увозила за додјелу потребу пограничних страдалаца, не наплаћују никакве кружичне нити уградне таксе, од 16 Марта 1877. (Збор. XXIX, стр. 765.)

25. Намене и додати код § 25 и 46 зак. о јавној грађевини (Збор. XXIX, стр. 82) односно оправке државних општинских, среских и општинских здања, која су смештањем болница покована од 16 Марта 1877. (Збор. XXIX, стр. 767.)

16. Привремени закон, да се не наплаћује никаква ђумручина ни узгредне таксе на грађу, семе и сточну пићу и у опште на ствари, које се са стране увозе на домаћу потребу ратних страдалаца, од 2 Априла 1877. (Збор. XXIX, стр. 770.)

27. Решење, од 11 Априла 1877 г. да се телеграфска такса не наплаћује ни од других добротворних одбора.

Члан III.

Ако би се нашло за потребно, да нека од привремених наређења у претходним члановима споменутих остану у сили даље, него што су трајала или што им је означен рок у њима садржаних или у законима, на основу којих су издана, изађе се о томе учинити засебним или поднети формални предлози закона Народној Скупштини на редовно њено решење, иначе они закони преко означеног рока не ће предити.

28. Јуна 1877.

Кратујевац.

Председник одбора
законодавног.

Д. М а т и ћ.

Известилац.

В. Д. Маџаровић.

Чланови законодавног одбора:

Јован Јовановић, Павле Самуровић, Драгутин М. Ризнић, Радован Милошевић, Мл. Стојановић, Рака Н. Кукић.

Председник одбора финанси.

М. Спасић.

Чланови финанси. одбора:

Вујо Башић, Н. Радовановић, А. Стојковић, М. Н. Терзибашић, Дим. Катин, Панка Јовановић, Јован Бошковић.

Настаје четврт сата одмора.

После одмора.

Председник пита: Има ли ко да говори у опште?

Д. Матић, као председник законодавног одбора, јавља, да су сви они прилози изложени у извешћу и предлогу, било тајни који су на основу тајне законодавне одаубе издати, тако исто и уговор о зајму у Русији као и она тачка где се говори о 40.000 дук. пес. од стране г. министра правде, показани у одбору од тачке до тачке, и сваки је имао прилику да се увери да је све онако као што је написано.

Пошто Скупштина изјави да нема шта у опште да говори,

Министар правде уве реч па каже: Пошто је председник законодавног одбора имао доброту изјавити Скупштини да су сви прилози, који се спомињу у указу од 19 Јуна, изнесени у одбору и нађени за исправне, сад ако је и Скупштина волна о таквим прилозима уверити се влада је волна да учини, по да се не би јавна седница у тајну претварала, даће се посланицима од руке до руке да се увере.

Скупштина изјављује, да верује одборима који су то прегледали.

Известилац Маџаровић објашњава да у томе извешћу постоје два наређења: једно је по коме се издати закони дају само на знање, а друго је где се тражи одобрење.

Министар правде објашњава да је прво питање хоћемо ли сваку тачку тога првог члана за себе да презајмо или да кажемо да се усваја цео први члан са свима својим тачкама.

А. Богосављевић пита, каква је нужа да они додатни остану и даље у тај-

ности, и мисли да их треба изнети на јавност.

Министар правде вели: Ово је добро што је споменуто г. Адам, и донета у тајној законодавној одауби стоји: Овај закон престаће да буде државна тајна кад Скупштина с владом реши, не то питање не треба с овим мевати, него засебно предложити, на влади у договору са Скупштином може решити да се на сав закон или нека од оних наређења на јавност изнесу. За сад треба се на овај закон који је на претресу ограничити.

Рака Кукић жели да се пређе одмах на други члан.

Бошковић је мишљења, да се закон о општинама и даље од 20 Јула не продужује. Опет пак није мишљења да садашњи закон општински у силам остане, јер у њему има огромних мана које треба исправити, али, по што ми нисмо у потпуном редовном стању, предлаже, да се поврати у сили овај закон општински од 1866 год. привремено, док ову ствар боље не регулишемо.

Министар правде вели, да је ово питање које је г. Бошковић покренуо са свим засебно, које не стоји у вези с данашњим претресом.

Ковачевић упућује г. посланике на зборник ових закона који су изишли на основу чл. 56 устава, које законе има Скупштина само к знању да прими; а да ли треба претрес чинити то стоји до Скупштине. Питање које је Бошковић покренуо не спада овде; о томе може се и додије говорити, јер се признаје да има недостатака у закону општинском, па да би тај закон одговорио стварним одношајима друштва, он ће се ил. поменити ил. одложити до прве Скупштине,

како би Скупштина могла донети бар такав закон који ће бити од користи земљи.

Новак Милошевић: Закон о самоуправи, и то овај закон што смо ми донели преклане треба у живот да ступи. Ако треба допуне или измене не се учине, иначе он није рђав, нити је могао ко приметити, по што је баш кад је отпочео важити наступило ратно време.

Милан Кујунџић моли председника да формира питање: је ли питање овде да ће закон до 20 Јула важити и тада престати или не, и ако је то питање онда да говоримо.

Мл. Стојановић разуме да закон општински добија важност 20 Јула ове год. ако до тога дана или влада или Скупштина какву намену не учини, и по томе нема се шта бојати овога закона који је на претресу.

Министар правде моли, да се продужи даље редом и то да се зауставимо код ових закона који се Скупштини на знање дају.

Председник ставља на гласање: Усваја ли се први члан? Скупштина усваја.

Известилац Маџаровић чита други члан и објашњава о закону општинском и штампан да на крају извешћа одборског стоји, ако влада жели ове законе и даље од 20 Јула продужити, то је дужна о томе предлог Скупштини учинити; иначе после 20 Јула ови закони ступају у живот као што су и пре били.

Адам Богосављевић: Закон општински није продужен до 20 Јула што има мисли, него што је влади било тако у рачун; јер то да није било не би могла полиција да купи потписе и машини скупштинску гдн.

Министар унутр. дела моли председ-

ника да упути посланика да говори оно што зна и што може да докаже, и управља питање на г. Адама да каже коме је министар писао да купи потписе.

А. Богосављевић вели, да су канетани купили потписе преко кметова, и кад су они 27 дали оставке, а 28 Јуна већ стижу потписи, то одкуд се могло знати.

Министар унутр. дела: Како ни дозвољавате себи да судите о народним стварима, тако исто дозволите и другима да и они суде са свога гледишта.

Министар правде моли, да се пређе на дневни ред, а ако има кошта друго нека изнесе на да се види; влада не бежи од објашњења. Међу тим изјављује, да су те непристојни изрази кад се каже да је оно или оношло влади у рачти и за то се тако урадио.

Председник пита Скупштину: Је ли дозвољено говорено? Скупштина изјављује да јесте.

За тим ставља питање: Усваја ли Скупштина други члан предлога овако као што је написан са свима тачкама својим, и ко је за то нека седе, које противан нека устане? Сви седе. Дакле скупштинско је решење:

Усваја се други члан.

Известилац чита чл. 3-ћи. Скупштина усваја. И по томе усвојен је део предлог по извршћу законодавног и финансијског одбора.

Састајак закључен у 12 сати пре подне и заказан на сутра у 8 сати.

Председник
Народне Скупштине,
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар,
Ил. Стојановић

Опшномоћени потписници:

Аврам Јовановић, Милија Урошевић, С. Секулић, М. Радовановић, А. Петковић, Живко Стевановић.

САСТАНАК X

9 Јула 1877 године, у 8 и по часова пре подне.

Председава председник
Димитрије Јовановић.

Протокол води секретар
Живко К. Недељ.

Присутни су сви г.г. министри.
Председник: Састајак је отворен. Саслушајте протокол III састајка.

Секретар Ковачевић прочита протокол III састајка.

Димитрије Катић примети да је у не-

говом говору при претресању питања о интересу на дугове изостала реч „одсада.“

Милан Петровић каза, да је он при претресању 2 тачке закона о мораторијуму засебно наводио пример предаје и

уговорине, а није се само слагао с Пантом Јонановићем, а тако исто и

Адам Богосављевић каза, да је он као и Милан Симић наводио, да су села у крајинском округу због седења у збогине пострадала и ако нису од непријатеља спаљена.

Дале приметити, да је Ковачевић безлично свој говор потпуније него остале. То исто примећува и Милан Кнежевић.

Секретар Ж. Недељ одговори, да је он овај протокол водио и не Ковачевић, и да су самостални говори посланика изложени потпуно по стенограмским белешкама. Говори оних посланика који су понављали или потпомагали оно, што је већ казано, изложени су укратко али ипак верно.

По овом протокол III састајка би усвојен.

Председник: Саслушајте протокол и IV састајка.

Секретар Ж. Недељ прочита протокол IV састајка.

Адам Богосављевић примети, да је у протоколу погрешно стављено председничко питање: „Ко је за то да се гласа по именце, тај нека устане, а ко је да се гласа устајањем и седењем тај нека седе.“ Јер председник је ставио питање: „Који је за то да се гласа поименице, тај нека устане.“

Председник одговори, да је он питање поставио онако, како је природно и закону сходно било према појављеној прилици.

Милан Кнежевић примети, да је он наводио узроке по којима се Петру Катићу има уважити осуетство неје је тражио, па то није у протоколу назначено.

Секретар Ж. Недељ одговори, да то није било од значаја да у протокол

уђе, кад је Скупштина Петру Катићу тражило осуетство дала.

По овоме и IV протокол Скупштине усвоји.

Председник јави, да је Његова Светлост потврдила закон, који се оснижавају они закони, који су за време ратних прилика, кад Скупштина није била на окупу, од владе на основу устава издавани.

Скупштина прими то к знању и одазва се са „живео Њега.“

Секретар Ил. Стојановић, на позив председника, прочита извештај одбора „за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћја.“ који извештај гласи:

„Народној Скупштини.

Одбор који је позван да прегледа пуномоћја народних посланика, прегледао је данас пуномоћја оних посланика који су се пријавили и од којих су дошли записници, па је нашао: да су пуномоћја Мила Дамњановића посланика шабачког, Владислава Павловића посланика срез крагујевачког, Вићентија Поповића за срез трипавски и Уроша Кнежевића посланика срез карањевачког, уредна. То исто нашао је и за Васу Стошића посланика алексиначког, који је послао пуномоћје без да је дошао и који тражи 6 дана осуетства.

Дале одбор је прегледао пуномоћје Алексе Поповића посланика за срез пријезски па је нашао да је исто неуредно, јер из записника не види се, колико повереника на срез пријада, кад је почети и кад сиршени повереничка скупштина, нити је потписан писар, а то се све изискује чл. 67 изборног закона.

Најзад одбор има част јавити Скупштини, да се и Јован Шолуновић из

Пожеге пријавио као посланик за среск пожешани и пуномоћје поднео.

Одбор прегледајући његово пуномоћје, читајући записник и остале жалбе, морао се мало дуже задржати, да поднесе потпунији извештај, како се и чине избор правда, а како и чине за незаконит изводи.

Бид би се одбор ограничио само на записник повереничког одбора, онда не би имао шта друго да каже, по да је пуномоћје посланика уредио и шта више да се власт полицијска која је на избор утицала на одговор узме, а то за то што бирачки одбор терети начелника среског да је овај покушавао утицати на избор, да је отицало читати повереницима неке чланке „Нетокове“ и „Среских Новина.“ Овај одбор уз записник спроводи и жалбу Милоша Р. Јовановића члана бирачког одбора с личним убеђењем да је у свему истинита.

Именовани Милош у жалби својој наводи, да је начелник срески противно члану 52 изборног закона сам повереничку скупштину отворио и тиме противно чл. 42 устава дао повода да не буде слободан избор.

Исти Милош даље вели, да га је срески начелник називао бунтовником, кад му је горње примедбе изјавио, и да је читао повереницима неке интригантске као партијске изјаве управљене против извесних народних посланика. Тај исти Милош наводи и то, да је срески начелник и доцније у општинској кући покушавао правити нереда, али га је достојанствено држање повереника принудило да одступи; даље да су срески начелник и писар јавно агитовали да Шолуповић не буде изабран, а писар да је и неред правно, јер је пожег на служитеља на-

падао; најзад поментити Милош тражи да бирачки одбор најнепретичније настане да се власт казни, а срески начелник и писар са својих места уклоне, јер ће иначе, вели, настати доба, да самостални људи прибегну оружју и за своја права своју крв прелију.

Одбор скупштински по овој жалби мисли, ако се доиста овакови поступак среског начелника законом измишљају, да је по нашим законима казни.

Али читајући жалбу начелника среса пожешког, коју је према чл. 50 изборног закона Народној Скупштини поднео, видио је да исти начелник сматра овај избор за незаконит, по томе што је влашћом народа за прирез и рат Шолуповић изабран. Исти начелник вели у жалби својој да председник општинског суда са Шолуповићем и изабраним одборницима не хтедохе укиа његове Светлости да саслушају, а управо и решење Народне Скупштине по коме се избор наређују, и ако су дужни то да учине.

Даље из жалбе види се, да је Шолуповић представљао збору повереничком да издаа његове Светлости и већина Скупштине хоће рат и да ће Скупштина ударити прирез на сваку главу по 9 дуката. Па за то што он то не ће дао је оставку, и ако буде изабран опет не ће дозволити, ни рат ни прирез, у том истом магновењу да су одборници повикали: „о-ћемо, браће, Шолуповића; он чини наред.“ А командир Жувић да је кавао још и то, да он има на расположењу војску коју ће употребити. Доиста ако се ова жалба начелника среског законом измишљају, какав је званичним путем у неколико председник суда општине душквачке Ив. Цицковић објашњаје, одбор мисли да овде има кажњивог дела

како према чл. 71 изборног закона, тако и према допуни § 91 под в. и § 104 кривичног закона од 24 Октобра 1870 године.

Поред осталих агитовања начелник срески доставља и то, да Шолуповић, баш и да је законом путем за посланика изабран, опет нема својстава која се за посланика прописују.

Најзад начелник срески доставља у жалби својој, да поред ових незаконитости Шолуповић је морално и религијозно покрварен човек, да он има још више дела о рази његовим ексцесима која га најбравије карактеришу, и за која се обећава поднети ако Скупштина захтевала буде.

Према свему овоме одбор ипак није у стању да изрекне по овој ствари праведни суд, јер читајући жалбу начелника среског не би се имаало шта друго рећи, не с места осудити Шолуповића с моралним жигосањем, а тако исто и одборнике бирачког одбора; а читајући записник и жалбу Милоша Р. Јовановића с места би требало уклонити среског начелника и писара са својих места и подирћи их тешкој казни.

По да би се по овоме делу праведна пресуда изрекла, одбор је мишлења да посланик Шолуповић према чл. 7 посланоног реда у Скупштину не долази до измишљаја; а што се тиче именованих жалби да Скупштина реши, да се одмах комисионо на лицу места извиде, у којој комисији да према допуни чл. 31 изборног закона и два члана Народне Скупштине учествују.

9 Јула 1877 год. у Крагујевцу.

Председ. одбора за испитивање пуномоћја

Јован Бошковић с. р.

Известилац и члан одбора.

Ил. Стојановић с. р.

Чланови:

Рада Н. Кукић, Никола Радовановић, Павле Симиновић, В. Радуловић, Аксентије Ковачевић.

Ђ. Ђорђевић пријети, да је у извештају требало казати занимање посланика, да се зна, који је пош, а по трговац.

Ипак Милошевић и Сима Милошевић наводе, да Шолуповић није утицао на поверенике за свој избор. Капетан је против њега дао тужбу, да би оправдао свој поступак, јер је он дејствовао да Шолуповић не буде изабран, као што тужба бирачког одбора показује. С тога сматрају да је избор законит.

Јован Бошковић као члан одбора за пријаву посланика и прегледање њихових пуномоћја, вели, да се не може напред рећи која је тужба истинита, да ли одбора бирачког или капетанова, док се не извиди. Међу тим одговара Понаку Милошевићу ово: Кад се узме у призрачење, да су чланови мањине скупштинске после дане оставке и остављања Скупштине уз пут по механима и у нареду приповедали, да су Скупштину оставили за то, што већина хоће на ново рат и у тој цели велики прирез на наред да удари, заборављајући, да су они баш у оставци својој пребацивали већини скупштинској, што Србија стоји усамљена и што се без ње рат продужава и источно питање решава; онда би се с већим основом могло узети, да је тужба капетанова истинита ако се хоће пре измишљаја да тарди, која је истинита.

Адам Богосављевић каже, да је онде говор о посланику Шолуповићу, а не о осталима и да Бошковић не може тумачити узроке њихове оставке и њихове речи у оставци. Ово последње повторава и

Сима Милошевић, наводећи, да се мањина не стиди својих речи и свога рада. Ил. Стојановић и Никола Радовановић

зеле, да је овде ствар са свим јасна. —
дасе супротно тужбе стоје, обе о неуред-
ном избору посланика Шолуновића и
не може се казати која је истинита
док се не извиди.

Ђ. Ђорђевић тврди то исто, само до-
даје, да се при навијају канетан и
писар удале.

Председник пита: Је ли Скупштина
довољно обавештена? И са свију страна
одговори се да „Јесте“; не.

Радеко Драгојевић тражи, да се сва-
коме дозволи ко хоће да говори.

Председник дозвољава да се продужи
говор и позва Аксентија Ковачевића
који се пријавио за говор.

Аксентије Ковачевић објашњава, да се
казивањем Новака и Сима Милошевића
не може потврдити уредност избора Шо-
луновићевог, по што су они из мањине
и интересирани, а нису ни могли узгредно
десивши се ту видети и знати, да ли
је Шолуновић утицао на бираче или
није, и у оном времену кад они ту нису
били. Нарочито што противно тврде
даса и наводи жалбе која гласи:

„Начелнику срез поземског.

Данас при бирању посланика у оп-
штинској оуд, судници и пре почеток
гласања Јеврем Шолуновић он, читао је
повереницима, како је он дао оставку
за то, што влада и већина скупштинска
која је остала хоће раз, и да се на наред
с главе на главу разреже прирез, по
9 дес. дуката, па да се то није дао,
по наред од тога зла бранило, па кад
то није могао одбавити, он је вели дао
оставку, по кад би се поново изабрали
је то не бих дао и одбранио бих вас.

Ово је слушао цео збор поверенички.
што ће последицити Теодор Албијанић

на Т. Пола, Јован Теодоровић из Жеже-
вине, Теодор Павловић из Табановића,
Васа Лучић из Пожеге.

По дужности ово вам дајем на знање
ради даљег поступка.

5 Јула 1877 године
у Пожези.

Председник општине душовачке
(м. и.) **Ив. Цицковић.**“

По члану 71 изборног закона Шолу-
новић не може се примити за посланика
док се не извиде тужбе о његовом
избору.

Адам Богосављевић наводи, да је Скуп-
штина у 1875 г. одбијала све тужбе
полицијске власти противу избора, па
за што сада другојачије поступа.

Радован Милошевић чуђи се, како
могу Сима Мил. и Новак Милошевић
тврдити уредност избора Шолуновићева,
кад је тога дана и њихов избор био,
па нису ни могли бити на избору
Шолуновића.

Сима и Новак Милошевић кажу, да
њихов избор није био у онај дан, кад
је Шолуновића.

По што Скупштина изјави да је до-
вољно обавештена по предложеном пи-
тању од председника усвоји предлог
одбора:

Да се изиђај учини о избору Шо-
луновића, а дотле да се он не сматра
за посланика.

Председник позва посланике: Мила
Дамњановића, Вићентија Поповића, Вла-
даслава Пандевића и Уроша Кнежевића
те положише заклетву у присуству ми-
нистра унутрашњих дела.

После овога председник јавља Скуп-
штину, да је посланик за срез Јасе-

нички окр. крагујевачког нећас умро,
и Скупштина дубоко ожалостљена свим,
изрекче: Бег да му душу прости! По том
закључи да сви посланици присуствују
при опелу и мртво тело, које ће се по-
сврти у место рођења, испрате до изван
вароши.

Са оним је саставак закључен у 10
часова пре подне. Председник
Секретар **Д. Ђ. Јовановић.**
Недић.

Општински потписници:
Аврам Јовановић, Живко Степановић,
Милија Урошевић, Сима Секталић, Мијанко
Радовановић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XI

9 Јула 1877 године, у 4 сахата после подне.

Председавао пред Скупштини
Дим. Ђ. Јовановић.

Предлог

Народној Скупштини.

Присутни г.г. министри: спољашњих
дела, правде, финансије и министар
војни.

Председник отвори Скупштину, и по
што зашти да ли су сви посланици, рече,
да има да се прочита указ Његове Свет-
лости.

Секретар Ковачевић чита указ Његове
Светлости, којим се овлашћује предсе-
дик министарског савета, министар гра-
ђевина, да поднесе Народној Скупштини
на решење предлог о томе, да се може
позаузити од прописа § 36 закона о по-
дизању јавних грађевина, подмирити
потребни издатак од 9.000 пер. гроша
на прекређење једне постојеће шине за
сметштај окружног надлежностиства у Кни-
жевицу на кредита одобреног буџетом за
1877 рач. год.

Овај предлог упућен је одбору финансиј-
ском.

Председник износи предлог посланика
Јована Бошковића и других о неким из-
менама и допунама у општинском закону.
Предлог гласи:

Имене и допуне које су прошле го-
дине учињене у закону општинском од
1866 год. ишле су на то, да учине оп-
штине самосталним, а тиме и да под-
мире потребе народне. Кратко време жи-
вота овог закона, који се сада у одмору
налази није дао прилике да му се све
мене из добре стране познају и обе-
леже. А и ако је за кратко време по-
менути закон дејствовао, и опет је дао
могућности да се о њему протворити и
на његовој поправци не само радити
може, но и треба. Ми не ћемо да изла-
жемо све случаје који су сажаљива до-
стојни и који се десили приликом уво-
ђења поменутог закона; ми их набрајати
не можемо јер статистике потпуне не-
мамо; а и да је довољно да бацимо поглед
на детаљаје крагујевачке, лозничке и
друге нама познате, на држимо да ће-
мо дећи до уверења да су бар ове из-
мене и допуне у поменутом закону по-

требне. С тога предлагемо да се учине ове намене и донуно у поменутом закону:

Намене и донуно у општинском закону које су потребне да се учине.

1-во у чл. 13 да се последњи став изостави и овим замени: „но ако општински суд не би хтео у законом одређено време сазвати збор поради набора кметова, помоћ. кметовских, одборника и заменика или у случају кад то државна власт или општ. одбор захте надзора ће власт дужна бити да збор сазове.“

2-го у чл. 14 први став после речи „који плаћа“ додати: „потпуно данас“ и т. д. У истом члану последњи члан овако заменити:

„Овај ће се списак у току године допуњавати. Сваки, кога се тиче има право прегледати га и чинити примедбе општинском суду. Но ако општински суд не би у своје време саставио азбучни списак и изложио га на углед, или не би дозволио прегледати га и копирати, или ако не би усвојило примедбе које би му се на погрешност списка учиниле, даје се жалба првостепеном суду и решење овог извршно је.“

И док се питање о исправности или неисправности списка не расправи, не може се збор сазивати, или ако је сазван има се одложити.

Жалбе против азбучног списка имају се поднети најдаље у року од три дана, од како је заказан избор, а збор се не може сазивати пре 10 дана (члан 21 општ. закона.) Првостепени ће судови дужни бити овака питања решити за 48 сати.“

3-ће у чл. 21 прву тачку изменити овако: „општински суд одређује дан за бирање на 10 дана пре.“

Ако се бира кмет, на збору председава

најстарији одборник кога општ. одбор одређује. Бирачки одбор саставља председанајући и 4 члана које збор бира.“ У 2-ој тачки истог члана став други уместо „два лица“ казати „четири“. У 7-ој тачки после речи „кмет пуномећинске“ додати: „одборнике и заменике“ а остале изоставити. У истом члану тачке 13-те додати: „По овоме бирачки одбор решиће је ли избор законит и да ли изабрана лица имају закона својства. Ако бирачки одбор нађе да је избор законит, он ће изабрана лица у року од три дана увести у дужност. Нађе ли да је избор, било у свему било према поједином лицу, незаконит, он ће у првом случају наредити нов избор, за сва лица која се бирати имају, а у другом само за она која не би имала закона својства.“

4-то у члану 31 тачку 3 па до краја 11 укинути.

5-то у члану 70 тачка 1 на крају додати: „ово може чинити и државна власт кад се неуредност кметова односи на државне послове и интересе.“

6-то у члану 78 трећи став да се замени овако: „Општински суд по свршетку рачунске године дужан је најдаље за месец дана склопити рачуне и поднети их одбору на преглед. Кад су рачуни склопљени одбору предати, суд је дужан објавити, — и сваки члан општине има право у року од 8 дана у присуству једног одборника прегледати их и своје примедбе општ. одбору учинити који ће о томе своје решење донети.“

И ако одбор нађе да је рачун неверан“ и т. д. како и у садашњем закону гласи до краја.

9 Јула 1877 год.

Крагујевац.

Предлагачи:

Јован Бошковић, Ахентије М. Ковачевић, М. Н. Терлибашић, М. Радовановић.

И овај се предлог упућује законодавном одбору.

Секретар Ковачевић прочита предлог Алексе Здравковића и других о помоћи пострадалим крајевима у рату; он гласи:

Предлог

Народној Скупштини.

Свиња посланицима Народне Скупштине и влади познато је у каквом се бедном и жалосном стању наводи народ у оних пограничних пределима, докле је опустошавајућа турска војска допирала. Многи у тим крајевима нису имали ни толико времена да спасу своје фамилије испред ножа дивљих Черкеза и башибазука, а како ли своје покућанство и своје покретно имање. У тим крајевима народ је остао без крова и наклона, остао је без алата за радњу, без стоке за послугу и приплод, без покућанства: остао је без итде чега, а сада живи мучан и чемеран живот од милостиње појединца и државе. Таква пустош, која је одузела народу све, тешко да се може излечити за цео човечији живот. Ако се томе народу и тим крајевима не помогне, он ће морати или од глади и немања да посканана, или се мора где-год одселити. Земља, која је остала и коју Турци није могло да однесе, не може да зарани човека и његову децу; кад нема алата с чим да је ради; кад нема стоке, којом да прооре; кад нема семена чим да је засеје; кад нема судова где да рану смести; кад нема куће где да се сачува од непогоде; кад нема ни толико пара, те да се за купи; на и та земља продаће се многица у бесцење на старе дугове и готово свима за изградњу овог времена. Народ, који се буде одржао у мучном

животу, мораће с јесени да пође у плачку суседне своје браће, или да се сели изван земље и да тражи где-год кору хлеба, на ма себи и своју фамилију на век у робство предао.

Сво то неписано, жалосно и тешко стање, сва та пустош и плачка, произведени су у тим крајевима не узроком тога пограничног народа, но су произведени узроком рата Турске и Србије. Народ у тим крајевима није се заратио на своје име и без вође и заповести наше државне власти. Он није дао повод рату, он није виновник рата, он не треба да поднесе ни штету рата и да се сва бесна јарост нашег дужмана излије над народом у тим крајевима.

Њему је доста и сувише, што је пре свију на граници био и што је после свију на граници остао. Да се том народу помогне, налаже не само човечанска и братска дужност, но и политичка и државничка дужност, а нарочито кад се још садеће тачке у обзир узму:

1. Народ наш у погорелим и опљачканим крајевима, није дао повод рату, није виновник рата, и према томе не треба и не мора да сам сноси сви терет рата, плачке и опустошавања.

2. Заједница једног народа само се онда фактички осећа, ако се сви чланови и делови тога народа помажу у нужди и невољи, а нарочито ако се подједнако поделе сва добра и зла срећна те заједнице.

3. Интерес целе Србије налаже, да сачува своју будућност, да одузме могућност да се у тим погорелим крајевима не створи мњење да у подобним појавима гледају прво своје интересе а после тек интересе Србије.

На основу тих братских и државних

побуда, ми потписани предлагемо да Скупштина реши, да се узајми на страни један милион дуката, на рачун целе државе, на тај милион да се погорезим и оплаћеним сразмерно подели, или да се сразмерно штета накнади. Тако су чиниле образоване европске државе, тако ће бити и за нас саветно.

8 Јула 1877 год.

у Крагујевцу.

Предлагачи:

Алекса Здравковић, Адам Богосављевић, Милосав Вељковић, Милија Уршевић, Антоније Шумкарац, Ђека Главошњић, Милан Глигерајевић.

Предлог упућен финансијском одбору, премда је влада још пре поднела предлог о истом предмету.

Председник позива Скупштину да саслуша интерпелацију на војног министра посланика Николе Милосављевића која гласи:

Интерпелација

на г. министра војног.

Законодавцем пре три године укинута су телесне казне у Србији, а после овога у повратној сили никаквова законом наређење ни решење не постоји.

Прошле 1876 год. у рату, војне старешине нису то извази пред очима, по су употребљавали над војницима највећу телесну казну — по 80—100 батина по једном војнику, што је за војнике много неспосније било, по и сама непријатељска надра. Ово је употребљавано под командом, г. Н. Чолак-Антића, а чујем и на другим местима.

За то питам г. министра војног:

1. Ко је овластито госпеду команданте да употребљавају толику, никад нечувену казну?

2. Зна ли г. министар за тај поступак, г. команданта?

3. На ако она јесу ли г. команданти за то узимати на одговор, или не, и мисли ли г. министар то чинити? нема одговори.

9 Јула 1877 год.

у Крагујевцу.

Народни посланици.
Никола Милосављевић.

Секретар Ил. Стојановић чита интерпелацију која је решењем Скупштине упућена одбору за молбе и жалбе.

Секретар А. Копачевић чита молбу Јована Бошковића, којом посланик Бошковић због домаћих послова и некоштинских у кући тражи осуетво за цело време пероде скупштинске за 1876 годину, или у противном случају да му се ова молба сматра за оставку и нов избор посланика нареди што пре, или не би његови бирачи „Јадран“ остали неистуђени у законодав. телу.

После говора председника, Вује Васића, Радосе Недића како је Јован Бошковић члан сталног одбора и члан финансијског одбора, Скупштина реши, да му не дозвољава осуетво и да не прима његову оставку, него преко исте прелази на дневни ред.

Урош Кнежевић пита председничтво за посланика Тему Марковића за кога вели, да није добио осуетво а отишао кући, за Драгутина Ризнића који је умро, хоће ли се на њима места бирати посланици, и за Шолуповића је ли и кад ће бити одређена комисија ако већ није

одређена и хоће ли Шолуповић бити у Скупштини док се изиђају учини?

Председник вели, да је Т. Марковић отишао кући по одобрењу Скупштине. О Драгутину Ризнићу, чаје тело још није ни сарађено, мисли да не треба за сада ни говорити. За Шолуповића је Скупштина наредила изиђају, и ја сам одмах, већ, написао писмо председнику минист. савета, да нареди изиђају и да јави Скупштини, те да она одреди два посланика, који би присуствовали при изиђају, а Шолуповић нема потребе да чека него нека иде кући.

Адам Богосављевић пита, да ли је наређен нов избор на место Милоша Симића, на што председник вели, да је писао министру унутр. дела, а наше дело није упуштати се у његову администрацију.

Новак Милошевић пита за Алексе Поповића, и је ли нов избор наређен на његово место?

Председник вели, да најпре о томе треба скупштинско решење и ставља питање: ускаја ли Скупштина, да се још ово трајање Скупштине учини избор посланика за срез арбански?

Скупштина гласаја.

М. Кујунџић вели, да види неке овде који су пола посланици пола публика, на пита шта је с њима?

Председник каже, да с њима још није био дошао записници и акта, а да нас је обоје дошло, па ће се прегледати њина нулопошља. И с овим се прелази на дневни ред.

Председник вели, да има неколико предлога, који су протресени у финансијском одбору, а извештај је г. Алекса Стојковић.

Извештај А. Стојковић чита пројект привременог решења о државном буџету за 1877 рач. годину, по коме да се државне власти даље управљају по државном буџету за 1876 годину и у 1877 години спо дојде, докле Народна Скупштина коначно не реши државни буџет за 1877 рач. годину.

Ђ. Ђоровић, наводећи речи предлога, вели, да треба видети јесу ли се власти у години 1877 придржавале буџета године 1876, на наводи, како је дознао, да се војницима издаје по 1 динар месечно, а другим с већим платама није, ништа задржано. На пита одкуд је та разлика?

Мил. војни на то каже, да ће поднети предлог Скупштини још у овој години, по коме да се позову и они, који нису изнели коцку. И ја сам их, вели, позвао да се обучавају и спремају да буду војници и мислим док се само тако уче да имају по 1 динар; и ја сам то узео на своју одговорност и надам се да ће ми Скупштина одобрити.

Урош Кнежевић вели, да је влада ванста власна, кад Скупштина нема, да се придржава буџета од прошле год. и против тога нико ништа нема, али влада наша треба да објасни ово: да ли је влада потрошила у овој години више него ли што може потрошити по старом буџету, што не би одобрио.

Министар финансије вели, да се ово питање не може довести у везу с изданим предлогом. Ова се предлог не тражи ни више ни мање, него да се одобри да се власти могу управљати по буџету од прошле године, стога и нема места говору У. Кнежевића. Нама ако је нужно што год више преко буџета, ми ћемо тражити одобрење.

Ј. Бошковић: како се не може поступати по говору У. Кнежевића, него ако је више потрошено, онда треба испитати да ли се заиста морало и да ли је била неопходна државна потреба, па према томе одобрити или не одобрити.

Ил. Стојановић вели: Како се могло до сада по старом буџету управљати, онда нека се још причека десетак дана, јер је буџет пред одбором, па ће се то решити с решењем самог буџета.

Министар финансије вели, да је то противно интересима само Наредне Скупштине. Ми смо оставили рок до сазива Народне Скупштине а најдаље до 24 Јуна. Чим се Скупштина састаде, она треба да реши овај предлог, а не да га сама влада код Скупштине предужава. Ви треба да сте суревљиви са своје прво и да не дозвољавате да се без вас ради, а ви сте ту. У нашем је интересу да овај предлог одобрите, јер без тога ја бих требало да обуставим административну реку сва плаћања и примана и да изворим државну благајницу јер нема буџета. Ако ни не ћете да чувате право Скупштине, ја ћу да га чувам.

Урош Кнежевић вели, да нико не иде да се одриче свога права ни да се без Скупштине ради. Влада је власна да употреби стари буџет али уз то пита: да ли се за ову годину буџет обично или није, па вели, да не одобрава ако је буџет прекорачен.

Милован Спасић каже, да је овде сасвим друго питање, а не то, о чему се говори. Ако је потрошено више, контрола је ту, па ће казати ко је одговоран. Овде је питање, да се продужи буџет какав је био, а према ономе не може се више потрошити, него ли је био прошлогodiшњи буџет. Како је влада по

уставу издала решење, да прошлогodiшњи буџет вреди до 24 Јуна, онда ако сада не би издвали да он вреди и даље, онда ће се обуставити плаћања. Овако је решено с тога, што се мислило, да ће буџет бити решен до 24 Јуна. Како то није могло бити, онда ваља буџет продужити, док се буџет не реши.

А. Николајевић мисли, да влада нема нужде да овај предлог износи на решење док се буџет не реши. Може бити каква сукоба при решавању буџета, па кад би ми сад овај предлог одобрили, онда смо ми сви буџет решили, за то је мишљења да се с овим причека десетину дана док се буџет реши, а међу тим влада нека се за ово време послужу уставним правом.

Председник наводи, како је предлог владин поднесен у интересу саме Скупштине, и ево за што они, који сумњају да је буџет прекорачен за ову годину, мереју се овим задовољити и решити овај предлог, те да се буџет управља по прошлогodiшњем, јер ако га не реше, влада може и за ових 15 дана прекорачити буџет и овим се предлогом баш везују руке влади. Дакле је свакако у интересу Скупштине да овај предлог усвоји.

Министар правде вели: Да се најпре споразумемо па ћемо после ствар лако решити. Није овде реч о томе, да се буџет одобрим на целу годину. То питање претреса одбор финансије, а доћи ће нама на решење у своје време. Овде је једно привремено решење о буџету. Влада је издала два таква привремена решења једно 21 Октобра, које имате на страни 681, а друго 27 Децембра 1876 г. које имате на страни 731 Збор. 29. За што је тако урађено? Ви знате да је 31 Окт. 1876 год. свршен

одобрени буџет за ту рачунску годину, а Скупштина није била на окупу, те да одобрим други. Тако стари буџет није више вредан а нови није одобрен, а државна радиња не може бити ни једнога дана без издатака. Влада је тада издала привремено решење властима да се управљају и у новој рачунској 1876/7 год. по буџету, који је био за 1875/6 годину. Докле је наређено да тако буде? Најпре је наређено да тако буде до краја Децембра 1876 год. По томе што кроз то време није могла бити сазвана Скупштина, то је влада морала издати ново решење и казати, да се и даље продужи управљање по старом буџету, најдаље до 24 Јуна 1877 г. Докле је одложен и сазив Скупштине. Сад је 24 Јуна прошао, и Скупштина је на окупу, али још није одобрени буџет. Да би се власти и даље управљале по старом буџету до одобрења новог, нужно је да се донесе решење да се власти од 24 Јуна управљају по старом буџету до одобрења новог буџета, и за то је влада поднела предлог за то привремено решење.

Сад Скупштина треба или да реши цео нов буџет, који јој је влада т. г. поднела, или да каже, да до таквог решења вреди стари. Кад станете нови буџет претресати, може бити, да ће се неке појединости променити, за то је боље да за сад кажете онако, као што смо казали и ми, кад ви нисте били на окупу: овлашћујемо министра финансије да поступи по старом од 1876 године буџету до решења буџета за 1877 год. Јер влада сама, кад је Скупштина на окупу, не може о томе издавати сама решење.

Што се тиче плаћања, ви можете протоком нар. скупштине.

особено питати а ми ћемо дати рачуна, па ћемо онда или издати или не издати. Мука је кад је издато па нема да се врати, а кад је неиздато онда је лако издати.

Што се тиче говора Уроша Кнежевића, примећујем, да решењем о продужењу буџета старог до решења новог буџета ни ни најмање не утиче у то питање, него само дајете оно, што смо и ми дали, кад ви нисте били на окупу, и за то сада треба да издате ви кад сте на окупу.

Алек. Николајевић вели, да је заиста тако, како је објаснио г. министар правде, али да би се Скупштина оградиле, може се казати, да се државне власти управљају по старом буџету до краја овог месеца.

Председник мисли, да не би требало ограничавати време, јер до владе не стоји буџет, него до Скупштине, па нека с њим похита.

Ранко Аликић каже, како по закону свакако стари буџет вреди до решења новог, онда је мишљења да се усвоји предлог.

Срећковић вели, да ако сада решимо да вреди стари буџет до краја овог месеца, а међу тим решимо нови буџет много пре, н. пр. 15 овог месеца, онда се мереју по старом буџету чинити издавања до краја месеца, те би се тако учинила већа штета, него ли вајда. Он је за предлог.

Ал. Николајевић вели, да је тако ако ми решимо и разумемо да стари буџет вреди по закону до новог, али ако нови не пређе? За то велам да Скупштина не треба да решава овај предлог, него нека остане влади, па нека се она сама користи уставом, јер ако ми сад овај

предлог одобрити, а нови се буџет смањи, онда влада има у рукама наше одобрење на ње оно бити буџет.

Н. Радовановић вели, да стари буџет вреди на 1877 год. какав је био на 1876 годину. С тога нема места никаквој бојазни. За то је сувишан сваки даљи говор.

Ил. Стојковић налази, да је уместна примедба Николајевића да се реши до краја ов. месеца, јер ако Скупштина не реши буџет, онда остаје наше решење и по њему ће се поступати.

А. Ковачевић устаје да говори о начинима, којима би се влада имала користити ако се нов буџет не реши. У уставу, вели, то изречно стоји, т. ј. ако Скупштина поднесе буџет не реши, то ће важити прошло-годишњи буџет. Влада дакле овде ништа друго не подноси, него само прошло-годишњи буџет и сви издаци, који су учињени, они су се могли учинити само у границама прошло-годишњег буџета, и који се свакако чинити морају, на на Скупштину ово решила или не. Но како Скупштина свакако има права да ово реши и како она не треба да занушта ово своје властито право и ту своју свету дужност, нема се никакве бојазни, да би усвојењем предлога она зашла на неке стране путнице, и неодобравањем само ћемо наилазити на препоне а међу тим кад је Скупштина ту, влада треба да има решење о томе сагласно са Скупштином, јер би неодобравањем довели министра финансије у забуну и државна би миштина морала стати.

С тога је за предлог.

Ј. Ђекић вели: По уставу буџет прошло-годишњи вреди, и ово што је

влада с овим предлогом изашла пред Скупштину, то је формални акт учиниоства према законодавном телу и више ништа. Сад ми решили овако или онако о предлогу, ми не можемо да кажемо, да ћемо решити буџет за 5, 10 или више дана; то се не зна. Међу тим ми смо на окуп, влада сматра за своју дужност да нам предлог поднесе на одобрење. Овим се предлогом стана ствари ни уколико не мења ако ми доцније буџет одобрити или у нечему променити. Треба пријети предлог с благодарношћу што нас влада није хтела да обиде, него овај предлог нам поднела.

Министар финансије вели: Ја бих разумео зебњу брата Николајевића, кад влада не би била поднела буџет Скупштини још у почетку скупштинског рада. Обично је поднашао буџет при крају скупштинских седница, кад је Скупштина већ радом уморена и почело се желити да се што пре иде кући. Кад се докле зна да је буџет међу првим предлозима Скупштине поднет, на још у оваквом времену и приликама, ми можете имати живота доказа о томе, да ми високо ради ништа без сагласности Скупштине да радимо. По што је очигледно да ми не идемо на то, да вам одувијемо могућност потпуног употребе уставничког права, зебња брата Николајевића са свим је без основа. Сад да видимо с практичне стране има ли какво вредности неодобравање буџета за време. По уставу буџет прошле године може да важи и за будућу годину, кад Скупштина нов буџет не одобри. На томе праву, ми ако имамо одмажности да се са Скупштином разлазимо, имаћемо одмажности и да се послужимо правом, које нам је устав дао, на да

наредити, да прошло-годишњи буџет важи и за у напредак.

Дакле и с тога гледишта нема ни мало плашње као ни потребе, да се у томе питању разлизимо. Јер знамо што видите, нама није ни потребно одобрење ако хоћемо да прошли буџет узмемо за важећи и у будућој години. Напротив пак ако би имали какве намере у том погледу, ми не би хитали с поднашањем буџета Скупштини, и у таквом случају ја бих пре разумео зебњу брата Николајевића, на бих разумео и кад би он тада уместо свога предлога изнео овде интерпелацију за што се буџет не поднесе. Али кад је буџет поднет тако рано да ми можете потпуно употребити наше уставно право, на се ипак даје израза некаквој бојазни, онда ја не знам како то да се разуми. Ми смо важност прошло-годишњег буџета распространили до 24 Јуна ове год. То је време истекло, за то сада предлажемо да се тај исти буџет распростре све докле Скупштина не реши предлог о буџету који смо вам поднели. Предлаже се да се то не одобри. Е на шта би тада с буџетом у онште било?

Настале би безбуџетске праме, и ја бих морао да обуставим сву радњу по финансијској струци; морао бих да обуставим сва плаћања, и онда како би ми овде стојали.

Дакле нема никакве практичне цели у предлогу Николајевића, а од вас зависи кад ће буџет бити решен, јер је он већ давно пред Скупштином.

Председник ставља питање: ко је за предлог владин, који је и одбор усвојио, нека седи, а ко је против — нека усташе? Сви седе.

Скупштина је једногласно у-

својила владин предлог да се продужи ово-годишњи буџет онако како је био дане до решења предлога буџета, осим посланика А. Николајевића.

Извештај А. Стојковић чита мишљење одборско о предлогу о продаји старинских новца.

Председник ставља питање и Скупштина усваја, да се исти новци продају.

Извештај А. Стојковић чита предлог владин о ослобођењу пострадалих од ђумручина на плаате.

Мишљење је одбора, да се овај предлог усвоји с тим, да ово важи до 1878 год. што на питање председника Скупштине и усвоји.

Извештај А. Стојковић чита предлог владин о ослобођењу пострадалих од ђумручких такса на увоз хране.

Одбор је усвојио предлог с тим, да важи само до краја ове године, што и Скупштина усваја на питање председника.

Извештај А. Стојковић чита предлог владин о ослобођењу пострадалих од плаћања такса по чл. 11 шумске уредбе, који је предлог одбор претресао и мењала је, да се прими с тим, да важи до краја 1878 године.

На питање председника Скупштине усваја овај предлог да се ослободи пострадали од плаћања такса по чл. 11 шумске уредбе до краја 1878 године.

Извештај А. Стојковић прочита предлог владин о исплати трошкова на народне војнике, који чувају границу, који је предлог усвојио одбор финансијски, а исти, на питање председника усвоји и Скупштина.

Извештај А. Стојковић чита предлог министра војног, да се принаду

и накнадно одобре војном министарству сви издаци што их је влада, како трошкови у новцу тако и у војној сиреми учинила у 1866 год. Црној Гори.

Одбор је, чита известилац, једногласно овај предлог усвојио. И Скупштина после кратког обавештења једногласно је решила да се накнадно одобре војном министру сви издаци, што је влада како трошковима у новцу, тако и у војној сиреми учинила у 1866 год. Црној Гори.

Известилац А. Стојковић чита предлог владин о трошковима учињених на ковање српске сребрне монете. Финансијски је одбор овај предлог усвојио, и на питање председника Скупштине усваја исти предлог.

Законодавин је одбор претресао предлог посланика Симе Милошевића, да се закон о мораторијуму распростре и на варош Ужиче.

Илија Стојановић, као известилац тога одбора, прочита извештај одборски, који је мишљења, да се овај предлог не може решавати у овој Скупштини, кад је уста Скупштине 23 пр. месеца о мораторијуму свој за каучак донела, јер члан 72 послониког реда у Скупштини гласи: „Скупштинско закључење не може уста Скупштине опозвати или измењити. По томе не може бити гласања о једном истом предмету по други пут“. О тога је одбор мишљења да се преко овога предлога пређе на дневни ред.

После кратке дебате, у којој предлагач брани свој предлог, у чему га потпичаже Петар Стевановић, Кујунџић доказује, да се на овај случај не може применити 73 чл. послониког, а Ак. Ковачевић и Јоца Бошковић бране мишљење одборско, додајући да су исти посланици били на Скупштини при решавању закона о мораторијуму, па су требали онда изнети свој предлог.

Како се више говорника није пријављивало, председник ставља питање: Усваја ли Скупштина одборско мишљење да се преко овога предлога пређе на дневни ред, и Скупштина решава, да се преко предлога посланика Милошевића пређе на дневни ред.

Председник закључи састанак у 7 часова у вече, закалавши састанак на прекоутра у 8 сахати у јутру, а с чиме буду били готови одбори, он ће оно и ставити на дневни ред.

Председник
Д. Ђ. Јовановић

Потпредседник
А. С. Николајевић

Секретар
Срећковић

Опномоћени потписници

Живко Стевановић, С. Секулић, Аврам Јовановић, Илија Урошевић, А. Петковић, М. Радовановић.

САСТАНАК XII

11 Јула 1877 године, у 8 и по часова пре подне.

Председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Секретар
П. Срећковић.

Присутни г. г. министри иностр. дела, правде, унутр. дела, просвете, финансије и војни.

Председник отвори састанак, а од посланика није дошао Ломни због тога што је болестан.

Секретар Ж. Недић прочита протокол V и VI састанка и Скупштина усвоји оба протокола.

Прочита протол састанка VII и VIII, и на питање председника има ли ко да учини исправку, Адам Богосављевић вели, да у протоколу VIII састанка стоји написано, да је било на окупу 119 посланика. Ту се вели да нису на састанку били Илија Максимовић и Петар Шајковић, а они су, вели, били на истом састанку, и кад се њих двојица одбију, онда донета износи 119 посланика. На састанку прошлог 27 месеца нису били они посланици: Алекса Поповић, Живко Стевановић, Илија Максимовић, Младен Микић, М. Смиљанић, М. Пироћанац, П. Шајковић, П. Буковић, Р. Недић, Тривун Милојевић, Ђорђе Топузовић, Ђ. Миловановић. На кад се узме, да још нису били они посланици: Шолуповић, Ж. Миленић, С. Несторовић, Алекса Здравковић, Петар Илијин, да није било посланика за варош Јагодину, за Смедерево; није био Гарашић, Новак Милошевић, Марко Јанчић, Андрија Перу-

ничин, Петар Катић, Живко Чолић, Владислав Павловић и Рака Кукић, излази, да овде у Скупштини није било више посланика но 103 или 104. Јер и Мата Карамарковић, кажу није био. За што сте огласили, да је било 119 посланика?

Председник вели: Кад смо отворили састанак и по списку прозвали посланике, било је на окупу 119 посланика, што и ми, госп. Адаме, признајете; а после, кад се рад отпочео, у току саме радње, неки су изишли на поље, јер ја не могу никада да задржим, нити се икада бележи кад који посланик изиђе из саме и кад се врати у току седнице.

А. Богосављевић наводи, да министри нису говорили пре гласања, него се најпре гласало па они после говорили, по што је уважена наша оставка.

Председник му одговара, да како он, Адам, није био до краја седнице у Скупштини тога дана, то како може правити примедбе на протокол састанка, на коме није био, него са састанка отишао кући.

Адам Богосављевић вели, да је потажен устав.

Председник вели, да није потажен устав, јер и сам Адам признаје, да је било 103 или 104 посланика.

Урош Кнежевић наводи, како су та неки посланици у последњој седници

напали због неподинања извештаја сталног скупштинског одбора. Он ће поднети извештај од 50 табак, који је код Вује Васића под кључем. А за овим вели: и ја кажем, да на томе састанку није било 119 посланика. Није их било више, вели, од 101.

Председник каже: Па и 101 довољан је број за решавање, јер по нашем закону износи $\frac{3}{4}$ посланика.

Ур. Кнежевић вели, да су многи дали оставке и да није било $\frac{3}{4}$.

Председник каже: Сади овде није ни о чему другом реч, него само о томе, да ли има ко да учини своју примедбу на протокол састанка, на коме је био. Али на говор Адама и Уроша, који говоре, да није био довољан број за решавање, имам да кажем ово: По члану 5 и 6 посланика, и онда кад Скупштина није образложена, кад није изабран ни председник, ни потпредседник, ни секретар, кад Киш није Скупштину отворио, ако их нема на броју $\frac{3}{4}$, онда они посланици, који су дошли, имају по тим прописима закона да рече, да се позову они посланици, који нису дошли, на ако они не би дошли, број посланика макар и испод $\frac{3}{4}$ целокупног броја има права да огласи за упражњена места недошавших посланика, и да нареди нов избор. Кад дакле то право по закону има још неорганизирана Скупштина, то свакојко има та организирана Скупштина. Међу тим док сте ви још били овде у Скупштини, дакле кад је било 119 посланика, што је лако видно по прописном списку, Скупштина је решила:

„Они посланици, који напуштају Скупштину и они који дају оставке у намери да спрече рад скупштински, престају

бити посланици и њина се места сматрају за упражњена и одмах се наређује нов избор“.

Позивање на устав у овоме случају нема места, јер по чл. 82 устава кад нема $\frac{3}{4}$ посланика, само се не може да ради законодавни рад, а што се тиче скупштинске администрације и организовања њеног, ту се по уставу и не изискује $\frac{3}{4}$ посланика. И кад би било онако, како г. Урош наводи, онда би изашло то, да одлазак само једног посланика из Скупштине морао би учинити, да се Скупштина или одложи или закључи или распусти, а ми сви знамо, да то право, „закључити, одложити или распустити“ Скупштину није право појединих посланика или неколицине, него од њих то може зависити, него је то право владаоачево.

Ј. Ђонковић, слажући се потпуно с говором председника, наводи још и ово, како је у овом случају о коме говоре Адам и Урош у Скупштини био довољан број посланика, како при решавању одлуке скупштинске по предлогу Р. Милошевића, тако и кад је оставка њина прочитана, јер су овде у Скупштини били и Адам и Урош и други, кад је Скупштина уважила њине оставке.

Ж. Стевановић прави на протокол од 27 пр. месеца примедбу ову: Ту вели стоји, да сам добио одсуство. То је тако истинито, али тамај сам се ја скривао с кола код куће, био сам одмах позван на траг, због тога, што су неки посланици дали оставке, и ја сам одмах дошао онамо. Но док сам отишао и онда се морао пратити, потрошио сам више од 5 дуката. За то бих молио да се истим посланицима, који су дали оставке одбије

од дијутри и мени платити трошак, јер они су били узрок мога трошка.

Како више није нико имао учинити примедбу на протокол, председник ставља питање: Усваја ли Скупштина протокол? и

Скупштина усваја протокол.

На позив председника секретар А. Качевић чита предлог посланика Марка Петровића да се укине учешће коцке. Предлог гласи:

Предлог Народној Скупштини.

Да се не би срећа Срба стављала на коцку, да би се избегло разне злоупотребе учешћем исте, да би сви Срби поднели једнаке терете, који једнака права уживају, — и што је најглавније, да би сва наша народна војска што више била упозната с вештинама војним, предлажемо: да се учешће коцке укине, но да сваки Србин способан за војску и кога закон земаљски од служења у војсци не ослобађавају, проведе двадесету годину живота у касарни, а чим се из ове одлучи, да ступи у онај род народне војске у коме је роду служио; јер из прошлог рата видело се шта вреди онај, који је као војник провео неко време у војној служби. — Службе две године није пушта на то: што послужени одмах ступа у народну војску где и даље продужи војно вођање.

10 Јула 1877 год.
у Крагујевцу.

Предлагач, народни посланик,
Марко Петровић.*

Предлог се упућује законодавном одбору.

Секретар Качевић чита предлог

Марка Петровића о уређењу манастирских добара, који гласи:

Предлог Народној Скупштини.

Ни један Србин не ће оспоравати заслуге манастира наших и њихових свештених служитеља у очувању вере код Срба за време ропства нашег, и припомоћ њихову за слободу српску. Па за то дужност нам је свима и побринути се, да се та света установа одржи код нас на оној висини за коју је намењена и на којој је некада стајала, но с које је у докније доба посрнула, — чему је узрок, мислим, то — што због данашњег и за рђаве луке повољног положаја живота калуђерског трче у тај чин и они који ни најмање немају ни спреме ни љубави према истом чину, и који не траже спасења души, но лакоће живота и којима се више пута по нужди предаје и имање манастирско на руковање.

Нису данас већ ретке прилике, да имање манастирско, које вреди на хиљаде дуката, падне на руковање и такоким људима, који ни с дивовце нису никад руковали, па није чудо што се више пута дешавају немали појави у њиховој управи, јер баш и да имају воље, многи немају способности за корисно руковање с повећим имањем. За то сматрам за дужност предложити:

1. Да се сви манастири, који нису у стању себе издржавати манастирском издржавати, преобрате у мирске цркве, а духовници тога манастира да се преместе у друге.

2. Да се и оним манастирима који су кадри себе издржавати издржавати одузму парежије и предаду на служење мирском свештенству, да не би калуђери

морали ради служења или по свету, кад су се чинилоположењем одрекли. Јер идејом сваки дан по свету беспорочно наплаче сумњу на себе и дају прилику за огорчавање, а порочнима отворено је ширеко поље, да своје пороке упражњавају.

3. Да се духовници не употребљавају на тежачке, нити неистојне послове, не само за оне, који не би повикавали положај њиховог чина; а највећи део времена да проводе у служењу Богу на што су и посвећени, и да болнима који траже њихове помоћи бесплатно читају, а кошта добровољно даде да дође у приход манастирски.

4. Да се досадашње руковање с манастирским добрима преда у руке економима као стручним за то људима, које ће нам спремити земљоделско-шумарска школа, а да се остави право и духовенству да рад и рачуне економима сме контролисати и неправилну радњу властима доставити.

5. Да се из прихода манастирских истојне издржава братство манастирско, плаћа и издржава економ и слуге манастирске, подмирују сви трошкови манастирски.

6. Рачуне да води и подлаже економ и уштеду преко расхода да предаје у правни фондова.

7. Економи има постављати и отпуштати, ако се неуредан понаша, министар просвете и црквених дела а духовнике размештати по манастирима архијереј сваки у својој епархији.

Овим би се постигло не само то: што би наши манастири напредовали, не само материјално, не би се и морално узвишли до оне висине за коју су и намењени, јер духовници би могли време

и бригу око руковања имањем посветити ономе за што су и позвани.

За то предлажем, да се ово све у договору с духовном влашћу узакони.

10 Јула 1877 год. Крагујевац.

Предлагач,

Марко Петровић.*

И овај се предлог упућује законодавном одбору.

На позив председника секретар и извештајца И. Стојановић чита извештај о пријављивању посланика, који гласи:

„Народној Скупштини

Одбор за прегледање пуномоћја народних посланика прегледао је пуномоћја ниже именованих лица и то:

Новика Јовановића из Тешнице посланика за срез бугар-жеравски окр. александиначки.

Илије Максимовића посланика за срез рањски окр. пожаревачки.

Г. Ђоке Милетића посланика за срез александиначко-рањски.

Милоша Глишића посланика за срез Ваљеву, Алексе Станковића посланика за срез брао-паланачки, Здравка Јовановића за срез зајечарски, Симе Несторовића посланика за срез пожаревачки.

На је нашао да су им пуномоћја уредна, о чему има част извести Народној Скупштини.

10 Јула 1877 год. Крагујевац.

Председник одбора,

Јован Бошковић.

Извештај и члан одбора,

Илија Стојановић.

Чланови:

Н. Радовановић, Рика П. Кукић, Павле Самуровић, Аксентије М. Ковачевић, В. Радловић.*

После кратке дебате, на питање председника, Скупштина усваја извештај одбора. И посланици, у присуству министра унутрашњих дела: Новика Јовановић, Илије Максимовић, Ђока Милетић, Милош Глишић, Алекса Стојковић, Здравко Јовановић, Симе Несторовић и Михаило Смиљанић, положише посланичку заклетву.

После $\frac{1}{4}$ сата одмора председник јавља да се прелази на дневни ред, а извештајца Алексе Стојковић чита предлог министра финансије о награди стенографа, који гласи:

„Мишљење одбора.

1. Да награду стенографима одређује председништво Скупштине али тако, да она не преназилази дијурну коју посланици скупштински имају.

2. Преписницима да се плаћа полова посланичке дијурне, дакле 10 гр. пор. дневно. Но поред ове награде да не добијају и накнаду која би им као чиновницима по закону у име дијурне и подвозних трошкова припадала, ни стенографи ни преписници.

3. Да се сви издатци исплаћују из суме која је буџетом одређена на трошкове скупштинске.

4. Сви издатци који су на ово име до сада учињени да се признаду у расходима државним за оне године у којима су учињени.

10 Јула 1877 год.

у Крагујевцу.

Председник одбора,

М. Спасић.

Чланови:

Јов. Бошковић, Н. Радовановић, М. Н. Терзибашић, Вујо Васић, А. Стојковић, Дим. Катић.*

Ј. Бошковић наводи, да би сами секретари скупштински могли вршити послове, а стенографи, вели, и не требају нам. А М. Кујунџић вели, да ако хоћемо да кријемо оно, што радимо, онда неск је тако. А Богосављевић наводи, да секретари не треба да пишу опширне протоколе, него нека изводе закључке скупштинске: он је да Скупштина има своје стенографе. И на питање председника, Скупштина усваја предлог министра финансије онако, како га је усвојила већина одбора и тим је одређена плата стенографима и преписивачима.

Председник наводи, ако је волна Скупштина, овде би требало ставити, вели, један додатак о коректору, који би коригирао скупштинске протоколе и скупштинске стенографске белешке. После говора посланика С. Д. Поповића, Вујо Васића, И. Стојановића и Ј. Бошковића Скупштина на питање председника, реши:

Да се преко питања о коректору пређе на дневни ред.

На позив председника, извештајца А. Стојковић чита предлог закона о управи српског народног зајма и одборско мишљење да се усвоји предлог. Предлог гласи:

„Мишљење финансијског одбора.

Да се предлог закона о управи српског народног зајма усвоји.

Председник,

М. Спасић.

Чланови:

А. Стојковић, Н. Радовановић, Димитр. Катић, Јов. Бошковић, М. Терзибашић, Вујо Васић.*

А.А. Николајевић вели, да се овим предлогом иде на то, да се установи једино ново финансијско надлежатељство, ствар нова и нама непозната; с тога би био за то, да се предлог штампа, на кад добијемо сваки по један комад штампаног овог предлога, тек онда да решимо.

Министар финансије наводи, како ова ствар није нова и како је она и у званичним новинама и у зборнику штампа. Наћи ћете је, рече, у XXIX зборнику који је предат чланцима Скупштине. Управа зајма оваква каква се предлаже постојала је и постоји у пракси. Моћу тит ако баш хоћете да се предлог о тој управи и по трећи пут штампа, ја нисам ништа томе противан.

Ур. Кнежевић, слажући се с говором А. Николајевића, мисли, што се саме установе тиче, да ће она према данашњем стању наше земље бити и потребна и од користи.

А. Комачевић казује, како је ова управа за своје ратно време постојала при министарству финансије, што знаду сви одборници сталног скупштинског одбора. Она је управа вршила свој посао онако, како је у предлогу. Не ће ту бити ни једно ново лице постављено с новом платом, нити ће ту бити каквих нових издатака из државне касе, јер ће се постављати они, који су већ чиновници и који имају своју сталну плату, а ову ће дужност вршити унапред. Не ће даље бити новог терета за државну касу. Није за то, да се предлог ипоза штампа, кад је већ штампан у зборнику и у званичним новинама.

И.А. Стефановић је за то, да се одложи, докле га прочитају посланици у збор-

нику, у чему га потпомаже М. Дамјановић. После говора министра финансије и Мила Дамјановића, председник јавља, да је влада сагласна да се овај предлог напечата, на кад буде готов да се изнесе пред Скупштину, што и усвоји Скупштина.

Председник позива Скупштину да слуша предлог Ј. Бошковића о измени 4-те тачке полицијске уредбе, који је предлог претресен у одбору и њему поднесен јутрос, с тога и није био стављен на дневни ред.

Скупштина усвоји да се приступи претресању тога предлога, а извештај закондавног одбора Мацаревић чита извештај, који гласи:

„Народној Скупштини.“

Одбор законодавни разгледао је предлог г. Јевана Бошковића и осталих посланика који је поднесен Народној Скупштини 7 тек. месеца ов. год. о измени § 4 полицијске уредбе, који је прошле године законодавним телом измењен, па је нашао, да се други одељак који гласи овако:

„Ово наређење не спречује, да и средња и окружна полицијска власт извршава и изрекне казне о истуцима, који се учине или према њеним наредбама или иначе кад она сама при вршењу дужности истуци нађе.“

Замени овим:

„Ово наређење не спречује да и средња и окружна полицијска власт извршава и изрекне казне о истуцима, који се учине против њених наредба, или које она по званичној дужности извршава и казни,

или против којих јој се поднесе тужба од приватних лица.“

О овоме је и влада саслушана.

10 Јула 1877 год.

у Крагујевцу.

Председн. закон. одбора
Д. Матић

Извештајч и члан одбора
В. Д. Мацаревић

Чланови:

Јов. Јовановић, Рака Н. Кукић, Павле Самуровић, Радован Милошевић.

Ур. Кнежевић наводи, да је овај предлог у неколико добар, али је ово врло важна ствар, па је мишљења да се остави за сутра, јер ће оним именима, вели, упропастити самоуправу.

Р. Милошевић мисли, да ако кмет или општинска власт изврши оно, што треба да уради на жалбу неког приватног грађанина, који је нападнут од неког или му штета учињена, онај не ће бити полицијској власти. Не ако кмет не ће то да уради, а нема никога, ко би га могао намерати, или коме би се могао жалити, онда шта ће тај грађанин радити? Нема му ко његово право одбранити. С тога је он све пуцао овај предлог.

А. Комачевић вели, да је овај предлог неопходно нужан. По његовом мишљењу, кад се и где се не нађе стварне снаге у општинском суду, да тужбу прими, предмет истражи, доказе прибави и да осуди кривца а правота да заштити, нека се тужбоцу остави одговорно поље, да може потражити те стварне снаге код већих власти.

Живко Челић је за предлог, наводећи како је на селу слуга службоу гладу и

заслужно доста новца на два гизди на чување. Кад му новци затребали, затражи од гладе своје новце, али се у кеси више не нађе, него динар и по. Слуга се тужи општинском суду и суд пресуди, да се глада казни за себе и за своје домаће, да нису узели слугине новце. Слуга се жали одбору, а одбор, где је председник исти глада, кога је слуга служио и тужио, пресуди: да се слуга још казни, што баца на свога гладу, божом, неку лагу. Ето за што сам, вели, за предлог.

Пол Арсеније: Није само за то да власт (полицијна) може, него да мора извршавати, јер су кметови изложени свакојаким негодама. Кмет и ако што пресуди не сме да изврши, јер онај над ким је осуда наречена, хоће да му се освети, да га загази или штету учини. Ми смо провалили ако се овако продужи.

Живко Стефановић наводи, како невестан кмет, кад га окмете, не познавајући ни шта је правда, ни шта ће да чини, па окупи по неког човека, те га прикљешти као змију у процесу, а овај јадник затражи помоћи код веће власти она му одговори: не могути, брате, ништа помоћи. Ми ако не узимамо власти над општинском влашћу, провали смо, за то сам за предлог с додатцима.

Мил. Вукмановић наводи, како је нама, вели, ова самоуправа много несреће донела. Даље наводи, како општински суд може да осуди кривца на 30 дана затвора, а нека ни висина, ни снаге да изврши осуду. На наводи, како полицијске власти не ће да примају тужбе, јер за то је веће, надлежна општинска власт. Он је за предлог.

А. Стефановић каже, да је и до сад у закону стајало, да полицијске власти

испитују, кад на то нађу. Кад се добро схвате ове речи, „кад на то нађу“, на-лази то: кад хоће, кад на ће. Садашњом изменом није се хтело дати полицијој власти више права, него да јој се стави у дужност: „не само кад на то нађеш него кад ти поднесу приватни људи.“ Дакле се овде гарантира, да злочини не остану некажњени.

Јов. Авакумовић вели, да је био у прилици и да је практиковао допуну § 4 полицијске уредбе, која је прошле године издата. И ја сам ову допуну сватда тако разумео, да су полицијске власти дужне да суде и кад нису кривца на делу ухватиле. Тако сам упућивао и млађе који су ме о томе питали. Тако и сада радим. С тога и мислим, да не би била потребна ова допуна. Али како су многе полицијске власти практиковале, противно овоме и разумео, да су надлежне за суђење истуна само у случају више присутности, мислим да није рђаво што је предложена допуна. Но поред овог, као главно примећујем: да је и ова садашња као и ланске неоптунна или боље рећи, ствара се аномалија у закону. По ланској и садашњој допуни кметови суде све истуне, који се казне по кривичном закону, а то је до 30 дана; на против средње полицијске власти немају права да осуђују на толику казну, већ само до 12 дана затвора по § 4 полицијске уредбе. То је аномалија. Средњи начелници имају, по постојећем закону право и дужност да разматрају пресуде општинских власти од 30 дана затвора и да исте одобравају или уништавају, док на против сами на толико не би могли осудити.

Да би се избегла ова аномалија, др-жим, да би изашла круг надлежности

општинске и полицијске власти о овом измении, а надлежности средње власти при суђењу о истини довести у су-гласност, па ако се хоће нека се и по-лицијским властима даде оваква над-лежност о мери казне, колику имају и општински судови или још би било правилије нека се одреди нека посте-пеност у надлежности о мери казне, код општинских и полицијских власти.

Илија Стојановић признаје, да онај разлог г. Авакумовића постоји између полицијске и општинске власти, на та треба сад допунити. Кад би се по пред-логу Бошковића одузимало суђење од општинских власти, био би му противни; али како се више иде, да и полицијске власти заступају поштене грађане, то сам за предлог с допуном Авакумовића.

М. Кујунџић држи, да су начене предложене Бошковићем потпуно про-тивуречне. Видим да ће доћи сукоб између општинске и полицијске власти. Шта ће онда бити кад о једној истој ствари и једна и друга власт изрек-у пресуду? Кад има неуредности, онда ваља да се удеси тако, да закон буде јасан а не да ствара нове заплете.

Извештај Магаринић вели, да се не треба бојати, да ће један или једној, а други другој власти и да ће бити сукоба и да се томе не ће моћи помоћи. Примедба Авакумовића може се усвојити. И најзад, ако наш народ доста жели самоуправу, онда не ће ни ни полицији него кмету, па ће му се од овога дати задовољења.

Ж. Недић напомиње, како је лане била збрка појмова о кругу суђења оп-штинског, средње и окружне полицијске власти. И ја сам онда предложио и усво-јено је, да све истуне суде и општински

судови и полицијске власти подједнако коме тужба пре деђе или ко пре напази на дело истуна. И сада први пут чујем како је то остало, да општински судови могу изрицати већу казну, него ли по-лицијске власти. С тога је за примедбу Авакумовића.

Ур. Кнежевнић: Пре бих се сложио, да све дамо полицијској власти, него да правимо аномалије. Ово нема нигде у свету да могу две власти судити. Код кметова друга је организација и други поступак. Код судова опет друга ор-ганизација и други поступак. С тога ће бити неједнообразности, чега не сме бити у судству.

М. Спасић: Говорили су ми кметови и о-стали људи (приликом његовог путовања), да су велике неприлике у тој самоуправи. Имамо, веде, комшије, пријатеље и сред-нике, па кад год дође до суђења сватда је један крив, пак га и осуде, а неким гледамо и кроз прсте. Кад пресудимо, не можемо да извршимо пресуду, јер навале комшије и други, на мене и по-вичу сви на кмета, да је он то сам учинио. Према овоме види се да кметови немају снаге да изврше оно, што треба, и не могу да даду задовољења правди; за то сам, да се пронађе начин, те да се повређеноме учини правда и даде за-довољење.

Ђ. Милетић је за то, да што општина пресуди а не може да изврши бојећи се пљенине, штете и т. д. то да по-може у помоћ полицију и ова да буде само „вршећа власт.“

Жика Милошевић је за предлог и за допуну, јер се овако остати не може. Да се суди и кмету кад не ће да изврши пресуду. И нека влада то регулише, а

сад да се не решава, но доцније кад се регулисано поднесе.

С. Несторовић је за то, да се одложи предлог до сутра, а В. Радуловић вели, да, истина, не треба данас да сејемо, а сутра да чупамо, али се, вели, мора, јер овако остати не може, по што нам људи све узеше, који долазе на оп-штинску управу; власти немамо коме да их тужимо, а кметови им не ће ништа. Лугове од 50 година имућнији људи заузеше, разградише, починише чуда и шта ти ја још знам, па ако овако остане онда зло и наопало. Не велим да по-лиција суди, него нека је она контрола, нека надгледа путове и т. д. Одем кмету он каже: то је капетанско; одем ка-петану, он вели: „то није моје, него општинског суда.“ На зло, Меја је оп-штина оштећена бар 7—8 па и 15 хи-љада дуката за ово време, јер се најбољи забраи на ову годину утаманише, који се не ће вековима подићи. За предлог сам да се уважи.

Н. Радовановић је за то, да се врати одбору, те да се јасније и боље изрази и пред Скупштину занесе.

Миланко Петровић тражи, да буде боља редакција, и да се нађе начин како ће се то вршити. О самоуправи још се не зна да ли је немогућа.

Живко Стевановић вели, да наред који га је послао не ће самоуправу; он је за предлог.

Сима Милошевић вели, да су његови бирачи за самоуправу, с тога је он про-тив предлога.

Ак. Колачевић вели, да би било из-лишно враћати одбору, јер у самој уредби полицијској има таквих недостатака, који је потпуно тако, да би требало целу уредбу протрести и управно учинити по-

делу власти намећу општинских судова и полицијских власти. Како се то сада не може учинити а нужно је да се даде могућност тужбоцу да нађе закон, треба дати овај предлог влади од стране Народног Скупштина, те да она поднесе предлог у горњем смислу, јер она је дужна, ради бољег вршења закона, да поднесе са свим намењену полицијску уредбу. Иначе бити не може, јер би требало да се преброје сви параграфи из кривичног законика о истузима, па да се каже, по којима да суди општински суд, а по којима полиција. На онда до колико да суди општински суд, а до колико полиција. Ове године то се учинити не може. С тога је, да се овај предлог поднесе влади, да она по уставу поднесе Скупштини формални предлог у горњем смислу.

Министар унутр. дела вели, да не би

био противан, да се овај предлог врати одбору и према примедби допуни. Нека се врати одбору законодавном, па да се боље изради.

На питање председника, Скупштина усвоји, да се предлог врати одбору законодавном, да се према примедбама допуни.

По што је исцрпљен дневни ред председник закључи састанак; кад ће бити други јавиће, а одбори нека раде.

Састанак је трајао до 12 сати пре подне.

Председник
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
П. Срећковић.

Олуномоћена потписници:

Аврам Јовановић, С. Секулић, Милија Урошевић, А. Петковић.

САСТАНАК XIII

12 Јула 1877 године, у 4 и по часа по подне.

Председава председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Протокол води секретар
Живко К. Неђић.

Присутни су: г. министар иностр. дела, госп. министар унутрашњих дела, финансије, просвете и црквених дела.

Председник: Састанак је отворен.

Од посланика Милосав Марковић бољестан је.

Д. Батић — тражи 4 дана одсуства, по неопходној домаћој потреби и Скуп-

штина, убеђена о потреби и ценећи да се одсуство из кратко време тражи, одобри га.

Секретар Коначенић прочита молбу Живка Степановића који тражи 20 дана одсуства; по то што Живко Степановић није био присутан да објасни потребу, није му уважена молба за одсуство.

Лазар Владислављевић тражи такође

20 дана одсуства, и после разлога које учинише Милан Кнежевски, Петар Степановић и Милија Стојановић и објашњења председниковог, да се одсуство уважити не може на тако велики рок, а без неопходне потребе, Скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Секретар Коначенић, позван од председника, прочита указ, којим се министар војни овлашћује да поднесе Народној Скупштини предлог на одобрење о извршењу набави хране за ратне страдалнике у вредности од 525.022 г. ч., која сума невади ила да падне на терет напредног кредита одобреног законодавном одлуком од 13 Октобра 1875 године.

Предлог овај упућен је одбору финансијском.

Секретар Коначенић чита предлог Петра Степановића, Симе и Новака Милошевића, у коме престављају да и у ујичком округу има пострадалих села, погорелих кућа и упропашћених имања, па се на овај крај није обраћала толнка пажња од стране владе, колико је чинена за друге пострадале крајеве, у које су владини изасланици шилани да увиде потребу и учине наређења о материјалној помоћи; за то моле Скупштину и владу да обраде пажњу и на овај крај, у интересу правичности.

Предлог овај упућен је одбору за молбе и жалбе.

Јован Бошковић и Симе Секулић поднесе писмен предлог, да се § 16 полицијске уредбе замени овако: „Оваки који мисли да је за истујно дело неправедно осуђен, може се у року од 3 дана жалити, и то: ако је општински суд пресуду изрекао срееној, а у окружним варошима окружној полицијској или-

сти; — а ако је пресуду изрекала окружна полицијска власт, министру ун. дела. И док пресуда не постане извршеном, не може ни извршена бити.

Жалба се предају власти која је пресуду изрекала“.

После говора Алексе Петковића, који мисли, да ово треба имати у виду да се решава на идућој Скупштини; Аксентија Коначенић, који мисли, да треба предати законодавном одбору, који сачини предлог о полицијској уредби већ претреса, да га уједино с овим претресе; Илије Стојановића, који наводи, да предлагачи могу усмено предложити ово да се у Скупштини узме као допуна оном предлогу, који је у одбору законодавном, што се тиче полицијске уредбе, прегледан; Николе Радовановића, који вели, да је ово засобан предлог и Милана Кујунџића, који вели, да предлог треба упућити одбору законодавном, кад се већ о њему дебата почела, — би упућен предлог законодавном одбору.

Петар Степановић, Симе и Новак Милошевић чине писмено питање на министра унутрашњих дела, да ли је што предузимао и мисли ли што предузимати за извршење решења скупштинског од 12 Децембра 1875 године, о укинућу окружних начелстава и распореду чиновника из тих надлежностстава у друге струке, а тако исто и о извршењу решења скупштинског од 13 Децембра 1875 године, по ком се ипак ју укинути трошкови који су плаћани чиновницима и вандурима среским, и да им се у месту тога по 1 дук. дес. издаје.

Ово питање упути се одбору за молбе и жалбе.

За тим исти посланици управљају

писмено питање на министра финансије, да им одговори, је ли наредно, као што је у 1875 години његов претходник обећао, да се из прописа пореских глава испишу они, који су без икаквог имања, као и стари и сироти, и хоће ли се то извршити.

Мин. фин. прими ову интерпелацију да на њу одговори.

Секретар Аксентије Ковачевић прочита указ, којим се министар просвете и црквених дела овлашћује, да поднесе предлог о уређењу богословије; и указ, којим се овлашћује, да поднесе предлог имена и донуса у закону о уређењу учитељске школе од 3 Октобра 1870 године. (Збор. XIII стр. 156). Оба ова указа упућују се одбору законодавном.

Илија Стојановић, извештач одбора за пријаву посланика и прегледање њихових пуномоћија, прочита извештај тога одбора за посланика Благоја Божића и Јована Рајчића и жалбу начелника ср. лепеничког, који извештај и жалба гласи:

„Народној Скупштини.“

Одбор за прегледање пуномоћија народних посланика, прегледао је пуномоћија Благоја Божића и Јована Рајчића посланика за ср. лепенички окр. крагујевачког, и према записнику бирачког одбора нашао је: да су им пуномоћија уредна. Али како се из поднесене жалбе начел. ср. лепеничког види, да је било наговарања и којекких подметања, и како се даље поднесеним извештајем доказује, да су се именована лица и на самом зборном месту служила незаконним средствима само да буду за посланике изабрани, шта

више клеветали су владу и Народну Скупштину које је казним по §§ 103 и 104 крив. законика, то је одбор, по тражбини начелника ср. лепеничког и г. министра унутрашњих дела, и с погледом на чл. 7 послониког реда и чл. 74 устава.

Мишљења: Да Благоје и Јован у Скупштину не долазе, и да се полицијској власти дозволи, да одмах извиђај сврши и суду на оцену преда.

Жалбу и извештај, где се казним дело доказује, нека изволи Народна Скупштина саслушати.

12 Јула 1877

Крагујевац.

Председник одбора,
Јован Вошковић.

с одвојеним мишљењем.

Извештач и члан одбора,

Илија Стојановић.

Чланови:

В. Радуловић, Павле Самуровић, Н. Радосављевић, Рака Н. Букић, Аксентије Ковачевић.

„Народној Скупштини.“

На овамадашњој скупштини ср. лепеничког, који је држана у Новом Селу за избор два посланика, на месту Благоја Божића из Бадњевца и Јована Рајчића из Чумића, који су на своја пређашња посланства оставке дали, наобрати су опет ти исти посланици, али не слободним и непоштом гласањем, не клеветом и интригом.

На име оба та пређашња посланика и Божић и Рајчић, — били су изабрани за поверенике бирачке скупштине.

Кад је бирачкој скупштини спопштен упрок новог бирања, који је објављен у броју 110 „Сри. Новина“, од стране Народне Скупштине — оба посланика: Божић и Рајчић, у место да одаду достојан пошту гласу Народне Скупштине, као првој и најавијатијој земаљској установи, обасули су грдњама и клеветама и Народну Скупштину и владу Његове Светлости, повикавши пред целом бирачком скупштином: да изложени узроци никако не постоје, да је то масло владино и полицијско; да су они праве патриоте народне, и као такве да их гони влада само ради тога, што они траже рачуне о њеним злоупотребама и неправди власничкој, и најпосле, да је већина Скупштине издајничка, према чему да бирачкој скупштини ништа друго не остаје, по да их опет за скупштинаре избере, како би се достојанство народа одржало.

Да би ово јавно и дрско оптужење Скупштине и владе преставили као нешто истинито, и као дело које не исказују само њих двојица него и други посланици, они намећу свога пристајалце г. Милића Поповића сренственика из Сарајева прочитају бирачком збору и своје оставке које су Народној Скупштини поднели, по побудама, на којима су оставку основали и које је Народна Скупштина сгиунањем одбацила, клеветаху све даде и Народну Скупштину и владу.

Бирачка скупштина, наравно, не знајући праве тежње и правац оних људи, одмах после овога дала је очевидно знаке упривањена и брже, и од овог спокојства и поуздава, које се претог могаће на свакијем лицу прочитати, не остаде ни трага. Народ очевидно беше

ПРОТОГ. НАК. СКУПШТИ.

заведен оним клеветама и под притиском страха за своју садашњост и будућност поколебав у веру према влади и Скупштини, отвоче гласати, и тако наравно обојина-буду инак изабрани.

Заиста, власти ср. лепеничког није ништа стајало на путу, да оба повереника онога часа огласи за преступнике §§ 103 и 104 кр. зак. пре него што је гласање отпочело, на да се с њима по свима строгостима законским поступи; али дубоко поштујући светињу посла, рад којег се сазва збор, имајући на уму озбиљност прилика, у којима се наша земља и њен углед политички налази, а нарочито да би слободи гласања што нигде границе сачувала, — власт је ср. лепеничког закључила, да одложи употребу законских мера док се избор не изврши. — Она је ово учинила поглавито из убеђења да крикче инак не ће нимомоме заслужена казна, на били они изабрани или не, јер члан 74 земаљског устава даје могућност, да се они под криминал и као посланици ставити могу.

А ово су они потпуно заслужили, јер казавши јавно пред збором да их влада претиваконо гони; да је она грдне злоупотребе починила о којима не ће да дј рачуна; да је она не по воли народа и Народне Скупштине по својом сопственом иницијативном огласила прешло-годишњи рат, да она тера партијизам, да је она сасла земљу шнијунством у след чега се поштени људи претавијају, и најпосле да није дала да у адресу убу жале и потребе народне. — Божић и Рајчић оним познатијим нама не само да су пређали, него су

и клеветали владу Његове Светлости у њеном званичном раду, и залагали је мржњи и презрењу народа, и подмижући неповерење према њеним наредбама важност њеној победи. А ово је казнимо по § 103 кр. зак.

А казавши даље, да је нећинија скупштинска издајничка, што је у адреси признала прошле-годишњи рат за народни задатак и као израз оштре народне жеље, што се служила незаконитошћу при решавању Гарањаниног и Алимпијевог посланства, и што је у самоме почетку рада забављивала владину недела. — Божић и Рајичић вређали су и клеветали и Народну Скупштину онако исто као и владу с истом тенденцијом, па је ипак и ово казнимо по додатку од 24 Октоб. 1870 године (Збор. 23 стр. 154) к § 104 поменутог закона. Оба пак дела имају се ценити у погледу на меру казнивости као ступај о коме говори § 69 кр. закона.

Како су Рајичић и Божић оба ова дела извршили пре, него што су на данашњем збору за посланике оглашени, то за њих не могу вредити прописи чл. 71, 72 и 73 земаљског устава, који говоре о злочинствима и преступима, кад их чланови скупштински као такви изврше.

Али за то, што се истрага има сад да отпочне, кад су они већ народни посланици, и то за дела, која су они извршили као обични грађани, потребно је, да Народна Скупштина, на основу члана 74 земаљског устава, да одобрење да се ова завета и одобри. На овоме се оснивало оно уверење власти среза лењиничког, да кривци неће бити од казни поштеђени, па били и

забрањени или не; на овоме се намећу осталог оснивала она одлука, по којој је власт задржала своје законите мере, док се избор не сврши. Иначе биде опште одобрење, два извршена преступа под свима условима криминалне процедуре и са свима својим онаким последицама, остаће некажњена на поруку и власти и Народне Скупштине, ако ова то одобрење одрече.

Неколебаво народно уверење у стабилност и патриотство Народне Скупштине и владе Његове Светлости, у след изложених клевета и тврдњи, постаће за кратко време стално уверење са свима несрећана, које овако уверење врло брзо може да произведе, ако се брзом одлуком Народне Скупштине не дадне законита могућност државној власти, да клеветаче на одговор узме и заслуженој их казни преда.

Таквом одлуком преварени и обманути народ брзо би се обавестио с једне стране о својој негрешци, а с друге о моралној нискојсти оних, које је он у својој наивности за свеје представнике именовао.

Таквом одлуком Скупштина би још боље утврдила оно своје становиште од 27 Јуна, у погледу на оставке иступивше мажине; становиште, које је тако топло и похвално цела земља поддржавала.

Таквом одлуком, најпосле, Скупштина би јасно проговорила: да она не може уступити своје дворане и светињу своје неприкосновености за склонивше људима, који су ова дела починили, па у њу ступају да осујете закониту потеру државних власти. Обасута околним неким клеветама, изложена овакој поруци, онамажењу и презрењу народа,

окаљана издајничким именом — Народна Скупштина у интересу свега и народног достојанства, у интересу неколебаног ауторитета владе Његове Светлости, умољав се најпекорније да реши: да се против оба клеветника може отпочети кривична истрага за поменута дела, која ће се без икакве сумње потпуно доказати. А већ да су она казнима, изгавестила је и сама Народна Скупштина у своме закључењу 27 Јуна.

До јако чињено ислађење подноси се Народној Скупштини ради уверења, да све изложено у истини постоји, као и остало, што пристojност није допустила овде написати, а што је такође устима њиховим изговорено. С осетљивањем осталих сведока истрага ће се и даље продужити, и то ће још боље обележити сле намере њихове.

Осим свега Народна Скупштина умољавала се да овај акт у исто време сматра и за жалбу на неправилност избора у смислу чл. 56 изборног закона, јер нико не може потврдити, да је оно слободно бирање било после онаких клевета, којима је цео била да узбуне народ у његовом дотадашњем оданом неповерењу и Скупштини и влади.

Прилаже се пренос оставке, што је читана на бирачком збору и извештај председника изборне Скупштине о њеном појаву.

№ 4456.

5 Јула 1877 год.

у Рачи.

Начел. ср. ленинч.
Атанасије Тодоровић*.

После прочитаног извештаја и жалбе извештај принети, да би било на реду читање испита сведока ако Скупштина хоће и то да се чита.

Јован Бошковић, члан одбора, примети да у исказима сведока има тако гадних израза да се испит сведока на јавност изнети не може.

Илија Стојановић признаје да у испитима има погрдних израза, али, пошто су ти изрази на јавном бирачком збору употребљени, онда се могу и у Скупштини прочитати, кад Скупштина има при решавању дела и те изразе ценити за савесно своје решење.

Радоша Недић помаже у овом Илију Стојановића, наводећи, да су и при збору Шолуповића овакви изрази употребљени па су у Скупштини читани. Изумио случај ако би се такви изрази, не дај боже, односили на владоца.

Мило Дамњановић, противан је читању испита сведока, ако су изрази саблажњиви те нису за ово место.

Председник каже, да он није читао испите сведока, и по томе не може казати да ли су за читање у Скупштини или не, аа то је меридавна исказа одборца.

За овим је извештај прочитан испит једног сведока, и кад се у испиту нашло на први саблажњиви израз.

Министар иностраних дела изјави: Нема никакве сумње да су овакви напад саблажњиви. Ми не можемо ласно допустити да се овакви изрази читају у јавној седници. То се може читати, ако Скупштина жели, само у тајној седници.

Гаденко Драгојевић: Ако нема ништа горе од ових израза, онда по што је овај прочитан могу се читати и остали у јавној седници.

Министар иностраних дела: По закону кад влада захте да буде тајна седница, онда мора да буде.

Председник: На основу закона оглашujem тајну седницу; публика нека се удали.

По што су у тајној седници прочитани исити, претрес и закључак учињен о избору Властоја Божића и Јована Рајићића,

Председник огласи седницу за јавну и саопшти закључак Скупштине у тајној седници учињен: да је избор посланика Божића и Рајићића као незаконит укинута и наређен нов избор на њихова места на трајања ове Скупштине.

За тим председник изјави, да је на дневном реду за претрес предлог „о управи српског народног зајма“.

Међу тим

Живко Стефановић затражи, да се реши његова молба за одсуство, и после говора председника, министра унутрашњих дела, Радована Милошевића, Илије Стојановића и Александра Николајевића, којима се утврђивање да се број посланика одсуством без неопходне потребе смањивати не може, Скупштина преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац А. Стојковић прочита извештај одбора финансијског о предлогу закона „о управи српског народног зајма“, који одбор даје мишљење да се овај закон усвоји.

Алекса Петковић нема ништа да приметити против овог закона, само да се чиновници у ту управу не постављају с новим платама.

Милош Тлинић вели, да овај предлог, по његовом мишљењу, не значи ништа више ни мање него да се сабрицају већи број чиновника, а и до сада приличан је број назидан, нарочито у овој години. Ја знам, вели, да ће министри и господа

доказивати да ово не ће бити, али ја то не могу да верујем; за то сам мишљења да се посаужимо правом да овај посао врше чиновници поред осталих својих дужности, а да се не заводи ново надлежатељство.

Д. Матић: Господо, ми смо и ономад у једној нашој конференцији видели, да се главни извор неправика нашег финансијског стања састоји управо у спољашњем зајму. Ту ћемо ми наглавити наћи лека и извора да се као свуда по свету где се рат догоди, наше финансијско стање поправи. Ми морамо погледати што у земљи имамо штедити за друге потребе. Сада шта би значило кад би се видело да Скупштина не ће овакав један закон да прими, којим се иде на то да се установи надлежатељство које ће зајмом да управља? Казало би се да се и ва сам зајам не даје потребне гаранције, кад нема ко ће то да контролише. Дакле ми морамо да имамо једно овакво надлежатељство.

Што се тиче бриге посланика вароши Ваљева, да ће се умножити већи број чиновника, ја му искрено кажем да се његова брига може удаљити тиме, што смо казали, да се ни једна пара не може на ово утрошити. У осталом нека сам г. министар финансије изјави своју у овоме смислу даде.

Министар финансије: Мени се чини да је Б члан са свим јасан. Тамо се изрично каже да званичници управе зајма не ће имати друге плате осим оне која им припада на званије с кога у управу зајма долазе и које се као њихово стално сматрати има. А да ти званичници не могу имати друге плате најбоље је јестиво за то сам буџет. У буџету не фигурише нигде управа зајма

нити се буџетом и једна пара за њене званичнике одређује. А за што у буџету кредита нема, за то нико из државне благајне издати не сме. Сада кажем шта ме је покренуло да изиђем пред Скупштину предлог о управи зајма.

Ево шта: прво потреба самих послова и друго интерес нашег јавног кредита. У самом предлогу изложени су ближе послови које управа зајма има да ради; а да се тако многостручни и озбиљни послови као што треба радити могу, морају се они као једна целина засебно уредити и нарочитим стручним знањима поверити. Напомена неких, да ове послове наша државна благајна поред својих правих послова ради, може се тим мање уважити, што су послови главне државне благајне и сами такве природе да их стручни званичници одвојено од других послова радити морају. Још могу казати да је у ово време наша главна благајна толико својим пословима заузета, да би јој се само одузела могућност за тачно вршење и тих послова кад би јој се још и послови управе зајма наметнули. Говорило се даље да послове управе зајма врше званичници других надлежатељстава уа своје праве послове, дакле узгредно. Али не треба заборавити, да послови управе зајма, поред тога што су многостручни и замашни, носе у себи још и тежку материјалну одговорност, те је и за то нужно, да се особита брига и пажња на њих обрати и да се нарочито одреде званичници који ће их радити, и за њих одговорност на себи носити.

Имајући на уму наше финансијско стање, влада није могла предложити да се на званија управе зајма нове плате установљају, него се ограничила на

овај број државних званичника који већ постоји и на плате које су они званичници и до сад примали. Из круга ових званичника она је и до сад одређивала раднике за управу зајма, узимајући их, и, пр. нешто из главне контроле а нешто из других надлежатељстава. Послове ових званичника прихватили су други званичници њихове струке, тако да су они могли сву бригу и пажњу своју на послове управе зајма обратити.

Други је разлог за предлог о управи зајма оно, што је и г. Матић казао, а то интерес јавног кредита нашег зацхтева. Наши поверљиви треба да виде да ће се правилно и тачно водити рачун о зајму и обавезама које смо с тим зајмом на себе узели, а то они најбоље могу видети из самог уређења управе зајма. Ми имамо поверљивца не само у Србији, него и ван Србије, па је у толико преча потреба, да уредимо нашу управу зајма по примеру солидних држава. Само поред таквог уређења наше управе зајма може се имати вере у тачно испуњење наших обавеза, а том вером само се подиже кредит Србије. Тако је дакле у интересу колико самих послова око зајма, толико и нашег јавног кредита, да се управа зајма уреди по начелу поделе рада као што је влада предложила.

Сима Несторовић: Нама је свима познато, да је у нашој младој земљи прло велики број чиновника, и овим предлогом, по мом мишљењу, иде се на то, да се још једно надлежатељство заведе. Г. министар каже, да ће се та званија потпуни државним чиновницима из других надлежатељстава који већ имају своје плате, не ја сумњам да ће то моћи бити; јер она места одакле би се они узели

морали би се попуњити новим чиновницима, иначе изишло би да сада има сувишан број чиновника у другим струкама. Ја мислим да то не може бити с тога, по што ме нико не може убедити да је ово надлежатељство нужно и да се не може иначе зајмом управљати. Мишља сам да се овај предлог са свим одбаци, а зајмом да управља или управа фондова или друго које надлежатељство.

Министар унутрашњих дела: Ја не знам управо, колико треба да се о једној ствари говори кад се толико пута каже, да не ће бити више чиновника, па се омет не разуме. Г. Глишић каже да то може сам министар одредити. Но то не може бити за то, што ако је ко постављен указом за писара, он не мора примити се рачуноводства јер ту је друга одговорност, а нема ни гаранције довољно, да сваки управља новцима и новчаним стварима. Треба, дакле, законом да је ко постављен да ту дужност врши. Законом кад се уреди, чиновник, који би се из кога надлежатељства за управу зајма привремено поставио, он би примao своју плату где је стално постављен; а њега би замењивали тамо други, но тим се не отвара какво ново чиновничко звање или друга плата, осим оне што је имао.

Аксентије Коначенић објашњава, да по уставу и законима не може се број чиновника увећати без одобрења Скупштине. Дакле, неумесно је страховање нарочито кад се у указу Њажевом каже да ови чиновници немају особене плате. На овај начин постоји правички одбор, дисциплинарни суд и лекарска комисија, без да чланови оних завода, који

су од чиновника других надлежатељстава постављени имају особену плату.

Милан Њежевић, Вићентије Поповић, Јован Ђонковић, Петар Стефановић, Никола Милосављевић и Илија Стојановић сваки својим резонима доказују и потврђују, да би требало изречно у овом закону казати, да се места чиновника, узетих из других струка у управу народног зајма, не ће попуњавати.

Ђока Милетић вели, да је потреба изазвала, да се ово надлежатељство установи с већим бројем чиновника, који ће тачне рачуне о овом зајму водити, и искључно тим се занимати; али министру стоје на расположењу сви чиновници да их употреби на то, а он као врховни администратор да нази на вршење овога посла.

Милован Спасић вели, да је ово надлежатељство привремено и оно већ постоји и ради, као што је одбору скупштинском познато који је с чиновницима тога надлежатељства управљао изградом обвезница о зајму, само је нужно да се чиновници ти нарочитим указом поставе, а не да их министар поставља; јер у том случају не би се могла од њих тражити она одговорност као од оних указом постављених.

Министар правде: Молим, господо, треба најпре узети право питање и потребу истог, па ћемо онда лако решити. Ви знате, за што се ово предлаже. Ви имате зајам од једне велике и превелике суме. О том зајму треба нека да се брине и стара и да тачно води рачун главнине, колико је примљено, а колико издато интереса; колико припада и кад се издаје. У томе смо сагласни, да, чим имамо толики зајам, који је на основу законодавне одлуке учињен,

треба, да има некога, и ко ће водити бригу о њему. Оно је питање: коме треба да поверимо ту бригу? Од надлежатељстава што их имамо, коме би могли предати старање о зајму? Главној контроли не можемо с тога, што она има доцније да испитује рачуне о томе зајму. Управи фондова по њеном задатку још може бити да би се могло, али и она има својих послова толико, да није свесно претоварити њену радну снагу. Другим надлежатељствима и министарствима већ ни по њиховом задатку не може се дати. Остаје дакле министарство финансије коме се према задатку његовом мора предати управа зајма; но од садашњих одељења, што их тамо имамо, главно одељење казначејства не би се могло никакве тиме оптеретити, а она друга одељења: као управно, економско, статистичко, правно, не раде такве новчане послове. Осим тога, природа овога посла — зајма — захтева одвојено руковање. Сви протоколи, дневници примања и издавања треба да су одвојени, како би се могло видети у свако доба, како рачуни зајма стоје. Да се то све тако засебно води и одвојено држи мора бити и засебно одељење. Но сад је питање, ко ће тим одељењем да управља и у њему послове зајма да води? Очеvidно стручни чиновници, који се за то одреде. Ви сви видите, и о томе не би требало ни говорити, да се по владином предлогу овде не постављају нови чиновници, него се просто одређују они који су стручни из других надлежатељстава да само тај посао врше. Сад ко да их одреди? Било је господо, која рекоше, нека их сам министар одреди. Јено, али ту има и других тегоба. Важност самога овога посла захтева, да се ти људи одреде

указом Њажевим, те да сваки свакад зна, који су за рад у управи зајма одговорни. А тако се улива веће поверење и у саме оне, којима држава дугује. После овде не треба употребити реч „поставља“ него реч „одређује“. Поставити се може само на звање, које је законом установљено и коме је плата законом или буџетом одређена, а у предлогу дати се нова звања установљавају нити им се плата одређује, но само се спомену звања или управо дужности, које у управи зајма треба да се отправљају, и изрек се наређује, да се указом одреде чиновници који се на другим звањима постављени налазе, који ће те дужности вршити. Нека господо кажу да ће се тим увећати број чиновника, што ће се на место оних, који у ту управу дођу, поставити други. Та зебња отпада са свим, кад се зна, да се без одобрења Скупштине не могу ни нова звања увести ни плате о звањима одређивати. Но ако хоћете да се зна, докле ће такво одређивање трајати, можете ако хоћете после речи „овај закон вреди од данас кад га Њаз потпише“ додати ове речи „а траје докле и зајам“. То је све што сам имао казати и држим да није вредно више, што се тиче саме ствари, говорити.

Никола Милосављевић и Илија Стојановић мисле, да треба додати закону, да се места чиновника узетих у управу народног зајма не могу попуњавати.

Министар правде: Ево шта бих вам на то казао. Ја потпуно разумем вашу мисао, али не би требало то уметати, јер би изгледало да ми на неколико места у једном закону о једној ствари говоримо. То што ви хоћете потпуно се налази већ у члану 5 (чита члан 5), а то значи ово, на шта су они овде одређени,

то су само дужности које они извршују, а њихова права знања с којих примају плату, њихова права места су у оним надлежностима где су и на које су постављени.

Министар просвете: Онда већ готово није зебња, да се нова знања не уведу, него да се места оних лица, која се на иста узимају, не попуњавају. Тој зебњи нема места, а ово за што: кад би прилике плату из тих места одакле су нас довели на нову дужност, онда откуд ће пријати они, што би дошли на наше место. Дакле чиста је ствар да се немате чега бојати.

Н. С. Стојановић боји се, да се на ова места не доведу чиновници из других струка, па да би им се дијурна морала давати.

Министар финансије: Ради веће јасности влада је готова да у чл. 5 дода ово: „на које се по томе нови званичници не могу постављати“.

Никола Радовановић признаје, да последица тачка није јасна била, али по што ју је министар објаснио онда нека тако и буде.

Сима Несторовић наводи, да не треба примати овај закон, јер није нужан, по што се тај посао може дати управи фондова или државним саветницима, који и онако немају много посла.

Министар финансије: По што се ту жеља, да се изречно у закону означа, да управа зајма није стално надлежност, влада је готова да и тој жељи одговори. па додаје на крају закона, да ова управа траје само докле и зајам траје.

Александар Николајевић: У начелу одобравам предлог овај, но се ипак бојим да додаци други министар не каже,

да не може снаго бити, јер није могуће једном чиновнику два посла вршити. С тога сам за то, да буде за се ново надлежност, ако се хоће закон издавати; а влада ако мисли, да може вршити овај посао без увођења нових чиновника, она се онда може послужити и без овог закона.

Министар финансије: Пре не што би у начелу ствар решили, треба да се добро обавестимо. Знамо да и један трговац ако хоће да пред, мора да има добро уређено рачуноводство и књиговодство на и стручно спремањем књиговођу. Знамо како то и трговачки закони прописују, па и судови траже. Сад помислимо: један трговац који ради с неколико, да рекнемо са 10—15000 дуката, па мора да има своје уређено рачуноводство и књиговодство а како да га не морамо имати ми у нашем зајму од 2 милиона дуката?! Зар да тако огромну вредност случајности оставимо?! Заста, господе, у нашем питању главно је ово: хоће ли се водити особа брита, па и одвојено књиговодство и рачуноводство у погледу нашег државног зајма. А ко разуме природу послова око зајма и појми тежину одговорности која пада на оне што зајмом рукођу, тај мора признати потребу да се рачуноводство, књиговодство и цела управа државног зајма уреди, као што се најбоље и најобављивије може.

Није могуће, да се о ствари озбиљно суди, а да се та потреба не увиди, не треба по којој се званичници за послове око зајма морају одредити онако, како ће се знати да су они за те послове одговорни. Замисли је ту говорити: да се узгредно одређују званичници из других надлежности на те послове. Као што

је и Г. министар унутрашњих дела каже, сваки званичник има своју одређену дужност, па ако му се само узгредно други посао да, не може се од њега тражити да на обе стране у један њих своју бриту и напну сину прикупи. Свакојак је јасно, да се за тако важне послове, као што су послови око зајма, морају нарочито одредити одговорни званичници. Ако икоме, господе, народним посланицима мора стојати за тим да се о народном зајму јасан рачун води, а таког рачуна може бити само поред добро уређене управе. Који би хтели, да се управа зајма повери управи фондова, треба да знају да су послови управе фондова тако огромни, да се уз њих поред данашњег броја њених званичника не могу и други крупни послови радити, а да се тиме једни и други не штете. Што су неки рекли да се и саветници државни могу одредити да узгредно раде послове око зајма, то се не може узети као озбиљна напомена. Саветници државни имају такође своје одређене дужности. За послове око зајма нужни су званичници који ће све време, сву бриту и снагу своју на њих употребити моћи. По тој нужности спремањ је и предлог о управи зајма, који је сад пред Скупштином. Претпостављати да би та управа изишла на друго што, него што се у самоме предлогу каже,

значило би доводити у сумњу и саму тежину предлога; а то се никако допустити не може. Не, нико не може одрицати предлогу јасност, која се у њему огледа. Што се њиме хоће, то је у њему изречно казано. А и одкуда би могло бити потребе, да се другејачије чини. Бар то нам се мора признати, да смо ми од оних, који своје мисли и тежње отворено и на чисто кажују. Ми хоћемо само оно што предлагемо а ништа друго.

Војин Радуловић захтева, да се цео члан после учивеног додатка, формулаци, прочита.

Министар финансије прочита 5 члан с додатком који члан гласи: „овај закон важи од дана кад га Књаз потпише, и траје докле и сам зајам траје“.

Скупштина усваја и овај члан.

Председник закључи састанак, који је трајао до 8 сахата у вече, и заказа наредњи састанак сутра у 8 сахата по подне.

Пред. Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић

Секретар
Недић.

Опуномоћени потписници:

Вићентије Поповић, Аврам Јовановић,
Сима Секулић, А. Петковић, Милија Урошевић, М. Радовановић.

САСТАНАК XIV

13 Јула 1877 год.

Председавао
Димитрије Ђ. Јовановић.Секретар
Ил. Стојановић.

За министарским столом г.г. министри: прибором за наредну војску или за иностраних дела, унутрашњих дела, финансије и војни.

Састанак отворен у 8½ часова пре подне.

Секретар Ковачевић прочита молбу Николе Радовановића, да му се одобри петодневна осуета.

Скупштина одобрава.

Јован Бошковић тражи осуета. Но по што је његово на дуже од пет дана, то му Скупштина није дозволила.

Секретар Ковачевић прочита предлог Мијаила Терзибашевића, Младена Мисећа, Јована Радисављевића, Косте Радовановића, Владислава Павловића, Симе Секулића, Мијајла Радовановића и Милоша Глишића да се чиновници који имају плате од 1000 талира на више или 1500 дук. и непокретног имања, или покретног по интересу до исте суме, а плата у таквом случају може бити и мања, уписују за коњанике и коморнице у наредној војсци, а испод ове суме да се у редове војске уписују изузимајући преко потребни број полицијских чиновника и телеграфиста. Тако исто да они грађани на кога стадежа били, а имања знатног имаду, и ако су прешли 50 год. да дужин буду у место себе замену у војску давати, и то од 1 до 4 коња с

прибором за наредну војску или за комору.

Овај предлог упућен је законодавном одбору.

Милош Глишић пита председника, за што се пуномоћја оних посланика који су дошли не прегледају, а имено за Ђоку, Васу, Животу и Марка.

Председник одговара, да је Васа Стојић примљен и да је на реду да га свештеник закуне, за Ђоку Деметровића није дошао записник, а за осталу двојицу одбор још није прегледао.

Милош Глишић пита председника, хоће ли се наредити или је наређен избор на место Шолуновића и оне двојице посланика који су јуче исклучени.

Председник одговара, да је за Шолуновића један пут одговорно, и мисли да не може о томе сваког дана питати бити; а за ону двојицу гледаће да се што скорје учини што треба.

Сима Милошевић пита, је ли наређен избор за срез арилеки и кога дава.

Председник одговара, да јесте и писано је овог дана кад је решено.

Марко Петровић пита, шта би с другим послаником за срез подгорски у округу ваљевском.

Председник одговара, да Марко Јанчић који је за тај срез изабран није дошао, а записник је о избору послат.

Марко Петровић вели, да се позове, иначе да му се место огласи за упражњено.

Председник вели, да се данас сутра причека, па ако не дође да се онда учини шта треба.

Ранко Алимпић предлаже, да Скупштина почине своје седнице на јутра у 7 сахати, а после подне одбори да раде.

Председник наређује, да одбори од 7—9 сахати пре подне раде, а Скупштина да тачно у 9 сахати почине и позива посланике да овоме следују.

Прелази се на дневни ред.

Извештај Маџаревих чита наизаштај законодавног одбора, по предлогу Јована Бошковића и Симе Секулића о намени § 4 полиц. уредбе.

Извештај гласи овако:

„Народној Скупштини.

По одлуци Народне Скупштине законодавни одбор узео је на ново у претрес предлог г. Јована Бошковића и осталих посланика односно намене § 4 полицијске уредбе, који је прошле године измењен, и поводом саслушаних у Скупштини приделаба од стране више посланика о овоме предмету закључио јест да се казаног § 4 други одељак замени овако:

„Овим наређењем не ослобођају се и среске и полицијске власти, да изиђу и изричу казне о истуцима који се учине против њених наредба, или које оне по званичној дужности изиђају и казне, или против којих им се поднесе тужба од приватних лица.“

„За наслеђење и суђење истуца по овој намени надлежна је ова полицијска или општинска власт, која то пре отпочне, а ако би не знајући једна за рад друге обе отпочеле, онда ће општинска власт

одустати од даље радње, чим је полицијска власт известила да је она дело узела у свој поступак, а учињено наслеђење послаће дотичној полицијској власти.“

Осим овога тачка 6 § 4 полицијске уредбе од 18 Маја 1850 год. (Збор V стр. 187) да се замени овако:

„Да и срески начелници и чланови управе вароши Београда, могу кад суде о истуцима изрицати онолику казну, колику би, по дотичном закону, могло изрећи и општински суд, кад би о том делу судио.“

О овоме је саслушан г. министар унутрашњих дела.

11 Јула 1877 год.

у Крагујевцу.

Председн. закон. одбора,
Д. Матић

Извештај закон. одбора,
члан

В. Д. Маџаревих

Чланови:

Јован Јовановић, Рака П. Кукић, Павле Самуровић, Радован Милошевић“.

Јован Бошковић, поткрепљујући свој предлог, вели, да је ова намена потребна, с тога што се у народу чује да полицијске власти при свима случајевима кад се човек жали да му кметови не дају заштиту, одбијају од себе да исеу надлежне да суде, и с тим остаје поштен грађанин без заштите, па у смислу томе поднео је предлог. По овоме извештају одборском каже се да и општ. и полицијске власти суде, а те није његова намера била бити то може бити; но он мисли ако би обе власти изиђај

предузете онда да полициј. власт уступи општинској.

Миле Дамњановић слаже се с Бошковићем и вели, да се сваки тужилац има најпре обратити општ. власти, па кад не добије задовољења, онда се може обратити полициј. власти. Наводи пример жалби, да су људи ишли код општ. судова на ништа не ураде; ишли капетану, овај их одбијао да није његова ствар, и по томе било је доста збрке.

Урош Кнежевић вели, да овако како је измештај одборски написан не може никако бити. У законодавству нити где у свету имаде да постоје две власти да суде једну ствар; и ово се само онако поправити може као што рече Миле Дамњановић. Осим тога вели, да по чл. 76 закона општ. државне власти имаду надзора над општ. властима, па ако општин. власт не прили своју дужност као што треба, нека је нитера, казни, па и збаци кмета.

Адам Богосављевић слаже се у томе, да се овај § измени, не само овим речима, дако га не прили општ. власт и не ће да му суди.*

Жива Миленовић мишљења је, да и кад га пресуди да има места жалби на среску власт.

Ранко Алиминић вели, не треба стварати две власти које би биле обе подједнако падложне, него нека буде општ. власт, а полициј. власти дати да она може приморати општинску власт да суди; јер на овај начин иступа ти прећи ће сви на полициј. власт, а она је и иначе интересна многим пословима па не ће бити у стању да врши.

Марко Петровић слаже се с г. Ранком Алиминићем, само у томе прави раз-

лика да жалба буде на одбор и не на среску власт.

Жинко Стефановић у нешто слаже се с г. Ранком но још додаје, да кад кмет не ће да суди, онда дужан буде капетан да пресуди и кмета да казни.

Милан Кнежевић вели: Две власти да једну исту ствар суде то никак не може бити, не свакојак треба уредити која ће судећа власт бити на полициј. из општинске.

Јован Бошковић вели: По што је самим законом општинским спречено полициј. власти да може накнадно кмета да ради, а овде пак није измена тога закона већ уредба полициј.ска, то и не може онако бити као што г. Ранко каже. То треба удесити тако, да се најпре јави кмету па кад овај не узме у поступак, онда да дужна буде власт полициј.ска судити.

Невак Милошевић противан је свакој измени досадањег закона. Он вели: треба омет да остане да суде општински судови, јер ту суди председник с два члана, ту је контрола одбора, ту је јавно мишљење општине, па не може бити неправде. Но ако општински суд не ће да суди тек онда да се може жалити среској власти.

Адам Богосављевић слаже се с Ранком Алиминићем у томе да иступе само општински судови суде, а полициј. власт да може те судове над не ће да суде нагнати.

Милан Петровић слаже се с Бошковићем, по што се тиче ове речи „не ослобађа се,* он би је заменио речма: „дужне су полициј. власти и да узму у поступак дело онда кад општинска власт то не ће.*

Никола Радовановић пристаје да суди

и државна власт, али само у оним случајевима кад општинска не ће, нити је узела дело у поступак. У исто време објашњава да полициј. власт по чл. 76 зак. општ. не може утицати на суђење кметова, нити их нагнати да што изврше.

Урош Кнежевић вели: Ми се сви у главном слажемо; разлика је само у томе, ако кмет не ће тужбу да прили, овај треба да се жали капетану. Сад је под питањем хоће ли дати капетану суђење. Ако то дамо, коме иде жалба, а ако оставе кметовима, коме омет не треба решити ствар.

Д. Матић објашњава Скупштини, да је прили предлог Бошковића био у томе, да жалилац није имао помоћи код полициј.с, и одбор законодавни, крећући се у кругу поднесеног предлога, изнео је ствар пред Скупштини. По овде се појавило много мишљења, па нас да ће бити отимања при суђењу, да капетан не може разматрати пресуде, кад он нема онолике власти да суди колико има кмет. Дале, појавила се питања где ће се изговарати, и хоће ли бити апелате пре извршења пресуде. Сад с оваковим питањима је а могуће законе на брау руку кројати? Но влада је чула наше разлоге, па нека поднесе формални предлог, по што и иначе без тога не можемо ништа узаконити.

Министар унутрашњих дела слаже се с председником законодавног одбора и г. Урошем да су онде два питања, прво хоће ли да се узакони да прво суди кмет, па тек ако не ће да се човек жали капетану; друго ако кмет не ће да суди хоће ли моћи капетан да га нитера да суди или ће он предузети дело и извршити. Оно прво питање лако је уредити, али ово друго доста тешко: јер и ако капетан изреди да се пресуди на кмет

омет не ће, шта ће бити, кад у закону стоји: „капетан не може кмета казнити нити збацити“; то тек онда може бити кад се надзорној власти даду средства помоћу којих ће тиј посао и извршити. Средства могу бити ономења, казна дисциплинарна или казна по основима кривичног закона. Дакле нико нека не мисли да се што без средстава извршити може. Но по што се показала потреба да се доклет трип ти оскудица што полициј.ске власти одбијају ствари од себе, онда ако се мисли што поправити, треба казати, да суди кмет, а ако он не ће да се човек може тужити капетану.

Ђока Милетић прена разлогима г. министра унутрашњих дела, вели: Треба овај предлог за идну Скупштини оставити, а за то време нека влада формално предлог поднесе.

Димитрије Стојковић слаже се с Бошковићем и вели: Прво треба оставити општинским властима да оне предузму какво изишћење што се иступа тиче, па у том случају ако кмет не ће да прили тужбу, да се тужилац може жалити среској па окружној власти, која ће дужна бити у изишћење и пресуђење узети. Јер у казним делима главно је да се одмах истрага предузме и да се све околности испитају. Што се тиче жалби треба ово питање за себе одвојити и пустити на претрес, јер по грађанским спорницама иде жалба одборима, а по кривичним државној власти.

Миле Дамњановић вели: Да укратимо оне многе формалности, и парадимо да кратким путем иде све, да људи врше своје послове и не дангубе, јер и она наша самоуправа у неким селима иде добро а у неким рђаво, у неким селима одбори

заседавају у 10 дана по један пут а у неким и у по два месеца.

А. Ковачевић: Ма колико говорим омет не би могао изаћи на чистину, то да би довели у склад полицијску уредбу. Но влада је чула разлоге скупштинске па нека по њима поднесе формални предлог, по што и иначе без таког Скупштина не може ништа озаконовити.

Министар унутрашњих дела: чуо је разлоге и у колико спаћа, треба остати да оштећени потражи најпре помоћи код кмета, па ако му је овај не укаже, онда да иде капетану, према овоме прима да поднесе формални предлог.

Председник ставља на гласање: хоће ли се унети овај предлог влади да формални предлог поднесе?

Скупштина усваја.

Радован Милошевић, после овога решења, рече: Треба узаконити да се оштећени на случај ако му општински суд не ће да изврши, може жалити полицијској власти, и она да буде дужна дело извидити и пресудити, јер у селу два су вла, ако је кмет богат боји се налевине, ако је онај, који нигде ништа нема, то је још горе и горе.

Известилац Мачаревић чита одборско мишљење из законодавног одбора, да се Димитрију Поповићу арендатору правителственог мекана у Љубичеву, уговорена кирија због прошлих ратних догађаја, за последња четири месеца од 1 Јула до краја Октобра 1876 год. на половину смањи.

Одборско је мишљење да се овај предлог министра војног усвоји.

Урош Кнежевскић вели: О праву не треба говорити. Сваки мора уговор испунити. Закупац ничим не доказује да је био у сиротно стање, да је прешао; и

ако се ово усвоји, онда ће бити више овакових случајева.

Миланко Петровић вели: Кривина је до Димитрија, што је погрешно у својим рачунима, и та кривица не може пасти на терет државне касе. Предлаже, да се предлог одбаје.

Александар Николајевић вели, да је Димитрије држао мекану за 2 године и 8 месеци а рачунао кирију по 260 дук. дес. годишње, и да је све платио. Прерата му је одузета сва фуруна, и он је месно с државним бранном хлеб за народну војску а и тајни за робљање. Један му је брат на граници био а други брат с два момка хлеб месно. У време рата изјавио је управи да не може овако радити ни издржати, ако му се кирија не понусти, и на изјаву ову управа му је реч дала. Но доцније управа је по потребама обичавала кирију и тај рачун с новцима послала начелству, Доцније он је мољакао да му се положина опрости, по нигде није могао помоћи наћи. Дакле ствар је на овоме, и ја изводим то: да је предлог министра војног врло уместан, по коме да му се кирија у пола смањи, јер је човек радио државне послове.

Марко Јакшић противан је овоме предлогу, јер да је молалац добио, он не би с државом поделио, а осим тога он је подносио терете као и сви остали.

Живко Стевановић тако исто вели као и Марко Јакшић, с тим, ако се види да је био држави зајам да му се помогне.

Д. Мачић, као председник законодавног одбора, вели, да је одбор руководио то те је овако казао, нити су и приватни од својих кирија за време рата понуштали.

Алекса Стевановић вели: О овој ствари

постоји уговор и молалац каже, да по уговору није држао мекану. Сад ту излази спор, и који је о томе надлежан да суди? Нико други не суд. И по томе законодавство овде нема места ништа да говори, по молбома да упути на суд. У овоме потпознаје та Никола Радовановић.

Јован Радисављевић пита: Шта ћемо с овим меканама што су на друму, па су одузете од приватних за државну потребу, овима одузете собе, сав механички намештај, штаће? Дакле ако се овоме арендатору призна, мора се и овима платити.

Илија Стојановић вели: О овоме предмету треба врло добро размислити, јер ће бити више случајева подобних овоме. Ако Скупштина реши да мора платити, он по закону грађанском има право судским путем да тражи од државе оштету. Треба дакле овај предлог вратити министру финансије да га преда државном правобраниоцу на разматрање, а не молбома одбити.

Јоца Бошковић мишљења је, да се по предлогу опрости молбоцу тражена кирија.

Алекса Петковић противан је овоме и тражи да се одбади, јер, коли, пријавио би се више кад би се овоме опростило.

Александар Николајевић по други пут објашњава Скупштини, како доста лежи правди да се молбоцу кирија смањи, да је и сам г. министар из осећања овог предлога, па шта млади г. министар да и он то Скупштини каже.

Алекса Стевановић вели, да за овакове ствари постоји православи одбор и овај предлог треба тамо унети, који ће доста дати своју одлаку да се мо-

лноцу смањи кирија, а за сада овај предлог повући испред Скупштине као ненадлежан.

Александар Николајевић вели: Ово није суђење по прашање, а за прашање надлежно је законодавство.

Министар војни вели, да га је руководио осећање правичности те је овај предлог поднео, и доста да је за мекана његова, он би молбоцу кирију смањио, по што је државна то је дужност његова поднети Скупштини на решење, а Скупштина нека реши како хоће.

Председник ставља на гласање: Који је за то да се предлог усвоји тај нека седи, а који је за то да му се ништа не смањи, тај нека устане. Већина устaje. Дакле скупштинско је решење: „Да се молбоцу ништа од кирије не смањи“.

Известилац Мачаревић чита извештај законодавног одбора о реквизицијама узетим без признаница.

Извештај гласи:

„Народној Скупштини.“

По одлуци Народне Скупштине, законодавни одбор приступио је претресу предлога осморице народних посланика у смотрењу реквизиције, како она није законито узимана, и дотичним људима да нису ките издаване; па кад је г. министра војног о томе саслушао, он је поднео одбору приложени овде акт свој којим изјављује: да је он у овом обзиру свагда кад се ко код њега о томе тужио, вужна упутио о томе давао, да се у реч стојећа ствар расправља и људима прописане ките издају на оно што је од њих реквизицијом узимано; да је сада у след ове појаве пред Скупштином потребан распис из-

дао, а да ће и самој Скупштини предлог о овој ствари поднети.

Према томе, законодавни одбор настави: да се за сад преко овога пређе на дневни ред.

11 Јула 1877 год.
у Крагујевцу.

Председник
законод. одбора
Д. Матић.

Известилац
и члан одбора

В. Д. Мадаревкић.

Чланови:

Јов. Јовановић, Рака Н. Кукић, Радован Милосевић*.

Ђока Милетић противан је да се пређе на дневни ред.

Аврам Јовановић пита: је ли распис саопштен општ. властима, те да и селаци о тим реквизицијама сазнају.

Мин. војни одговара, да је послано распис начелству окружном а ово ће после нижим властима послати.

Известилац финансиј. одбора Алекса Стој-

ковић чита извештај о предлогу председника минист. савета министра грађевина, да се прекроји једна шума у Ђаљевцу зп сменити надлежности окружног, по коме је одбор мишљења да се уважи.

Адам Богосављевић противан је опоме, по што је Скупштина решила да се начелства укину.

Никола Радовановић вели, да треба овај предлог усвојити, јер не трпи одлагања.

Председник ставља на гласање и Скупштина усваја мишљење одборско.

Саставак закључен и други заказан сутра у 8 сахати. На дневном је реду извештај сталног скупштинског одбора.

Пред. Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић

Секретар
Ил. Стојановић.

Опозовани потписници:

С. Секулић, Аврам Јовановић, Милија Урошевић, Вићентије Поповић, М. Радовановић, А. Петковић.

САСТАНАК XV

14 Јула 1877 године, у 9 и по часона пре подне.

Председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутствовали сви г.г. министри.

Председник оглашује да је састанак отворен. Од посланика Ђоровић болестан. —

Секретар Н. Стојановић чита протокол 9-ог саставака.

Председник: Има ли који што да приметити на овај протокол? — Нема. Усваја се. —

Посланици Живко Јовановић, Живко Стевановић и Јован Бошковић траже присуство, и то прва двојица десет, а трећи

двадесет дана. Молбе су овде, ако је Скупштина вољна да их прочитамо.

Мило Дамњановић: Не треба читати, него да радимо, а присуство да не дамо, јер сутра се могу разболети њих 5—6, па онда да не можемо радити.

Чује се: Да им се не да; да се пређе на дневни ред.

Председник: Да пређе на дневни ред.

Живко Јовановић: Свиње су ми на обали, а добио сам већ трећу денешу. (Чује се: нека му се да).

Председник: На скупу има 114 до 115 посланика.

Адам Богосављевић: Да им се не да присуство, и с тога није крива Скупштина не влада што не шаље одмах нове изборе. —

Живко Милосевић: Да им се да присуство, јер тако ће добити прилика и за друге посланике. Зар кад је људима нужда да им се не да, кад се досад давало? —

Живко Стевановић: Ако ми се не да присуство ја морам дати оставку, па за што да се свет мучи око новог избора? Мени је нужда, ја морам ићи.

Председник: Молим вас, браћо, да им се да бар не пет дана.

Сима Несторовић: Што се тиче Живка Јовановића њему треба дати, јер су му свиње на обали, а сви му је болестан. Што се онога другог Живка тиче за њега сте јуче решили. За овога Живка њему је нужда и треба му присуство дати. —

М. Кујунић: Ако не пустимо овога Живка Стевановића сваки дан ћемо имати око четврт сата посла.

Председник: Живку Јовановићу да се да 10 дана присуства, а овоме друге Живко протокол. Нар. секретар.

нека остане, по што је јуче казано да му се не да. —

Нов Стеван Поповић: Ја бих желео да се прозову посланици, па ако довољан број има, онда да му се да.

Председник: Има довољан број. Живко тражи 10 дана. Одобрава ли Скупштина? (Одобрава). За остале казали сте да се пређе на дневни ред.

Молим вас чујте молбу стенографа.

Секретар Кочачевић, чита молбу стенографа, којом моле да се решење председниково односно њихове награде прихвати.

Војин Радуловић држи, да ће закон вредити за у будуће, па за то да се још изда дијурна потпуна по старом закону до новог.

Сима Секулић тако исто држи, да нов закон вреди од кад га Киас потпише, па за то је да им се дијурна изда по старом закону, тек нов не ступи у живот.

А. Кочачевић вели, да је он као секретар потписао решење, али није знао да су стенографи већ прихватили дијурну. Па по што закон нема повратне силе за оно што је издато, држи да је председништво овде учинило ошику, и по томе је за то да им се одобри што су пре овог закона прихватили, да се људи они задовоље. —

Новак Милошевић тако је исто, да се по њиховој молби одобри, јер људи и дану и ноћу раде (Са стране чује се: сви смо за то).

Непредседник: Ми нисмо ништа ту нисмо закона чинили. — Може се ту и овако и овако казати. Чујте закон, који је 11 овог месеца у живот ступио и ми смо 13 решили. (Чита закон).

Чујте 4-ту тачку. „Сви издатци који су на ово име учинени да се припаду-

у расходима државним за оне године у којима су учињени.“

Ми писмо звала да су они примили попутни трошак.

Миле Дамњановић за то је, да им се за сво време Скупштина потпуно по старом закону изда, јер се људи труде.

Према овом Скупштина објасни и влада усвоји: да до 11 овог месеца имају право и стенографи и преписивачи на дијурну и подвоз по старом закону, и поред тога награду коју им председништво одреди не прелазећи 20 гр. пор. а од 11 ов. месеца по новом само награду по 20 гр. пор. без дијурне и подвоза. —

Председник: Молим вас, имају да се прочитају нека питања на мене управљена, али г.л. посланици могли су то и усмено.

За што влада која је у почетку Скупштине обећала поднети предлог да се да помоћ пострадалима, није то до сад учинила? — То питање треба да је управљено на владу а не на мене.

Друго, каже се да су такви предлози и од стране народних посланика поднесени, и да се за две године од пореза и других државних приреза ослободе, на се ти предлози још на решење Скупштине не износе. — На ово друго волим да су ти предлози код финансиј. одбора, а кад ми се предаду, ја ћу их на дневни ред ставити. Је ли то задовољни овим одговором? (Задовољни).

Секретар Ж. Недић прочита питање управљено на министра унутрашњих дела, па што је на упражњена места посланика Милоша Симића и Алексе Поповића наредно избор у дужем року, а не одмах.

Скупштина закључи, да се пређе на дневни ред преко овог питања.

Секретар Ж. Недић прочита питање управљено на г. министра војног, за што су старешине у рату непристојну позову према војницима употребљавали? Војни Радуловић: То би требало у тајној седници читати.

Ак. Ковачевић: Према закону о пословном реду сваку жалбу, молбу, предлог, или шта било, која садржава пограду, председништво ће испитати и забранити да се чита. Држи, ако је председништво нашло да не треба читати, онда нека забрани.

Ур. Кнежевић мисли да овде грђе нема, него се износе они људи који нападају на Бога и веру.

Председник: Ово је питање мени тек сад предато на писан га ни прочитао да ли погрда има, да га ја прво прочитам, па тек ћемо после у Скупштини читати. (Усваја се). Чујте још једно питање управљено на г. министра војног.

Секретар Ж. Недић прочита питање управљено на министра војног, за што су излужени војници враћени у касарну и колико ће се држати?

Министар војни: На ово питање могу сад у неколико одговорити.

О тој ствари постоји мој предлог, и кад дође ја ћу објаснити то питање.

Скупштина закључи да се пређе на дневни ред преко овог питања.

Никола Милосављевић: Не ћу да се пређе на дневни ред. За што се није чекало прво решење, па тек онда да се ти војници позову?

Председник: Усваја ли Скупштина да се на дневни ред пређе? — Усваја. — Има један предлог министра финансије. Чујте!

Секретар Ковачевић прочита предлог минист. финансије, да се пронала аренда

од школе Ђунисе на Авраму Николићу, по што се нема одкуда наплатити, може расходovati.

Председник: Овај предлог упућује се законодавном одбору. (Усваја се.)

Одбор за прегледање пуномоћја има да сачини извештај о прегледу пуномоћја два посланика Ђорђа Бајића и Животе Лукића. — Изволте чути.

Извештајца Ил. Стојановић прочита извештај.

Јов. Бошковић: Ја сам одвојено миљење с тим да је избор Животе Лукића законит, јер према чл. 71 послоника не може се спорити да је овај избор незаконит. Не стоји ни у коме закону који би одређивао својства посланика, ни то да посланик из узрока какви су против њега не може бити посланик. Међу тим Живота је посланик и на великој Скупштини и његов је избор примљен за законит.

Осим тога ако се држало да је каква кажњива дела починио, могао је на основу чл. 74 дати под суд пре него што је изабран за посланика. — За то сам, да је Животи избор законит.

Војни Радуловић: Према Лукићу немам ништа, али ми на срцу лежи да по закону радимо. Ако је пре Скупштине потрешно урадила, зар с тога и ми да грешимо? — Мислим, да нам је у дужности да по закону радимо.

Урош Кнежевић: Што се Животе тиче ја најбоље знам; он је за убиство из недостатка доказа пуштен. Дакле не требају акта. — Чл. 18 избор. зак. тач. 5 каже ко може бити за посланика биран. — Не стоји ко је из недостатка доказа ослобођен да не може посланик бити. — Раденко Драгојевић је из недостатка доказа пуштен и мотао је бити посланик,

што је и сад. Не треба дакле гледати на личност него по закону да радимо. — Мисли да је избор законит. —

Адам Богосављевић и приликом решења о Шолуповићу напомињао је да је ова Скупштина 1875 па оваке случаје подиц. жалбе одбацивала и изборе признавала, а Данилићу владу, што се преко подиц. власти у изборе мешала, осуђивала. — Кад би се сада другаче решило, признало би се да је ова влада невинна. Показује да су све владе једнаке и да нема разлике између владе Маринковића и Ристића, и између Данила и Чукића. С овога мисли да би били најбоља порука једну ствар једне године овако решити а друге овако. — Предлаже да се гласа поименце, те да народ види своје посланике како о једној ствари под Маринковићем другаче гласају, а под Ристићем другачије.

Мита Стојковић за то је, да се прочита тужба подиц. власти да се види шта је у пој.

Председник: Је ли вољна Скупштина да се прочита тужба бирачког одбора, па после тужба подиц. власти? — Чује се: јесте. —

Секретар Ковачевић поче читати тужбу бирачког одбора и тужбу подиц. власти противу избора Животе Лукића, па прихвати да у жалби овој има неких грешака изреча који се не могу прочитати без одобрења председника.

Министар унутр. дела: Скупштина ништа добити не ће да се нешто чита што је пређајуће. Бад председник каже да се не чита, то је доста. (Чује се: да се не чита.)

Јов. Бошковић, као члан мањине одборске, доказује да је избор Животи законит и да ништа не смета, што је

Живота из недостатка доказа пуштен. Ако хоћемо по закону, онда је овако. — Што се овог разлога тиче, што је Живота реквизицијом узео за војну потребу на задржао, и што данас неком предао није, нема разлога да он не буде посланик; јер тај исти капетан и чиновници били су тамо кад је бираи и изабран за посланика Народ. Скупштине велике. Тај капетан требао је да учини корак раније, и за оне речи требао је да га затвори на сад не би био посланик. Сматра да је избор законит.

Адам Богосављевић опет моли Скупштину да остане доследна својој решењу од 1875 г. иначе би изгледало да је Скупштина партијачна.

Марко Петровић: Полиц. власт требала је раније да изиђа што сада изводи, јер је времена имала, а сад не. — С тога се с Бошковићем слаже.

Алекса Петковић: Законима је предвиђено да се за најмање увреду казни, а овде је влада увређена. Кад ти људи као повереници тако кажу, онда би требало извидити и ако се не докаже да се казни, иначе овако ја не желим да се у друштво приме. — Мишљења је да се извиди, а брат који је дошао да се 3—4 дана задржи.

Ур. Кнежевић слаже се с Петковићем да се учини истрага и види да ли је пред што њих девет људи бирачког одбора кажу или других стотину који бирају. — Што се избора тиче он је законит и Живота да седи као посланик.

Мил. Данџановић слаже се с Петковићем да се извиђај учини, то да се види је ли крив или није. Овако без извиђаја то се видети не може. Што се тиче прљотица које се износе на своје светоме месту, држи да има људи

који на ово место могу доћи без икаквих прљотица и маца. — Сви знате кад је случај овакав био с Перисом Вуковићем што је из недостатка пуштен. Скупштина га није хтела признати. Зар ми неможе честитих људи за Скупштину да изберемо него с прљамом?

Налија Стојановић, како из говора види, одбор је нашао да је избор незаконит или неуредан. — Одбор се није упуштао у то, него је једино застао и за то своје мишљење овако донео, што постоји бирачког одбора и полицијска жалба да имају документа којима се избор оборити може. — Скупштина треба да је на чисто хоће ли да реши на основу бирачког извештаја и жалбе полицијске, па ако не ће, онда је, може бити, и он ва то да остане као посланик. Ако хоћемо да видимо да ли су казали истину, онда мисли да не би од закона одступили, кад би казали да се ваистину акта сва, па тек онда да се реши, хоће ли бити или не. —

Јован Бошковић: У одбору смо прегледали и наплат да је избор законит и потписао сам се на истом извештају. Доцније ваљем са свим други извештај и то противан, док међу тим на први је пристао и г. министар унут. дела.

Налија Стојановић: Извештај онај што наводи г. Бошковић није праван у одбору, по сам га ја сам кад меје куће праван, али у одбору ја сам се с већином сложио противно, т. ј. да изиђемо акта на да се види да ли може бити посланик или не; и по томе не постоји оно што каже Бошковић да је одбор решио.

Рака Кукић: Ја сам члан тога одбора. Што каже г. Бошковић, да смо тако решили то није истина, него сам ја

шта више казвао, да ћу да одвојим мишљење, ако се акта не изиђу; а никако наш извештај није био да је избор законит.

М. Кујунџић жали што није био у одбору кад се ствар ова решавала, али он држи да Скупштина није инквизиција, тј. она суди према опшме што се пред њу изнесе, и према томе изриче свој закључак. Према поднетим актима нема ни једног основа да је посланички избор незаконит. Ако што има до личности изабраника, ако је он прљав то су га власти пре тога могле на одговор узети, па онда не би могао доћи у Скупштину. Што полиција каже да је он овакав, признаје да би најбоље да на ово место долазе најсветлији људи. Јавност, слобода печатње нека је па ће се уништити што је неваљало. Држи, да није Скупштинско да оцењује ко је какав.

Налија Ратајац мисли да је жалба од одбора могла доћи и с тога што је био у одбору неко који изабран није, па му је сад криво.

Председник: Да положим овако питање: Ко је за мишљење одборско тај нека седи, а које противан нека устане (Многи устају, не зна се вишина). По што се не зна вишина то ћемо гласати поименце, а питање је овако: Онај ко је за извештај одборски нека каже „за“, а ко је противан т. ј. да је избор законит нека каже „против“.

По што је апсолутна већина гласања „против“, то онда остаје да је избор законит.

Односно другог посланика г. Војића усвајали се извештај? (Усваја). Сада нека изове г.г. посланици да положе заклетву и то: Васа Степић, Живота Лукић и Ђорђе Војић. И они положише

заклетву у присуству г. министра унутрашњих дела.

Настаје $\frac{1}{4}$ сата одмора.

После одмора.

Председник: Молим вас чујте изјаву коју су предали неколико посланика.

Секретар Ковачевић прочита изјаву великог броја народних посланика, која гласи:

„Народној Скупштини.

Српски народ, кога је промишљење одредило, да кроз читаве векове на мртвој стражи Јевропе заклања својим прима светски напредак од азијске поплаве, тај српски народ у прошлогодишњој својој борби дао је новог доказа и потврде, да је достигао за самостални живот и да је вољан с беспримерним у светској повесници самопожртвовањем жртвовати се за остварење свога народног задатка.

Сви племенити мужеви образованог света, а по преимунству наша једнокрива и јединоверна браћа, поздравите нашу борбу као најсветије дело.

Но и непријатељ наш није дремао. Напрегнувши сву своју снагу и развијши је против нас, у једно је тежио, да помоћу потплаћене туђинске журналистике, разним подметањима, стави у присекал пред светом, не само тежије, него и карактер па и дух српскога народа, — а тиме циљаше, да уништи оно сачење целог човечанства, које се на овако измештено и обилат начин изјави према нама у светој борби нашој.

Високо ценећи симпатије образованог света, а по преимунству симпатије наше једнокриве и јединоверне браће, која братски прихвати нашу словенску за-

ставу, — Народна Скупштина, која u свакој другој прилици не би ни главе своје osvrнула na neprijateljska podmetaња, smatra za potrebno, da u času, kad se решава судбина жртве u делу koje је српски народ својим минцима узорао, костима својим засејао и крвљу својом залио, даде објашњења догађаја, који се у његовој средини десило 27 Јуна ове године а имено:

Неколицина наших другова дадоше оставке на своја посланичка звања, због својих домићних потреба; а неки опет из њих, тежећи у овако важним за српски народ тренутцима само за својим личним циљима, и видећи себе у незначителној мањини, напустише своја места у Народној Представници.

Ово је једини узрок поменутог догађаја, а никакав други, што се јасно увиђа и из самог поступка неколицине посланика ових, — јер кад би ма шта друго било узрок, они би остали на својим местима у Народној Скупштини, па би радом својим показали шта хоће.

С тога Народна Скупштина, у име српског народа, свечано оглашујући себе и српски народ од сваког зло-намерног подметања, најављује ово:

1. Српски народ у петовековним својим патњама очувао је своје биће и народност само тиме, што је увек у души и срцу своме хранио своју православну веру, побожност, која краси све православне хришћанске земље и народе. Српски народ памти, да у најтежим и предугим — петовековним патњама својим имао је на својој страни само Бога свог, који му помаже у једној долу његовој — у кнежевини Србији — ослободити се азијског јарма; па с тога, српски народ нити хоће,

нити може ни за даљу једну одређи се од онога вечног и најсветијег извора из кога је увек црпео своју моралну храну, која га је снажила и одушевљавала и онда, кад беше лико опасан и азијским ланцем окован; која га и сада још једнако снажи и одушевљава на путу његових чистих и човечанских народних тежња, а у једнога чита и одржава у колу и тесној заједници и сугласу с једнокрном и једноверном браћом његовом. Петину ову потврђују сви непристрасни познаваоци српског народа. — а млађана Србија, украшена, као бита цвећа, задужбинама христуљубивих црква српских и новијим задужбинама побожних становника њених, на видљив начин даје лене и јасне потврде овој истини.

2-го Српски народ, који је очигладо и сурадник неумрлих дела великих Обреновића; српски народ, који је с онаквим самопрегорењем следовио позиву свог узвишеног и драгог владара и осам месеци крв своју лио за извршење светог народног задатка, — даје јаснога и потпуног доказа, да стоји и да ће до века свог стојати непоколебљиво са свесрдном преданошћу и љубављу око престола народне династије великих Обреновића, готов свагда да и у будуће овакву овују преданост делима посведочи кичући својинајилији усклик: Живео књаз српски Милан М. Обреновић IV и сав књажевски Дом Његов.

3-ће Српски народ свесан свог народног задатка, заданути најчистијом вером и надом у Бога свог, и спојен и снажен безграничном преданошћу и љубављу узвишеноме владару своме, — тежи и увек неустотуно садују само оним чистим и узвишеним правцем, који

га одржава на висини његовог народног задатка у колу словенско заједнице и у закриљу његове свете вере православне. На као млад и свеж народ, осећа у себи српски народ довољно снаге и воље, да у духу својих словенских особина у опште и српских прилика на посе, развија како свој домаћи, тако и свој друштвени живот. Српски народ не само да нема у себи никаквих шкодаких крајности западњачког пролетаријата, него баш напротив сматра сталност и непромењеност имања, породица, закони и власти за највећа јемства свог не само напретка и благостања, него чак и опстанка свог, с тога тежи увек да реформира у правцу словенско српскоме одржи све благодетне своје установе, и да у темељи свако своје државне уређење на основима, на којима се држе људска друштва од како светска новина зна за људска друштва. У једно српски народ осећа се да је снажан и вољан стати на пут ушоше свег онога, што престарела и болешљива анти-просвета рађа и особине словенског духа кужи. На у то име на дубљине своје душе кличе: Живео дух словенски, живео народ српски!

5 Јула 1877 год.

у Крагујевцу.

Миљан Радовановић, Панто Сандуловић, М. Вукмановић, Вујо Васић, Теша Марковић, С. Секулић, Ђорђе Миладиновић, Н. Радовановић, Аврам Јовановић, П. Крејковић, прото Јак. Павловић, Радисав Милосављевић, Радован Милошковић, Мата Сав. Карамарковић, А. Ж. Милојевић, поп Стеван Поповић, А. Гауриловић, Павле Самуренић, Стеван Мирковић, Рака П. Кукић, Андрија Ми-

лосављевић, Мих. Н. Терлибаша, Цветко Минић, Милентије Дробњакоски, Милеко Лемић, Љубомир Ж. Стејановић, М. Спасић, Александар Грујић, В. Вујовић, Р. Тодоровић, Р. Аликић, С. Живковић, Алекса Стевановић, Живојин Душманић, А. Стојковић, Јос. Пецић, Новица Недић, Марко Лазаревић, Војин Радуловић, Миљан Гератовић, Јован Бошковић, Милосав Р. Протић, Јакон Поповић, Марко Пећковић, Димит. Јов. Стојковић, Марко Јакшић, А. Петковић, Станеје Ђорђевић, Дим. Катић, Димит. Динић, С. Крстић, Д. Лазаревић, Милош А. Илић, Миле Јанковић, Ђорђе Милошковић, Милосав Марковић, Арсеније Симић, Милан Топаловић, Лука Танаковић, Јован Радисављевић, Ђ. Милетић, Стојадин Радовић, На. Стојановић, Милосав Велковић*.

Урош Кнежевић био би рад да зна каква је циљ најаи. У њој се спомиње 27 пр. Примећује да се најаи хоће да жито мањина као отпадничка, издајничка. У новинама видео је изјаве, а нису прочитале у Скупштини. Види да се мањина сиуда жито као „Вранковић“ отпадци, изметци, а поред тога да се додјурје и династија. У име мањине одбија да један изгости да је мањина била против династије икада. Неће да се лаже него истина да се говори. Овде ни један није имао против династије. Не сматра да је династија оличена у 5—6 министара.

Минист. испост. дела: И ми не сматрамо да је народ оличен у Урошу Кнежевићу и његовој дружини. Нисте ви народ, нити смо ми династија (Жагор)

Урош Кнежевић: Ви не смате нас

да изишете да смо противници династије. (Чује се: То није истина).

Акс. Ковачевић: У изјави не стоји оно што каже г. Кнежевић, не стоји престо да се оградимо од стране непријатељске журналистике, која напада на јединство и чистоту наше земље, и да се даде прави израз већини скупштинској. Ако пак који другачије мисли, онда не може нико промићи у његову душу, па да може знати шта он мисли.

Сима Несторовић: То није неколико људи па да опомиње народ. Не треба нико никог да опомиње. Ко није пријатељ своје земље и свога владарца, тај нека изиђе ванозе.

Јаков Павловић вели да је Ковачевић доста јасно изнео садржину ове изјаве. Хоће да допуни његов говор. Кад је мањина казала да је своју изјаву читала народу и обавештавала на што је изашла, он који је потписан на изјави сматра да је дужност казати јавно, не само народу него и целом свету, какав је правац и куд ми тежимо. Што се каже да се Народна Скупштина држи чврсто своје вере и престола Обреновића, и све што ради, ради у интересу српског народа и у духу словенском, не повијајући се за сваки ветром, нити нешто и на страни што је за нас корисно. То се овом изјавом каже.

Што се мањине тиче, њихов поступак морао је бити споменут у најблажијим цртама. Сваки од њих нека добро прочита изјаву, па ће видети шта је о њима казано, као и то да нема ништа превађајуће, а још мање да се што о династији спомиње. На против у изјави што мањина Скупштине даде беше недостојног и није добро да се чује. За то држимо да је изјава ова потпуно на

месту, с тога што нисмо изред који стоји у свету јаким и снажним, па да се не обавремо шта ће свет о нама казати. Ми добро знамо да се у свету води рачун о оном што се о нама говори, а особито сада кад се развијају ластаве које су до скоро у њиховој руци биле, па зар да ћутимо и примамо да нам се подмеће. Ми овом приликом констатујемо три истине: да остајемо они који смо били у вери, друго да смо уз престо владарца, и треће да радимо у духу српске словенскоме, па с овога нико не треба да се уверећен нађе. (Чује се: врло добро).

Мата Карамарковић: Да усвојимо целу ту изјаву па да се више не дангуби.

Петр Новак Милошевић: Ако се хоће овом изјавом да каже да ми нисмо уз престо, ја то одбијам од себе. Ако је стравна журналистика у том смислу нишала, то гадно подметање одбијам. Ми смо радили по нашем убеђењу и нећемо да нам се подмеће оно што у ствари није.

Ј. Бошковић: Молио бих да се о овој ствари више не говори. (Чује се: доста је.)

Председник: У колико сам дозига та је изјава у след оставке, коју су посланици 27 пр. поднели, јер стране новине свашта проносише. Овим се изшло да се од тога подметања оградити да се каже у име Скупштине да српски народ стоји чврсто уз престо владарца, да се одржава у вери и да ради у духу Словенства.

Министар спољ. послова рече, да би имао да предложи што би изравнало већину и мањину. Што се самих начела тиче изражених у овом предлогу, мисли, да су она такве природе да могу добра

упечатљива учинити и изван наше земље, а нарочито у великој православној Русији. С тога мисли да оне није само теоријска изјава, него она може имати добрих и практичних последица. По нешто неки чланови сумњају да се њима не пребацује, а они који су ту изјаву потписали ни мислили нису; то налази, ако би Скупштина усвојила овај предлог да би се могло у протокол ставити, како су неки посумњавали, да им се тиме што пребацује, па кад је већина скупштинска изјавила да то не стоји, онда да је подметање туђинске журналистике и сама мањина од себе одбила, и сама приступила тој изјави (чује се: врло добро), па и она дала назива овако лепим начелима, начелима вере, морала, јединости к династији. Тиме би не само постигли добар успех на страни, а у исто време припали да се слета у Скупштину још боље оснажи и да се још боље приближимо. (Чује се: врло добро).

Урош Кнежевић: Кад се каже, да се констатују три истине, шта их је покренуло да они сад изнесу изјаву и да се појављују? (Миле Дамњановић: Страна новинарство). Дакле није било што је министар приметно, откуда се посумњавало у верност према престолу. Дакле да се зна шта је побуда тога било. — Ако смо учинили како кривично дело, ако смо увредили владу, ми од тога не бежимо. Нашли смо неколико неправилности у радњи владе и дали смо оставку. Друго ништа нема. Идимо противу неправилности владиних, а не против династије, вере и духа народних. Не идимо ни један противу ове три истине, које је споменуто г. Јаков; и ми смо за то. —

Јован Бошковић: Додајте који се

десио приликом истуњања мањине из Скупштине. Део је повода да се развојимо по страним новинама. — Ми да би оградили од тога како већину тако и мањину, написали смо ову изјаву. Жали што Урош нема овде много што шта, што није. — Жали што је Урош казао сада да је изјавом ишао противу владе, јер кад је тако што није изрично казао, и што није изнео дела владина; то дакле не стоји. — Шта више то је противност једна да г. Урош каже да смо поведени у рат неспремни, јер баш сам тај Урош на једном саставку перманентног одбора, изнео је предлог да се влади препоручи да одмах рат огласи, јер је Турска неспремна и сад је време. — Дакле г. Урош говорно је овде о верности и оданости престолу. Ја не ћу у то да улазим, али ћу само да напоменем Скупштину на речи поговоре да смо неспремни у рат повучени. А што то значи? Узмите устав на ћете видети. За тим мањина каже да мора да остаје посланичка места с тога, што смо сада кад се источно питање решава неприступни томе решењу, дакле, што ми смо у рату, а тако исто каже да смо за време рата били усамљени. Ово не стоји, ми знамо да смо од Руса били потпомогани свима средствима. А што вели да је влада осуђива што се источно питање без нас решава, то, ако смо за рат, узмемо кушку па да се не решава. — Међу тим пред нама нема предлога, и по томе шта има влада да се осуђује? — Ми смо сматрали да је ова изјава од мањине написана у бујности и тренутној раздражености, и за то не прихватајући мањини ништа, овом изјавом похваљујемо на вајединачки рад.

Ђ. Милетић вели, да је, кад му је поднесена ова изјава од тако званике већине, он исту прочитао, и нашао да је лепа ствар и потписао је. — Како се сматра у Скупштини не зна, ни да је у мањини ни у већини, не зна да смо сви народни представници. Није рад да буде ни у већини ни у мањини, него му лежи на срцу и допадају му се оне три тачке, и рад је да се то постигне. Рад је да покажемо целом страном свету да смо чврсти и постојани, да смо уз престо светлог владарца и непоколебиви у својој православној вери. — Али има два члана што бацају сенку на мањину која се у Скупштини појавила. То му се не допада, и готово није требао да се потпише. Али се потписао с тога, што хоће да изјави шта му на срцу лежи. Ево шта му се допада. — Лежи му на срцу да не буде ни мањине ни већине, него да буде све једно; да се у Скупштини лепо слушамо и да се посавештујемо, како ћемо да радимо у овим озбиљним тренутцима. Мисли да смо сви једно под овим светим кровом. За што, вели, да се одвајамо? Ако ће даље тако бити, он ће изаћи из Скупштине остављајући јавном мишљу да суди. Треба да се сложимо, и на трбу пише: „само слога Србина спасава“. — (Чује се: Врло добро!).

Р. Алимпићу чини се да је још некима нејасно шта је у изјави, и да ће он то јасније казати. — Ми, вели, нисмо тражили да то изјавимо поводом иступа мањине из Скупштине, него на то што је нарочито од тога доба страна журналистика покренула на нас, да ништа не вредимо, да нисмо никакав народ; веде нам да ни у што не верујемо, да смо онади у вери, да династичка ни-

тања претресамо, да нас је западњачка измишљотина обурала, тако, да не предимо ништа. Наравно, зна се да је ово измишљотина. С тога смо нашли за нужно да се овом изјавом као представничког српског народа отађемо од подметања страних. — Што се у изјави о мањини спомиње, то је са свим одлучајно у колени само тек да се каже да су т. г. чланови из мањине иступили из Скупштине из личних погледа. Али свакако главно што хоће да се изјавом каже то је да народ српски није измишљао, да није у вери непоколебљив, и да стоји чврсто у престо свог владарца. Дакле то је та изјава. (Чује се: Врло добро).

И. Стевановић слаже се с изјавом Ђоке Милетића. Треба заиста слог, особито у оваквим тренутцима. (Чује се: врло добро). Ово је претставничког народа, и сваки је упроче у нас. Овде се огледа како ми напредујемо. Дакле треба да се слажемо а не да задиремо у личне зајевиде. Да радимо од чега ће народ најбоље имати. —

М. Кујуић хтео би да зна, да ли је ово предлог да цела Скупштина оваку изјаву учини; или је то изјава само 60 потписника. Држи да је предлог, јер ако је приватна изјава сваки посланик има право да скупи још 50 или 100 потписа на да њиме Скупштине штампа своју изјаву. — Законодавна тела кад нешто подноси од своје стране она то у кратко у 15—20 речи покажу. Ту има да се каже одсечно, кратко и разговорно. Мисли, да би одговорило боље достојанству Скупштине, него одговорило гласовитости изјави разговору, јер сваки кад се свечано изјава штампа тражи да види јасно. Мисли, да се ни овом

изјавом хвалимо. — Рекао би да нешто одатле изоставимо а нарочито увод. Осим тога мисли да у такој изјави треба да отпадне свако указивање на неки раздор. Ми стојимо овде као народни посланици. — Не треба да се пребације мањини, јер и она ништа не жели него да већина постане. — Своди говор на ово, да неће да говори, да ли треба или не треба таква изјава. Код нас нема сталног мењања вере као код других народа, код нас нема пропаганде, нема секата као што то видимо у другим народима, који се најпобожнији зову. Али кад је ово питање изнесено пред Скупштину, држи, да Скупштина може с чистом савешћу и дубоким убеђењем потврдити оно, што се у изјави хоће. — Предложио би, да се целокупна упути једном одбору, па да он на исте закључак испри, од 20—30 реди, па онда да се зна потпуно, у чему је скупштинска изјава.

М. Карамарковић: Није истина да се не зна шта се с изјавом хоће. Г. Кујуић изводи Скупштину с правог пута. Кад му дође ниса изјаве у школу нека га учи, али то доживети неће. — Цени да је изјава извршена и да Скупштина треба једногласно сву да је прики. — (Чује се: доста је о томе говорено).

Председник: Дакле прима ли Скупштина ову изјаву сву, и у протоколу да се напомене о њој?

Скупштина усваја.

Ко је томе противан нека устане. — Устају двојица: Кујуић и Ђежевић.

А. Николајевић, као члан перманентног одбора, има у своју одбрану да

каже. Г. Бошковић при дебати о овој изјави дотакне се, како је Урош Ђежевић предложио влади да отпочне рат, и да је то у одбору било. — Кад се прочитају акта видеће се шта је у ствари, али за сада да се такво мишљење по нареду растур, да смо ми баш намели владу на рат, одбија од себе. — (Жагор).

М. Карамарковић: Немојте, браћо, да одбијате од себе најсветије дело.

Председник: Видим да овде хоће да се отвори препирка између сталног одбора о њиховој радњи. Потпуштајмо се у то. —

А. Ковачевић: Ако је стални одбор заиста што нисао о рату, ја тада нисам био у њему него у Бечу, не и да сам био ту, ја бих се може бити потписао, јер тако сам био ратоборан.

Ж. Миленовић хоће да каже о оним изразима што су Бошковић и гос. министар казали, да је одбор решно рат. Ако је Урош био за то, нека одговара. Али ја одбијам то од себе. — (Чује се: врло добро).

Министар спољних послова: Није о томе реч, ко је упутио владу на рат, нити се претреса питање, чије је право да оглашује рат. — Он је објављен и извршен, о томе нити говора нема. — Што се тиче тога питања које покреће г. Николајевић, ми се одборници сами међу собом можемо споразумети, ако нам је до тога. —

Ж. Миленовић: Нисам тада био у одбору, а Урош ако је био нека одговара. —

Председник: Да пређемо на дневни ред.

Ако је вољна Скупштина да отпочемо читати извештај сталног одбора. (Чује се: доцкан је). Онда после подне састајак у 4 часа. — Сад је састајак закључен.

Овај састајак трајао је до 12 часова пре подне.

Председник Нар. Скупштине
Д. В. Јовановић

Секретар

Живко К. Недић

Опуномоћени потписници:

А. Петковић, Милија Урошевић, Вићентије Поповић, Сима Секулић, Мијанас Радовановић, Аврам Јовановић.

САСТАНАК XVI

14 Јула 1877 године, у 4 сахата после подне.

Председавао

Димитрије В. Јовановић.

Присутни сви министри, осим министра председника.

Председник: Састајак је отворен. Да пређемо на дневни ред. Има да се прочита извештај перманентног, т. ј. сталног одбора, који је радио и за време, док Скупштина није била још на окупу.

Извештај је тога одбора г. Урош Кнежевић.

Заступник председника министарског савета: Као што нам је познато, лане је Народна Скупштина решила, да се кредит од два милиона дуката стави на расположење влади, и то за цел спреме. У исто време решила је, да се установи један одбор, који ће у оскупу Скупштине контролисати набавке, које би се чиниле на рачун овога кредита. Овај одбор сад подноси извештај о својој радњи. Извештај је доста простран, и због тога ја држим, да би најудесније било, кад би извештај читав тачку по тачку, а министар војни, или повереник владин за војне потребе, да даје објашњења на сваку тачку.

Да је влади раније достављен овај извештај, она би дала писмене примедбе на исти, ако би и у колико би имала давати; али не што то већ није, онда смо га тек на брзу руку могли прочитати. Кад би оставили да се све прочита, па после претреса, онда не би се могло све запамтити, јер има око 50 табака. Ако сте сагласни с тим, онда можемо тај начин читања и узети.

Ускаја се.

Имам још даље да приметим и то, да се одмах у почетку рада одборног и министра војног појавила несугласност између њих о сватању задатка одборног. Одбор је сматрао, да је по законодавној одлуци скупштинској надлежан и да решава, шта ће се набављати по потреби војној.

Урош Кнежевић: Ја бих био рад, да се у напред не осуђује извештај да је погрешан, док се не прочита.

Заступник председника министарског савета: Да би се разумео извештај, који ће се сад читати, ја сам имао да ка-

жем како се дошло до неких закључака у одборном извештају, да је радња министра војног онде неправилна. Министар војни мислио је, да одбор није надлежан да решава саму набавку ствари, него је за то био пошван министарски савет, а у ствари то је управо решавала сама војна потреба, јер, кад се каже с бојног поља, да се набави ово или оно, нема тога, који би смео узети на се одговорност, па да каже не треба. Министар војни дакле мислио је, да је одбор надлежан био само да контролише набаву и примање тих предмета. А отуда долази, да се често у том извештају наводи неправилна радња, а то је неправилна у толико у колико одбор мисли да је био у праву и да ствари решава, а међутим то му није задатак.

Урош Кнежевић: Ја кажем да нема право нико да говори о извештају пре, док се не прочита у Скупштини. Треба дакле најпре то прочитати.

Адам Богосављевић: По законодавној одлуци, одбор је имао да врши набавке и употребу зајма. Министроно је да све одобри и потпише, а одборово је дакле, да контролише набавке, т. ј. да је присутан при лиценцијама и при примању.

Заступник председника министарског савета: И ја кажем то. Ја овде чиним само примедбу, да се зна, одкуд долази место у извештају оно, да „одбор није знао.“ Одбор знао није знао, а није требао то да зна. Његово је само да контролише.

Урош Кнежевић чита извештај.

Повареник, пуковник Тихомиљ Игњатић: Овде се при читању често спомињу примери, како влада није учинила ово или оно. Изгледа као да влада није

хтела да зна за одбор и његову радњу. Ја ћу казати како је ствар текла, па нека се оцени, је ли се могло све по форми законодавне одлуке да ради. Ја нисам могао раније себи ни представити, какве се тешкоће могу имати, кад се један контролни одбор министру војном баца на врат, и то баш онда, кад он мора брзо да ради, кад мора дању ноћу у магновењу ову или ону набавку, овај или онај издатак да нареди; и опет сам замислио, да би се много олакшало, кад би се одбор што ближе мени смештен налазио. На сам за то и изабрао једну салу у министарству и спремио све, што треба за исти, држећи, да ћемо се тако брже споразумети о појављеним потребама и радити у смислу законодавне одлуке. Но одбор то није усвојио. И ја, који сам од 7 сахата пре подне, па до 2 и 3 сахата после поноћи, изузимајући само време ручка и вечере, па и то неуредно, непрестано у канцеларији радио, нисам могао трчати из министарства, па да тражим одбор и тако за сваку ствар по неколико сахата да издигнућим. Да је одбор имао оне воље и оне готовости, коју сам ја имао, при свем том што су велике тешкоће биле, ипак би било све доведено у своју форму; али бадава, одбор није показао нужне готовости. Међутим, одбор је одмах од почетка радње своје почео показивати се, као да он треба да решава, и да се мора од њега одобрење тражити. А ја опет нисам тако схватао. Ја сам сматрао, да треба с одбором споразумети се, ако је могуће, или га поставити само у знање, па он да контролише; дакле, да одбор нема прав, да се меша у решавање набавки, него да је то владино. И ја по-

нападом, да је понајвише сметало, те није потребна формалност набљудавана, то, што одбор није хтео да се смести у министарству, него је био удаљен од мене, наводећи, да би онда изгледало, као да је био под командом министра војног. А ја на то нисам ни мислио.

Урош Кнежевић: Боље би било, кад би г. министар Тихомиљ поступао свој оправдао, што је било понекад нужде и управо потребе, те се одступало од закона. А не да то ставља у кривицу одбору. И то није пут, којим се може овај посао радити.

Повереник Тихомиљ: Ви сте и сами имали прилике, да видите, је ли мени било могуће, да за сванута трчим одбору, те да га запиткујем, а нарочито на ствари које су веома хитне. А да је се одбор смењено у министарству, не би било ништа урађено, а да се њему не стави на знање. Дакле, видите и оцените, ко је крив у овоме; т. ј. да ли ја, или одбор.

Адам Богосављевић: Наше одборско заседање било је у министарству финансије. И министар војни требао је да тражи одобрење од министарског савета, па то није радио, него нам је и без тога подносио на одобрење.

Повереник Тихомиљ: Ви ћете се нажда сетити, да сам био сирочен долазити у одбор, и да сам донекле добијао и решења од министарског савета, па то није одбору у београду; али кад су наступили озбиљнија времена и рат у великој отмено, онда ја нисам ни имао времена од министарског савета да решења ни добијати, па дакле ни одбору нијаша.

Адам Богосављевић: Кад је то тако, онда одбор није ни требао да буде.

Повереник Тихомиљ: И ја налази, да одбор не само што није био нужен, него је био још штетан.

Аксентије Ковачевић: Молим вас, господе, зашто, ако хоћемо човечно да узмемо ову ствар, и да судимо по дјели и савести својој, — и ако сам члан одбора, да онде није крив ни одбор, а ни министар. Одбор није специјалиста, те да би могао у свима набавкама потпуно вршити контролу. Према саставу одбора, није било могућности, да се уради све по законодавној одлуци — Урадити се није могло и због тога: што су се у једно исто време вршиле набавке по свима окрузима у Србији, а то се тако вршило и на страни, па за то није све било довољно на броју одборника и да држе седнице у Београду ради мњења, које треба влади дати, а и да се контрола одржава при набавкама. Дакле, у овим стварима било је очигледно немогућности.

Известилац Урош Кнежевић: Ви можете викати колико год хоћете. Ми одборници нисмо на силу одали у Београду, исто сте ви нас оставили. Има ствари, које су вршене под контролом одбора, а има оних, које нису вршене под контролом одбора. Одбор није могао оно контролисати, што му није било поднесено, па не може ни бити одговоран на то.

Владим повереник: Г. Урош каже, да сам ја рекао, да одбор није хтео да ради. Ја то не видим, него одбор са своје стране није учинио оно, што би олакшало ову радњу. Одбор је још у самом почетку био у затегнутом стању и ставио се у положај, као да је стигли и од самог министра, и од саме владе. Ја не знам, каква је одговорност

одбора према одговорности једног министра, који има да потроши два милиона дуката. И ако теме министру није стало до својег образа, до своје земље и својег народа, ја не знам за што би једном одбору више стало. Ја сам одговоран и морално пред законима, а може неко, који има власти и да ме обеси, а шта се може одборницима и по ком закону? Дакле, ја нисам казао, да одбор није хтео, него да није показао оне готовости, коју је требао да покаже, јер одмах се у почетку ставио на такву ногу, као да је он више нешто и од владе и министра. А да није ове сметне било, несразмерно више довело би се спори под закону борбу.

Илија Стојановић: Мени је знао, са што Скупштина и не саслушавши наветштај одбора, осуђује одборнике.

Сини Песторовић: Ја ћу само да запитам г. извешатеља, кад је одбор видео, да му влада ништа не показује, за што он није одмах својим пућама отишао?

И Скупштина би сад казала, је ли било могуће г. министру да ради или није, него је цело лето седео ниш одбор.

Известилац Урош Кнежевић: Ми смо оно вршили на што смо били одређени, и нисмо смели сами да одемо.

Председник: Кад се цео навештај прочита, онда нека припољује ко шта има, а сад нека само говори повереник владин и извешатељ.

Известилац Урош Кнежевић чита поеницију о набавци пушака.

Владим повереник: Понуда је било и до 100. Од свију њих најозбиљнија је била кућа Енаха. Ја сам с том кућом био већ ступио у преговоре. И зарад

тога начинио сам био и уговор и поднао одбору, пре него што је поднесен и влади. Тај Енах казао је, да треба уговор да се сирши до 22 марта или априла, јер, ако се до тога времена уговор не сирши, онда, нити је он сопственик тих пушака, нити пак има нада, да ће их моћи прогурати. Мени је задржан тај предлог у одбору више него што је требало. Нагубљено је око тога 10 дана, тако, да сам морао због тога и лично у одбор да одем, те да видим шта је решено. Истог дана дође депеша теме човеку, где се каже да он није више сопственик тих пушака. Али ипак то мени није сметало, те да о пушкама не мислим. Ја сам их нашао код свјетлог човека, који је имао поверења према нама, и који је обавезан нашој земљи, јер од 16—15 година министарство војно с њим ради. Дакле тај човек хтео је нама да учини, али није могао да их амо протури. Стајале су ми на расположењу 6 месеца. Не пушке су биле такве као што и сами знаме, те се нису могле амо протурити.

Известилац Урош Кнежевић: Г. Теша је казао, да је за тај предлог чекао 10 дана. Али то не стоји. Чин је поднесен предлог одмах је и решен.

М. Терзићанић то исто потврђује што и г. Кнежевић.

Министар иностраних дела: Одмах у почетку, чим се уставак појавио у Босни и Херцеговини, суседне државе забраниле су увоз оружја. Дакле са свим је тај разговор изашао. Кривине о томе нека ни до министра војног, а ни до одбора, но до силе околности, у којима се налазила наша земља. И тако, даље о томе говорити, било би без никакве цели.

Известилац Урош Кнежевић чита даље извештај.

Повереник владин: Ја бих молио г. председника да омене г. Уроша, да се не служи у овој прилици изразима, који не приличе за Скупштину. Како је да је предлог решен, чим је поднесен, а ја ћу противно доказати.

Известилац Урош Кнежевић чита познице о набави топова, револвера и сабља.

Повереник владин: Ни једна од тих понуда није била озбиљна. Него, ја сам ступио у погодбу са Штајнлехнером за 5000 сабља. И он их је купио, али није могао да их донесе. Пре две три недеље донео их је у 2500 и оне су набављене по 30 гроша. Стоји до министра, да нареди да се приме.

Известилац Урош Кнежевић чита познице о набави амбара и седала.

Повереник владин: Према извештају комисије, амбара су тачно израђени.

Известилац Урош Кнежевић чита познице о набави коња и хране.

Повереник владин: Сва храна набављена је од Кривошевића и извозила је на Турне-Северина. А за осталу није могао да одреди цену.

Известилац Урош Кнежевић: Друга је узимана од Јелачића из Панчева.

Повереник владин: Због тога, што је сва та храна истоварена или у Бладову или Радујевцу, нисам могао шикати одборнике, те да се плаћају дијурне, а тамо је била комисија која је све то и прегледала. Није се могло све од један пут набавити. А није се имало ни времена.

Известилац Урош Кнежевић чита о набавци одећа и шинела.

Повереник владин: То је морало ра-

није доћи од одбора. По закону о набавкама и куповинама, у свему је поступљено, као што је и требало. Само што одборници нису присутни били.

Известилац Урош Кнежевић чита даље о набавци одећа и писмо комисије послано из Париза министру војном. При тачци извештаја о набавци 16000 пари одећа с Васиљевићем и Јовановићем из Зенуша, о томе ће г. Ковачевић усмено дати реч.

Аксентије Ковачевић: Као год што је г. Урош поднео извештај о набавци ствари у Паризу, тако је исто она комисија, при којој сам и ја присутан био, урадила. Дакле све, што је при томе требало урадити, урађено је.

Радња о том јесте у министарству војном, и стоји на расположењу посланика, а нарочито главне контроле.

Известилац прочита познице о набави чоко, дугмета и дасака.

Министар војни: Даске морале су се одмах градити, и с тога и нису могле бити прегледане од одбора. Тако је исто и с оних 8000 рифи чоко од Минха, што је за тоје време набављено, но и то је комисија морала прегледати.

Известилац чита извештај о набавци конаца.

За овим председник закључи овај састанак, и закава други за сутра у 8 сахата, на коме ће се читање о овоме и продужити.

Председник
Народне Скупштине,
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар,
Нодић.

Окуповањени потписници:
Ксентије Поповић, Аврам Јовановић,
Сима Секулић, Милија Уремовић, А. Петковић, Мијанко Радовановић.

САСТАНАК XVII

15 Јула 1877 године, у 8 часова пре подне.

Председава председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Протокол води секретар
Живко К. Нодић.

Присутни су сви господа министри.

Председник каза: Састанак је отворен, саслушајте протоколе претходних састанака.

Секретар Ж. Нодић чита протокол X састанка.

Сима Милошевић и Новак Милошевић учинише исправку у њиховим говорима, за тим се протокол у свему усвоји и потписа.

Секретар П. Срећковић чита протокол XI састанка, и по што нико не имаде шта да примети и тај се протокол у свему усвоји и потписа.

Секретар Ковачевић, на позив председника, прочита указ којим се овлашћује министар финансије, да поднесе садашњој Народној Скупштини на решење предлог о одобрењу уговора о зајму учиненом на страни.

Овај предлог упути се финансијском одбору.

За тим прочита се указ којим се министар финансије овлашћује да поднесе садашњој Народној Скупштини на решење преглед о свима издатцима и трошковима око државног зајма, учиненим из готовине државне благајне, на основу заповеданих одлука од 16 и 25 Октобра 1875 године.

Протокол нар. скупшт.

И овај предлог упути се финансијском одбору.

Милеко Петровић пита председника, шта је с предлозима који су давати прошлој Скупштини и који се код одбора налазе?

Председник: Има више предлога посланика, а има и молби и жалби које су претресане у одбору још у 1876 г. и сви ти предмети стоје сад овде у орману. Ја сам све то након и занисао о чему је шта, па кад буде време, и ако доспемо, ја мислим да ће се то изнети на решење; а сад, као што видите, имамо врло много хитнијих ствари, и за то стоји.

Петар Стевановић пита председника, да ли је посланику умишном Илији Јовановићу истекло осуство; јер и ја, вели, имам потребу да одем до куће.

Председник: Илији је зависта истекла осуство, и познан је телеграфским путем да дође.

Никола Милосављевић: Јуче је прочитана овде једна интерпелација на министра војног, о војсци јаворској и ибарској. У тој ствари поднесена је још једна интерпелација, и ја питам председника, за што није овде прочитана?

Председник: Ја сам прочитав нашу

интерпелацију и саопштио сам је г. министру војном, па је г. мин. казао да он има још једну интерпелацију о тој ствари, и да ће на обе дати одговора.

Никола Милосављевић: Ја хоћу да се та интерпелација овде прочита.

Урош Кнежевић: И ја тражим од г. председника, да се прочита овде све што год се донесе, те да зна и Скупштина у каквом је смислу какво питање или какав предлог учињен.

Нанта Срећковић: Ја бих рекао нека подноси ко шта хоће, али нека буде само у форми као што треба да се и подноси.

Мин. просвете и црк. дела: Разуме се да сваки посланик има право, да подноси своје предлоге, али исто тако у реду је и то, да се овде не може свашта читати. Није ово сабор или парламентар, него је законодавно тело. И за то кад би било нешто у предлогу или интерпелацији, што би скандализирало Скупштину, такви предлози не могу се овде јавно читати. Тако бива у свима јевропским парламентарима, и за то нужно је да одбор такве предлоге претходно прегледа, па ако нађе да се могу изнети пред Скупштину, он ће их и изнети, а ако нађе да је написано тако нешто, што не би одговарало овом месту, онда ће ипак ствар пред Скупштину изнети, па ће казати, био је пред одбором овакав и овакав предлог у такој и такој форми, што не доликује Скупштини, и за то се не може јавно читати, али остаје у архиви скупштинској.

Новак Милошевић: Ја сам свакад за то, да се на овом светом месту не поричу погрдне и слабољичне речи; по

не што видим ми одступамо од тога. На пример, ономад какве су слабољичне речи биле на Шолуповића изнесено, и то о ствари за коју нема никакво доказа, нити има пресуде, па је то ипак овде прочитано.

Урош Кнежевић: Ја имам овде да одговорим г. министру просвете то, да није истина да у овој интерпелацији има и једне једине речи погрдне и скандалозне. Ја сам читао, а нека се чита и у Скупштини, па ако се нађе и једна једина реч скандалозна, као што каже г. министар, ја допуштам да не овде илжују.

Мин. просв. и црк. дела: Ја нисам казао да има погрдних речи у тој интерпелацији коју нисам ни читао, него сам казао свашта се не може износити, као што посланик Урош каже. Не износи се ни француској скупштини свашта.

Урош Кнежевић: Друго је то питање. Овде је главно садржина акта. Одобравам да председник прегледа сваки акт, који је изгласан и који има погрдних израза, али никада не ћу одобрити, да се други у то меша, него председнику, чије је управо и право.

Министар војни: Интерпелација је у мојим рукама и она ће остати у актима скупштинским. Моје је мишљење да на ове две интерпелације не одговарам у јавној седници скупштинској и држим да би боље било, да они траже од мене обавештења или у конференцији или у одбору. Ја се постављам у врло тежак и незгодан положај, јер одговарати на то пре брижљивог посматрања ствари околности, можда би одговором нехотично погрдно осетљивост или народне војске или свих официра на које се интерпелација односи. Међу тим могу казати

где год је било каквих жалби о предлогу тичуће се телесне казни, ја сам чинио све што ми је у власти било, и у будуће то ћу исто чинити. Ја држим да би г. посланик могао бити задовољан тим, што не може да наведе случај, да се ко год мени за нешто жалио на да га ја нисам задовољно. Овде у интерпелацији каже се да су неки неовлашћени, а не каже се који је то. Могуће је то да је неки неки неовлашћени, али без жалби не могу ником дати задовољења. Међу тим ја вам могу казати, да сам учинио расписе командантима да строго изазнато, па ако сазнаду да ко год тако што чини, онда ћу знати шта ћу чинити с њиме. Ја бих вас само молио, кад год се говори о војсци било би у интересу општег, да се интерпелант претходно обавести са самим министром, или просто да се министру достави, и ја не бих никада то чинио да се то забави. Иначе јавно осуђивање војних наређења мора имати штетан утицај на дисциплину у војсци. Тако је на пример у интерпелацији која се тиче старослужбених војника. Тамо се министар интерпелује за што су старослужбени војници позвани. Ја сам вољан да вам одговорим на то, не држим кад је реч о војсци да не би добро било да се овде у Скупштини јавно говори, јер не знам реч кад падне јавно у Скупштини може имати штетне последице на расположење духа у војсци. Ја сам добро изнети да старослужбени војници прате радио шта се у Скупштини ради, и могу лако у поменитој интерпелацији наћи оправдање оним неименованима, који су се често у последње време у њиховим редовима стали повтарати.

Скупштина се задовољи с овим одговором.

Никола Милосављевић: Није ми г. министар објаснио, хоће ли ме на тај договор или конференцију позвати, или ћу ја нега тражити.

Председник: Ви ћете се лако у томе споразумети; г. министар је овде свики дан.

Министар војни: Можете у свако доба са мном говорити кад год хоћете. Није нужно да вас ја позивајем нити ми мене да тражите.

Секретар Коначевић, позван од председника, прочита предлог Алексе Здравковића и још три посланика, који предлажу, да се чиновничка плата, ради побољшања финансијског стања, и да се сазове велика Народна Скупштина ради промене устава.

Јован Бошковић: У том предлогу врло је много нешто написано, а у самој ствари нема ништа. Овде је привршен рачун, а нема никаквог рачуна, нити је означена штета о којој они говоре. Тамо у предлогу каже се да се приходи опали на 28 милиона, а расходи да су увећани. Ја као члан финансијског одбора нисам да вам кажем, да у колико су приходи опали за време рата, да је у толико с друге стране умањен расход, што је чиновничка плата сведена на 300 талира. Друге могу вам казати, да у овој години приходи не ће бити мањи, и ако смо по нужди добили већи број чиновника, и то само у официрима, — опет показује превисок редовни буџет у милион.

Даље што се тиче напредног закона, мени је чудно, како је Алекса могао да потпише предлог, кад је он сам предлађао, да се нађе зајам.

Што се тиче уређења плате, ја им

то не замерам, јер су то ствари финансијске, али што су начинили овакав један рачун, да смо ми пронашли, да ми немамо ништа и још којешта, ја мислим да то није у ствари, и предлажем да се одбаца.

Нанта Срећковић: Што се тиче овог предлога ја сам га схватио овако. Овде не само да се не зна шта се хоће, него управо, главни смисао предлога између осталог састоји се у сазиву велике Скупштине. Мени се чини, кад је то требало чинити онда је требало и право казати шта се оним хоће. Овде су прављени рачуни налик на ону причу народну, где се казује о човеку, који је носио котарницу јаја, и рачунао на хиљаде пилића, пак се спотакао и разбио јаја. За тим даље иде како 9 талира хоће да буде порез. То је оно исто, као што су по свету неки говорили ово или оно, да друге нападају, по то није главно (чује се; баш то је главно). За порез у овој земљи није никоме продато имање (жагор, ларма.) Ако хоћете да докажем, узмите званичне новине, на почните читати од оног доба, кад се аукцијом почело да продаје имање, па ћете наћи да је за рачун овога или онога продато толико кућа, њива, земље, ливада и т. д. (Жагор.) Ја вас молим да ме саслушате, јер и мени је стало до српског имена. Не треба одводити ствар с праве стање. Није оно што је сиромаш, и што му је продата кућа, него је овде друго нешто. Ви знате да се за дукат даје 6% мес. а то докazuју новине, за чији се рачун и колико продато имања. Дакле није предлагачу до правде, по до неке друге цели. Овде се циља са свим на нешто друго. Хоће да се покаже, да је све туна крива власт, ако се неки човек

задужи на му се прода кућа, а онај што се пробио, што се презадужио није крив по рачуну Алексанов.

Даље на шта напада г. Алекса да би могли да одакнамо правој сиротињи и фамилији, то да се порез друштво разреже, па после да се плаћа не овако као што се плаћало до сад, него нека онај, који има 100 хиљада дуката плати 1000 дук. онако као што онај сироманији сразмерно дукат. да га сваки може да поднесе. Господо, од овога предлога није далеко до предлога, да се отне суншак земље од сваког ко има више од 100 дана обраћа, па да се ономе даде који нема. Не томе мисли да овај предлог што се тиче достојанства Скупштине и стабилности наше државе треба Скупштина да одбаца. (Чује се: да се одбаца.)

Урош Кнежевић: У овоме предлогу можда више од половине има ствари с којима се и ја не слажем, али има и добрих ствари. Кад би ми увели, па на један пут казали да се одбаца, може се казати надвладава већина, па без разлога хтели је тако. Него нека иде одбору па после можемо говорити о тој ствари.

Ђока Милетић: Овде се, господо, овим предлогом иде на то, да се чиновницима одузме плата те да се помогне народу. Заиста помоћ народу то пранда захтева (жагор.) Но као год што се хоће чиновницима од њихове плате и пензије да одузме, тако исто да у тај ред дођу и богаташи, да и они снесу; те тако да будемо сви једнаки и сви једнако да сносимо терете, по што смо овај рат водили сви, па је право сви и да платимо.

Милја Стојановић: Ја сам доста мишљења овог, ег и г. Урош. Овде је изнесен један предлог, био добар или лош, нема никакве увреде, па да се од-

баца. По члану 86 устава, треба га упутити неком одбору, па нека каже своје мишљење; а овако узети у претрес, док још одбор није дао о њему реч, мислим да није по закону.

Курунцић: Ја се чудим нашој логици; они који хоће да се одбаца они баш дебатују о том предлогу. Ја мислим да је најбоље па сад да га упутимо одбору.

Милован Спасић, као председник финансијског одбора, каже: Почем се ово оснива на финансијској радњи хоћу да кажем неколико речи.

Буџет за ову годину претреса се у одбору од дужег времена и испитује. Буџет не само да нема дефицита него има превишка (жагор.) Овај је предлог прилази онако на ваздуха, само да свет понашам, и ја те одбијам од земље наше и од Скупштине, да се може тако што износити, да је толико дефицита (Жагор, ларма. Председник: молим вас држите се реда према закону.) Одбор ће кроз који дан поднети буџет Скупштини, и ви ћете видети тачан рачун, и видите да је овако, као што говорим. Што се овде износи да има толико милиона дефицита, то ће показати рачун. Па за то предлажем да се предлог одбаца.

Бонковић: Предлог о смањивању плате постоји, предлог о потпоматању пострадалих округа, предлог о измирењу ратних трошкова, све то постоји. Ако ми сви о једној ствари хоћемо да предлажемо, ми ћемо седити годину дана, и ништа не ћемо свршити. А што се тиче предлога за сазив велике Скупштине, по што предлагачи не кажу, за што да се позове, то и ја сам да се одбаца.

Заступник председника министарског савета: Што се тиче питања, хоће ли

се предлог упутити одбору или не ће, то моје није, али што се тиче самог предлога, ту имам да примећувам. Кад би не когод упитао шта хоће овај предлог, ја му не бих умео казати. Ту има говора о финансији, о рачунима, о уставу, о великој Скупштини и о многим које чему. Тако би се могло рећи, да предлог тај обухвата све. То је заиста необичан предлог. Што се тиче форме саме у којој је тај предлог изражен, ја налазим да се предлогом баци брига и неспокојство у српски народ (чује се: ништа друго него то), међу тим на основима са свим погрешним. На пример ви сте видели ту у предлогу један прво започет рачун, а међу тим са свим погрешан. Ја ћу само навести један доказ. У предлогу каже се да имамо дуга у Русији, да га има у земљи, који износи цифру толику и толику. Да то платимо, морали би, каже се, учинити зајам од три милиона дуката плаћајући по 12/100 год. Међу тим ви знате, да на зајам који смо учинили у Русији плаћано само 6% годишње, а ми смо обавезни да га отплатимо одмах, јер смо га уговорили за 23 год. Што би ми правили зајам по 12% те да вратимо онај зајам на који плаћамо само 6%? Ту можете видети најјасније, како су предлагачи покретали питања од огромне важности, а при томе тако мало размисљивали! За тим даље говори се у предлогу о штетима, које су починилене у окупираним који су пострадали, па се и цифра штете означава. Може бити да је она и већа. И влада је правила један рачун; она има при томе неку цел. Она је учинила и корак и ње се рачун не слаже ни мало с рачуном предлагача. Ја не знам каквих су под-

така имали предлагачи, кад су тај рачун склапали. Ја сумњам да су њихови подаци основани; шта више ја држим, да је њихов рачун без сваког темеља.

Тај исти предлог садржи још и то, да се сазове велика Народна Скупштина. Ви знате чије је то право; ви знате који сазива Скупштину, и да Скупштина нема права да предложи Књазу, да је сазива; а у ком случају Књаз сазива велику Скупштину то се зна из устава. Дакле овде не само да имате пред собом један предлог унимирајуће и мирне и смирне, него такав предлог још смјера да наведе Скупштину и на погрешан пут. С тога ја налазим да овај предлог не заслужује приврета Скупштине (Чује се: да се одбаца). Овај предлог баци у народ ватру, и за то треба да се одбаца.

Председник: Молим вас, браћо, ја имам да кажем односно самог закона како изглед ствари. Нало је речи на којих се изводи да овај предлог мора ићи одбору, па тек онда да се претреса. То не стаји.

По послевном реду а ни име по члану 97 изречно се каже: „Ако је предлог, онда Скупштина може довести закључак: или да се предлог остави без икаквог решења, па да се пређе на дневни ред; или да се одложи на неизвесно време, или да се преда коме одбору на оцену.“

Дакле као што видите Скупштина је у праву да реши или да се пређе на дневни ред (Чује се: на дневни ред). Ја бих могао овде да поднесем Скупштини, да донесе закључак или по првој или по другој или по трећој тачци чл. 97 посл. реда, кад би овај предлог био поднесен у кругу у ком имају права по-

сланници да предлажу. Али како се овим предлогом тражи, да се сазове велика Скупштина, а ми знамо да то није наше право (Чује се: нека се прочита предлог још један пут да видимо у ком се смислу тражи велика Скупштина да се сазове)... Молим вас, браћо, по што поједини посланици не могу предлажати да се сазове велика Скупштина, с тога што је то право владара по уставу а не Скупштине обично, законодавне, и по што по самом уставу Скупштина има да се креће само у кругу своје надлежности, то ово питање не могу ни ставити, да се предаје одбору, него да се пређе на дневни ред.

Радеико Драгојевић: Ја мислим да ни, г. председниче, немате права сами решавати да се пређе на дневни ред, него ставите на гласање по послевном реду.

Председник: Молим вас, што је изван круга радње скупштинске, то могу да не примим.

Радеико Драгојевић: То нег Скупштина реши. Може бити да сам и ја за то да се пређе на дневни ред, али не тако као што радите, него нека Скупштина реши.

И Скупштина изјави, да се преко овог предлога пређе на дневни ред.

Председник: Сад има г. министар финансије, да даде објашњења на извештај перманентног одбора о зајму, што смо јуче претресали.

Министар финансије: У извештају одбора било је речи о зајму спољном и унутарњем. Што се тиче зајма нама је та ствар толико позната, да мислим да не треба више о томе да говоримо. Но ја имам само да приметим, да је одбор имао једино да контралише навршење

законодавне одлуке о зајму, и по томе да извести Скупштину, је ли уговор о зајму сагласан са законодавном одлуком или није.

Сад да ли извештај одбора остаје у границама такве контроле, о томе не ћу да говорим; али морам да кажем овде, да овај зајам који нам је у Русији учињен, није се могао раније прикупити с тога, што се куни путем јавног уписа, а што није био наш интерес да прекидамо тај упис, докле се год јављају уписници, и докле год има изгледа да ће се измирити сума за коју је упис отворен. У осталом ако и није још измирена цела та сума, могу вас уверити, да смо ми у најтежим часовима нашим нашла у Русији толико братског учешћа и помоћи, да о томе данас само с признањем говорити можемо, а никак о овом духу, у коме се извештај одбора руског зајма био детаљао.

Урош Кнежевић: Ја хоћу као извештај да кажем (жагор) не ћу да изгледа тако, као да смо ми ишли на то, да прекримо кога. Нисам нишао да преварим никог, но из политичких обзира пристао сам да изоставим неке општрије изразе. Г. министар удара на оно што је већ изостављено. Од сад не ћу понусти ни речи (вичу: читај даље.)

Ур. Кнежевић, чита о изјави финансијца с опасачима.

Аксентије Ковачевић: Молим вас ја ћу да будим кратак, да не изгледа мој извештај као „приче и чтење.“ Најпре је био за оно прегледање одређен Павле Самуровић из одбора, но по што је имао важних послова није отишао, и тако је одбор послао мене. Ја сам нишао с одређеном комисијом, која се састојала из три члана у Бео у једно предграђе

„Јозео штат, Албер штрассе, штолцен талер гасе.“ и присуствовали смо при прегледу нагрони-таша револвер-таша, опасача, портонеја за пехоту, сабљених кајаса и кортуна. У фабрици прегледао сам, и то прегледао сам ишао, да није на крају до инице, тако како се не би обеушило. Прегледали смо даље патронеташе, портонете, да ли су од добре коже; прегледали смо опасаче, да ли су према мустри; прегледали смо револвер-таше, да ли одговарају мустри, да ли је кожа јака, прегледани су портонети, који требају за војску. Све је ово извршено најтачније, комисија је на сваком комаду, који је прегледала и нашла за добро ставила жиг К. Н. што значи комисија прила; жигом је означила К. О. што значи комисија одбацује, и ни један комад што се прегледао, што је био за привање није се смео примити, док није прошло код све руке комисијске, а оно што се одбацује, могао је сваки члан да одбаца за то, што то не пада на терет државе, него на терет либералита. Даље том приликом нишао сам у „Индерсдорф.“ те смо присуствовали при прегледу конзерва за пасуљ, и на послетку о свему том послали смо еншти извештај г. министру, и у њему казали смо што смо урадили. Ово је стајало на расположењу г. одборницима, тако да су могли у свако доба видети шта је у извештају, и како је прегледано, и то казати Скупштини.

Урош Кнежевић: Ја као извештајца имам да кажем, да г. Аксентије онако олако схваћа ствар, и изгледа ми као да багателише ствар. Треба знати ово, одбор скупштински кад год шаље свог члана да присуствује у каквој комисији, тај члан мора никоме другом да одго-

вара него самом одбору. Ја бих био рад да знам за што је г. Аксентије обишао одбор на поднео извештај министру. Шта сад ја могу да поднесем Скупштини. Ја мислим, да је он дужан био да поднесе свој извештај одбору који га је и послао, а не г. министру.

Аксентије Ковачевић: Одбијам од себе савршено то, што каже г. известилац, да се ја налази с овом ствари која се тиче народа. Што сам напоменуо предграђе вароши, и што сам напоменуо улицу и сокак и то немачким језиком, то је што се не стидим мога рада, него нека сваки иде тамо, на нека види шта сам радио. Што каже г. известилац, да нисам поднео извештај одбору, све што смо урадили стоји у актима министарства војног и то је све било на расположењу одбору. Главна контрола све ће то прегрести, и ако пађе негрешке осудиће онога ко је крив.

Кујуницић: Ја молим известноца да каже, како сте ви то у одбору радили. Ни овде пред Скупштином питате један другог за извештај.

Известилац Урош: Кад год је имала да се изврши каква набавка, или учини каква издатак, министар је требао да јави одбору, те да одбор пошаље на своје средине једног члана да присуствује у тој комисији. Тај члан нема нишоме да шаље извештај до одбору. Но он на против, послао је министру и ја му не намерам што је послао министру, већ што није послао и одбору, што је дужан био учинити.

Кујуницић: Ја питам одбор, да ли је г. Ковачевићу зврчице налажено, да му поднесе писмени извештај или се задовољно усменим извештајем.

Ковачевић: Опет се мене лично тиче,

и за то сам од г. председника добио реч да преговорим коју ради исправке. Ма ми наведен говорили о овој ствари, ствар је била позната одбору и одбор је мене послао да ја присуствујем при прегледу, и сем мене тамо су били и 3 члана комисије. Они су поднели извештај који се налази у министарству и стајао је на расположењу. Кад бих ја поднео извештај, то би била комисија одбора. Ја сам казао одбору да смо поднели извештај министру и он се налази у министарству. Опет кажем, да су одборници имали прилике на ново да прегледају кад су примали ове ствари у Београду у граду, и да се увере о њиховој доброту и квалитету. А особите могу додати да је посланик Димитрије Катић, који је те ствари прегледао, казао да су савршено исправне.

Урош: Дакле што се тиче ове набавке одбор не зна, да ли је што примљено.

Повереник владин госп. Теша: Овом првом приликом било је 50.000. Комисија је прегледала и почели су се пријимати, али кад се видело да има више за одбацивање, онда је сам анферант молио да се прима у Бечу. Тога ради ја одредим комисију. Да би одбор имао схватања о тој набавци, ја затражио да ми одреди једног члана на своје средине, и тај члан није ишао као члан одбора, већ као члан комисије. Сад, да ли је тај члан требао да поднесе и одбору извештај не знам. Сви одбачени патронитани нису примљени, само једна мала количина отирављена је онде и узели смо по јединици цени. (Чује се: добро је!)

Известилац Урош чита извештај о набавци потковица и клинаца.

Повереник владин г. Теша: Молим вас да нам каже. Нема ли једне набавке да је примљена, а да није комисијом прегледана. Само што није формирана те и одбор присуствовао, а иначе о свакој примљеној набавци има комисионо извешће.

Известилац Урош чита о набавци заставе (бр. 13).

Повереник владин г. Теша: Наручбина застала учињена је пре нешто је одбор и почео да ради, и на сваки начин кад одбор о томе није могао ни да буде извештен; али по што је свршена наруџбина, наређено је да и одбор присуствује. Заставе нису примљене у један пут, него по колико је кад било готове и одмах су разавијане тамо куда је требало. Комисија је ипак и то примила.

Илија Стојановић: Први пар застала ја сам примио с Адамом. Боље су од мустре и вреде онолико, колико се плаћало. Ја имам извештај о томе који ће се мало после прочитати.

Известилац Урош: Ја као известилац имам да водим рачуна само о актима која су пред одбором. По протокалу одборског рада не види се нигде да је ко год прегледао заставе. Што Стојановић примећује да је он прегледао, то не вреди ни две паре; јер нити се види да га је ко шиљао да прегледа, нити се откуда види како је прегледао и шта је нашао, нити је поднео извештај. А без тога ја не могу да споменим у извештају његов рад.

Известилац Урош чита о набавци олова.

Повереник владин г. Теша: Спремајући се да уђемо у рат, ми смо имали толико олова и муниције, да смо на

сигурно писали, да ће нам за годину дана бити доста. Али мора бити, да је доста и без рачуна ријешено, кад ја на скоро почнем с разних крајева добијати извештаје, да нема у војсци муниције; а од оних који је праве да нема олова; олово је било забрањено да се амо пренесе од суседних земаља због рата. И шта смо знали друго радити, него на брау руку наручим, да 4—5 људи набаве и пренесу олово до 40 хиљада дената, у разним формама. И тако људи за 9 недеља заиста претуре неких 10 хиљада дената, неки више а неки и мање, све пренето је 30 хиљада дената; нешто је задржато на разним местима. Сад кад смо дошли и тражили да се тај поступак одобри, писали смо да не треба да оставе више тајна и хоћемо да се узакони, а одбор није хтео да прими то с тога, што он није нијуре ту набавку одобрио и тако је остало. (Чује се: врло добро!)

Код познице о набавци сандука и пексинита.

Повереник владин г. Теша: Молим вас, наређено је још у почетку скупштинског рада у Крагујевцу, да се сандуци за пексинит праве и они су израђени у Крагујевцу и још на неколико других места; дакле, како бих ја и могао наређивати, да који члан одбора при изради тих сандука присуствује, кад они нису ни израђивани на једном месту. Осим тога, то је текућа израда била, и како се 50—100 сандука израђило, одмах се пунило и испраћало.

Известилац Урош Кнежевић чита позницу под 16, о мајсторима и радницима.

Повереник владин госп. Теша: Што се тиче мајстора и радника, и ту смо

имали тежиња великих. Радника имало је новине у Крагујевцу и у Београду, и то овде на 1800, а у Београду 800. У почетку одредно сам да имају литру меса и тајни хлеба, као и осталим војницима: после сам наредио да им се даје и пола зараде, и кад им и то није било доста, онда сам наредио да им се даје по 10 гроша. Ово је морало тако да буде и да им се плаћа, што је више њих радника било са стране које нисам имао прама да употребим као војнике (чује се: врло добро!), а највећи је упрок, да рад не застане.

Код познице о набавци уларе.

Повереник владин г. Теша: Све је, браћо, рађено потпуно према закону, осим само за неколико предмета нису се могле испуњавати формалности у томе, што није лиценција било, као на прилику, извесна количина хране кад се хоће да набави, а није ишао реквизицијом. Дође неко па ми понуди храну; на питање, хоће ли дати на версију и почека за годину, он одговори да хоће и ми узмемо.

Што се тиче уларе, та је набавка раније наређена, а допунје примљена, и као што видите знати су неки одборници и прегледали те уларе. Дакле учињено је што треба.

Известилац Урош: Ја сам и мало пре казао, да нисам дужан подносити реферат ни о чему другом него само о ономе што је јавно у одбору рађено и за што сам ја знао. Кад сам свршио ја овај извештај, па један пут Илија Стојановић каже: Ја сам прегледао уларе. — Он је требао извештај о томе поднети одбору.

Заступник председника министарског савета: То значи да је неправилност у

одбору, а не код владе. Ви сте требали намећу себе да се споразумете, а не да пребацијете влади оно, што не постоји. Кад би човек читао овај извештај одборски без објашњења, он би бацио тежињу одговорност на владу, а ово нам најјаснијег доказа колико има основаности у извештају, који чита г. Урош Кнежеввић.

Повереник владин г. Теша: Ја лично познајем рад одборски. Он сам није могао да доведе у ред свој посао. Каже и. пр. неправилна је радња владе, а овамо ми он сам у себи није могао изабети неправилност. На послетку, ако има какве неправилности, то она није код владе, не поглавито код мене: јер сам ја радио. Можете судити како је било тежко довести све те набавке у законску форму, као што ни сам одбор то није могао. А за што? Данас их је отишло кући два, сутра пет, прекосутра толико, и они су долазили и одлазили па нису ни знали тачно шта је који од њих самих радио.

Живко Стевановић: Ја потпуно верујем г. Тешу.

Известилац Кнежеввић: Као што сам ја овде хтео да изнесем само истину, а нигде нисам хтео ништа да сакријем тако видим, да је госп. Теша више од половине учинио набавка сам. (Чује се: па то он и сам каже).

Повереник владин г. Теша: Ја сам молио, да раде и долазе и с тога да би то имало законске формалности, но одбор није био у стању да издржи. По томе свакојако мени је било тежко, јер потребе војничке у рату тако су ишле брзо једна на другом, да нисам имао времена ни да размишљам, хоћу ли погрешити против закона или нећу. Ја

никад нисам помишљао на тоју личност и на одговорност која ме може да снађе, него сам тежио, да не буде ништа што од мене зависи непомирено, и радио сам у колико сам кадар био. (Чује се: врло добро!)

Живко Стевановић: Ви сте са свим у праву, г. Тешу.

Вићентије Поповић: О свему до сад ја ништа не видим да може задовољити Скупштину из свега тога читања. Ми смо чули само неке записнице и неспоразумљења. Сад, или није одбор радио, или га влада није позивала да ради. Г. известилац каже, да је више од половине набавка учињено без знања одборског, а г. Теша признаје да је тако нешто морало и да буде. Ја мислим, да ће Скупштина само с тим дагубити. Боље би било, да се каже и прочита само један главни рачун. — (Чује се: тако је!)

Ад. Богосављевић: То је све за то, што влада није хтела звати одбор да што прегледа или прегледу присуствује, него само кад који члан одбора случајно дође и види.

Павле Самуровић: Управник магацина државне одеће, кад одемо тамо да прегледамо неку ствар, позивао нас је те смо тада прегледали и више других ствари, само што нисмо о томе писали извештај.

При читању тачко 18 о набави волава.

Повереник владин г. Теша: Ми смо осетили потребу, да имамо за сто кола волава пуњених за разне транспорте и ми смо их набављали. Набављач мени је познат лично као поштен човек и овако се уговори, да он узме свој труд, као човек од заната да доведе

волове пред комисију, комисија да их оцени и на свиком оцењеном вола који се прими, да му се за награду да по један дукат. Дакле и уговор о томе с њима постоји код министра војног па може се и видети.

При читању познице 19, о телеграфским апаратима.

Повереник владин г. Теша: Набавка тих потреба за телеграме, наравно, да је била хитна као и за све остало. — Наређено је да се толико апарата према потреби набави, па је учињено и тако послато где је требало, нешто и преко Кладова.

Ранко Алимпић: Ја предлажем да се само каже, толико је и толико учињено набавка с пристанком одбора, а толико без пристанка одбора. Има ли ко да ме потпомогне? (Чује се: Има!)

Известилац Урош: Има на крају извештаја закључење све колико је трошено. (Чује се: Па читај то!)

Раденко Драгојевић: Нека се сада само чита све редом, а после ћемо чинити примедбе.

Министар финансије: У извештају одборском наводе се и неке злоупотребе; то треба да се прочита, па да се види шта је у ствари.

Известилац Урош: Ја ћу све прочитати. Овде су готово предмети набавка једини исти, и г. Теша не треба да одговара до послетка.

Ранко Алимпић: Ви треба да кажете шта је набављено без нашег знања, а шта није, укупно; те овако да не дагубимо.

При читању познице о чамцима.

Повереник владин г. Теша: Наредно сам те су чамци прављени, јер су били потребни због прелазка војске у Босну,

и због предања сиротиње која бежи из Босне у нашу земљу. Ја сам тако рећи Народно на брзу руку, да се потребан број чамца прави. Ти су чамци прегледани од стручних људи и комисије. Законска форма испуњена је, а одбор није могао ту ни присуствовати, што су ти чамци припремљени на неколико места, па и на самој Дрини; и на послетку, што је то на брзу руку нило. (Чује се: Врло добро!)

Код позивије издата на болнице и болеснике.

Повереник владин г. Теша: Кад је припремљен предрачуни за потребе санитетске за време рата, а за онолико војске колико смо и имали, онда је изашло предрачуном да треба 110 хиљада дуката. Ми знајући да немамо тих нарадова, знајући да немамо тих нарадова, довијали смо се за начине, да се са што мање пребе, и тако потребе су у тој грани подмирене с 10—15 хиљада дуката. У осталом, ми смо се служили свима средствима која имасмо у земљи, а највише реквизицијом, кад нисмо имали новца.

Код позивије 29, о направи мостова.

Повереник владин г. Теша: За мостове је далеко раније наређено да се праве, него што је о томе и Скупштина и одбор размислила, јер то је радња која не може да се сврши за 24 сата. У осталом, зна се, како је и какав мост у Бурији припремљен, па је тако на свима местима наређено да се прави.

Код позивије 30, о динамиту.

Повереник владин г. Теша: Динамит тако исто забрањен је био од суседних држава, па и за осталу ратну опрему, да се унесе кроз њину у нашу земљу,

и ја сам направно уговор с једним лицем, који га је једва у нашу страну протурно.

Извештај Урош Кнежевић: Чита даље извештај о набавци гвожђа и коакса и све даље до броја 41 о набавци леја.

Код позивије о набавци гвожђа и коакса каже, да одбор није присуствовао.

Међу тим каже, да је одбор почео радити Јануара и радио до Октобра.

Сад, ако хоћете да прегледамо реферат о извршењу ових набавки.

Илија Стојановић: Мене је скупштински одбор одредио да одем у министарство војно, и да прегледам акта о тим набавкама, па да поднесем извештај, да ли су набавке законите или има какве незаконитости. Ја сам отишао и прегледао сва акта, и према томе направно сам извештај, у коме сам казао, има ли законитости или не, ово тог мог извештаја. (Чита свој извештај.)

Извештај Кнежевић: Овај извештај није целокупан, па да би се из истог видело, да ја нисам у оне опште извештају добро казао.

Јован Бошковић: Ми можемо читати овај извештај још 15 до 20 дана на омет не можемо допети закључак. Одбор прича како је ишао тамо или овамо, али онде је главно рачун, и док још није рат отпочео, одбор је могао и мислити што на ове ствари. Али кад је рат отпочео престало је све. Дакле, главно је онде да се стави влади у дужност, да она састави једну комисију, па да она све прегледа.

Илија Стојановић: Ја не причам

онде ништа, него говорим на основу акта.

Извештај Кнежевић: Ја протестујем против овога, што ми се подмеће, да ми у Београду нисмо ништа радили. Ја хоћу да прочитам сва акта, па да хоће нека слуша, а ко не ће нека изађе. Треба сваки да чује све што смо радили, а иначе закључите да се не чита на онда и ја пристајем.

Илија Стојановић: Чита даље свој извештај код позивије о набавци муниције.

Министар војни: Ја не могу дати обавештења док не нађем акта. Не могуће је, да је то било после свршене лиценције. Истина ми примамо ако се ко доцније с нижом ценом јави и после свршене лиценције, а онде мора бити да је била врло журна ствар, па се за то после свршене лиценције друге понуде нису примале.

Извештај Кнежевић: Има да се прочита још један други извештај. — Овде имам само да приметим ово, ми смо одређени били да прегледамо извршење набавки, и управ ово што је читао Илија и што ћу ја да читам, није ништа друго, него смо ми били узели власт државне контроле. Требало је пре да се контролира извршење, па кад то није било, онда бадава и ово што читам. (Чује се: Да не читам, други да се чита! — Чита свој извештај.)

Илија Стојановић: Као што сте чули овај Урошев извештај потиरे све ово што сам казао да је правилно. Али ја ћу да вам кажем на чему је он основао тај извештај. Ево шта је у ствари. Кад сам ја одређен био да прегледам та акта, био је одређен г. Урош и Кру-

пежевић, али они нису никако на олазили да се о томе увере. Ја сам радио 7 дана, и сваког од 7—12 пре подне, и од 2—5 после подне. Крупежевић је долазио два три пут, на више никада. При свршетку дошао је али није ни прочитао сва акта, не само једну ствар прегледао, па ми је тада казао: Илија ја ћу с тобом да се сложим само дај ми да видим шта си ти казао. Ја сам му дао и он је просто намет казао „незаконито.“ Ето какав је њихов извештај. Ја, господо, ово што говорим не говорим из ваздуха него на основу акта. (Чује се: Врло добро.)

Извештај Урош: И ми смо радили на основу акта, а ако хоће Скупштина може се уверити из акта.

Сад ћемо прећи на други део одбора рада и то неконтролног. (Чита даље.)

Код тачке о дијурни.

Министар финансије: Г. Кнежевић кад говори о министру финансије изгледа као да је то једно лице било.

По то што ја нисам био то, по настанку министра финансије гос. Здравковића, који му је био дијурни издавао, то ја кад сам дошао за министра и чуо за то, ја сам му закратио, што сам нашао, да по закону овај посланик који је у месту нема право на дијурну. Истина одбор је њему дао дозволење да прима, али ја никак нисам дао, јер одбор није имао права да доноси решење да му се дијурна даје. Дакле неверно је г. Урош ствар онде представно.

Извештај Урош Кнежевић одговарајући министру финансије вели, да је Хани Тома набављао за војску преко 1,000,000 ока хране и без лиценције и без знања контролног одбора, па ми-

министар војни није ову набавку правдоносити одговорно, кад га је одбор питао.

Заступник председника министарског савета: Што велите да вам министар на те питање није одговорио, те је по свој прилици учинио за то, што нисте имали места да питате. Све ово, господе, што читате је послао контроле.

Министар унутрашњих дела: Из овога њиховог рада, господе, види се колико знају и колико умеју да се држе у границама своје власти.

Повереник владин г. Теша: Што се тиче онога што прочита г. Урош, да је Хаџи Тома набављао неку храну, то није истина, него је у ствари ово: Један Енглец г. Сандвиг који је дошао овде те чинио велика добра страдалицима, хтео је и храном да помогне, и тражио је од мене одобрење, што му ја на ову цел нисам могао одрећи, него сам одобрио па је он преко својих људи набављао а Хаџи Тома исплаћивао. Дакле г. Урош није добро ствар разумео.

Известилац Урош: Ја не велам, да је Хаџи Тома за државу набављао. Ја бих рад био да изнесем пред Скупштину питање, да ли је извезео милион ова, да ли је један милион реквириран, и да ли је писано да се од тога ослободи.

Заступник председника министарског савета: Ни једно није навезено.

Министар унутрашњих дела: Господе, ја сам чуо јавно да Урош тако говори, па сам једном питао Хаџи Тому, и он ми је казано да никакве набавке он нема. Ако има извоза, г. Уроше, ми кажите; а ако нема, онда то није лепо да ви овде приватне људе оприједите; и то овде не сме бити. Одсигте добро то што говорите.

Известилац Урош: Ја овде не дирам министра, него Хаџи Тому.

Министар финансије најављује, да за време, докле је извоз хране забрањен био, он никоме није дозвољавао да храну извози, нити му се ко ради тога обраћао.

Председник: Ја сматрам да је неуместан поступак г. Уроше за то, што он не сме на приватне људе овде да напада. Мало час је казано и пријављено, да с владом нема посла, него с Хаџи Томом. То је ствар приватна, и ако што против њега има, оно му власти. За то нека Урош узме реч на крај.

Илија Стојановић: Ви сте се мало пре смејали, кад је Урош прочитао, да сам ја тражио, да влада не закључује мир с Портом. Ја сам то тражио за то, што сам чуо, да се хоће мир да закључи под уговором, да Тимок потпадне под Турску, па сам се тога бојао.

Повереник владин г. Теша: Што се тиче извоза хране из наше земље, ја сам извоз забранио и занеча нико није извезио. Ја сам само једном трговцу нашем учинио, а то је Вајсерт извар у Београду, да му се не реквирира сва храна са стране донесена, с тога што му је извесна сума путна била.

Министар унутрашњих дела: Мени је познато о г. Сандвигу и ја сам с њим врло добро лично познат. Он ми је причао да је имао око 100.000 ова хране које је купио за ужички округ. Било је њих три који су обилате потпомагали наше пограничне пострадалине. Они су се поделили, један је био у ужичком округу, као што је и познате господи, која су из тог краја; други је узео коравску долину, а трећи по имену Лондон, био је узео крајински округ.

Пошто је он имао, као што напред кавах, велику количину хране у Београду, а подвоз је у оно време врло тежак био, а пошто је поједи тамо требало хране, то се он уреди с г. министром војним, да он прими ову храну овде, а наша храна која је тамо била, да се пада пострадалицима. Његово име треба, господе, сазнати с поштовањем да споменемо. (Чује се: Живео, хвала му!). Он је потрошио око 30.000 дук. бес. на наше пострадале, а један његов пријатељ који није хтео да му се име каже, ставио му је 10.000 дук. бес. на расположење, да се подижу куће у пострадалим оним крајевима.

Код позиције о дијурни Ковачевића.

Ак. Ковачевић: Одбор скупштински по овим писменим наређењима, која ми се у рукама налазе послао ме је два пута за прегледање патронен-таша у Беч и војничког одеа у Чешку. За оба пута узео сам дијурну чини ми се за 63 дана, јер од државе на име путног трошка нисам ни једну пребијену хару узео, што би требало да ми на час служи. Министар је мене само актом уврстио у број чланова комисије за то, да овако економски отклени трошак, који би пао на терет државне касе, што ми њему треба на час да служи.

Кад би хтели знати да само једно подвозно путовање кошта до у Чешку 150 форината, онда не би ни говорили о овој дијурни, ако се ишта намере метнути на жртву ауторитет једног посланика.

Известилац Кнежев: Што се тиче г. Ковачевићеве дијурне ствар стоји овако. Он има права на дијурну у случају ако не би набављач платио тро-

шак. По не срећи или по намети г. министар је био уредио те је набављач платио сву дијурну за Ковачевића, и по томе Ковачевић није имао право на дијурну од државе. Ја сам био у Паризу, па сам ја мојом нештном узео од набављача 12.000 франка те исплатио трошак и дијурну целој комисији, а од државе нисам узео ни једне паре.

Код позиције о банкетима. Милош Спасић: Влади је у договору одредила комисију за обвезнице државне. У тој комисији била су два саветника, два члана из касационог суда, двојица на контроле и финансије и ја. При раду нашем ми смо одредили време од 7—12 пре подне и од 2—7 у вече. У почетку господи одборници долазили су врло гредно, доцније мање, а још доцније ни су никакво ни долазили. Шта више често се догоди, да један од њих однесе кључ од канцеларије, па се због овога није могло ништа радити. (Велики жагор).

Известилац Урош: Сад имамо да говоримо о злоупотребама власти, за које одбор ана. (Чита).

Код позиције о начелнику Лукићу ствар је, вели, у овоме. Нађено је да има злоупотребе и министар је одредио комисију и послао два контролора да у тој комисији присуствују. Они су тамо отишли и злоупотребе прегледали и министру вратили, а у ствари како је свршено по ана се.

Алек. Николајевић: Ја сам занета, браће, одређен био у тој комисији као контролор са Стошњем и присуствовали смо при истраживању. При тој истраживању могу вам казати да сам имао неприлике, али сам морао ћутати по што нисам имао судске власти.

Министар војни: Овде је, господе, ра-

ћено све што је по закону имало да се ради. Предмет је ишао контроли и сад се налази пред правичним одбором, коме је ствар ова послата да оцени или кривце или само неправичности. Не што одбор тај свој неке шири, онда ће ствар или даље својим путем.

Министар унутрашњих дела: Не за то што је овде говор о г. Лукићу, него за то што је то полицијски чиновник, а ја сам министар унутрашњих дела, коју да кажем ово. Ма према коме Србину што се тиче пољских ствари, ја никада нисам био благ. Ако што ко узме народних пара на непотен начин, ја сам за то да се најстрожије казни. И у овом случају ако има доста кривце неће га помишати казни.

Урош чита даље.

Министар војни: Ово је друга комисија прегледала и дело је сад код контроле. Шта је даље после тога било, била не знам.

Извест. Урош: То дело није се могло изнети све за што ја нисам изнео доказе за ово дело, и према томе држим да комисија није могла изнети без доказа, а ако је што чинила то нека каже.

Извест. Урош чита даље.

Министар финансије: Ствар је у овоме, г. Урош Кнежевић тражио је дијурну за двадесет дана у напред, а ја му у напред нисам могао дати више него за десет дана. У опште дијурна се у напред може издавати само на одговорност онога ко наређује, да се она изда; а ко шта на своју одговорност наређује, мора му се признати право, да сам одреди перу у којој ту одговорност на себе увести може. За боље разјашњење ствари да напоменем како се у погледу

дијурне поступа о чиновницима. Чиновницима даје се у напред дијурна само колико се има извесности да ће се та дијурна, ако се не би употребила на што је одређена, платити од плате оног коме је издана.

Као што г. Урош не долази у ред чиновника, на њега се наравно тај поступак ни применити није могао. Међу тим ја сам ипак био наредно да му се за 10 дана унапред дијурна изда, а толико му је доста било, да на место оде и раду приступи. Сад ако он то није учинио, онда није моје него његово да за то одговора даде.

Известилац Урош: Овде се г. министар неумесно брани, што каже, „кад је у месту или није“. Како је могао дати Николајевићу јер је такође ван места ишао, и Урошу који највише ради не може, него му само даје 6 дук. ц. као сленцу.

Министар финансије: Г. Урош прави разлику између посланика који је послан да ради изван места, и посланика који живи у месту, и по том погледом казанају мисли да му се морала дијурна дати. Но овде је главни питање, да ли му се и колико у напред на рачун дијурне дати могло. Што се самога мене тиче, ја сам већ казао колико сам му на тоју одговорност у напред дати могао. Ако он ту спознатице других личности, ја на то нисам одговорити само околико, да мора личног јемства није у свакога и у свију једнака.

Извест. Кнежевић: Одбор је скупштински писао и у томе је довољна гаранција. Што се тиче овога гласа г. министра финансије о гаранцији, др-

жим да се може имати гаранције према мени коме он даје, него према њему.

Министар финансије: Ја овде не говорим као приватна личност, него као одговорни члан владе, по томе и питање о дијурни г. Кнежевића, ја нисам могао и не могу сматрати другаче, него онако како интерес државне благостајности. Иако личност осећања г. Кнежевића мене се не тичу, те и немам потребе да на њих одговорам.

Акцентује Ковачевић: Дозволите ми, господо, да вам прочитам састајак од 3 Јула шта је био упркос да му се није могло дати. (Чита протокол.) Сад по што је, господо, Скупштина на дан 19 сазвана, Кнежевић требао је да остане у одбору док састави извештај 8 дана, као што је сам то определио, а по што му треба као посланику урачувати два дана путовања из Београда у Крагујевац, то му не остаје више него 5 дана које би могао употребити при извештају комисијском у Пожаревцу. А овако је тражио дијурну за 20 дана. Но како његов мандат одборски не вреди више по само де састајка Скупштине, то му је немогуће било дати дијурну, која му не припада, јер и ако се настави извештај злоупотреба и после сазива Скупштине, што то мора бити, то опет не може се знати хоће ли Кнежевић у том извештају учествовати, јер то зависи од наређења а не од њега.

Известилац Урош чита о трошку повода за набаву.

Минис. војни: Овде где се говори о трошку имам да кажем оно: Била је овај састајак је по податцима, који су прибрани у в. министарству до краја месеца Маја. За то је у билансу изнесена цифра у неколико хиљада. Да би се стање

напредног кредита знало како је у овом месецу, тражио сам доцније податке и сад по овим накнадним подацима налази да је напредни кредит отерећен на 1,422,060 дук. дакле у неколико хиљада. Комисија на закључењу казала је ово (чита).

Председник: У свези овога извештаја има један предлог г. министра војног који је у одбору прегледан и који сам ставио на дневни ред. Молим саслушајте.

Секретар А. Ковачевић чита мишљење одборско по коме се одобравају министру војном све учињене наредбе о набавкама без одбора сталног.

Известилац Урош: Ја сам занета признао да има много случајева где је немогуће било да се свршавају све формалности и прописи закона, али рад бих био да овако важна ствар остане за сутра. Ево за што. Ја ћу бити први да браним онога који је радио, али не би требало овако олакво па да кажемо одобравамо све. Министар није казао у извештају све тачно шта је радио с министарским саветом а шта сам. Овде има половина скоро набавка где ми нисмо прегледали.

Министар војни: Овде истина нису сви предмети цитирани по имену, али је читан извештај, и претходник мој г. Тихомиљ дао је обавештења под свакој позиције. Што се тиче злоупотреба о којима ми овде говорите, то се не тражи овим предлогом да се неке одговорности за исте ослободи.

Новак Милошевић: Ја сматрам, да је одбор скупштински био опуномоћен од целе Народне Скупштине, те да овај посао шири. Сад смо ми као посланици дошли да тражимо рачун, и они

су дужни да нам га даду; те да видимо шта су радили по ономе смислу законодавне одлуке, с тога сам за то да се поднесени извештај одборски штампа, па да се промислимо о свему за што он гласи, а нисам за то да се он одмах одобри.

Председник: Као што сте видели, овде се не тражи да се сад ствар пресече и да им се изда разрешителница. Овде се тражи, да се одобри ствар г. министра у ономе што није могао, у неким набавкама, да испуни оне формалности које закон тражи, а иначе цео рад њи ће главној контроли.

Алекса Петковић: Није могуће да се оводни извештај штампа као што г. пона Новак хоће; и с тиме ништа не би могли учинити. И ја сам за то, да се ово све упуту контроли, па да она све прегледа и да она идучој Скупштини поднесе свој извештај. Али не што и одбор и влада признају, да има случајева где није могуће било, да се у споразумењу с одбором што набави, него је и сам министар морао тако да учини, онда сам за то да се предлог усвоји.

Урош Кнежевић: Имам једно питање да учиним на председништву, а то је ово. Одбор је поднео извештај и тај је јуче а и данас непрестано читан и прочитан. Сад се на један пут ћути. Питам, за што се о њему не дебатује?

Председник: Кад смо прочитали овај извештај у Скупштини нико тада није тражио да говори.

Министар унут. дела: Да се разумемо, шта је у питању и после да правимо разлику у томе, шта је закључак а шта предлог. Сва Скупштина је саслушала извештај сталног одбора. Он се односно на двеје. На начин набављања и то је

била његова надлежност према законодавној одлуци, а други половина није му спадала у надлежност. Ми можемо седети 15 дана, па ипак не можемо никад закључење донети. Овде је, господо, реч само о начину формалности. Министар војни није могао свакад да поднесе сталном одбору сваку набавку на одобрење због хитних случајева, и то је заиста и тако, и чини ми се да је било још 17 одборника, ипак не би се могло то свакад учинити. Што се тиче онога, господо, да се види где су новци и за што потрошени, не само ми, него и влада не може желети да се не види. Немојте пребацивати само на чиновнике јер има случајева много, што сам ја слушао, да је било злоупотребе и од самих приватних људи, које ће се, ако се доказа нађе, можда и изнети доцније, само кад ствар пред контролу дође.

Живота Лукић: Ја не могу моје мишљење о овој ствари дати савесно пре, но што би се цео тај извештај печатао.

Миле Дамњановић: Господо, овде што неки посланици кажу да се извештај печата, ја мислим да би ми тиме само време предузимали. Кад би се ова ствар сад у Скупштини коначно решавала, ја бих волео да је све печатано, али пошто ствар иде главној контроли, која прегледа све државне рачуне, и оглашава их за исправне, то може ствар опет доцније доћи у Скупштину, али овако само ћемо ствар предузимати и давгубити.

Илија Стојановић: Ма ко од чланова скупштинских да је био у том одбору не би могао ништа друго радити пошто смо и ми сами радили. Из извештаја нашег види се да је било доста неправилности а и сама влада то признаје

тиме, што је поднела предлог да се оне набавке, које је на брзу руку учинили узаконе. Довста, кад се промислимо какве је било време у прошлој години и како је требало набавке чинити, онда се може увидети, да то није могло све бити с одбором. Ја бих био противан том узаконењу по предлогу, али кад се помисли ко је вршио ту набавку, и кад погледамо личност г. Тихомиља, човека који је пун поштења и на чијем се лицу огледа само поштење, ја не могу онда да бацим никакву сенку, и ја бих био за то да Народна Скупштина одобри све оно, што је он наредио.

Новак Милошевић: Г. Илија Стојановић споменуто је личност г. Тихомиља. Њему част и поштење. Овде се износи један предлог којим се хоће нешто да улакони, па тако да потре неки други закон, који постоји у законодавној одлуци. Казано је да сваки овај одговор, који по форми хоће ствар да покреди, а овде се хоће да не одговара. Ја мислим да се не може сад нико разрешити.

Алек. Николајевић: У прошлој години кад смо били у Београду ви сте с поверењем изабрали нас 17 људи. Да ли смо то закључили или не, то је зависило од наше воље. Како смо знали онако смо се и кретали. Ма ко од нас да је био не би могао другаче радити. Г. Илија добро је казао, само је заборавио и на другу страну; јер као год што нама није могуће било вршити дужност означену, тако је исто било немогуће и влади. Имајте поверења у мени; имајте уверења да се од пада Кнежевића пунила нама свима глава а влади још више. Ви сте саслушали извештај одборски. Надајте се да је тачан или не то је ваше.

Овде влада не тражи ништа друго,

не само да се узакони т. ј. да се потврди њен поступак, што јој није било могуће набавке извршивати у границама тајне одлуке. Сваку злоупотребу оставите на страну, јер злоупотребе и рачуни долазе пред контролу. Ја сам мишљења да се овај предлог одобри, а ви радите што год хоћете, претресајте, читајте, штампајте све ће бити једно исто; читање ће вам и остати, нисамо ће и штампа тако исто бити.

Кујунџић: Ја, господо, желим да говорим о овој ствари само у том случају ако већина мисли да ову ствар сад одмах ставља на гласање. Ја бих желео да се ово сутра претреса кад будемо одморнији; али кад хоћете данас ја ћу данас и да говорим. Ми треба да смо најпре на чисту о свима питањима, која се могу овде покренути, па да можемо по савести својој дати глас, а према томе и задовољење бирачима, који ће да траже рачун од нас. — Шта је управо изазвало одбор од 17 људи, који је овде данас дао свој рачун, то знамо само ми, који смо били у Скупштини кад се то решавало. Јер је то решавано у тајној седници. Према томе ја бих желео да најпре јавно изнесемо на среду закон по коме је и за што је тај одбор од тих 17 одређен, па онда да видимо да ли је он испунио своју дужност. Знамо да је и пре тога одбора било закона о лиценцијама; знамо да је и до сада министарство војно чинило набавке, и чинило све према закону о набавкама, а знамо да је у том закону баш у најскоријем времену донесена исправка, и да је тај закон измењен како би се стале на пут злоупотребама. Министарство војно имало је и пре одбора права да чини набавке, а имало и дужност да све врши по закону, а контрола је ту да

види da li se sve tako vršilo. No mi nisamo zadovoljni bili samo tim јединицама кад смо већали о рату, који нам је предстојао, ми нисмо били с тим потпуно задовољни него је било веће да министарство може и не огласити рат потрошити 2 милијуна дуката на оно, на што ми не ћемо. Та је већина називала потребу да буде неки одбор од народних посланика који ће гледати на што се тај новац троши. Знам да је баш изреком спомињато да се не ће та 2 милиона дуката потрошити на чиновничку плату или на ствари које су далеко од рата, с тога је Скупштина одредила одбор да види да ли ће се новац трошити на оно што је она хтела. У извештају се каже да су неке извесне набавке чинице, и да одбор поред оставе контроле, која се законом врши и за коју ни једна Скупштина не може влади дати разрешење, није по неке од тих набавка контролисао. Међу тим ја бих молио г. одборнике да ми кажу ово: да ли је која набавка извршена тако да је одбор казао ово не треба, ово шкоди народу, ово није наша ратна потреба, и ми у име закона у име Народне Скупштине протестујемо противу тога и не ћемо да се то набави, а међу тим министар војни да је то набавио? (Чује се: није). Ни ја то из извештаја нисам видео. Друга је ствар, господо, кад одбор један пут реши да нешто није потребно, а министар војни набавља на своју одговорност, а други је ствар кад би нешто требало набавити одмах, а одбор нема кад о томе да решава; а међу тим те одговара потпуно оној врсти набавка коју је одбор одобравао, као кад одбор решава да се набави чоха за одело, а министар после набавља пошту.

Сад нам је јасно питање о овом закону, који се предлаже као разрешителница одбору и министру војном. Да ли се не ће овим законом да каже то: Скупштина за све што је учињено за годину дана даје своју разрешителницу? (Чује се: није то). И ја држим да се то не ће. Знам друге војске које су много боље организоване по што је наша народна војска, па је бивало милионима и милионима крива, и ја слободно могу казати да служи на част нашем народу, што, ни по извештају одборском ни иначе што се до сада дозвало, злоупотребе у нас нису од велике размере. Али онет хоћу да питам: да ли ће оне злоупотребе које су се појавиле или које ће се појавити бити забачене и прекривене овим нашим закључком? Држим да не ће, него ће свака злоупотреба интензивати се и даље сваки законитим путем, и ми ако приметимо да не иде, ми можемо одмах да интервенишемо влади. Има још нешто што изгледа не као злоупотреба али као незаконитост. Знамо да је прошле године свуда купљен ратни прирез: по извештају видимо да тај прирез у Београду није покупљен него је из државне касе исплаћен. Хоће ли ово бити само привремена мера? Кад цела Србија по закону мора нешто да плаћа, онда мора тако исто и Београд. Само је питање да ли то није из државне касе плаћено док се новац не покупи на после да се врати или је другачије? Али што се тиче и овог питања држим да оно не би било решено овим законом који се данас пред нама предлаже. С чистим образом можемо дакле разрешителницу дати само у том смислу, да оно што се по нужди и мимо одборске контроле морало врши-

ти, да то не сматрамо за злоупотребу него за нужду и да то одобравамо. Али све злоупотребе, које је или одбор пронашао или које се могу познати, овим законом ни мало се не заклањају. Предлажем дакле да се у закону дода: да се наређења министра војног одобравају, а да се задржава неокривено право да се о могућним злоупотребима у извршењу ових наређења могу чинити сви даљи законити кораци. (Чује се: то се разуме).

Кнежевич: Министар није вршио све набавке сам непосредно, него их је вршио и преко начелника, канцелара. Међу тим има набавка и оваких, казано је на пример да има сто хиљада ока сена, а кад је сено премењено нашло се четрдесет хиљада ока. Због тога се не може казати да се све одобри.

Министар војни: Што све те формалности нису попуњене, томе није узрок до министра војног а ни одбора него до те законодавне одлуке. Ви знате, господо, да је донесена така одлука, која није практична ни у мирно време а камо ли у ратно: јер одбор није могао бити сваки пут на сваком месту по што треба контролисати, и с тога је министар морао да обиђе законску формалност, а ви сте власни да сад одобрите оно, што се није могло према тој одлуци учинити.

Миланко Терзић: Пре свега имам ово да напоменем. Министар војни каже да је одбор био далеко од војне канцеларије и да није могао вршити оно што је требало да врши (Чује се: то је друго). Господо, нека најпосле буде и тако као што каже г. министар, али шта ћемо с овим, кад све набавке није ни влада ни колегијум потписала.

Данас да ми дајемо разрешителницу то не иде. Треба претходно све колегијум да потпише, па да иде контроли а контроли нама да врати, па тек онда да се донесе закључак.

А. Богосављевић: Ствар Вели-Марковића довољно је јасно показала и Скупштини и народу, како народ слабо има вајде од тога, што ће дозвати за злоупотребе, после по што су учињене. За то је Скупштина и поставила одбор да предупреди те злоупотребе, а ово је могло предупредити само тако, да присуствује при лиценцијама и примљенима; јер иш у томе се и чине највеће злоупотребе.

Прота Јов. Јовановић: Народна је Скупштина донела закључак и установила стални одбор: но сад ми после рата имамо друга осећања, и та смо осећања стекли под утицајем граница и курушума. Ми напред знамо у каквом се стању налазила цела земља и цео народ. Ја се обраћам свима онима који би хтели да нешто изведу, што би бацило неку правителству на карактер појединих људи. — Ја питам који би се од њих примио у таком времену да буде министар војни, да се потчини потпуно том сталном одбору. Не може мишљењу, тај је стални одбор имао смисла у сваком другом времену, али у оваквом времену, то је била само сметња брзог наређивања и вршења. Дакле што се тиче тих формалности ми не можемо с правом истраживати за што министар није што по истим вршио, а власт која прегледа све земаљске рачуне, прегледа ће и ове (Чује се: да се гласа).

Кујунџић: Молим вас, господо, не заборавите да је према рачунским из-

тањима наш пред најосетљивији. Не мојте ово пресецати на трупац, него дајте најпре да се сви потпуно обавестимо.

Министар војни: Ја нисам противан да се продужи дебата.

Председник: Ово ћемо продужити после подне. Чујте сад указ Његове Светлости.

Секретар А. Ковачевић чита указ, којим се овлашћује министар унутрашњих дела, да поднесе Народној Скупштини предлог закона о измени полицијске уредбе од 18 маја 1850 године и измењеног § 4 од 17 јануара 1876 год. који гласи:

Предлог закона

О измени полицијске уредбе од 18 маја 1850 године (Збор. V стр. 187) и измене њеног § 4 од 17 јануара 1876 године (Збор. XXVIII стр. 83).

Члан 1

Други одељак измењеног § 4 полицијске уредбе од 17 јануара 1876 год. замењује се овим:

И полицијске власти средње и окружне, свака у своме делокругу дужне су изићи и судити све истуне, који су казњени по глави тридесет-другој кривичног закона.

По излећење и суђење о истунима по тужби приватног дужан је приватни тужилац да се најпре обрати општинском суду, и само где овај не би то узео у поступак, дужна је полицијска власт, да дело по тужби приватног узме у свој поступак.

Члан 2

Тачка 6. § 4 речене полицијске уредбе од 18 маја 1850 год. замењује се овим.

И средњи начелници као и чланови управе вароши Београда, могу кад суде о истунима изрицати онолику казну, колико би по дотичном закону могло нарећи општински суд, кад би судио о том делу.

Члан 3

Параграфи 15 и 16 исте полицијске уредбе и њихова измена од 4 септембра 1854 године у збор. 8 стр. 20 замењује се овим.

Против сваке осуде општинског суда на истун, осуђени има право жалити се надлежној средњој власти; противу осуде средње власти начелству; противу осуде чланова управе управе вароши Београда, а против осуде начелништва и управништва — министру унутрашњих дела.

Жалба се најављује за три дана од саопштења осуде, а предаје се оној власти која је осуду изрекла и која је дужна исту са свима актима послати дотичној власти на коју је жалба управљена.

Осуде на истуне извршују се тек онда, кад постану извршне; само према бескућницима, може се осуда одмах извршити, ако би дотична власт нашла да би се доцније осујетило извршење осуде, а међу тим њима остаје право жалбе вишој власти против осуде у горе поменутом року.

Председник: Овај предлог упућује се законодавном одбору.

Састанак је закључен у 12 и по часова пре подне.

Председник Скупштине
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Ж. Недић.

САСТАНАК XVIII

15 Јула 1877 године, у 4 и по сахата после подне.

Председник

Димитрије Ђ. Јовановић.

Секретар

П. Срећковић.

Присутни г. г. министри и Књажев Ђеорђисар г. Тихомир Николић, осим председника министарства.

Посланик Ђ. Ђорђевић болестан.

Председник отворивши састање позива Скупштину да саслуша указ Његове Светлости, којим се овлашћује министар финансије да садашњој Народној Скупштини поднесе на решење предлог о измени §§ 33 и о допуни § 2 и § 97 закона рударског. Предлог гласи:

Да се § 2 допуни овако:

„Овамо спадају и старе згуре или треске и стари топионички остаци.“

Да се §. 33 допуни овако:

„Рудна поља за старе згуре и топионичке остатке (§ 2 последњи став) простиру се само површно докле гомиле њихове трају, а могу имати вид — фигуру — према природи њиховог дејинства“.

Да се § 97 допуни овако:

„За прерађивање старих згура, и то топионичких остатака, оставља се министру финансије да невластицом уговори, колико ће обдезлац згура плаћати било на вредност предузета, који се добила будаг.“

Закон овај важи од дана кад га Књаз потпише. Предлог је упућен, по решењу Скупштине одбору законодавном.

Сек. Стојановић прочита писмо министра унутрашњих дела, којим се јавља Скупштини, да је одређен од стране владе, у комисију за изиђај о оптужби неважностности избора Јеф. Шодуповића, и моли Скупштину да и она од своје стране избере два члана Скупштине, који би присуствовали избору.

Скупштина реши, да се избор два члана Скупштине у ову комисију остави до сутра.

За овим се пређе на дневни ред.

М. Теракбашкић говори како је пред нас изнесено да нешто решимо, што не знамо шта је и не знамо како је рађено, — да ли правилно и по закону или не. Износи се, да одобримо поступак министра војног при набавкама, а то ће — вели — рећи, да све што је рађено за правилно признамо; али је нужно пре тога да имамо акта и факта о тим набавкама у рукама, јер то заседа у велике цфере.

Нама је дужност да тачно извидимо рачуно о свима набавкама, које је учинио војни министар на овога кредита од два милиона. Министар вели, да му нису околности дозвољавале другачије чинити, јер није ни са својим друговима у договору радно. Кад дакле извидимо шта је радно у договору с министар-

ским саветом, а шта са скупштинским одбором, онда ћемо тек моћи рећи, да је поступио законито, а пре никакo.

Ј. Бошковић каже, да је онде реч само о томе, хоће ли Скупштина да одобри министру то, што је не нужно морао да одступи од прописа законодавне одлуке о војним набавкама, а не ни о чему другом. Да је заиста била та нужа и потреба, да се од законодавне одлуке у овоме погледу морало одступити, то ми одборници сви знамо. Министар је редовно радио до 2 сата после поноћи. Остајем при томе, да предлог г. министра војног односно тога, што извесне формалности нису испуњене, одобримо, а контрола после нека врши своје по надлежности, и ако изђе да има одговорности или какве неуредности, нека надлежног за то узме на одговор.

М. Кујунџић говори у том смислу, да изгледа после говора г. Терзибашаћа, да се на нас напала, који смо јутрос према извештају одборском пристаји, да се наређења министра војног учине на и без договора с одбором, али за љубав бржег извршења и намирне потреба одобре; а наравно да се сва извршења таквих наређења, ако би било на какве злоупотребе, оставе на увиђај и суд оних, који су позвани и надлежни, да контролишу све рачуне у држави.

У извештају се одбором није не каже: ово је рађено против закона, а ово није: ово је на штету земљи, а ово није: за ово је одбор нашао да треба да одбри, за ово није нашао. Међу тим овде нам се стављају питања о свему и свачему, што би ми требало да стављамо одбору. Видимо више оделитих извештаја и још нешто треће. А

ако би се имало ко прекорити, то је најпре одбор, нарочито председника његовог. Зна се шта значи радити јавно послове за време рата. Главни је: да — ли је министар, с којим је одбор имао да ради у дослуху, да ли је министар заиста могао и имао времена да све што је радио, ради, по претходном одобрењу одбора. Скупштинско одобрење начина радње ни најмање не ће изложити никакве злоупотребе ако их буде било. Он је за одлуку.

У. Кнежевић мисли, да треба раставити питање између набавки извршених без одбора и с одбором и запитати: да ли је било таквих набавки, које су се могле извршити под контролом одборском, а ни су тако извршене? Министру је било у дужности да о набавкама саслушава одбор. Но то министар није радио да тури што у свој цен или из каквог свога интереса; али нема ни кривице до одбора. Правдајући поштованог министра, не треба никакo да стотину његових потчињених органа, који су те набавке извршавали од одговорности ослободимо за злоупотребе. Мисли да се оградимо од злоупотреба појединих органа, који су на набавкама радили.

А.А. Николајевић, у след говора Кујунџића и Ур. Кнежевића, износи предлог, који обухвата све што хоћемо и од чега хоћемо. Предлог гласи:

„Народна Скупштина саслушавши најпре извештај сталног скупштинског одбора и уједно објашњења министра војног и владиног комисара за војне послове, а за тим извештај одбора законодавног и финансијског о владиног предлогу одобрено наређења министра војног у колико су при изградњама, набавкама

и исплатама остали неиспуњени прописи тајних законодавних одлука о претходном одобрењу министарског савета и о контроли скупштинског одбора и односно упућења рачуна главној контроли, — узима извештај сталног одбора скупштинског и објашњења министрова на знање. А владин предлог финансијским и законодавним одбором усвојен, такође усваја, а разуме се да злоупотребе ако би их од појединих органа у набавкама и исплатама било подлеже законском извештају и суђењу.“

Министар војни вели, да се може додати још и реч „неправилности.“ а не само злоупотребе, јер у раду може бити и неправилности, а да нема злоупотребе.

Вујо Васић наводи тачан смисао законодавне одлуке о дужности тога одбора: казује начин радње и наводи, како одбор није наилазио на злоупотребе онде где је радио и на шта је знао, па каже, да заиста није одговорности до министра него до његових органа, који се одговарају на дисерације, а ми смо свугде били, где смо били позвани. И до одбора нема кривице. Он је за предлог А. Николајевића.

Председник јавља, да се и влада слаже с предлогом А. Николајевића.

Б. Милетић вели, да кад би ми тај предлог одобрли и министру војном изјавили, да је његова радња у свему била правилна и законита, питањем, кад би та ствар дошла пред главну контролу и нашле се неправилности и злоупотребе, која би то Скупштина могла министра узети на одговор? Он вије за то, да се овај предлог усвоји.

М. Терзибашаћ наводи узрок, која га је навео да предложи да не треба одобрити поступак војног министра ако се не буде

кретаоу границама закона и ако му околности нису сметале кретати се у границама закона. За овим наводи утрошак 140.000 дук. за шаторе и шинеле, што је деце набављено а не као што уговор гласи.

М. Кара-Марковић вели, да баш за то и заслужује поверење, што пак је те ствари набавио.

Министар војни вели, да су шатори наручени за време рата, па прихваћени су за време примирја. Војни је министар дужан био у свако време да се стара да буде са свим војним потребама снабдевен, па баш и онда дана кад се потписао мир није смео да прави неку економију у томе, да ствари, које му требају не прими. Шатори не тргну, него су предати војсци. Терзибашаћ се боји, да ово решење скупштинско не разреши министра од одговорности и да контрола исту ствар не узме у пошту. Међу тим баш кад не би било овога одобрења, контрола не може да узме рачуне у преглед, до год Скупштина не одбри да су се све набавке могле учинити. Контрола се држи законских наређења, која изиђу, и чим би јој рачуни о овим набавкама били поднесени, она би тражила законодавну одлуку, која одобрава те набавке. Па потчињени званичници војног министарства не ће ни једну војну набавку да изврше, док им се не покаже закон на коме министар своју наредбу оснива.

Р. Кукић одобравајући исте набавке вели, да је сада дошао ред да и Пожаревац добију шинеле, јер их до сада нису добили, ма да су платили прирез као и остале.

Нов. Милошевић мисли, да овај предлог није требао ни износити.

Председник (после говора Ур. Кне-

жевића, који у главnome казује начин набаве шатора) вели, да у рачунским питањима има три власти: једна која наређује — и наређо давац; друга која извршује — извршилац; и трећа која контролише и прву и другу т. ј. је ли прва имала власт наредити, а је ли друга извршила наредбу као што треба. Контрола ће испитати: је ли министар надлежан био да наређује такве набаве и је ли то учинио по пропису закона; паће ли да министар није испунио све наредбе закона, које је дужан био да изврши, не буду ли испуњене све формалности, она не ће даље ићи. С тога се и овде предлаже од стране владе, да се министру призна и одобри оно што је наређивао без прописане формалитета и без контроле одбора скупштинског. Остало ће све извидити контрола. Овде се не тражи никакво закључење скупштинско, односно извршења набавка, него само односно наредбодавца у колико неку форму о набавкама извршене.

Књажев повереник Т. Николић вели, да се говори овде о привременој форми, у томе што се имало да ради с одбором. Али нема у свима тим набавкама ни једне трупке противне постојећем закону о војним набавкама.

Што се та привремена законска форма није извршила, каже сам; и за то се ово одобрење тражи.

Шатори и шивели, о којима је говор, наручени су у ономе времену, када је ванста у истима била највећа потреба.

Онда, да ми је ко дао на 200.000 одела на персију ја би их био увео,

јер ми је требало намирити најужнију потребу. Нисмо готових имали шатора, и да није сада ових шатора, ми не би могли извести нигде већи скуп војске. Знам сам да то много кошта, али сам мислио да то све не треба баш ни да платимо, но нека плати и наши потоци јер смо за њиху будућност и ратовали.

Неко је приметно, да ће се министар изнудити испод одговорности ако се овај предлог усвоји, али ја имам да кажем: не бојте се тога; не ова или онда (Скупштина, која дође, трећа или четврта, не ако хоћете, докле год сам жив, свака Скупштина, паће ли какву злоупотребу код мене, нека ме узме на одговор, и ја сам готов да одговарам, и не ћу се томе противити.

А. Петковић захтева, да А. Николајевић још један пут прочита свој додатак, и А. Николајевић прочита.

Председник стави на питање: ко је за овај предлог, што га је влада поднела и одбор законодавни и финансијски с побудама, које је сад прочитао А. Николајевић а које ће побуде ући у протокол скупштински, — тај нека седи, а ко је томе противан нека устане?

Устали Терзибашкић и А. Богосављевић.

Председник огласи да је Скупштина усвојила владин предлог, с овим побудама, које ће ући у протокол.

Састанак је закључен у 6 сати по подне и заказан сутра у 9 сати.

Председник
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
П. Срећковић.

САСТАНАК XIX

16 Јула 1877 год.

Председавао
Димитрије Ђ. Јовановић.

Секретар
Ил. Стојановић.

За министарским столом сви министри осим министра председника.

Састанак отворен у 9 $\frac{1}{2}$ часова пре подне.

На окупу имаде 116 посланика.

Председник одређује још три лица у помоћ секретарима имено: г. Алексе Стевановића, Радисава Тодоровића и Александра Грујића, по што су секретари изјавили да им није могуће нагомилане протоколе носити.

Скупштина усваја.

Васа Стошић пита председника, шта би с избором посланика за срез аријски, да а је наређен?

Председник одговара да јесте.

Адам Богосављевић пита председника, кад ће Скупштина да употреби оно право што је задржала према оним посланицима, који су останке дали, где је казано да ће да испита меру кажњивости неких израза у оставци наложених.

Председник одговара да је Скупштина то право задржала по чл. 71 Устава, и кад ће га употребити то она зна.

Адам Богосављевић вели: Кад председник по чл. 71 Устава није прекинуо на тај дан седницу, онда није могла Скупштина о томе ни да решава. Не у интересу је и већине и мањине да се

ствар на чисто изведе, јер ми стојимо као пред неким судом окривљени.

Председник одговара Адаму, да он није добро прочитао чл. 71 Устава. Тај члан каже, да ће се та процедура онда употребити, кад има Скупштина да изрече административну осуду изд послаником. А према казнимости упућује Адама на последњи стик чл. 71 Устава, где се не тражи она прва процедура.

Сима Милошевић пита председника, за што не ће његово питање управљено на г. министра војног да изнесе.

Председник одговара, да је г. министар изјавио да није целим сходно да се интерпелације таквога смисла читају у јавној седници.

Секретар А. Ковачевић чита указ по коме министар просвете подноси Скупштини предлог о књижевској радњи.

Упућује се законодавном одбору.

Чита се предлог Аврама Јовановића и Милосава Марковића, да се погорела села ушоре, и да се оним који немају своје плацове даде од општинских земља.

Одбору за молбе и жалбе.

Предлог г. Александра Грујића, да се у § 27 грађан, судског поступка дода после речи „каса судска“ „и државна.“ Одбору законодавни.

Предлог Ђорђа Милетића, Станисава Х. Навловића и Новака Јовановића, по коме да се учини помоћ погорелим и пострадалима. У овоме предлогу наподе и начин како се помоћ учинити може.

Милосав Вељковић, посланик за срез бољешачки, пита г. министра унутраш. дела: зна ли он да је г. Јеврем Поповић, бив. у Бољевцу а сада у Зајечару капетан, говорио пред народом да је Скупштина главни фактор покренутог рата, и тиме излагао Нареду Скупштину криви и презрењу народа: да је по селима постављао људе за кметове, који нису могли ни бироу бити; да је кметове овлашћивао те су људе батинали, и ако не зна, хоће ли сад да предузме строге мере против њега и да га као неверна чиновника истера из службе?

Министар унутрашњих дела вели, да за овог чиновника није чуо да је што говорио и да му је ово при пут што чује. Што се тиче општег говора да је неко на посланике износио, то је и од посланика и од других слушао, но за ово издао је распис и наговестио чиновницима да то не чине, а и други који то чине да се по закону с њима поступа.

Што се тиче постављања кметова о томе није имао жалби, и ако буде интерpellант у стању дати доказа из сведоке именовати пред којима је он то говорио, вели г. министар, да ће именованог чиновника на одговор узети.

Милосав Вељковић: Робџиаша било је у богству за време рата, они су с кметовима били, и сам капетан говорио је нека их. Сад после рата робџиаша су опет у планину побегли, чету образовали, да тим крајем човек не сме да путује.

Милован Спасић и Јоца Бошковић предлажу, да се још једно лице у одбору општинској дода.

Беше говора да Сима Несторовић иде у одбор, по нешто се он не хтеде примити, би изабран Мијанло Радосављевић који је при првом гласању имао највише гласова.

Председник јавља да је на дневном реду измена полицијске уредбе и позива известнога Илију Стојановића да чита.

Урош Кнежевић: Као важну ствар треба штампати и тек онда у претрес узети.

Министар унутрашњих дела слаже се с Урошем да је ове важна ствар. Пошто се тиче тога да се штампаше, у толика није поступљено, што се не мења цела уредба но једна на две тачке, и што је то пред Скупштином било претресано и само дато влади да формални предлог поднесе, и управо ове су тачке свима посланицима познате.

Илија Стојановић као извештач чита извештај одбора законодавног, који гласи:

„Народној Скупштини.“

Законодавни одбор прегледао је предлог закона министра унутрашњих дела о измени полицијске уредбе од 18 Маја 1850 год. (Збор. V стр. 187) и измене њеног § 4 од 17 Јануара 1876 године (Збор. XXVIII стр. 83) па је нашао: Да се други одељак наложеног § 4 полицијске уредбе од 17 Јануара 1876 год. замени овим:

„И полицијске власти, среске и окружне, свака у своме делокругу, дужне су изићи и судити све иступе, који се казне по главн тридесет другој кривичног закона.

По за издељење и суђење иступа по тужби приватнога дужан је приватни тужилац да се најпре обрати општинском суду, и само где овај то не би узео у поступак, дужна је дотична полицијска власт да дело по тужби приватнога узме у свој поступак.“

Даље тачка 6, § 4 речене полицијске уредбе од 18 Маја 1850 године да се замени овим:

„И срески начелници, као и чланови управе вароши Београда, могу кад суде о истини изрицати онолику казну колико би по дотичном закону могао изрећи општински суд, кад би судио о о том делу.“

На послетку §§ 15 и 16 исте полицијске уредбе и њихова измена од 4 Септембра 1854 год. (Збор. VIII стр. 20) да се замени овим:

„Против сваке пресуде о истини имају право страње жалити се прво претпостављеној вишој власти; и то, против пресуде општинског суда надлежној среској власти; против пресуде среске власти начелству; против пресуде чланова управе вароши Београда, управе исте вароши, а против пресуде начелства и управе вароши Београда и управе Мајданпека, министру унутрашњих дела, и решење прво претпостављене више власти извршно је.

Жалба се изјављује за три дана од саопштења пресуде или решења, а предаје се оној власти, која је пресуду или решење изрекла и која је дужна одмах исту са свима актима послати дотичној власти, на коју је жалба управљена. Жалбоцу издаће се уверење на поднесу жалбу, ако он то захте. Власт дужна је одмах, а најдаље до 30 дана издати своје решење по поднесеној жалби.

Осуде за иступ по тужби приватнога извршују се тек онда, кад постају извршне, а осуде по званичној дужности као и све према скитицима, крадљивцима и слугама могу се одмах извршити. Но међу тим у оба случаја остаје право жалбе осуђеноме.“

„Пресуде и решења изречена над њима на другим места могу се извршити одмах, ако не би у ствари били повратно или лично јемство дати, којим би казну и накнаду штете обезбедили.“

Саопштено је г. министру унутрашњих дела. Односно рече решењу постоји мишљење Илије Стојановића да се изда најдаље за 15 дана.

16 Јула 1877 год.
у Крагујевцу.

Председник одбора законодав.
Дим. Матић.

Извештач.
Илија Стојановић.

Чланови:

Јован Јовановић, В. Д. Мацаренић, П. Самуровић, Рака Н. Кукић.“

Илија Стојановић, читајући овај извештај и предлог мин. ун. дела, објашњава Скупштини да је прии и други став § 4 и одбор усвојио, по предлогу а тако исто и тачку под 6, § 4. Што се тиче § 15 и 16 одбор је намањено предлог мин. ун. дела, по коме је било слободно да се може жалити против решења среског начелника, ако онај одобри пресуду оп. суда, а против решења начелства, ако оно одобри решење начелника среског, и све је на то: да

против решења или пресуде овим судима места жалби срескоме начелнику и његово је решење извршило, а тако исто начелства према среском начелнику, а министрову према окр. начелству.

Далје је одбор ван предлога додао да се по поднесеној жалби одмах и најдуже за 30 дана изда решење.

Осим овога одбор је изменио предлог министров и у томе што је он казао да се ни једна пресуда не извршије док не буде извршена, осим према бескућницима, и додао је да се пресуде по званичној дужности као и све према бескућницима могу извршивати по да опет имаде места жалби: јер кад би се другаче оставило не би било реда, и послушности. Тако кад би кмет осудио, да чисти улицу, да прави пут, бувару, да иде у потеру и проче, он би казао ја се жалим и кмет не може да изврши.

Најпосле одбор је казао да се и наданима на других места пресуде извршивати могу и ако нису извршене. Известилац је навео за пример вазаре где се свет са свију страна као непознат скупља, на зар онда да се остави на апелату да га више никад уватити не можеш, но који шта на вазару заслужи нек добије и разуме се да опет има жалби.

Јоца Бошковић вели, да је предлог владин бољи нег одборски и да разлог известница не стоји, што кмет може оног ко не дође на позив осудити, за тим ако опет не дође опет га осудити, и тако казну му предужавати, док се не нагни да законе поштује.

Сима Несторовић исто као и Урош тражи да се предлог штампа и тек онда у претрес узме, јер, вели, важна је ствар.

Илија Стојановић: Ако се хоће дати полиција да суди истине онда се нема шта друго казати но да се усвоји мишљење одборско; а ако ће се само одуговлачити и претпостављати, а ко бајаги да треба штампати то је друга ствар.

Новак Милошевић потпомаже Симу Несторовића да се предлог штампа.

Урош Кнежевић понавља и даје разлога за што треба предлог штампати јер се истим отвара пространо поље да ће сви поступи отићи полиц. властима и тако ће се с једне стране погавати закон о самоуправи а с друге стране наговарати све полицијској власти.

Милош Галинић одбија разлоге известница да треба усвојити известнај одборски; одбија то да се хоће штампањем радња предужавати, но види да се овим хоће закон општински изрешетати, и док се не штампа, он свој глас дати не ће. У овом смислу говори и Ђока Милетић.

Миле Дамњановић противан је да се овај предлог штампа, с тога што се не мења полицијска уредба, већ само један или два члана који су једном већ били на претресу.

Јоца Бошковић говори против израза Урошевог и Галинићевог који траже да се предлог штампа. Он наводи да се овде не мења самоуправа општинска и да о њој ни говора нема; овде је питање чисто о уредби полицијској, што треба одмах у претрес и без штампања увести.

Адам Богосављевић тражи да се стави на гласање хоће ли се штампати или не, а Милош Галинић апелује на владу да она каже хоће ли бити противна и може ли се ова ствар овако расправити.

Мин. ун. дела није противан да се

штампа овај предлог, јер и сам жели да се ствар боље испита, но до Скупштине стоји да она према својим пошлостима и према мање важности предлога или према исприљености истог, што претивно решити може. Зна се да је овај предлог пред Скупштином био и да је исприљен, и управо од стране владе предлог поднесен по изјави Скупштине, на сад према овоме нека Скупштина цени потребу и нека решава.

Председн. ставља на гласање и Скупштина решава: Да се ова ствар одмах претреса а да се не штампа.

Известилац Илија Стојановић чита први и други став извешта одборског, где се даје суђење полицијским властима.

Бујо Васић, у опште овим изменама и допунама није противан. Јер су то жеље и потребе народне. Но што се тиче суђења код полицијске власти он тражи да буде колегијум тако, да увек срески начелник с писаром и два кмета или одборника суди. И наводи неке примере који су се до сада као неправични при суђењу појављивали. Потпомаже га Миле Дамњановић који је противан разлозима Уроша Кнежевића.

Урош Кнежевић слаже се с Бујом, да колегијум код полицијске власти суди, а што се тиче првог става противан је, и он вели: Ако су општински судови небрежљиви и имају мања, не треба их са свим потрети. Може и овде бити као што постоји код већих судова, ако се сукоб о надлежности појави, расправља касациони суд. За што не би и овде ишао тим путем и да се каже мораш да судиш, на ако не ће нека дође под суд: а не ако не ће да му се одузме и да државној власти. У о-

вOME потпомаже га Адам Богосављевић стим, да треба реч „начелства“ изоставити, по што су она једном укинута.

Јован Авакумовић, у след говора Уроша Кнежевића и Бује Васића, прочита чл. 10 уредбе полицијске, по коме се види, да при суђењу код полицијске власти и сада постоји колегијум то исто тврди да постоји и у пракци, јер се уверио из многих случајева, дакле не треба тражити у овоме допуни, већ тражити да се постојећи закон тачно врши. Што се израза Урошевог тиче да ће сви поступи прећи на полицијску власт, он вели да нема тога човека који ће даље ићи и тужити се, ако може у месту код своје власти заштите ићи, и само у нужди може човек већој власти ићи. Тражити пак доказа да је ишао кмету на га овај није примио, то би значило одузети му право даљој жалби, јер није лако ићи доказа да те кмет није примио, кад он званичним актом тврди да ниси дошао.

Алекса Стевановић вели, да су разлози Кнежевића, о надлежности поведени, са свим неосновани, и онде треба да остане кад кметови не ће да суде, онда да је дужан капетан да прими и пресуди.

Раденко Драгојевић својим говором потпомаже г. Авакумовића. У толико пориче, да и ако може бити постоји у уредби да полицијска власт суди с писаром и два кмета, опет, вели, то ни најмање практиковано није. Што се тиче да се жалбоу да уверио како није хтео кмет да му суди, и томе је противан, и тражи да остане по предлогу.

Рајко Алимпић, у подужем говору, објашњава, како не треба допустити у једној земљи да две власти суде о јед-

ној истој ствари, и по томе предлаже: Ако кметови не би судили по старом закону да има право сваки или капетану, но не да му овај суди, него да узме кмета на одговор и да га натера да суди о овоме у колико је познан законом да суди. У овоме потпомажу га Новак Милошевић с додатком: да се одреди казна за кмета коју ће изрећи средњи начелник кад овај не би хтео судити, а Марко Петровић, ако потребује да се баш раскмети, онда то да изврши збор, па ако на случај буде на ново изабран, да тај избор пуноважан буде.

Бује Васић верује у закон који му г. Авакумовић прочита, да је тако написано, али се не практикује. Што се тиче предлога г. Алимпића ни уколико се с њим не слаже.

Извештач Стојановић вели, да би пристао на предлог Ранка Алимпића, али под тим условом: да полицијска власт може кмета казнити и отерати, а што се тиче чл. 16 полиц. уредбе, моли госн. Авакумовића да прочита и други став тога параграфа.

Авакумовић чита и то: по извештају види се, вели, да средњег начелника у суђењу не вежу мишљења оних кметова и писара који при суђењу присуствују, али свакако заједно раде.

Илија Стојановић: Кад је тако, онда нека се тај став избрише, и тад би било гаранције веће, јер би судио по првом ставу кметови писаром и два одборника.

Аксентије Ковачевић: До добрих закона доћи тешко је, и добри закони не праве се што је народ такав, него се праве да народ буде такав. Ми овде не можемо довести целу полицијску уредбу тако, да она буде са свим правна, по овим можемо одржати још

оној алку између бирократије и демократије те да обе стране имају права и дужности у свему. На предлогу види се да се мора најпре обратити општинском суду, дакле одржава се то право надлежности. Што кажу неки да треба казнити кмета, с тим би отишли у намену закона општинског, а то већ није на претресу пред Скупштином, по свака даља дебата треба да престане те да се усвоји овај члан по предлогу одборском.

Панта Срећковић у неколико слаже се с гос. Ранком Алимпићем, али после дужег говора дајући примере како суде кметови, како се боје палевине, своди свој говор на то: Кад кмет неће коме да суди или да га заштити, овај нека иде полицијској власти и она да му пресуди. У овоме потпомаже га разложно гос. Јаков Павловић, дајући и он од своје стране више примера: како се кметови уздржавају суђења да их кривци не упаде или какову другу штету нанесу, пошто су више њих искусили.

Сима Милошевић противан је мишљењу Бује Васића, а тако исто и мишљењу Панта Срећковића да палевину село плаћа, јер има кметова који не могу своје сено продати па ће га сими уплатити само да до новца дођу. У осталом противан је и овој измени и тражи да по старом закону остане.

Урош Кнежевић вели, нека иде капетану или капетан да не изриче пресуду, већ да одређује казну кмету за његову небрежљивост.

Илија Стојановић не може пристасти на предлог Уроша Кнежевића и госн. Ранка Алимпића, јер би се закон општински потро, јер садашњом именом

ништа се од кметова добрих не одузима, а само се одузима од кметова који су палачивине, који су непослушни и неће да суде, те да би поштен грађанин могао код веће власти заштити наћи.

Алекса Петковић слаже се с г. Ранком Алимпићем, да власт натера кмета да суди, а не и она да суди.

Министар унутрашњих дела узв. после реч и објасни ствар, на закључи, да се треба за сада задржати на овим изменама, а идуче године може се цела полицијска уредба изменити.

Председник ставља на гласање: „Ко је за први члан као што је прочитан, тај нека седи; а ко је против, нека устане“. По овоме није се могао правити резултат изићи и за то је поименце гласано. За предлог било је 39 гласова, и по томе прима се члан први као што је од одбора предлажен.

Извест. Стојановић чита тачку под б. § 4.

Усваја се потпуно по извештају одборском.

Извест. чита измену § 15 и 16 полиц. уред. и то први став по извештају одборском.

Скупштина усваја стим, да се дода и управа Мајданека.

Извест. чита други став: Жалбе се изјављују итд.

П. Степановић вели, да се продужи рок жалби од 6—7 дана.

Раденко Драгојевић вели: Рок је довољан, по власт која прими жалбу треба да да уверење; јер власт после може порећи да се ко жалио. Потпомаже га Мита Стојковић.

Мин. унутрашњ. дела није противан

овој примедби коју предлаже г. Драгојевић.

После говора Раке Кукића да постоје по свима општинским судовима протоколи, а у њима и рубрика за изјаву жалбе, би усвојена примедба Драгојевића у овоме: „Издаће се уверење на поднету жалбу ако он то захте.“ За тим би допуњено по примедби Алексе Петковића, да кмет дужан буде жалбу одмах послати капетану с актима. — Најпосле по примедби Авакумовића додата је после „пресуде“ реч или „решења.“

Министар унутраш. дела чини примедбу за оних 30 дана из обавира на многе друге важније послове код средњих начелника.

То исто тврди је и г. Јован Авакумовић.

Илија Стојановић противан је овоме говору г. минист. унутр. дела, и вели: ако хоћемо да нађемо сигурне заштите код власти, онда је овај рок нуждан, а ако хоћете да власт затрпа дело, онда избрисати овај рок нити се треба жалити власти.

После говора Раденка Драгојевића, Алексе Петковића и Раке Кукића, председник ставља на гласање и Скупштина усваја по предлогу одборском.

После овога прочиташе се последња два става, те и они беху од Скупштине усвојени с неким малим изменама које предложи Ратајан односно лопова.

Сестанак је закључен у 1 и $\frac{1}{4}$ сазата после подне.

Пред. Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Ил. Стојановић.

САСТАНАК XX

18 Јула 1877 године, у 9 часова пре подне.

Председава председник
Димитрије В. Јовановић.

Протокол води секретар
Живко К. Недић.

Присутни су г.г. министри: спољних послова, унутрашњих дела, правде, просвете и црквених дела, финансије и војни.

Председник: Састанак је отворен. Саслушајте протокол XII састанка.

Секретар П. Срећковић чита протокол XII састанка.

Новак Милошевић, Асентије Ковачевић, Миле Дамњановић, Марко Петровић и Симе Несторовић примећују, да њихови говори о награди стенографа нису никак о ушли у протокол, а тако исто и о измени § 4 полица уредбе. Најзад Милошевић и Несторовић примећују да се говори посланика онако бележе како је секретар према њима расположен, и да се говори оних посланика излажу који су за предлог, а оних који су против предлога они се изостављају.

А. Богосављевић примећује, да је погрешно записано као да је он признао да је било 119 посланика на окупу, већ је казао да је председник рекао да је било 104, а он је бројао и доказао да није било дошло у Скупштину 28 посланика, и по томе није никако било довољно посланика.

Д. Катин примећује, да је г. секретар

тар погрешно ставио да се предлог, о ком је тако реч, упућује одбору законодавном да га изреди, већ да га по примедбама допуни.

Секретар П. Срећковић наводи, да није ни практично ни потребно стављати све говори посланика у протокол по што су њихови говори јасно изложени у стенографским белешкама, нити спомињати све посланике који о једној истој ствари једно и исто говоре, већ је он мишљења да треба у протокол да улазе само закључци и решења скупштинска, а ком је до говора, оно му стенографских белешака на нек их чита.

Председник: Усваја ли Скупштина протокол XII састанка?

Скупштина усваја.

Председник: Саслушајте два указа Његове Светлости.

Секретар И. Стојановић чита указ, којим се овлашћује министар финансије, да поднесе предлог Скупштини на решење да се предаду лиценце неке драгоцености, које се налазе у државној благајни; даље указ, којим се овлашћује министар финансије, да поднесе предлог закона о третирању на пиву.

Оба предлога упућује Скупштина финансијском одбору.

Васа Стошић пита председника, шта би с послаником Ђоком Голобочаином за варош Смедереву, јер овде човек чека? И је ли наређен дан избора посланика на срез лепенички?

Председник одговара, да је за посланика Голобочаинова дошао записник и пуномоћје, али је начелство смедеревско изјавило жалбу противу избора и навело да ће притити доказе који се налазе код смедеревског и пожаревачког суда, те с тога одбор за прегледање пуномоћја мора чекати на долазак тих акта. А што се тиче дана избора посланика на срез лепенички, ни, вели, знате да је та ствар код г. министра.

Јов. Бошковић, као члан одбора за прегледање пуномоћја објашњава да се није могло свршити за то, што је јуче дошла денеша да је Ђока стављен под суд и на притвора да се брани, те с тога је одбор морао чекати на долазак акта.

У. Кнежевић наводи, да треба само ово ценити што дође пред Скупштину, а то је записник и уредност пуномоћја, а ако овако пођемо онда неће доћи ни двојица у Скупштину.

Симе Несторовић пита, да ли начелство смедеревског суда Народној Скупштини или ова њему, а ако хоће начелство да заповеда Скупштини, онда треба да знамо.

Министар унутрашњих дела: Ја само знам да је под судом тај посланик, а ни он сам најбоље зна своју ствар. Ми сад над би имали жељеницу, онда би могло доћи и за два сата, а овако не може. А судија нити је Скупштина начелству, ни начелство Скупштини.

Новак Милошевић јавља председнику, да је добио дозволу из Поште у којој

га питају шта би с њиховим послаником, и што се то не извиђа, те да не остане и њихов срез позастуљен, и хоће ли се бирати 2 члана скупштинске, кад је и г. министар одредио лица за извиђај?

Председник каже, да је саопштио г. министру унутрашњих дела да одреди комисију за извиђај, а и Скупштина ће одредити 2 посланика рад контроле. С тога мисли, да је боље да буде извиђај после ове Скупштине, јер ће иначе место једног изабити три посланика, по што се извиђај за трајања ове Скупштине не може учинити.

Скупштина успија.

У. Кнежевић подноси председнику једну изјаву на Скупштину из Шапца, о избору посланика, која је преко њега дошла.

Јов. Бошковић предлаже, да се одбаци према пословици, јер јој нема места читају.

Председник: Ако буде молба или жалба, поступиће се с њом по пословици, а мимо закона не можемо ништа радити.

Живко Милановић пита, шта је било с молбом, коју је предлао депутација из окр. књажевачког.

Председник одговара, да се она односи на помоћ пострадалих крајева, по то што то нису све савремени крајеви, по што се ова молба расправити, по што се наредни буџет буде претресао.

Секретар П. Срећковић чита молбу Асентије Ковачевића за одсуство од 5 дана да оде кући ради приватних послова.

Скупштина не усваја молбу.

Секретар И. Стојановић чита оставку

Михаила Терабашаића на посланичко место.

Председник: По што је посланик јавно да је лут човек и да се наљутно те је дао оставку, мисли, да би се он могао ублажити кад би мало причекао. За то да се пређе на дневни ред.

После говора посланика Уроша Кнежевића, Милоша Галинића и Раденка Драгојевића, који предлажу да му се огласи место за упражњено, и говора Аксентија Ковачевића који предлаже да се пређе на дневни ред,

Председник ставља питање на гласање и Скупштина прелази на дневни ред. —

Председник јавља, да би имали читати неколико предлога и интерпелација, но по што је доцкан предлаже да се пређе на дневни ред.

Урош Кнежевић: Не сме нико кријти наша уставна права, зато нека се то чита одмах.

Министар иностраних дела нита председника, по коме праву г. Урош Кнежевић, нештујући ни реч, устаје и говори сваки час без икаквога реда, те управо квари ред у Скупштини? Г. Кнежевић требало би да протходи dobrим примером.

Никола Самуровић: Урош Кнежевић понаша се у Скупштини као неки пустахија. Он прави неред и сичречава радњу скупштинску.

Г. Кнежевић моли председника, да га узме у заштиту што га је Самуровић назвао пустахијом.

Председник опомиње, да се треба држати реда, па не би ни било таквих речи. А што се тиче предлога и интерпелација објашњава да се тиме не

крије уставно право предлагача што ће се оне место данас сутра читати.

После говора посланика о свој ствари и то: Адама Богосављевића, Јов. Бошковића, Милоша Галинића, Уроша Кнежевића, Васе Стошића и Мила Дамјановића, Скупштина прелази на дневни ред. —

Известилац Р. Кукић чита предлог по коме да се закон о слободној штампи одложи до прве Скупштине.

Мњење је одборско да се предлог овај усвоји.

Новак Милошевић вели, да кад би било у интересу народа и земље да се закрати слободна штампа и он би био за то, само кад би му могао когод фактички то доказати. Сад, кад је земља у редовном, а не ратном стању, држи да је нужно да ступи слободна штампа 20 Јула у живот.

А. Богосављевић вели, да је са свим детињасто мислити, да, ако би ми тражили рачуна од наше владе, да се не може за то решити источно питање у корист хришћана, већ иде у рачун оно одлагање питање самој влади и власницима, који су за време прошлог рата жарили и палили по овој земљи. (Велика вика; чује се: „Да се исклучи из Скупштине.“)

Председник: По члану 71 устава, кад се учини каква увреда као што је ова, што сте палили да је влада жарила и палила, долази да се седница закључи и сутра да реши Скупштина да се над вређачем каква примени или не.

Заступник председника министарског савета: Г. Адаму Богосављевићу није ово прилика да вређа, он управо и не уме да говори док не уприми какву вре-

ђајућу реч на владу; он то као да чини са задовољством. То је код њега редовно стање. Ја разумем да сте и ви (обраћајући се скупштинарима) уверени, али нас ја у интересу посла молим, да од овога догађаја не правите велико питање. Ми можемо равнодушно прећи преко тих речи његових. Јесмо ли ми „жарили и палили“ по земљи, то ћете ви сами оценити. Колико има наших жртава? Нека се покаже колико смо људи обесили и колико их има у татинама по иницијативи владе. У редовно време кад нисмо у опсадном стању, има више људи који донаду татинце, а у време ратно, кад постоје преки судови, то ви најбоље знате има ли случајева таквих какве напред споменух. Према таквом стању ствари, ми можемо то потпуно од себе одбацити. Да се сад закључи седница, па сутра да испитујете ствар, ми би око тога губили време. Ми не тражимо никаква задовољења, јер ми не сматрамо ово што је г. Адам рекао, као нешто озбиљно.

Председник опомиње Адама, да се служи речима које пристаје посланику; а сад му закраћује реч.

Јован Бошковић објашњава, да се овим предлогом не иде на то, да се укине закон о слободној штампи, већ само да се обустави за неко време због прилика и околности у којима је наша земља.

Урош Кнежевић не може да дозволи да се слободна штампа ограничи стого, што се не да ни онде у Скупштини да изнесе каква интерпелација о злоупотребама, већ би само тако пристао, кад би се изабрала једна комисија из Скуп-

штине која би све злоупотребе испитала, које су се за време рата учиниле.

Милан Кујунџић вели, да он разуме само два начина којима се може владати у једној земљи: или солдачки начин, кад је у растројеној земљи опасност за опстанак народа, или општа слобода, друштвени договор.

У Скупштини се, вели, није нико подигао да онтужи владу што је она за време рата лишила земљу јавне речи, ма да има земаља, у којима и кад се поведе рат, опет се не предузимају толике мере да се цензуром угуши сваки самосталан глас. Али у ономе часу кад не скида напредно стање са земље, онда даља да је на чисто: хоће ли бити конститутивно стање или не.

Говорник би пристао да ми и сад у овом тренутку стојимо с оружјем у руци не само на граници, него и изван наше границе. Али само једно од овога двога може бити: или војничко стање или уставно стање. Не ћете ли, вели, да подижете барјак и поведете с напред, онда је већ грдна противност, да се Скупштина сазива и држи, а да нема онога што показује да ли је Скупштина доиста израз народни: да нема јавнога мњења у земљи.

Без разговора, вели, нема договора. Ма да може бити личних исказа и неудесних израза у јавности, опет остаје отворено питање: ко ће бити јемац да оно, што би се погрешно износило на јавност, да се то тајно по буџетима или кружице и погрешнице не изнесе? Нико други него слободна печатња. — Скупштинар је закључен у говору својим тиме, што само Скупштина може решити: хоће ли се посланик за своје речи моћи предати суду, а за све ос-

таде људе изван Скупштине стоје и онда кад се дигне цензура — строги закони кривични. Ако нам је дакле до тога стало, да лаж не изада, онда ништа друго не може спречити по будућима преносење лажних гласова него видело јавности.

Баш дакле у интересу томе, да се вулгане изађу на видело, јер оне само у мраку могу своју снагу развијати, у интересу томе, да се нико не може у тајноме рову бранити тиме, што му стоји цензура над главом, у интересу томе, да уставност у нас не постане играчка, — предлаже да се предлог одбора законодавног као непоштан и неупутан одбаци. Немојмо, вели, да одлучујемо такве наредбе по којима се може закључити, да наша земља стоји на каквом вулкану. Покажите да је већина народа моћна да сваку незаконитост савлада, али да је савлада законом. Држите ли пак да наша држава нема те снаге, или да ви ту снагу не осећате, онда, вели, кажите то отворено, па ћемо се даље разговарати.

Алекса Стевановић је за то, да се никад не иде из једне крајности у другу, већ нека и у овој ствари влада постојаност. А да није могуће прећи одмах на оно што је било пре рата, вели, види се и на самог досадањег рада скупштинског, као и, пр. на предуженом маторијуму и т. д. У осталом ми он, вели, није против слободе, али бацају сад славу на ветар не може да одбаци.

Министар унутрашњих дела, у име владе, о овој ствари рече: Што се тиче слободне печатње у опште, о томе није потребе да се овде говори с тога, што овде није реч да ли треба овакав или

онакав закон да се изради. Довољно је, да нема ни једне слободе, која нема границе не само у јавном животу, него и у приватном. Ми видимо, да и у приватном животу има ограничење човечије воље и то сви знамо. И, пр. један слободан човек проиђе се и еда се расникућству на дође родбина и судским путем ограничити му вољу тако, да он није слободан више имањем управљати. Сем тога, има и више других разних примера, као и, прим. и овај: Отац по закону има родитељску власт над својим децом, но он је не упражњава као што треба и за то му се ова законим путем одузме. Она два примера навео је ради тога, да сваки зна, шта је то слобода, а нарочито за оне који имају нејам о неограниченој слободи. Није то, господо, слобода, кад се мисли, да се може чинити све шта се хоће, да је слобода све оно што се хоће према другом, а што друго према њему хоће, да то није слободно; него је слобода у односу на себе самог, т. ј. да не може себе усавршавајући и себи тећи, како он налази за своје добро, без вређања туђих права; слобода је кад ја тражим да се створе закони по којима могу радити како је за мене боље, да ме нико не може спречавати у томе раду и да могу себи одредити слободно оно занимање које ја хоћу и т. д. Но као што рекох, није реч овде о томе, што је питање у томе: хоће ли се обуставити и даље овај закон за неко време. Има неких, вели, који рђаво схваћају закон о слободној штампи. У свако време народ као држава има своје велике народне интересе и они интереси, према приликама како се над десу, могу се довести у односност

и општествити. Нису то интереси појединог, него целог народа. Зар мало има којикаких неоснованих или злонамерних привредања и пронашања, и, пр. кад се каже да народ треба да окрене левом страном, и овамо у ствари треба да окрене на десну страну, и тако га помутити, ма да то није истина. Ево, вели, то ћу вам опет једним примером да докажем колика је сила веровања и кокав глас, па ћете видети шта може да буде. И, пр. ви сте испросили девојку и хоћете да се венчате, па на један пут од неког добијете денешну, да вам је отац умро. Ви узмете да је то истина и одложите снадбу, па и коју сузу пустите, и тоглас у намери јавко ускочеба, а међу тим у ствари то није истина. Ето, дакле, шта може да причини глас, и ако није истинито што се пронесе. Као што рекох нису интереси само појединог човека, да се не може све говорити, него се могу на овај начин и у опште општествити народни интереси. — Што се тиче тога, да ли треба да се овај предлог усвоји, то је главно о чему ћу исказати мишљење моје. Мени се чини, да је наше унутрашње расположење, после ових догађаја, којих је било прошле године, а и спољне прилике тако, да морамо настати на сваки корак, да ли ћемо после овога узети овај правец или овај.

Што се тиче нашег унутрашњег расположења, ја не мислим, да смо ми умирили наше расположење да можемо ценити данашње догађаје. Ево и овде се говори раздражено, а што ће бити на другом месту где нарочито дође један на непрестано говори и раздражује? Кмету је криво село и село при кмет и т. д. па се завађају. Историја се, го-

сподо, не пише одмах, него треба да прође извесно време да се види све што се није видело и да се потражи све оно што је истинито у ствари, па тек после да човек буде прави судија. Ја држим да сад није томе време да изналазимо што се тиче наше унутрашње радње. Што се пак тиче спољних догађаја, ви знате, да једна највећа словенска сила води рат, и то за ослобођење хришћана у Турској. Ви знате каква су положај увели Немци и Црна Гора. Сад да донетимо слободу писања, можемо тиме сметати ономе, коме из би требало да сметам. Ми имамо, изравно, као и ниједни човек непријатеља, па ако кога упредимо, а сутра дође да тиј решена о нашој срећи, може нам довести несреће и нашкодити нам јако. Дакле тим би могли наше одношаје према страним државама да покваримо. После тога, знајмо на ум, да не треба кад год говоримо о држави замишљати владу. То није тако. Власт је ред у држави, и где нема власти ту нема реда. Дакле не треба узети да се може шкодити овоме власнику или ономе, него треба гледати да не шкодимо тиме општој ствари, јер једног власника данас јесте а сутра није. Ја бих дакле мислио, да не треба пуштати слободу штампе сад одмах, ни с обзира унутрашњих ни спољних. Ја не ћу казати, да ћемо ми сами сметати нашим писањем, али има их, који ће, може бити, да наговоре некога, па овај пише којешта што нам може велике штете довести. Дакле, ја бих био мишљена, да се прими овај предлог. Но будући је у њему неопређено какво до решења идуће Скупштине, то влада мисли, да одговори и уставу и законитости кад предложи да се одреди

дан и тако да се каже: до решења скупштинског а најдаље до тога и тога дана или до решења скупштинског, а најдаље за 21 дан после састанка ње-ног. То би било по моме мишљењу добро.

Стеван Д. Поповић вели: Рескира се њега, кад се после г. министра унутр. дела устије да брани слобода штампе; ризикује се па то, што се његов говор може тумачити као непатриотично др-жање. Он се ограђује од тога. Према скупштинском досадашњем расположењу говорнику се чини, да се с нашим ус-тавним слободама иде низ брдо, и да многи према стеченом искуству држе да за нас није слобода писана. Не одобра-вајући нијетију и никакву распуштено-ст, почем свачему има границе, говорник напомиње, да има разлике између ис-тивне слободе штампе и цензуре. Цен-зура данас постоји и многи као да су ради, да поврате цензуру у закону о штампи. Ако се хоће то, онда нека се каже с тим отворено, па би знали на чему смо. Но предлагачи не веле изреком да се поврати цензура, већ хоће због ванредних спољних прилика да остане и даље обустављен закон о штампи с наменама од 15 Децембра 1875 год. а то ће рећи да остане цензура и даље још за неко неопредељено време. Је ли то потребно? У закону о печатњу има толико гаранције противу сваке и нај-мање неуредности а камо ли противу издајничких намера, којима би се ишло противу општих народних интереса, да се без никакве опасности може повратити сам закон о печатњу да важи у нашој земљи. Друга је ствар, ако ко мисли, да је у нас већина састављена од рђавих људи. Но то се не може ничим дока-зати. Свет се одржава оним што је добро,

намерно и насленим. Дешава се истин-да се и најочевидније истине изврћу као што је било и у самој Скупштини с разним питањима, као: ко је рат от-почео, за што га је отпочео и т. д. Али та је ствар тако чиста и тако јасна да нема тога, који би могао доказати да Народна Скупштина није одобрила ратовање, — и говорник би био готов, да ту ствар свакад, па и јавно брани. Ако би се у штампи откривале неке зло-употребе почињене у рату, нико не би могао бити противан томе, почем је и сама Скупштина неки дан решила, да се све злоупотребе редовним путем из-виђају и суде. Што је рекао један пред-говорник да се за злоупотребе може сваки обратити сам директно министру и да ће овај наредити што треба, то би значило, да слободна штампа није никад помогла, да се нечије злоупотребе брже и сигурније открију. То не може нико озбиљно тврдити, јер је светлост јача од мрака. Злоупотребе које постоје и које се доказу, треба да се казне, а злоупотребе које не постоје не могу се ни доказивати, и истина ће бити свакад јача од лажи.

Према свом убеђењу, које је говорник имао свакад о потреби слободне речи у нашој земљи, не ће, да му се променом мисле пребацити, како није тражио сло-боду јавне речи кад је био на посланичкој клупи, и како је хтео слободу само за себе а не и за све подједнако; за то је одлучио противу одборског предлога и тражи да се поврати закон о печатњу од 15 Децембра 1875.

П. Срећковић и Рака Кукић тврде, да народ наш не ће ништа тине изгу-бити што ће се за неко време обуставити слободна штампа, нарочито је с тога

нужно кад се решава српско питање; дакле из патриотизма треба стегнути срце за неко време, док се ова ствар не сврши.

Министар унутр. дела допуњује овако: „до идуће Скупштине а најдаље за 21 дан од дана сазива Скупштине.“

Председник ставља ово питање на гла-сине: Ко је за то, да се овај предлог усвоји т. ј. да се наша слобода штампе одложи до сазива идуће Скупштине а најдаље 21 дан после нешто се са-стане и то редовна Скупштина, тај нека седи а ко је против, тај нека устане.

Скупштина усваја предлог с огром-ном већином.

Истаје одмор $\frac{1}{4}$ сахата.

После одмора.

Извештач Р. Кукић чита предлог Јована Бошковића и Другова о изменама у закону о општинама и општинским властима, који гласи:

Народној Скупштини

Измене и допуне које су прошле го-дине учиниле у закону општинском од 1866 год. ишле су на то да учине оп-штине самосталније, а тиме да поди-ре потребе народне. Кратко време живота овога закона који се сада у одмору на-лази није дало прилике да му се све мане и добре стране познаду и обележе, а и ако је за кратко време наменути закон дејствовао опет је дао могућности да се о њему проговорити и на његовој поправци не само радити може, не и треба. Ми не ћемо да излажемо све случаје који су сажалења достојни и који се десиле приликом увођења по-менутог закона, ми их набрајајемо и можемо јер статистике потпуно немамо, а и је довољно да бацимо поглед на до-

гађаје крагујевачке, лозничке и друго има познате на држимо да ћемо доћи до уверења да су бар ове измене и до-пуне у поменутом закону потребне. С тога предлагемо да се учине ове из-мене и допуне у поменутом закону.

Измене и допуне у општинском за-кону, које су потребне да се учине:

1. У члану 13 да се последњи став изостави и овим замени: „Но ако оп-штински суд не би хтео у законом од-ређено време сазвати збор поради избора кметова, помоћника кметовских, одбор-ника или заменика или у случају кад то државна власт или општ. одбор захте, надзорна ће власт дужна бити да збор сазове.“

2. у члану 14 први став после речи „који има“ додати „и отпундијанак“ и т. д. У истоме члану последњи став овако заменити:

„Овај ће се списак у току године допу-њавати. Сваки кога се тиче има право прегледати га и чинити примедбе опш-тинском суду. Но ако општ. суд не би у своје време саставио азбучни списак и изложио га на углед или не би дозво-лио прегледати га и копирати, или ако не би усвојио примедбе које би му се на погрешност списка учиниле, даје се жалба првостепеном суду, и реше-ње је овог извршило.“

И док се питање о исправности или неискправности списка не расправи не може се збор сазивати, или ако је сазван има се одложити.

Жалбе против азбучног списка имају се поднети најдаље у року од три дана, од како је сазван збор, а збор се не може сазивати пре 10 дана (чл. 21 општ. закона). Првостепени ће судови

дужни бити овака питања решити на 48 сати*.

3. У члану 21 прву тачку изменити овако: „Оштински суд одређује дан за бирање на 10 дана пре.

Ако се бира кмет на збору председана по годинама најстарији одборник кога оштит одбор одређује. Бирачки одбор саставља председанајући и 4 члана које збор бира*. У 2-ој тачки истога члана став други уместо „два лица“ казати „четири.“ У 7 тачки послеречи „кмет, помоћнике“ додати „одборнике и намењенике“ и остале изоставити. У истога члану тачка 13 додати: „По овоме бирачки одбор решиће је ли избор законит и да ли изабрана лица имају закона својства. Ако бирачки одбор нађе да је избор законит, он ће изабрана лица у року од три дана увести у дужност. Нађе ли да је избор, било у свему било према поједином лицу, незаконит, он ће у првом случају наредити нов избор за сва лица која се бирати имају, а у другом само за она која не би имала закона својства“.

4. У члану 31 тачку 3 на до краја 11-те укинути.

5. У члану 70 тачка 1. на крају додати: „Ово може чинити и државна власт кад се неуредност кметова односи на државне послове и интересе.“

6. У члану 78 трећи став да се измени овако: „Оштински суд по свршетку рачун. године дужан је најдаље за месец дана склопити рачуне и поднети их одбору на преглед. Кад су рачуни склопљени и одбору предати, суд је дужан објавити, и сваки члан оштинске има право у року од 8 дана у присуству једног одборника прегледати их и

своје примедбе оштит одбор учинити који ће о томе своје решење донети.

Иако одбор нађе да је радна нетерна* и т. д. како и у садашњем закону гласи до краја.

9 Јула 1877 год.

Кратујевац

Предлагачи:

Јован Бошковић, Асентије Ковачевић, М. Н. Терзибашић, М. Радовановић.

За тим извештај одбора законодавног о овом предлогу, који гласи:

„Народној Скупштини.

Одбор законодавни разгледао је предлог Јована Бошковића, Асентије Ковачевића, Мијанла Терзибашића и Мијанла Радовановића о томе: да се учине неке измене и допуне у оштинском закону.

Разгледајући овај предлог, одбор законодавни није могао а да не баци поглед на целу ланску измену и допуну оштинског закона или другаче речено, на измене и допуне оштински закон, на знајући на ум до суд појављеној пракси тога закона, одбор је убеђен да осим оних предложених измена и допуна има још доста важних питања, која треба у том закону изменити. Набрајати овде та питања, која би требало изменити, одбор не налази за потребно. То би био рад који захтева дубље проучавање, више времена, ако се хоће да измене овог закона одговоре оној важности, коју сам предмет захтева. У оштите узимајући, трети се, што се хита с прављењем закона или његових допуна или измена. Таквим брзим прављењем закона готово редовно може се пропус-

тити нешто, што је од велике важности, и то чини да одмах после прве године имамо потребу да попуњујемо издане законе.

То је једна врло велика мама брзог прављења закона. Ова мама још више расте код засебних изазива појединих закона, јер ту осим пренаглашености у раду имамо још и ту опасност да ћемо, издајући поједине измене и допуне, које због брзине у раду и због своје засебности разуме се да не могу да одржавају једну и исту мисао, и по томе нити ће саме намећу себе нити с главним законом моћи да буду у оној сугласности, која је пуна да може неки закон имати своју целину, своју ошиту мисао која мора пропејавати кроз сваки закон.

У оштите дакле узимајући ни с каквим законом или законом не треба много хитати; боље је и доцније какав закон издати, но издати га тако, да се брзо мора мењати или допуњавати.

Ово оштите правило важи нарочито код оштинског закона који засеца дубоко у живот народни и за који се с многих страна чује да у њему пада учинити много важне измене према појављеним потребама.

Држећи се овога одбор држи да важност овог предмета и потреба земље захтевају, да се на оштинском закону не чине појединачне измене и допуне, које би биле пренаглашене и непотпуне, већ да се оштински закон у оштите преради према појављеним потребама. С тога законодавни одбор и предлаже Народној Скупштини да она позове министра унутрашњих дела да га идућу Народну Скупштину спреми и поднесе целокупну измену оштинског закона према појав-

љеним у пракси потребама, а дакле да остане у важности припремено изда-ни закон од 17 јуна 1876 године, који је издан на основу члана 56 устава и који је садања Народна Скупштина одобрила. (Збор. 29 стр. 442).

Ово је савиштеност министру унутрашњих дела.

13 Јула 1877 год.

у Кратујевцу

Председник
Д. Матић.

Извештаји
Рада П. Кукић

Чланови:

Ј. Јовановић, В. Д. Маџаренић, Павле Самаровић.

Илија Стојановић чита своје одвојено мишљење, које гласи:

одвојено мишљење

Илије Стојановића
члана законодавног одбора.

Баш по томе предлогу Народна Скупштина донела је закон о измени и допуни закона оштинског, и то беше 8 Октобра 1875 год. Овај закон беше такве среће, да ни годину дана света не угледа, јер у јуну месецу наста ратно стање и с тим он по чл. 56 Устава, стаде одмарати се. Околности оне по којима је исти закон обустављен разуман, да се слободна штампа и даље продужи у интересу целе земље разуман, да се даде политичким властима суђење испуна, и то разуман, али да се и закон оштински продужи, то не разуман, јер видим да по њему не могу

никакве рђаве последице за државу изићи. Када прочитам чл. 76 закона општинског шта бајаги имамо тамо неке слободе, једино то да сви скупа кмета бирамо. То је баш управо сва главна намена у томе закону. Пред скупштином онемад овај је закон продужен до 20 Јула ове год. Бошковић предлаже измену тога закона што се донета и ја с њим слажем. Одбор законодавни напротив не упуштајући се у оцену тих измена предлаже да се и даље одложи. Ја сам томе противан и мишљења сам да се предложене измене Бошковићеве у претрес узму или да се закон као што је од 20 Јула у важности пусти. Ја пак од моје стране дајем позитивну реч, да се ове измене и донуне за два три дана све свршити могу, јер су и нама и самој влади познате а најглавније постоји то, да се онима који не плаћају потпуни данак одузме право гласања.

14 Јула 1877 год.
у Крагујевцу.

Илија Стојановић
члан законодавног одбора.

Јован Бошковић као предлагач објашњава потпуно оваку измену коју је предложио у закону о општинским властима и додаје најзад да смо овим законом учинили то, што смо одузели могућност државним властима да врше злоупотребе, а да ли смо могућност људима који општинском управљају, само ако су за то расположени.

Милан Кујунџић чуди се одбору законодавном, који је састављен од људи од закона, како може да предлаже јутрес о обустави закона о печатању, а сада о општинама, што не иде ни у

надлежност Скупштине, а камо ли одбора. То право по уставу има само влада, и то само онда, кад може да докаже опасност за земљу.

За закон о самоуправи, вели: Ми бар који смо с пуном свешћу о њему решавали нисмо држали да ће од њега одмах потећи мед и млеко по земљи. Него смо држали да треба радити не само за садашњост него и за будућност народа. Треба дати прилике народу да се у самоуправи образује те да искуством у борби престану главне забавице у земљи. Могло је дакле бити негудности у закону општинском или што је нешто преврћено у закону, или што се он није умео вршити како ваља, а има доказа да су и полицијске власти, кад су нитане за тумачење закона тумачиле горе него што је у ствари, с грешним подсмехом: Ето то нам је самоуправа!

Неправо је, вели, одлагати све на даље и на даље закон, коме је тако племенит задатак. Ваља спремати се и зрети за друштвени живот. А клас кад се откипе и метне у воду не ће онако зрети, као кад стоји на своме корену.

Треба, вели, просто да анемујем на образ оне шесторице посланика, који нам предложине да свечано изјавимо како народ српски хоће да се оглади од најмунисана западњаштву. Ја нитам ту господу, ако искрено хоће оно што најавише, да ли је закон о самоуправи донета погрешна демања ствар у Словени, или су народијни и словенскији полицијни закони, које смо превисали из француског и немачког законодавства? Ако хоћете дакле да радите у духу народном, онда дајте да се што пре свине с општинне полицијне надзор, који је само прикремено дозвољен био, на почне

важити, развијати се и бистрити закон каквог смо ми исти тек промислили доноси.

Аксентије Кокачевић и Миле Дамњановић, приликом и предлагач објашњава примерима, да има врло много негода у садашњем закону о општинама, па их за то треба отклонити. А други тако исто слажући се с мишљем одбора, траже да се усвоји одборско мишљење.

Миланко Петровић, Симе Несторовић, Петар Стевановић и Димитрије Катић, противни су мишљу одбором с тога, што држе да не ће држава а и народу ништа шкочити, ако се садашњи закон општински пусти у живот, па ако временом видимо да нам нешто треба мењати, као што нам се донета и показало да нешто треба и изменити, закон ће мо променити. С тога су или да се узме у претрес предлог Бошковића или да се пусти закон општински од 20 Јула у живот.

Д. Матић објашњава, шта је руководило одбор при решавању овога предлога да изнесе овај извештај, па вели да се видело још да треба више шта мењати у овом закону, па да се то изврши треба времена, треба итудирања, па још кад је одбор добио обавештење од гос. министра унутрашњих дела нашао је за најпрактичније и најкорисније за сад продужити овај закон и после 20 Јула, па доцније на тежине претрести и поправити што није добро, јер је овако сувише непрактично непрестано измењивати и поправљати.

Стеван Д. Поповић каже, да може бити реч о једном или другом закону т. ј. или да остане какав је закон с именом или да се учине измене које се предлаже, а никакво да нема места

говорити о томе, да се закон одложи, јер то право устан нигде не даје Скупштини.

Илија Стојановић и Адам Богосављевић вели, да није могуће један закон за тако кратко време оценити ваља ли или не, већ треба доста времена да прође: знамо да и државне власти сад раде боље и савршеније него што су некад радиле, па ће тако бити и с општинским властима.

Министар унутрашњих дела вели, да ваља у овом предлогу није непосредно интересирања, већ он само као грађанин жели, а као министар дужан је да ради на томе, да у овој земљи буде реда и правде. А дошло му је до знања, да људи донета овај закон не извршују, или што не ће или што не уму ни у духу правде, ни у духу реда. Дато је општини да изрекне правину, али шта ћемо кад она то не ће. Није дато да чини кмет шта хоће, као год што није ни капетану то дозвољено. Само је промена лица. На место кмета А. дошао је кмет Б. Али кмет Б има да ради оно исто што је радио и кмет А. Сад је питање, има ли у закону те гаранције да он чини тако, и ако не чини, шта да се у том случају ради, и то су све мане које је гос. Бошковић навео. Ако кмет не ће да сазове збор, да против њега има жалбе, кажите ми шта ћете да му радите, па ако још не ће да преда печат новоизбраном кмету итд.

Ви ћете се сетити једног случаја који је целеј Србији познат и који врло рђаво баца сенку на то разумевање закона. У једном селу осудили су човека на смрт на га и убили и кизали: ми тако разумемо самоуправу. После, било је разрезивања таквих припрема од стра-

не одбора у једној окружној вароши, да су на једног човека ударили 1500 дуката цес. приреза, на другог 400, на трећег 300 итд. Одбор му је последња апелата, па с тим свршена ствар. Дешавало се да има по два одбора у једној општини. Пола села бира једни, а пола друга други одбор. Само то морај да додај, да ја не мислим, да треба и да се може на брзу руку моваћи закон у цело. Ја нисам у стању да брзо спремам предлог свију потребних измена на ма какав био.

Председник ставља прво питање на гласање: Ко је за то, да се предлог Бошковића не претреса сад не да се

одложи, тај нека седи; а ко је против, нека устане.

Већина скупштинска седи. Сад, ко је за то, да се по предлогу одбора закон о општинама обустави до идуже Скупштине, тај нека седи; а ко је против, нека устане. То тако је с 54 против 52 гласа, одбачен предлог одбора.

Председник наредује, да је састанак закључен, и за сутра заказује у 8 часова.

Председник
Народне Скупштине,
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар,
Недић.

САСТАНАК XXI

19 Јула 1877 године, у 9 и по часова пре подне.

Председник
Димитрије В. Јовановић.

За министар, столом сви министри. Председник отвара седницу и пита, има ли ко од посланика да одсутује. (Чује се: има њих више да одсутују).

Ил. Ритајец предлаже, да сваки овај који и на треће звање председника не дође у седницу губи право овога дана на дијурну.

Председник изјављује, да би од своје стране пристао да посланик који не дође на време у седницу изгуби не само дневну дијурну него и за целу недељу, ако свој постанак ничим не оправда. За тим јавља, да има довољан број посланика за решавање, и по што нема

протокола за читање, те да се пређе на дневни ред.

Секретар И. Срећковић чита указ Његове Светлости, којим се одлажује министар унутр. дела, да поднесе Народној Скупштини предлог закона, да решење о обустави извршења закона о печатњи од 11 маја 1876 (збор. XXIX стр. 339) остаје у важности до идуже редовне Народне Скупштине, а најдаље за 21 дан од дана сазива те Скупштине.

Председник вели, да кад је овај предлог једном прешао кроз одбор скупштински и влада је само формулисала предлог закона, према закључењу скупштинском,

то се може сад о томе решити а да не иде поново одбору. Пита, усваја ли Скупштина овај предлог, као што је сада прочитан. (Усваја).

Секретар Ж. Недаћ чита молбу Владислава Навловића, којом тражи за пет дана одсуства, због домаћих послова.

Председник напомиње да би требало за неки дан да причека о одсуству посланика Навловић. Јер их је сада много на одсуству па ће се неки скоро и вратити.

Вл. Навловић изјављује да му је сад одсуство неопходно иуки, јер му свиње сутра у Смедереву стижу, па их тамо нема ко да прими. За тим напомиње, да и не тражи много одсуства, јер за ових пет дана има два правника.

Председник пита, и Скупштина Владиславу одобрава пет дана одсуства. За овим јавља да има неколико интерпелација на министра војног и позива Скупштину да их саслуша.

Секр. А. Ковачевић чита интерпелацију Ђорђа Ђорђевића управљену на г. министра војног о томе: да ли он зна за злоупотребе Ристе Димитријевића, нисара среза лењинског почиње док је био начелник станице у Барама, јер, вели, говори се, да што је реквизицијом узимао од народа, то је употребљавао за своју а не за државну цел. па ако зна, што не извиди, и даље по закону учини.

Министар војни каже, да је он по овоме издио наређење да се извиди и ствар је ислеђена, по чему нема сада при себи акта о томе, одговориће кад добије акта. Интерпелацију прима.

Секр. А. Ковачевић чита интерпелацију на министра војног од Милоша Глишића, А. Богосављевића и Милана

Глигоријевића посланика, којом питају министра војног, што је абацио Симу Милошевића, кад је с оставом опозивајем оставку на посланство дао с командирства у народној војсци, кад је он био одличан командир и храбро се показао у бившем рату па за то оданкован и произведен у чин потпоручика, и у каквој је свези командирски чин с посланичким звањем.

Министар војни вели, да кад је Симиступио из Скупштине, када је и командир био, он је у акту изјавио одсуство на рат и неповерење према влади. Министар војни као члан владе није могао другаче, него да изјави и он њему неповерење, наредивши, да саразреша од дужности командира. Дакле, вели, да није деградирани, него остаје и даље почасни потпоручик на расположењу окружног команданта; а као командир признаје да је био добар.

М. Глишић вели, да је са свим неуспехом што је министар абацио Симу с командирства за то, што је он њему у акту изјавио неповерење као посланик, јер, држи, Симу није био командир владе и министра војног, него је батаљон био под његовом командом и тај батаљон њега поштује и признаје за најбољег старешину, и мисли, није било унутро абације командира којег батаљон хоће, а нарочито што Симу док је у Скупштини, говори устима народа, а као командир може говорити устима министра. Што се пак не слаже с овом владом, вели, да не припада овој ствари и министар није имао права ово учинити.

Министар војни каже, да кад би тај систем био, што г. Глишић вели, да командири буду они, кога батаљон хоће, онда би му се могло пребацити, иначе

овако сматра да је у праву био учинити оно, што је већ учинио.

Председник вели: По што је г. министар одговорио на интерпелацију и Скупштина се задовољила, те прелазимо на дневни ред.

Секр. А. Ковачевић чита питање Мијали Радосављевића, кад ће се увести у државну касу неких 7—8000 дуката цесарских, што су општини београдској дати на зајам за исплату десето-дневне војничке хране; јер вели, да су друге општине плаћале саме, па се за то задуживале и интерес плаћале.

Министар војни вели, да ће доцније док прибави дата на ово питање да одговори не у толико само, каже, може рећи, да је то била храна 14-то дневна и ту храну нису ни друге општине плаћале, па је и општини београдској враћено што је на то име и узето од ње.

Ова је интерпелација упућена г. министру војном.

Секр. А. Ковачевић чита питање на владу управљено од посланика Николе Милосављевића, Д. Јеротића и Косте Пејића у коме питају: зна ли влада, има ли још заробљених наших војника у турским рукама, и ако их има, хоће ли се пустити.

Министар унутр. дела вели, да кад се ко јавио и тражио кога свега, да је одмах телеграфисано у Цариград и питано. Није сигурно, каже, да још кога нема тамо; јер, кад је ко тражен трепљивало се да се шаће. Међу тим ни они тамо не знаду, него телеграфису по унутрашњости Турске и траже их на наше захтевање. А случајева било је те су нађени.

Министар просвете допуњујући говор миш. унутр. дела вели, да је скоро порта

јавила српској влади, да је она учинила распис поимандантима, да строго испитају за то и одговоре.

Јован Ђекић чуди се што посланици, а нарочито г. Глишић овамо говоре да се што пре изнађе начин, којим да помогнемо нашој пострадаој пограничној браћи и да се старамо на томе, а овамо подноси непрестано неке интерпелације и нека питања, те тиме сиречивају бржи рад скупштински. Пита, за што се не би за овакве ствари обраћали непосредно влади, и она одмах да извести шта је у ствари. Јер, вели, да зна случај како се један тражио телеграмом по имену и нашао се у Сарајеву, па би могло и за то бити овако, јер је краћи пут, а не вас дан да пробављаме у томе време.

Према изјави г. министра просвете Скупштина се задовољи с владиним одговором.

Секр. А. Ковачевић чита интерпелацију Уроша Кнежевића на министра војног, којом пита, што се ућуткује с изицањем злоупотребе начелника ваљевског за неко сено, што је за државу купно на 100.500 ока, а овамо га пије више било од 17.000.

Министар војни изјављује, да се та интерпелација упути одбору, где ће он моћи доцније дати тачан одговор на њу. Но узгред напомену, да је он за ту ствар најпре дознао, али да штета није онолика као што интерпелант наводи. Вели, да је одредио комисију, која је извидила ту штету и оценила је; па како се не зна да ли је та штета учинена из неправилно и невинте радње или хитачно, то је ово дело упућено главној контроли, те између ње и правословног одбора води се о томе преписка и он ће ово дело окарактерисати тим, да ће се и у једном

и у другом случају штета држави накнадити.

Урош Кнежевић вели, да он као правник не зна шта ће то дело код правословног одбора. Наводи даље, да правословни одбор само даје мишљење у питањима кад се појави спор између општина против појединих а тако и државе; а у овој ствари да нема никакве права да што каже.

Министар унутр. дела каже, да кад је говор о чиновницима полицијске струке да ће и он рећи коју у колико зна о тој ствари. Он вели, да, кад је наређено, да се пренесе сено у Обреновац, којег је од прилике имало око 300 кола, било је у лини у врло рђаво и мочарно време. И људи, када су дошли с козица нису дошли од једног пут, него по 30—40 кола вукло је, и тако се сено по блату развличило. Осим тога тај наред храниво је колово оним сеном те се морала и тиме штета чинити, јер је ту било око 300 тари волова. Даље рече, да је г. министар војни наредио, те се изица, па ако буде казнимог дела, онда ће који се окриве бити и казниени и платити, а ако из небрежности буду учиниона, онда ће за штету бити одговорни.

Јакон Поповић тврди, да је био аними у врло рђавом времену пренос сена у Обреновац, но да је томе узрок капетан који је заповедно писару српском да изврши пренос сена у оно време, па и ако му је писар досађивао, да ће бити штета.

Радослав Милошевић доказује, како је тежак пренос сена у лини и по мочарном времену, како се ту растура и троши сено, и по томе чему је лако изнелити и поровати, да је ништа на храну већег броја волова, а ништо растурањем морало бити веће и штете.

ШТОКО. НАР. СКУПШ.

Урош Кнежевић не верује да се могло узрести тако много сена због рђавога времена. Наводи, да је пут, куда је сено пренашано, чист и раван као даи, и криви чиновнике за узрок те штете.

Председник пита и Скупштина усваја да се пређе на дневни ред, по што је господ. министар казао, што се имало казати.

Секретар Аксентије Ковачевић чита интерпелацију Уроша Кнежевића и Васе Стоишића, којим питају министра војног, за што се не изица злоупотреба начелника алексиначког С. Лукића, и што се он не даје под суд, који је надлежан за то, него се његово дело шаље контроли и правничком одбору као не-надлежном и тиме се обилази пут законски.

Министар војни вели, да има одговорити и за ову ствар, као и за оно питање о сени. Он вели, да је одредио комисију да изицај те злоупотребе у којој је био члан и Алекс. Николајевић. Зна, да је комисија изашла неправилну радњу и штету, но није казала, не је узрок штете, и је ли она изашла из неправилно радње или о намером; с тога је деле ово и предато главној контроли, а она ће поднети и правничком одбору да види, има ли кривице или не. Обећава, да ће он настојавати да се ово што пре извиди и дође до истине, и кад сазна све, јавиће шта је у ствари.

Урош Кнежевић вели, да зна да се на овоме делу ради, него мисли, да би било боље да се обзире на закон. Пита, шта је требало дело изицати правничком одбору, кад он није надлежан да ове ствари разматра и о њима мишљења даје.

Живко Недић обарајући разлоге Уроша Кнежевића вели, да не стоји оно, што Урош наводи, да правички одбор ништа друго није надлежан да ради, осим да даје мишљење о споровима изд се појаве између појединих лица против општине или државе, него, вели, тај правички одбор даје мишљење о свему ономе, за што га влада или поједини члан владе упитао буде, и он је дужан то радити.

Урош Кнежевић, остајући и даље при својем првом говору, вели, да се по закону о чиновничким кривичним делама не може ни веће. Ако је мања кривица одређује се један комисијар, а ако је већа, онда се одређују три комисијара из три министарства и они испитују, па ако не стоји дело, министар само одређује суд који ће дело пресудити, иначе сам казни административно.

Алекса Стевановић као члан правичког одбора вели, да одбор правички зна на шта је надлежан, а за шта није. Када је надлежан за нешто, он то прими; а кад није, не примима. И по томе држи, да је напомена Урошева напашна.

Председник пита, је ли Скупштина задовољна с одговором, и хоће ли се прећи на дневни ред?

Скупштина усваја да се пређе на дневни ред.

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог Николе Милосављевића, Д. Јеротића и Косте Пејаћа, којим предлажу: Да се сваки онај дом, из кога је војник на бојном пољу прошлог рата погинуо, сребрном медаљом за храброст награди на успомену њихових фамилија.

Председник вели, да је ово право

владичево, па за то да се пређе на дневни ред.

Усваја се.

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог Уроша Кнежевића, којим предлаже, да се образује један одбор из Скупштине већине и мањине, с неколико чиновника из контроле и да тај одбор буде овлашћен, да по целој земљи испита злоупотребе учињене за време рата, јер се, вели, свуда ниче на званичнике, који су вршили разне војне дужности у времену рата.

Председник вели, да се овај предлог упутити законодавном одбору, ако је поднесен у томе смислу, да одбор контролише извешај, јер Скупштина нема извршне власти па да сама и извешај.

Аксентије Ковачевић противан је да се овај предлог упути одбору, него вели, да је боље упутити га влади, па да она учини извешај.

Мило Дамњановић држи, да је потребно овај предлог упутити законодавном одбору, јер вели, да је знао и он би се потписао на тај предлог; почем је свакад за то, да се нико не штоди, ко чини злоупотребе.

Урош Кнежевић доказује, како би негодно и нецелесходно било, да се ова ствар преда влади, као што Аксентије Ковачевић каже, него држи да је најсигурнији пут овај, који он предлаже, те да се похватају злоупотребе. С тога остаје при својем предлогу.

Андр. Милосављевић као очевидац набраја нечовечно и недостојно поступање начелника станице с народом, па је за предлог Уроше, да се испитају злоупотребе и образује одбор.

Председник пита и Скупштина усваја,

да се овај предлог упутити одбору законодавном.

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог Алексе Петковића и Димитрија Докића, којим предлажу, да се за крађивнице уведу опет телесна казна.

Алекса Петковић предлаже, у дужем свом говору доказује потребу и нужност, да се овај његов предлог усвоји. Он вели, да ово не чини за пензионере, него за крађивнице, који нигде ништа непају, а кад учине крађу он то украдено преда, и кад га ухвати, шта да му ради? Што лежи у анусу он то не осећа, јер нема карактера, а и државу то кошта. Он као члан Скупштине вели, да предлаже не жељи његовог народа ово, јер другог начина нема болет да се помогнемо противу крађиваца и ипалаца него бачише да уведемо.

Радован Милошевић кога потпознаје и Мило Дамњановић, у подужим својим говорима разлажу, како је потребно да се опет уведу телесна казна, јер вели, да су овладали ленови, од којих мирним грађанима није сигурна изовина, нити ни се по садашњем начину казне може на пут ставити. Наводе, како ни пре нису били за то, да се телесна казна укине; за то су, да се она опет уведу и предлог овај прими и упутити законодавном одбору.

Јован Бошковић мисли, да о сваком предлогу треба разговора и договора на и о овоме. Он вели, да не би одобрно да се опет телесна казна уведу, а одобрава изузетно за округ Јагодински да се оваквом телесна казна по примеру оном, као кад се појављују у ком крају ленови, те се уведу преко суд и кад посланици тога округа траже то.

На. Ратајан вели, да се најпре реши,

хоће ли тај предлог ићи у одбор или не, и кад се то питање реши, онда да говоримо ако буде нужно.

Председник ставља питање и Скупштина реши, те се предлог овај упутити законодавном одбору.

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог Николе Милосављевића, Дим. Јеротића и К. Пејаћа, којим предлажу, да влада строгу напашу обрати на све чиновнике као приносе закона, да се они постарају, да не буде у будуће исосања, што је по закону криво и перо наше свето, и хулењем тога да се не омаловажи вера, јер у предлогу наводе, да се на то слабо и мало обраћања напаша.

Председник напомиње, да ово у ствари није предлог него изјава, која се односи на одржање морала у народу, па вели, да за овакве ствари постоје закони, по никак би добро било, да се да влади на знање, те да нареди да се закони тачније врше.

Пита и Скупштина реши да се упутити влади на припрему.

Министар иностраних дела најављује, да ону изјаву може влада примити; и по што је то жеља Скупштине, вели, да ће влада наредити, да се строго на то нази.

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог А. Богосављевића и још неколико посланика о томе, да плата чиновника без разлике грађанског и војног реда не буде већа од 600, ни пензија од 300 тал. све дошло, док се наред не поправи као што је био и пре рата.

Војин Радуловић говори, да му није чудно за остале потписане посланике на томе предлогу толико, колико што

му је за чудо, како може Адам да ради тако неискрено. Јер он се, вели, представља као да за народ ради и тражи да се чиновницима смањи плата. А овамо баш он кад је био за време ратно као одборник перманентног одбора, није хтео од своје дијурне ни паре за народ оставити, него је за све време, кад се свима чиновницима обустављала плата примао по 20 дук. мес. месечно. Вели, да је ово доказ, колико искрености има у раду Адамовом. Тражи, да се овај предлог као са свим неуместан и као из неискреног срца произлазећи одбади.

Адам Богосављевић одговара, да је чиновницима законом плата одузета, а и њему да је, ни он не би дијурну примао.

Никола Стајковић пита, ако се хоће о овом предлогу сад говорити, да има и он да говори. (Чује се: Не ћемо!)

Председник пита и Скупштина усваја, те се овај предлог упути законодавном одбору.

За тим јавља да се прелазим на дневни ред, а на дневном је реду предлог владин о трошарини на пиво.

Известилац А. Стојковић чита предлог владин о трошарини на пиво. За тим чита мишљење одбора финансијског, који је за то, да овај предлог треба усвојити.

Председник пита: Има ли ко у опште о овом предлогу да говори?

Урош Кнежевић доказујући умесност предлога усваја га у начелу, само, вели, ка је трошарина колика је предложена била за пиво.

Адам Богосављевић вели, да је противан у начелу свакој трошарини у опште, јер је то посредна пореза, која се

од народа узима на фини начин, да то он не осети и не види. Њом се хоће да увећају државни приходи и њима да исплаћују чиновници, оклепир итд. Противан је дакле овом предлогу.

Урош Кнежевић каже, да је и он противан свима посредним данцима, а противан им је и сама наука, јер се њима интересују поједини потрошачи и покушавају цене производа; по ипак вели, кад се зна, да већина народа, особито селачког не није пиво, него само чиновници и варошани, то је онда за предлог, нарочито због данашњих прилика.

Панта Јовановић у дугом свом говору доказује, да наука није противна посредним порезима ни уколико, него да она њих баш правда. За пример наводи Енглеску, најпрактичнију државу у Европи, која, може се рећи, живи од сањих тих посредних пореза, јер највећи део прихода долази јој од њих. Дале наводи добру страну посредних пореза и тиме, што га не мора смисли платити, него само онај, који тражи ствари, на које је посредни порез ударен, а по правилу удара се само на оне предмете, који се више на луксузне сматрају. На Адамов говор, вели, не ће ништа рећи, јер је неуместан толико, да не заслужује никаквог одговора. Мисли, да је начин пореза врло користан и неосетан, а држави може донети око 15 хиљада дуката, а то није за одбацавање.

Панта Срећковић побија говор Адамов који захтева то, да непосредне порезе плаћају који немају да плате, а овим се предлогом хоће, да га плаћају они, који су богатији и на то иде и финансијска наука. Вели, да је предлог добар него само требало би да је већа такса,

што је и Урош рекао. На послетку вели, да би овакав порез требало ударити и на карте а и на оне, што носе злато и драго камење.

Милан Кузунчић пита, да ли је израчунато да дође на чашу пива по 7—8 пара трошарине, како би се по једна чаша плаћала по 10 пара пиве; јер ако би дошло по 2 паре пиве, онда вели, било би за механике рђаво.

Милан Спасић вели, да се ова трошарина не рачуна на чашу него на бечку или акон, и од прилике доћи ће на једну оку 2 паре чарш. и трошарину платиће онај, који производи пиво. Дале доказује како је предлог користан и да га треба усвојити.

Председник пита и Скупштина усваја предлог закона о трошарини у основу.

Известилац А. Стојковић чита чл. 1.

Алекса Поповић говори да је ово жила такса, јер на оку долази само две паре, а пиво, вели, не нију селаци и сиромашни људи него чиновници и трговци. Предлаже да се у томе члану стави не 2 него 4 динара трошарине.

Панта Јовановић доказује, како не треба већу трошарину ударити на пиво, него што је предложено, јер вели, тиме би више државу опустели него помогли, начел мања би била потрошња пива, а и пиваре би још у већој интересали; а то није ни право. Предлог је, вели, што се тиче таксе добар.

Ил. Стојановић слаже се с Пантом Јовановићем, што се тиче таксе, но вели, да би требало под заградом ставити код 100 килограма „два акова“, јер још није ступио закон о новим мерама.

Урош Кнежевић слаже се са П. Јовановићем што се науке тиче, него вели, да зна из искуства, да пиваре пиво

јевтини кошта а скупо га продају, па би требало и због тога трошарину повисити, а ако се то не ће, онда да се одреди такса пиву од 2 гр. на оку.

Јован Бошковић, слажући се с Пантом Јовановићем што се тиче таксе, вели, да не треба већу трошарину ударити, јер би то изгледало да хоћемо и не ћемо већу индустрију, а пиварска се радила прилично код нас развила, па јој не треба већи памет, јер би морала стати. Он је за предлог.

Председник пита и Скупштина усваја први члан по предлогу.

Известилац А. Стојковић чита чл. 2.

Урош Кнежевић вели, да треба направити разлику између домаћег и страног пива, ако се хоће подизати производња.

Панта Јовановић напомиње, да је Урош заборавио да занста и постоји у томе разлика; јер на пиво, које се са стране уноси постоји акцис по 5 гр. пор. од акова по закону, који је раније изнишао, те сад на пиво са стране, наплаћиваће се и акцис и трошарина.

Председник пита и Скупштина усваја члан 2.

Известилац чита чл. 3, 4 и 5 и Скупштина их усвоји по предлогу владе. За тим чл. 6.

Ал. Степановић пита: Шта ћемо за четврти случај, јер он би остао некажњив ако се у закону не определи.

Пан. Јовановић предлаже, да се каже: „У трећем и сваком даљем случају 400 динара“. (Чује се: Врло добро).

Председник пита и Скупштина усваја чл. 6 с овим допунем.

Изв. А. Стојковић чита чл. 7, 8, 9 и 10, које Скупштина усвоји по предлогу, за тим чита чл. 11.

Панајот Сандуловџи вели, да овај члан треба са свим узнети, почем се одређује комисија, која прегледа кад се пиво вари, и да другиот кога још не треба ни одређивати.

Мил. Спасић доказује, да треба да остане овај члан као што је предложен, јер, вели, да је с овим ситуацијама и за државу и за нивара. Влада треба да има права контролисати преко својих органа нареду нива.

Нилја Стојановић противан је овом члану, јер вели, да потиरे друге чланове. Тако исто вели и Марко Петровић.

Урош Кнежевнић разлажући вели, да је ради јасноће нужан овај члан.

Председник пита и Скупштина усваја чл. 11 по предлогу.

Нил. А. Стојковић чита чл. 12.

Ал. Стевановић вели, да би добро било још у овом члану да се каже: „и да му се то поварање за у будуће закрати“. Јер кад се један пут ухвати у крађи, не треба му више веровати.

Председник пита и Скупштина усвоји чл. 12 по предлогу.

Нил. А. Стојковић чита чл. 13, 14 и 15.

Бод чл. 15 Војин Радуловић вели, да се речи „14 дана“ избришу па да се стави „3 месеца“, али да да лично јемство; тиме би се учинили олакшица људима. (Чује се: не треба).

Председник пита и Скупштина усваја горње чланове по предлогу.

Нил. А. Стојковић чита чл. 16.

Н. Јовановић вели, да је ово ствар добра и да иде у олакшицу нашој домаћој фабрикацији.

Председник пита и Скупштина усваја чл. 16 по предлогу.

Нил. А. Стојковић чита чл. 17 и 18 и Скупштина их усвоји по предлогу.

Председник јавља да пре него што се усвоји чл. 19 има А. Николајевић да предложи један додатак.

А. Николајевић вели, ва знате, да ми доносимо овај закон данас, што имамо да надмиримо напредне потребе, па предложом овом члану да се дода: „Сва трошарина, која се по овом закону добије, има се употребити на отплату напредног кредита и по исплати овога, има се употребити на редовне потребе“.

Министар финансије објашњава да се напредне потребе пажљиво по правцу из напредних прихода, а ово је приход од трошарине и он долази у редован буџет. Разлаже и мисли, да би коректније било, питање о пажљиву напредног издатка оставити за напредан буџет, а приход од трошарине да остане у редовном буџету.

А. Николајевић, остајући при својој предлогу, вели, да ово што се учини неће ништа сметати, а трошарину што ударамо на пиво, то највише чинимо алог напредних издатака.

Министар финансије вели, да је разлика између њега и Николајевића само та, што он мисли, да напредне издатке који су привременни, треба уредити буџетом а не законом којим се уређује трошарина, дакле Николајевић мисли да то у овом закону буде.

Јов. Бошковић и Нил. Стојановић говоре, да је добар предлог Николајевићев и да га треба усвојити. Тако исто каже и Урош Кнежевнић.

Министар финансије доказује, да се то може у буџет ставити, а не у закон.

Милос. Спасић, као председник финансијског одбора, вели, да нема места да се овај предлог Николајевића стави

у закон, него то може да се стави у буџет.

Н. Јовановић признаје да је предлог Николајевића добар, по само вели, да та примедба дође у протокол скупштински.

А. Николајевић ипак остаје при својој предлогу, а потнемаже га Ђоровић.

Министар финансије вели, ако се хоће, да ово што Николајевић предлага уђе у закон о трошарини, нека се бар јасније означаи шта се хоће, и нека се поброје законодавне одауке, на основу којих су чинили напредни издаци за које се одређује приход о трошарини.

Председник каже да је написана редакција овога члана на коју је и министар финансије пристао.

А. Николајевић прочита чл. 19 и Скупштина га усвоји.

Извештај прочита чл. 20 и Скупштина га усвоји.

Председник јавља: да је закон о трошарини прихваћен; да ће се одмах преписати и министру на даљи поступак дати.

За тим јавља, да је на дневном реду буџет.

Урош Кнежевнић вели, да пре него што се приступи претресу буџета, нужно је, да имамо наштампан биланс на једном табаку прихода и расхода државних, а то може одмах да буде готово.

Марко Петровић, потпомажући Уроша, вели, да док се то наштампа да се претреса буџет напредни.

Јов. Бошковић вели, да он не би био противан не само билансу него и цео буџет да се штампана, али нема за то времена. Из биланса, вели, не може се ништа знати, јер су ту у опште приходи и расходи па би нам то било као једна описна.

Урош Кнежевнић, остајући при својој предлогу, вели, да Скупштина треба да зна каквих има прихода а каквих расхода државних.

Министар финансије вели, да биланс није могао раније бити штампан што је у одбору тек јутрос утврђен овако, као што се пред Скупштину наноси. Готов је вели, да га сад у штампу да и после подне биће готов.

По закључењу Скупштине извештај А. Стојковић чита извештај буџета прихода и расхода државних за 1877 рачунску годину.

Председник закључује саставак, а после подне у 4 сата заказује саставак.

Саставак је овај трајао до 1 сат после подне.

Председник
Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

САСТАНАК XXII

19 Јула 1877 године, у 4 сахата после подне.

Председавио

Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутствовали сии г. г. министри осим председника министарства, министра грађевина.

Председник отвара седницу и јавља да Жинко Степановић осуствује, па да треба на његово место одредити једног посланика, који ће потписивати протоколе и друго што уступа. Именован Вићен, Поповића за потписника и Скупштина усвоји. За тим објављује, да ће се сад преджити читање извештаја одборског, о државном буџету.

Секретар Ил. Стојановић чита.

Мијанко Радосављевић као члан финансијског одбора вели, да има одвојено мишљење за неке позиције, но да ће то мишљење изјавити усмено, кад се дође на дотичне позиције.

Председник вели, да сад можемо у опште да говоримо о буџету, па онда да почнемо претресати буџет прихода.

Адам Богосављевић и Урош Кнежевић противни су да се говори о буџету у опште пре, док не добију штампани биланс прихода и расхода државних. За тим Урош вели, да треба најпре буџет расхода претресати па тек после буџет прихода.

Ил. Стојановић противан је говору Урошеву, па вели, да ми треба најпре да видимо колико имамо пара па да правимо зграду, а не обратно.

А. Богосављевић пита, за што нема биланса штампаног, кад је Јуросе решено да буде до сад готов?

Председник вели, да се сад штампан и да ће доћи, по дотае да се може говорити у опште о буџету.

Акс. Ковачевић говори, да је од Адама само једна проија што каже да о буџету не треба у опште говорити, кад једна држава која егантира мора имати свој буџет прихода и расхода. Дале вели, кад буџет мора бити онда треба говорити о појединим позицијама прихода и расхода. Биланс, вели, није ни потребан по што се зна, да се данас грађански купи с главе на главу; зна се за београдски данак, ђумучину и т. д. Предлаже, да се на томе одмах почне радити.

Ур. Кнежевић ботозан инак при своме говору, тражи најпре штампан биланс, да се Скупштина упозна у приходима и расходима па тек после да претреса буџет; јер пре тога, вели, не треба ни једне речи да буде.

Министар финансије напомиње, да је ово буџет који је био и пре пред Скупштином. У њему су само неке мале измене, не докле се до ових дође, биће готов и биланс. Нема, вели, разлога да се ствар одгађа. Паула Срећковић слаже се с говором Акс. Ковачевића, а разумевање Адамово

и напори његови о буџету и држави, вели, да су ефикасни. Предлаже, да се приступи одмах претресу прихода и расхода буџетског.

Милован Спасић у дужем говору докажује, како је буџет годишњи закон; како је свака позиција основана на закону, а која није, она тек може бити у питању; како је одбор финансијски, кога је он председник па све то обраћао пажњу и код сваке позиције објасниће, на чему је основана. Мисли, да нема смисла говорити о буџету у опште, него одмах о појединим позицијама. А и одбор је чинио штедњу, колико је год могао.

В. Васић говори, да је као члан финансијског одбора имао пред очима: биланс, буџет и све друго, и да је све то проматрао, како ће оправдати своје мишљење у Скупштини, но инак жели имати и сада штампани биланс колико ради себе, толико и за ове који га траже да се задовоље, јер свагда је рад био да један другоме не пребацује, него да се слажемо и у договору ради.

Ал. Богосављевић вели, да се Срећковић удалио од предмета, јер је требало само о буџету говорити.

А. Николајевић вели, да буџет није нова ствар да се у опште говори јер је то годишњи закон, па у нечем нема се шта говорити кад мора да се прими; али жели, да Скупштина има биланс штампан, што је и влада вољна дати, те да се задовоље који га траже и да се буџет изради како ваља.

Председник јавља, да се биланс штампан и кроз који час да ће доћи, но дотае вели, да решимо један владни предлог, који је кратак, и за кога ми-

сли, да ће Скупштина усвојити, као по све користан за државне интересе.

Секр. Акс. Ковачевић чита предлог закона о допуни § 2 закона рударског; а за тим одборско мишљење које гласи, да се овај предлог о допуни закона рударског као неизпеходан усвоји.

Министар финансије објашњавајући предлог законски поменуте допуне, вели, да сваки ко је путовао од Београда Крагујевцу, могао је видети, како се друмови паспају згурама и шљакама у којима има олова и сребра, и како је штета ако и даље остане, да се друмови оловом и сребром каадринују. У интересу општег предлаже, да се својина згура изрично законом одреди, те да се њихова употреба као што треба уреди. Дале излаже количину згура и шљака и корист за државу која се од њих добити може. Стога мисли, да је нужно да се законом уреди и држави право у томе утврди, јер у закону рударском о томе ништа изрично нема.

Јос. Радосављевић казује, где се то згура и шљаке налазе и колико их има, а да се од њих никаква употреба не чини.

Урош Кнежевић вели, да се зна, да су по закону рударском све руде својина државна, те следователно и ово је својина државна, па не треба о томе ни говорити.

Пита: како је влада могла пре 7—8 месеци позивати закуне преко новина кад сад тек тражи да се ово уакони; је ли коме издато и како?

Министар финансије вели, да се било јавило једно друштво још лане за претплату згура, с пребитачним условима за државу; но на жалост, друштво то није било у стању да на време пре-

дума претпостављајући, те су позвани путем јавности предузимачи да своје понуде поднесу. Јави ли се, ми ћемо нарочито бирати услове који су на нас најкориснији. Међу тим, вели, поднео је Скупштина предлог закона којим треба да се ствар у основи уреди.

Наш. Јовановић вели, да тек сад о свему први пут чује; а да о рудницима постаји целокупан закон, на кад се хоће један закон да мења, требало би више о њему размишљати. А овако није мишљења да се прими.

Дим. Матић као председник одбора законодавних већа, да законодавни одбор није легитимно прешао преко овога законског предлога, него га је проназирао и сранио са законом рударским где доста за ове згуре и шљак не било предвиђено; те с тога је и мишљења да се ова догута усвоји, а можда ће се, вели, и добити која хиљада франка од ових згура. (Чује се: да се усвоји).

Министар финансије вели, да се овим предлогом не мења закон, него само допуњује.

Вићентије Поповић боји се, да се овим законом не учини већа штета него вајда, јер давањем мајдана страним друштвима, може нам се посећи, упропастити шума, које и иначе мало имамо. У осталом, вели, да смо и до сад од рудника више расхода него прихода имали.

Аксент. Ковачевић, разложно објашњавајући корист овога предлога, предлаже да се он усвоји, јер вели да нема државе у Јевропи која кад пронађе рудник не израђује га и не корача напред. Закон се овим, вели, не мења, него само чини се допуна.

Министар финансије одговара Урошу

Кнежевићу што се тиче својине. Да су све руде државно добро, вели, то је истина, али згуре нису оно исто што и руда; с тога и јесте нужно да се и на њих изрично законом нареди, и наређења ово само од користи може бити.

Председник чита и Скупштина усвоји ову догуту у рударском закону какву је министар финансије предложио.

За тим јавља, да је сад на дневном реду буџет о коме да се у опште говори, јер је дошао биланс штатних.

Адам Богосављевић предлаже, да се најпре претреса буџет расходи на према расходу да се и за приход управљамо, по што је то и финансијским начелом признато.

Председник објашњава да се мораћи овим путем како је влада предложила и како природни ток ствари показује, а не прескакати, и преко реда ствари претресати.

Н. Стојановић побија говор Адамов и вели, да најпре треба видети има ли семена на онда врати њиву, а не на намаг.

А. Богосављевић вели, да то само мора бити код приватних људи а не и код државе.

Председник напомену да се нико од посланика није јавио, да говори у опште о буџету и за то назива секретара, да чита најпре полиције прихода, према предлогу владином, и о томе ко што има нека говори.

Секр. Илија Стојановић чита:

I Непосредни данци:

1. Грађански, 18,590.000 гр. пор. Новак Милошевић примећује, да је то велика сума од грађанског данка, јер се морају ослободити класти, ће-

равни и савијати што је још лане предлагано и у рату који су страдали, на предлаже, да се смањи 500.000 од горње суме.

Јев. Боинковић одговарајући Новаку, вели, да је то одбор имао на уму и смањно цијеру, колико треба да се смањи.

Адам Богосављевић тражи да му се каже, колико има људи који не могу данак платити, колико сакатах, погинулах и колико је погорело?

Милош. Спасић доказује бројем села, гробова и округа колико је где у пограничним местима изгорело кућа и вели, да је свега од прилике 6000 кућа изгорело где мисли да има 12.000 глава пореских, а 38.000 пореских глава одбијено је, дакле више је три пута одбијено него што је требало.

Ђока Милетић вели, да г. Спасић као владин извештај није поднео тачан извештај, јер је више села изгорело и именује села.

Милош. Спасић каже, да је излазно у сва изгорела села, но да све куће у тим селима нису изгореле па да се ни бројати не могу. Вели, да је његов рачун тачан.

Ђока Милетић остајући при својем говору каже, да не сачињавају неколико кућа село.

Петар Стевановић примећује, да г. Спасић није ништа за округ узички споменуо, где има доста села изгорелих и пострадалих, а и сакати и слепи нису узети у рачун а комисијом су у данак уписани. Предлаже, да се цијера смањи с 500.000 гр.

Дим. Матић каже колико је прошлога рата осакатено и погинуло, које свега не може изнети ни 20.000. То зна из тога, вели, што му је тај извештај као

председнику одбора законодавних већа министар с подацима при претресању предлога о нишанима давао.

Адам Богосављевић вели, да је ту већи рачун само од оних који су погорели а није који су и опљачкани, које је све једно.

Ст. Радоњић вели, да г. Спасића није тачан рачун да је у целом његовом округу изгорело 14 села, јер вели има на 20 села само у његову срезу изгорелих.

В. Вујковић доказује, да је г. Спасића рачун тачан.

Министар финансије вели, да се не може баш тачно казати колико се може скупити од данка, а на најпоузданије мерило може се узети количина скупљена последњег пољођа. У то време, вели, скупљено је $8\frac{1}{2}$ милијуна гроша пор. данка на год. 17 милијуна, а то је било у време рата када су, по његову наређењу, ослобођени сви страдали од плаћања данка; па кад је тако било у време рата, каже ниммо разлога да очекујемо и више у овој години.

Н. Стојановић вели, да је одбор казаво већу цијеру него на кољку министар финансије пристаје. Треба је дакле смањити јер је много страдало и људи су положили своју крв и живот за отаџбину.

Урош Кнежевић тражи рачун колико има поресних глава да плати а колико треба ослободити па би били на чисто. Вели, оно што министар напомену, колико је последњег пољођа исплаћено мисли, да не ће бити све тога пољођа, јер су људи за 2—3 пољођа онда давек плаћали.

Министар финансије одговара, да се тачан рачун не би могао сад казати,

док се не би учинио нов попис. Каује, јер вели, да је велика цнѣра и мисли, да ни војници нелу-жени, који су сад дошли да поцуне баталоне не треба да плате данак.

Сима Несторовић слаже се с Урошем и вели да је цнѣра велика.

Новак Милошевић вели, да је велика цнѣра и мисли, да ни војници нелу-жени, који су сад дошли да поцуне баталоне не треба да плате данак.

Министар финансије каже, да су под-нашане неке интерпретације пре, па и сада, што је пописна комисија уписала у да-нак старце, богале и немоћне, и одго-варајући на те интерпретације, вели, да је у попису тага било нешто, но да ће идучеј Скупштини поднети предлог, да се данак праведније разрезује. А сад, вели, ако има какве неправилности, моли, да му се то посебице означаи и именује лине, коме је неправда учињена, па ће се одмах ствар извидити.

Јов. Бошковић доказује, да је цнѣра министра финансије умерена и да ову цнѣру не треба више смањити јер је ра-чун чист и јасан.

Авр. Јовановић вели, да је велика цнѣра од данка стављена, и да је треба смањити с 250.000 гр. пор. јер су многи људи страдали, које треба осло-бодити.

Министар финансије доказује, да је више пореских глава изостављено него што они траже да се изостави. Јер они траже 30.000 глава пореских да се изо-ставе, а у овом буџету изоставља се 40.000.

А. Николајевић доказује, да је одбор умерену цнѣру од 18,500.000 гр. пор. примио коју треба да усвоји Скупштина.

Рака Кукић говори, да није велики број пореских глава ни данка стављен,

јер, вели, ту има међу рањеницима и прстани, који треба данак да плате.

Председник ушта и Скупштина усвоји приход од грађанског данка у 18,500.000 гр. пор.

Извештај А. Стојковић чита:

II Беѣарски данак

66.000 гр. пор.

С. Несторовић вели, да је то много, јер, вели, и беѣари су војевали, па су пагинули.

Министар финансије вели, да ће се наредити тачан попис, и сазнаће се, колико има беѣара; али мисли, да их има више него што је означено.

Председник ушта и Скупштина усвоји ову позицију по предлогу.

Извештај А. Стојковић чита:

III Арм. скитајућих се цигана

7000 гр. пор.

Ур. Кнежевић вели, да треба набри-сати са свим ову цнѣру, јер по законима нема више скитајућих се цигана и сви се мерају настанити.

П. Срећковић каже, да је цињено и чини се да нема скитајућих се цигана, али онет они долазе и скитају се, па пред-лаже још већу цнѣру да им се удари да не долазе.

Председник ушта и Скупштина усвоји ову позицију.

II. Посредни данци.

1. Буѣручна с узгредним таксама 4,500.000.

Извештај А. Стојковић чита извештај одборски.

Ур. Кнежевић вели, да би требао ми-нистар финансије да покаже приход од

1 Новембра до 1 Маја ове године као прво положе на и за асвало да се зна. Он држи да нема ни милион гроша, јер приход од 1 Маја почиње.

Министар финансије каже, да је за пр. год. 4 милиона гр. пор. било при-хода, и кад је толико тада имало, кад је извоа стоке и других предмета за-брањен био, онда вели, с поузданошћу може се ставити 4,500.000 гр. пор. за ову год. кад стока није забрањена.

Сима Несторовић вели, да ове год. па ће толико прихода бити, јер лане су људи били принуђени продавати стоку по што за што, те је и приход морао бити већи.

Министар финансије одговара Сими, да је баш извоа стоке био забрањен.

Ад. Богосављевић, Виѣен, Поповић и Ђока Милетић између осталог говора-веле, да је ова цнѣра велика и да је треба смањити.

А. Ковачевић доказује, како је Несто-ровића и Адама неоснована сумња, да је лане више извоа било него ове го-дине. Побјаја говор Сими, да је народ беглао и стоку продавао те отуда већи љукруа био. Тврди, да ће љукручна такса ове год. као у редовном времену бити већа него лане. Дебата је, вели, изишпа, јер је цнѣра умерена.

С. Несторовић доказује свој говор и вели, да се он у томе боље разуме од Ковачевића.

Ковачевић одговара Несторовићу, да су му ове ствари савршено познате као и њему и остаје онет при томе, да се није могло извести толико лане колико у обично време.

Председник ушта и Скупштина усвоји ову позицију по предлогу.

2. Трошарина 1,215.605 гр.

Извештај А. Стојковић чита извештај одборски за ту позицију.

Сима Несторовић напомиње, да је онде одбор додао више него лане 215.605 гр. пор. малда на нову трошарину за пиво. Но како ова трошарина мора се употребити за ванредни буџет, онда онет остаје стара цнѣра.

Министар финансије вели, да ваља само казати, да се нишак пренесе у ванредан буџет па се нестижава што се жели.

Председник ушта и Скупштина усвоји ову позицију с примедбом, да се нишак у 215.605 гр. пор. пренесе у ванредан буџет.

3. Регалии данак на се 620.000 гр. пор.

4. Регалии данак на дуван 200.000 гр. пор.

5. Регалии данак од рудокон-ње 14.000 гр. пор.

Председник ушта и Скупштина усвоји све три ове позиције.

III Таксе.

1. Судске и полицijske свега 500.000 гр. пор.

2. Канцеларијски приходи 200.000 гр. пор.

3. Добешарина 40.000 гр. пор.

4. Шумарина 20.000 гр. пор.

Председник ушта и Скупштина усвоји све 4 ове позиције како су и предла-жене.

IV Припреда правитељства.

1. Приход од правитељствених добара 300.000 гр. пор.

2. Интерес на понце 67.000 гр. пор.

3. Приход државне штампарије 300.000 гр. пор.

4. Приход топчидерски и држ. ертеле 35.000 гр. пор.

5. Приход пошта 300.000 гр. пор.

6. Приход телеграфа 450.000 гроша пореских.

7. Од управе фондова и окружних штедионица 500.000 гр. пор.

Председник пита и Скупштина усвоји свих седам ових позиција по предлогу.

V Приход Фонда никелеког за просветне цели

1.400.000 гроша пореских.

Министар финансије вели, да по што се број пореских глава смањно, то се морала и ова цера смањити.

Председник упита и Скупштина усвоји ову позицију.

VI Равни случајни приходи.

1. Наслеђа 10.000 гр. пор.

2. Мангуна 50.000 гр. пор.

3. Калпа 150.000 гр. пор.

Председник упита и Скупштина усвоји ове позиције.

4. Непредвиђени извори свата 3.000.000 гроша пореских. Одбор је ову позицију усвојио.

После говора А. Николајевића и Уроша Кнежевића који доказују да је велика цера метута од непредвиђених извора и да је треба смањити, и после разлога министра финансије и Милована Спасића да је ова цера умерена и да је, како је предложена, треба усвојити: председник Скупштине упита, усваја ли се ова цера, како је од стране владе предложена и одбором примљена. Скупштина усваја по предлогу владиног.

5. Уштеда од плате чиновничке и служитеља по закону од 17 Јула 1876, ва време од 1 Новембра 1876 год. до

2.000.000 гроша пореских само за ову годину.

Урош Кнежевић вели, да уштеда од чиновничке плате не може овде у приход доћи, него треба да је готовина државна или да дође у буџет напредни. За тим вели, да саужитељима није требало према законодавној одлуци обустављати плату и за то треба сви обустављени и практикантима и послужитељима вратити.

Јов. Авакумовић говори, да се у пола говора Уроша Кнежевића слаже с њим а пола не слаже. Доказује, да обустављена плата чиновника за време рата и по законодавној тајној одлуци и по општем правилу треба да дође у буџет редовног државног прихода. А што се тиче уштеде и обуставе од плате служитеља, слаже се с Урошем, јер, вели, по законодавној одлуци није требало и њима обустављати од плате; с тога, мисли, да им обустављено треба вратити; и не само њима, него и практикантима, учитељима и радницима фабричним, штампарским и осталим, није се могло ништа одбијати по овој законодавној одлуци од плате, јер они се ту не својину, на и њима, вели, то треба вратити, а уштедевину што на њих припада избрисати. Вели, да ће поднети доцније предлог о томе Скупштини када ће и доказивати садњање своје мишљење у тој ствари.

Министар финансије доказује законодавном одлуком, да уштеда од чиновничких плата долази у приход редовног буџета.

Урош Кнежевић остаје при свом првом говору, т. ј. да ова уштеда од чиновничке плате треба да уђе у напредни буџет на ратно цери, јер, вели,

то је намера и законодавна одлука. Неге усвоји ову позицију, по предлогу владиног.

Александар Николајевић, Ад. Богосављевић и В. Поповић мисле, да ова уштеда треба да уђе у државну готовину.

Аксен. Ковачевић вели, кад би разложи У. Кнежевића имали стварне вредности да би се и он са њима сложио, али по што он говори, вели, против смисла законодавне одлуке и против постојећег стања ствари, никак не може. Између осталих својих разлога, вели, да ова уштеда дође у приход редовног државног буџета, а мисли, где се оставило да останало, држава не ће изгубити јер је то мало.

Радован Милошевић вели, да је то за будуће био би противан, по не што је свршена ствар, мисли, да је уштеда и да треба да дође у редован буџет.

Ил. Стојановић слаже се с Авакумовићем и У. Кнежевићем да се врати служитељима обустављена плата и вели, да власт није имала права ни чинити ни ту обусталу.

Министар финансије доказује, да су услед ратних догађаја и смањени приходи, и да се тај мањак мора понути, а кад не би било ове уштеде, он би се морао с друге стране понути. Вели, уштеда је у ствари учињена, и са свим је природно да се у приход уведе.

(Чује се: Доста је говорено).

Председник стави питање и Скупштина

усвоји ову позицију, по предлогу владиног.

6. Уштеда од плате приношених и унапређених официра, што ће им се ова од предричућене суме, која је овде у издавању за целу годину стављена, а која ће им се издати само за једну четврт ($\frac{1}{4}$) године 1.000.000 гр. пор.

Одбор финансијски усвојио је ову позицију.

Урош Кнежевић, Александар Николајевић, Симе Несторовић, Мијалко Терзибашић противни су овој позицији. Николајевић тражи на послетку, да министар војни објасни ову позицију.

Милош Спасић објашњавајући ову позицију, тражи да се усвоји.

Министар војни вели, да ова позиција стоји у свези с буџетом и да ће објаснити кад дође на ред. Дакле нека остане за сад.

Председник јавља, да је буџет прихода за ову годину — сем од уштеде на плати официрској једног милиона — усвојен.

По том закључује састанак и заказује седницу сутра у 10 сахата пре подне.

Састанак је овај трајао до 8 сахата по подне.

Пред. Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић

Секретар
Недић.

САСТАНАК XXIII

20 Јула 1877 године, у 10 часова пре подне.

Председана председник

Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутствовали су сви министри, осим министра унутр. послова.

Председник: Састанак је отворен. Саслушајте протокол 13 састанка. (Секретар Педић чита тај састанак.)

Има ли ко да примети на протокол? (Нема). Дакле усваја се? (Усваја).

Сад чујте протокол 14 састанка. (Секр. П. Стојановић чита).

Има ли који да примети на овај протокол? (Нема). Дакле и он се усваја? (Усваја).

Милеш Глишић пита председника, шта ће бити с послаником смедеревским, који је овде већ осми или девети дан, а још није решено је ли посланик. На што чекати толико на прибирање акта од стране полиц. власти против њега. Такав је практика рђава. За то тражи, да се у интересу самог реченог посланика и у интересу народа, који га је послао, рани питање, треба ли да се чекају акта или не. — Одбор треба да поднесе извештај према актима што их при руци има.

Милан Кујунџић, Ђурђе Ђерковић, и Урош Кнежевић попунама питање Глишића и траже, да се према поднетим актима то питање реши, а да се не чека да полиција толико дуго прибира доказе. Нека председништво, вели Кујунџић, учини, да се што пре изнесе то питање на решење.

Председник одговара, да питање о посланику смедеревском стоји нерешено с тога, што је полицијски власт изјавила жалбу противу избора његовог, и има да пошаље нека акта, која ће набавити од смедеревског и пожаревачког суда, која се као докази имају употребити противу изабраног посланика. Због овога одбор мора да чека. О томе пак, да ли да Скупштина чека на акта или не, не може бити говора пре, док одбор за пријаву посланика не донесе свој извештај о истом посланику и о његовом избору. Кад би одбор поднео извештај, тек онда би се могло решавати о томе, да ли да се чека на акта или не.

Аксентије Ђорачевић у подужем разлагању противан је тражењу Глишићевом, а потпунама разлоге председничке и одобрава радњу одбора, наводећи даље, да је пре свега нужно, да се докази о неуредности избора прибаве; и тек, кад се они прибаве, одбор ће видети, може ли се поверити избор посланика, и према томе ће тек изнети пред Скупштину свој извештај. Одбор не може казати: важи избор или не важи само због тога, што је један човек дошао у Скупштину, него ће казати, да је избор важан само онда, кад се донесе уредно пуномоћје, а кад таквог нема, онда је бадава разговор. Вели, да је поступак одбора користан, и то сваки

мора прихвати, који хоће да у Скупштину долазе такви људи, каки треба да долазе.

Министар правде противан је да се сад претреса питање, које није на дневном реду, а пристаје само у толико да се каже, да се од стране председништва препоручи одбору, да ускори с том ствари, и да поднесе извештај Скупштини, на кад то питање буде на дневни ред стављено, одмах ће се претрести и решити. Разлажући даље о овој ствари, напомиње, да се пређе на дневни ред, и да влада није противна ако председништво препоручи одбору, да у спору са свршетком те ствари.

Председник изјављује, да ће препоручити одбору, да велико је могуће скопије ствар о избору посланика смедеревског Скупштину изнесе. (Скупштина се задовољава).

Наса Стојинић пита председника, са што се не изнесе пред Скупштину овај акт, што га је поднео г. Урош Кнежевић, а и ова интерпелација, упућена на г. министра војног?

Председник: Акт, што је поднео г. Урош, јесте жалба, а жалбе се не читају у Скупштини чим буду поднесене, него се по пословном реду од стране председника упућују у одбор, на кад их овај изнесе Скупштини са својим мишљењем, онда се читају.

Што се тиче г. Глишићеве интерпелације, такоу сам задржао с тога, што ми је дата у почетку ове седнице, на писам имао кад да прочитам њен садржај, те да бих могао сазнати у каквој је форми написана и може ли се ванети пред Скупштину или не. (Чује се: да се пређе на дневни ред).

Министар правде напомиње да би протокол, нар. секрет.

добро било, да се Скупштина сагласи на да се пређе на дневни ред, по што је на дневном реду претресање буџета; дакле једна врло важна ствар. Влада се, вели, истина не позива на устав, по коме јој се то право даје, да у свако време може захтевати претрес буџета, на то она не чини, што држи да нема потребе, јер питања, која сада потржу на председништво имају места пре дневниг реда.

Председник: Дакле да пређемо на дневни ред.

Прво долази иницијата Књазу 1.200.000 гр. переских. (Усваја се).

2. Данак порти 1.176.255 гр. пор. Милија Урошевић рече: Одавна се чекало време да се један пут данак порти откаже, и држим, да је то време данас дошло, с тога сам мишљења да се данак порти откаже, и Србија за независну прогласи. (Чује се са свију страна: врло добро).

Милан Кујунџић вели: Знамо сви, да онда кад је подизан барјак за ослобођење народно и пре 1815 и 1815 и 1876 године, није се намеравало, да ми вечито плаћамо данак овој или овој туђој држави. Ама настаје питање да ли се независност решава и проглашљује овде у Скупштини или на неком другом месту? Да ли треба да независност прогласио само народ у руци, или са свим неким другим оружјем? Сви ми жељно очекујемо проглас наше независности. Нашу жељу и да кријемо пред светом не можемо је сакрити. Ама то је питање које засепа и дубље и даље од простог одобрења или неодобрења суме данка у нашем буџету. Ипак има онде и једно практично питање. Он би уписао владу, да ли је данак овогодишњи

исплаћен порти, и ако није, он би од своје стране имао да каже ово: Било је неколико месеци, када смо били стварно одвојени од порте. Зар и за то време да плаћамо? Осим тога зна се, да све незгоде, које су се у буџету најавиле, нису створене од обести, него је рђава управа турска и пре по што је изазвала и пропавела наш рат учинила да се наше стање финансијско окривило, и неудесности се у нашем буџету најавиле. С тога пита, да ли при оваквом нашем стању и после догађаја, које је сама Турска својом рђавом управом изазвала, можемо платити данас у ово време суму коју смо давали Турској? Наше је економско стање поспруто. То је свуда тако где је рат, а нарочито код нас, где је готово сваки одрастао човек на бојнице изишао, ако не тамо где се пуца, а оно опет на друго исто тако нужно место. Да ли нам је могуће дакле, да исплатимо целу суму порти, која је управо својим варварским начином ратовања учинила нам више економне штете, по што је бива у другим ратовима? Држи, да нам није то могуће, и предлаже, да се ова сума употреби на отплату наших ванредних трошкова; а чим будемо у стању можемо се исплатити с Турском овако, како она буде у стању да ту исплату прими.

Заступник председника министарства, министар иностраних дела, напомену да ствар ова није за претресање на јавном месту. Предлог је патриотички, то је жеља свију нас и целе Србије. Но предлог тај, кад би дошао до закључења, могао би имати заманих последица. Ако Скупштина жели да претреса то питање, онда ни на кој начин не би могао пристати, да се то чини

у јавној седници, а пристаје, ако Скупштина жели, да уђе у претресање, него свакојако ствар не може бити јавна. Међу тим ако би ни дошли у такво стање, да се можемо разрешити те обвезе наспрам порте, да јој данас плаћамо, онда нама неће ништа сметати у томе то, што ће у буџету ова сума стајати. И према томе мисли, да се може преко ове ствари прећи на дневни ред. (Да се пређе на дневни ред).

На питање председника усваја ли се ова позиција о данку порти, Скупштина одговори да усваја.

Чујмо даље.

Нав. А. Стојковић чита:

3. Цариградском патријарху 5040 гр. пореских.

Димитрије Катић. Као члан одбора финансијског одвоја је мишљење, и противан је, да се ова сума патријарху издаје на призрела на наше данашње околности, а и за то што није заслужно.

М. Радовановић потпомаже Катића и вели, да је чуо, како је данашњи цариградски патријарх за време прошлог српског турског рата расписав свима црквама и манастирима, да се моле за успех турског оружја, па с тога тражи, да се ова помоћ више не издаје дотле, док друго лице не дође за патријарха.

Бурђе Ђоровић говори како је читао, да је тај архиепископ, коме помоћ дајемо, позвао православне да кују ножеве, да кољу православне. Тај мистир не држи се Христове речи, да чува своје стадо као мистир добри, већ на против тај мистир је добар, да растргне своје овце. Он би се вели огрешио о своју сласт, кад би гласио, да се таквом мистир плаћа, што каже своје стадо, и за то је противан да се томе садашњем патри-

јарху каква помоћ да: а кад дође други патријарх, онда нека се и повиси та помоћ.

Милан Ђујић наводи, да је прошле године ова сума одобрена за то, што она служи као нека копча узајамности наше цркве са цариградском патријаршијом. Али према ономе што су предговорници говорили, и што је одиста жалосна, али јавна и истинита ствар, према томе, вели, да би се огрешили о само оно начело, које смо хтели с овом сумом да оживимо, кад би смо је и даље овако одобрили. Он држи, да је цариградски патријарх изгубио свако право да представља васељенску цркву хришћанску. Инак он не би збрисао ову суму из буџета, него би је употребио и даље на исту цел, али тако, да се остави влади, на који начин да се ова сума употреби, на исту цел, а само да се не даје оном који је недостежајан. На прилику он би предложио ово: Има једна задужбина наша, може бити најмилија међ старим споменницама нашим, а некада најлепша на Св. Гори, то је манастир Хиландар. Тај је манастир истина изишао из пруга наше власти и државе, али и дан данас он је представник наш у заједници све, тогурској. Имамо ми тамо и каменних и писмених споменика и сведочења, да смо доиста и ми били некада моћни и по имању и по умењу. Међу тим ми смо управо те наше задужбине старе, не знајући дозвољив срастања, напустили из наших шака. Тамо се на Св. Гори видљиво саставила и бугарска и грчка и руска црква, и кад би смо ми, давши помоћ тамо манастиру, установили живљу смену и заједницу на Св. Гори, мисли, да би смо много достојније одговорили начелу узајамности, него да дајемо по-

моћ цариградском патријарху, кога наша постављају и збацују, и који је просто турски чиновник.

Арсеније Симић вели: Ако се ова сума односи на личност патријарха, који је данас на престолу патријаршије, онда доиста према ономе што се зна да је радио исти патријарх, мишља је да му се та помоћ не да; но ако се ова сума даје патријаршији, која нас веже с истинитом црквом, онда не може да се не да.

Министар иностраних дела одговара: Ова сума, о којој је реч врло је мала, но у толико је важније питање у основи. Ова сума долази овде једино од прве владе Књаза Милоша. 1832 године закључен је између Србије и патријаршије цариградске конкордат — уговор, — по коме Србија има да јој даје извесну помоћ годишњу. Не спомини се, колико се ономине, у том уговору изрекни патријархова дужност, али постоји заиста то, да патријарх са свима члановима св. синода држи на св. Андреју сваке године свечану службу на српски народ и српског Књаза. Дакле кад се узме с те стране ствар, што постоји уговор о тој помоћи, онда не би смо могли укидати ову позицију, а да не прогласимо најпре да уговор тај не важи. Сад је питање да ли је цели сходно да обрамо тај уговор? Од како се 1868 године јавно привели раздор између Грка и Бугара, политика Русије и Србије саставила се у томе, да Бугаре и Грке мири између себе из улога, што је желати, да се јединство православних цркви на истоку одржи неопоређено. Познато је свима, да са запада иду на исток пропаганде вероизменске. Оне располажу доста моћним средствима, па и

успевају, да се често читава села и крајеви обраћају у протестанте или католике. Познато је, да се у томе особито у Бугарској успевало, нешто због неразвијености тога народа, а нешто и нарочито због прилике турских власти. Мењајући веру, мислили су људи, да ће доћи до заштите консули протестантских или католичких. Према томе појаву настала је дужност државима православним да стану на пут успевању пропаганде, и од времена кад се појавило бугарско питање и руски посланици и наши заступници у Цариграду имали су у дужности, да миро Бугаре и Грка. Ми смо патријаршији саветовали, да призна Бугарина народну јерархију у цркви, а Бугарима, да остану у заједници с великом цариградском црквом. Но турска политика, која је радила, да се јединство бугарске и грчке цркве поремети, на послетку је успела у томе, и црква се бугарска одвојила од грчке. Ово одвајање нило је само у прилог интересима политике турске, а никакмо у прилог јединству и будућности православних народа на истоку.

Сад што се тиче ове суме, која је мала, изгледа, као да се мисли, да она изражава нашу црквену зависност од цариградске патријаршије, па се питамо шта ће нам она, кад ми имамо свога митрополита, своју засебну цркву? Према нашим интересима народним на истоку, свагда се код нас налазило, да је много мудрије и целесходније, да се у ту помоћ ништа не дира. Особито у данашњим околностима, кад стоји полумесец противу крста и крст противу полумесеца, понашањем и раздвајањем не ћемо показати много мудрости. Г. Кујунџић је говорио о манастиру Хилендару у

Св. Гори предлажући, да се њему ова помоћ обрати. То је наша стара задужбина, која заслужује највише наше пажње. Наши су заступници у Цариграду тако рећи стални адвокати тога манастира, јер он има много земље, и отуда доста намирница. Њему је од стране Србије и друга помоћ указивана, али по што се он не налази на нашем земљишту, по на туђем, где ми немамо јурисдикције, наша заштита налази на велике тежбе. Хилендар има потребу и од поштане поште, али он би се мало могао овако познатиом помоћи, као што је ова, која се патријаршији даје. Да се њему помогне, требало би хиљаде не гроша, него дуката или лира. Стога је мишљења да не обзира, што је до сад напоменуто, оставимо ову суму у толико пре, што је у стању да обавести о ономе што је изазвало неку неповерење и негодовање против патријарха. Пре свега он не верује, да је патријарх издао такав проглас на народ којим би позивао своје стадо, да општри ножеве, којима ће се клати хришћани, као што Г. Ђоровић рече. Патријарх се, вели, налази у зависности од Порте, јер он је на неки начин њен чиновник, па могао је и под притиском нешто наредити, али та наредба, као што му се чини, састојала се у томе, да је позвао народ хришћански на послушност према Порти. Шта више, дошао је од нашег посланика у Цариграду, да је он и за време рата ланет с Турцима, на име о прошлом св. Андрији, када још није био мир закључен, извршио своју дужност и држао у патријаршији службу за српски народ и српског Књаза. На послетку, што је приметно и посланик православно, ова се помоћ и не даје лично

патријарху него по конкордату даје се патријаршији. Дакле и с те стране нема разлога да се она укине, по на против сви разлози препоручују, да се она задржи у интересу наше заједнице с православним народима, у интересу наше, добро прорачунае будућности. Примам, да се место речи „патријарх“ стави реч „патријаршија.“

Председник: Усваја ли Скупштина ову позицију с именом речи „патријарх“ у реч „патријаршија?“ (Усваја).

Изв. А. Стојковић чита:

4. Народна Скупштина 200,000 гр. пореских.

М. Радовановић ослањајући се на патриотизам и на финансијско стање, предлаже и напомиње Скупштини, да сви једногласно пристану на половину дијурне, и тако да се горња половина сведе на половину.

Адам Богосављевић и Ђурђе Ђоровић противни су томе, а пристали би, ако би се и чиновничка плата svela на половину. (Чује се: да се усвоји позиција по предлогу владичевој).

Председник: Усваја ли Скупштина ову позицију као што је? (Усваја).

Изв. А. Стојковић чита:

5. Државни савет 404,600 гр. пореских.

Ђурђе Ђоровић и Урош Кнежевић траже, да им се претходно јави, колико има свега саветника.

Адам Богосављевић тражи, да се сад усвоји његов предлог о смањењу плате чиновничке до 600 талира, па да неко време нема од 600 талира, и кад се овај предлог усвоји, онда да се и ова сумма према томе удеси.

Сима Несторовић, Радован Милошевић, и Алекса Николајевић, противни су тра-

жењина предговорника, по што је савет на основу закона признат, а саветнике по уставу поставља Књаз, дакле су чиновници, и плате им стоје буџетом одређене. Према томе Радован и Сима траже да се њихова плата сведе на 1500 талира, по што иста није законом регулисана, јер они знају да је Сима авансовао у савет и добио још 600 талира повинице.

Новак Милошевић потпознаше Адама и тражи да се претходно узму у претрес они предлози, који су поднети у томе смислу, да се смањи плата чиновничка.

Председник: Буџет је састављен на основу постојећих закона. Оно о чему ви говорите, тек је предлог и ви знате сигурно кроз какве канале треба да прође један предлог док нестане закон по уставу.

Министар правде, у подужем свом говору објаснио је да поред буџета, који кад га Скупштина реши и Књаз потврди, настаје годишњи буџетски закон, постоје засебни стални закони, који опредељују уређење државе и, пр. закон о уређењу судова и т. д. Дале објаснио је разлику и практичну корист за што се не може буџетским законом мењати оно, што је особеним законом уређено, и показао је начин како се ваља послужити у ком случају. Међу уни противан је, да се предлозима, који су учињени а нису постали законом, условљава одобрење буџета.

Министар председнике напомиње, да је постављање чиновника право Књажево и моли, да се у ово питање о саветничким платама не меша и то, хоће ли се који чиновници поставити на какво звање или не.

Министар спољ. послова: О поста-вљању чиновника може у Скупштини само бити реч, ако се изнесу какве незаконитости. Ко поставља чиновнике, то се зна, и Скупштина не треба да улази у то, јер би то на неки начин било утицање у права владаочева. То је оно, што је приметно г. председник министарства. Влада је нашла за потребно да предажи Кнезу, да се права места у савету државном попуно и она су попуњена. То је дакле ствар свршена, и она с тога гледишта не подлежи критици Скупштине.

Илија Стојановић моти, да му се дозволи да прочита једну изјаву односно чиновничких плата.

Ј. Бошковић не одобрава. Ко хоће и има шта да каже нека говори усмено. (Чује се: нех чита).

Председник: Је ли вољна Скупштина да г. Илија прочита своју изјаву? (Јесте).

И. Стојановић чита своју изјаву, у којој поред многих својих побуда, на уставу основаних, а имајући у виду данашње околности у којима се наша отаџбина налази, предаже Скупштини, да ова за сада и то од прилике још за пола године не говори о плати чиновника и официра, већ да усвоји законита и уставна наређења и т. д.

Прота Ј. Јовановић напомиње озбиљне околности у којима се наша земља налази у данашњем времену, када се решава источно питање, и пита, да ли смо се састали да се занимамо овим или оним, и да проводимо овде личне зајевнице? Он мисли, да треба у садашњим приликама одобрити издате, који се тражи, а доћи ће време и томе, кад ће се моћи и апатомски сваки изда-так платити.

Јован Бошковић противан је допуштању да се могу изјави на ипсено читати у Скупштини, противан је и предговорницима, који траже, да се законска наређења устава ујемчена обрају смањивањем плата у буџету. Слаже се потпуно с протом Јовановићем и вели, да нас овај пут, који је предузет од стране неких посланика, не ће добру одвести.

Петар Стевановић вели, да му се чини, да никаким законом није утврђена плата државног савета на 2000 талира, и то овим постављеним де сада, а у будуће да се не да више од 1000 талира.

Ник. Радовановић противан је говору Петра Стевановића и вели, да је сада издешно говорити овде при буџету, него треба особан предлог допети, ако ко хоће да смањује плате чиновницима.

Никола Стајенић Језтровито а у подужем говору разлаже, како су чиновници на најзаконитији начин дошли до својих права и плата, и како би најнеправдије било ударати и смањивати њихова права у једној уставној земљи, где се сваком грађанину даје право, да у свима радњама што више тековине за себе придобије. Он даље пита, кад се удара на чиновничка права за што се не каже и ово: у чијем се год дућану нађе кошуља, опанак, чарана, саница, игала и т. д. да се узме од стотине оволико и оволико, па да се да пострадаој браћи. Од хлебарџа који нису хлеб, оволико и оволико од стотина. Од трговаца, дућаниџа, чиновника, који даје паре под интерес да се узме од стотине датих под интерес нована толико и толико. Од механиџа, који точе пића, на сваку стотину раније и више, по толико и толико, и од

свештеника бир на сваку стотину, по толико и толико; и од земљоделаца, кад скупи своју жетву по толико и толико, па тако да се помогне пострадаој браћи. — а не само од укидања чиновничких плата.

Он даље наводи случајеве, како се чиновницима чини неправда и при разрезању данка, и позива, да мету руке на срце грађани и трговци, не да кажу би ли многи ни променили своју радњу и своје приходе с чиновничким платама, и да кажу, колико они плаћају годишње својим књиговођама, кад веде, да су плате велике.

На послетку по његовом мишљењу држи, да се од чиновничке плате ништа окривити не може, нити има влада, која би могла и смела пристати, да се неколико чланова наше отаџбине лише права, која имају, и која су задобили законитим путем, а најмање то може чинити законодавна Скупштина, која је позвана да брани свачије, па и њихово право.

По његовом мишљењу треба да се разреже онити првез, на нека плати и чиновник на своју плату и имање, и сваки на своју привреду, а он је убеђен, да ни једна онитана при разрезању прирева, ако га буде, не ће остати ни једном чиновнику дужна, као што није ни до сада у томе остала.

Живко Недић и Асент. Ковачевић потпомажу предговорника и противни су, да се на незаконити начин смањују плате, а г. Недић пристаје, да се донесе закон на основу кога да се узме четврти или пети део од прихода свају грађана, те тако да се помогне пострадаој браћи. Он вели, ако хоћемо да помогнемо, онда сви да помогнемо, а

не само да се од чиновничких права откида. То је, вели, искрена и права братска помоћ.

Адам Богосављевић вели, кад је могло да се од чиновничких плата да се одузме, за што сада да не може?

Ђ. Милетић противан је, да се на незаконити начин смањује плата, али из патриотизма, позива саветнике, да пристану на 1500 талира те да се помогне пострадаој браћи. (Чује се: А шта ти из патриотизма од тог имања што не жртвујеш? Јако је с туђим располагати. — Смех).

Министар правде побија наводе Адамове и вели, да је чиновницима за време рата узета плата по буџетским законом, него нарочитим законом, по нарочитом предлогу, који је одвојено од буџета претресан, одвојено Скупштином решен, и одвојено Књазом потврђен. (Чује се: тако је).

Ђурђе Ђоровић и Милош Галишић хоће, да се сведе плати саветничка на 1500 талира, јер веде, није законом уређена, а Галишић хоће и то, да му се покаже закон, по коме су регулисане њихове плате и да се Скупштина прочита.

Марко Петровић и Арсеније Симић противни су, да се на незаконити начин смањује саветничка плата, и пои Марко примећује само то, да влада обрати пажњу на упрошћавање администрације и да се смањи број чиновника. То исто потпомаже пои Арсо с тим, да жели, да се поднесе предлог, те да се цела мањаска управа приустроји.

Јован Авакумовић обраћа пажњу ових посланика, који кажу, да нема закона, којим је регулисана плата саветницима,

и каже да он зна да га има. У погледу тога каже: да поред закона, који је био раније — прошле године — изнесен у виду писма блаженочинице Кисла Милоша од прве његове владавине, има и други један закон, који регулише плате садашњих саветника, а то је члан 29 закона о чиновницима грађанског реда, који гласи: „Плату, пензију и остале користи са службом државном скриваче, не може чиновник изгубити другаче, по пресудом или начином у овом закону прописаним“. Овај исти параграф закона о чиновницима постао је и важан и у оно време, кад је устав начињен, и он је осмештан чл. 101 устава земалског, који гласи: „У осталим права и дужности чиновника опредељују се особеним законом“. Тај особени закон, то је био у време издавања устава, § 29 закона о чиновницима. На овај начин садашњи саветници, и по закону о чиновницима и по уставу, задобили су право на плату од 2000 талира, и она се њима не може другаче узети, него тако споменутим путем; а променом закона или путем промене устава, могло би ово бити само за будуће саветнике.

Међу тим напомиње, да је друго питање, да ли би савет требало оставити овако, како је, или би га ваљало преустројити, те да у њ долазе само стручњаци, који би својим радом на делу показивали корист ове установе, савета. Но о томе није место овде, да се сад говори.

На посетку примећује оним посланицима, који веде, да кад би се саветницима дала плата од 1500 талира, да би то била епит највећа плата по сле министарско, да то не стижи, јер

председник касације има 1700 талира, и у том случају изгледало би, да је он старији од члана државног савета. (Чује се: Врло добро).

Јован Бошковић потпуно се слаже с г. Авакумовићем, који вели, да не може бити говора о смањењу саветничке плате. Мишљења је, да и цнору на савет одређену треба повећати.

Сима Несторовић ограничава само свој говор на плате саветничке, а не и на остале чиновнике, н. пр. судије од 500—600 тал. То се, вели, не ће чути на уста његових. Признаје даље, да и саветници плаћају прирез, порез, као и остали грађани, али, вели, има нешто што саветници не плаћају, а то је, што им није узето ништа из амбара, из подрума, на би жељено, да и они нешто даду, ако Скупштина и влада хоће.

Министар спол. послова одговара, да не стоји то, што каже г. Несторовић, да чиновници нису давали реквизицију, јер се зна, да су чиновници давали у реквизицију своје коње на употребу држави, као што је и он сам дао два коња. Кад је затребала храна, чиновници су дали у новцу. Ми у Београду два три пута смо плаћали реквизицију. Неки од нас плаћали су у то име и по 400 динара, и то више по један пут. Шта више има нешто што су чиновници поднели више од осталих грађана, а то је знатан одбитак од плате. Вама ће се наша реквизиција платити, а чиновницима се одбијена плата не ће вратити.

Примећује, да он, кад ово говори, нарочито ради оних чиновника говори, који су у стању крајње оскудности.

Даље обраћа пажњу посланика на разлику између грађана, који су дали

реквизицију и између чиновника, којима се за време рата задржавала плата, и каже, да ако Скупштина оцени ствар свестрано, највише, да су чиновници за време рата, поднели највеће терете. (Чује се: Врло добро, тако је. Доста је говорено).

Председник пита, је ли довољно Скупштина обавештена? (Чује се: Јесте). Даље председник вели, сад ћу да ставим ствар на гласање овако: Онај, који је за предлог владин, као што је овим буџетом предложено тај нека седи, а

ко је противан, тај нека устане. (Види се седи).

Дакле вишина седи, и по томе предлог владин усваја се.

Састанак је закључен. Сутра у 8 сати пре подне биће епит састанак.

Овај састанак трајао је до 1½ сах. после подне.

Председник Скупштине
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

САСТАНАК XXIV

21 Јула 1877 године, у 8 и по часова пре подне.

Председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутни су били сви министри осим предс. мин. савета.

Председник: Састанак је отворен. Има ли који од посланика да осуствује? (Чује се: Нема Појина Радуловића и Радоше Недића.)

Саслушајте неколико посланичких предлога.

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог Раденка Драгојевића којим предлаже, да се садашњи члановина државног савета одреди систематична плата годишње по 7200 динара, а који од сад за члана дођу, да имају по 5760 дин. год.

Председник: Овај предлог упућује се законодавном одбору. (Види се).

Секретар Аксентије Ковачевић чита

предлог Николе Радовановића, Јована Радисављевића, Милентија Дробњака, Д. Јеремића и Арсенија Симића, којим предлажу, да се одмах од сада врапе, чавке и свраке убијају, и свика пореска глава да по две главе кмету предаје. (Чује се: Да се одбаца!)

Радован Милошевић брани предлог и каже, да само они могу тражити да се одбаца, који не ору и не сеју.

Председник: Овај предлог упућује се законодавном одбору. (Види се).

Секретар Аксентије Ковачевић чита тужбу Уроша Кисековића против српске власти у Карановцу, а у лицу г. Андрије Марјановића, због агитирања у избору против њега: којем тражи, да кад комисија пође у Пожегу, онда не

испита и следећа недела писара срећног г. Јевтимија:

1. убиство Стевана Голобије, које је једном г. Јевтимија извршио; и

2. злоупотребе, којима је за време рата, као заступник начелника станице оштетио за 3—400 дуката и себе користио.

За све ово он ће давати комисији доказе, а не тражи дијурне.

Председник упућује Уроша, да поднесе жалбу Скупштини с којом ће се по правилу поступити, а не овако као предлог, јер он као увређен и интересован не може предлагати. Ако пак Урош има кога да тужи, нека се обрати надлежној власти. Поднесени предлог не може сматрати као предлог, и по томе не може га ни одбору упућивати.

Ј. Бошковић потпомаже председника и вели, да иста жалба није била пред надлежним министром.

Урош Кнежевић каже, да овде треба разишљивати две ствари у његовој жалби, и за прво, што се тиче његове личности, мисли, да Скупштина треба да га узме у заштиту, а за остало у жалби прима председникову примедбу.

Аксентије Ковачевић вели, да се преко ове ствари треба да пређе на дневни ред. Мисли, да је председник и не питајући Скупштину могао ту жалбу и не читати, по што она свакојак припада државној власти. Што се тиче навода у којој за агитовање, он се не опомине, да је при прегледу његовог пуномоћја било какве жалбе ни од срепске власти а ни од бирача, нити се види каква агитација, да би Скупштина морала доносити решење хоће ли се што изјављати.

Алекса Стевановић: Што се тиче не-

умесности ове жалбе Урошеве, то је и сам г. Урош признао. Али има нешто, што ће остати као потрашка, ако се не објасни. Сви сте чули да је он казаво, да су канетан и тај писар агитирали око његовог избора, на предлаже да се одреди, да даје комисији доказе кад га позове, а не тражи дијурне. Може ли се замислити таква пристрасност: да једном човеку за кога каже, да је агитирао против његовог избора, сам прибира доказе за његову кривцу. (Чује се: Да се пређе на дневни ред.)

Председник: Пристаје ли Скупштина да се пређе на дневни ред? — (Пристаје.)

Министар спољних послова: Да се не би мислило, да влада не води рачуна о овоме, изјављује у име њене и ако је Скупштина решила, да се пређе на дневни ред, да ће влада учинити своју дужност, ако би се г. Урош обратило дотичним министрима с тужбом. (Чује се: Врло добро!)

Секретар Аксентије Ковачевић чита предлог Уроша Кнежевића и још неколико посланика, којим траже, да Скупштина донесе овакав закључак: „Преглед рачуна о заданима за време рата оставила се првој редовној Скупштини, која ће бити надлежна да употреби она права прописана чланом 101 и 102 устава, ако би било до кога одговорности.“

Алекса Стевановић: Бадава, кад је мени овде некако пало да испрва испитам умесности и то г-с. Урошеве. Ми се, господо, опоминемо, да то није било одлучно, оно што смо решили. Ми сви знамо како смо решили. Али жално, да не зна г-с. Урош, као правник, да се у закону каже: „од сазнања

дела.“ Ни знате, господо, да се ипосе не бавили делима, него формалностима а дело је остало да прегледа контрола. Кад контрола с рачунима сврши, онда ће се за дело знати, и ако би та било, онда тек долази прва Скупштина. Држао бих, да г. Урош није знао закон кад је овако писао. Али ја позивајем његову позадину мисао. Он хоће, да се раструби по народу, како је Скупштина ставила министра под одговорност и т. д. Ако хоћемо да се служимо доскочицама, онда би било жалосно. Но ја кажем ово: или су код г. Уроша извесне мисли, или незнање закона.

Урош Кнежевић брани свој предлог и вели, да у закону не стоји као што каже г. Стевановић „од сазнања дела“, него тамо ипосе стоји: „од кад је дело учињено.“ По томе он држи, да ако од учињеног дела прође једна Скупштина, не може се увести на одговор. Он за то такав предлог подноси што не зна чиме ће се бранити у народу кад га овај пита, шта је с рачунима.

Јован Бошковић противан је говору Алексанова и то само што се тиче објашњења, а у осталом противан је говору Урошевом и тражи, да се поднети предлог одбаци: јер, вели, прва Скупштина треба да реши о тој одговорности министарској, а дело је учињено у 1876 год. дакле треба Скупштини у 1877 г. која се буде састала да реши. (Чује се: Тако, је!)

Урош Кнежевић сложио би се с Бошковићем али само тако, ако Скупштина протумачи, да после учињеног дела буде прва надлежна, а не ова Скупштина.

Председник вели, да је Урошу као правнику врло добро познато, а и свима осталим, који су посвећени законима

земаљским, то начело, које се не да ничим оспорити, да се један закон мора односити на сва времена и на сва лица док се не измени. Код нас, вели, постоји закон о одговорности министарској и он је општи и односи се на све ministre. На против, г. Урош не подноси такав предлог, који би био за све ministre садашње и будуће, него само на извесне ministre и за извесни случај, а ово је сав ени супротно нашим законима, који се не да ничим оправдати и не може се по последици ни претресати, по што није уведен како треба.

Аксентије Ковачевић потпомаже председника и вели, да је скоро донесен закон који је већ и обнародован о тој ствари, па нема смисла сад онег доносити закључење неко. — (Чује се: Тако је!)

Рад. Милошевић примећује да овде има неких људи, који су се научили да задржавају Скупштину од њеног рада; и каже, да ако тако радимо, онда ће то сваки дан тако бити. (Чује се: Да се пређе на дневни ред!)

Министар просвете и црквених дела одговара на разлоге Урошеве и каже, да Скупштина никуда не прегледа рачуне, него само прегледа, јесу ли законске формалности испуњене. Дакле, не стоји оно што Урош каже, да Скупштина прегледа рачуне, и да није могла прегледати и да не зна шта ће казати народу кад оде кући.

А. Николијевић објашњује Урошу и каже му, да овде нема никакве бојазни. (Чује се: Да се пређе на дневни ред!)

Председник пита Скупштину, хоће ли да се преко овог предлога пређе на

дневни ред? И Скупштина одговори да се пређе.

Секретар Алексевић Комачевић чита предлог гос. Напте Срећковића, којим предлаже, да се удари трошарина на карте, и то:

1. на сваку партију карата по један динар;

2. да се удари државни жиг на ноте;

3. ко би злоупотребио или прекорачио ову наредбу, да плати 200 динара; и

4. у чијој би се јавној грађевини нашле карте без државног жига, да му се затвори радња.

Министар правде: Док се говорило о предлогу који је управљен против владе, нисам хтео, ниси, ништа примећивати. Но ово је ствар, која се нас тиче и влада их нема више оваквих, па хоћу, да Скупштина предузме оно што је на дневном реду, а то је буџет, а друго ново, по што се ово упути одбору, да се не предузима. (Чује се: Да се упути одбору!)

Председник: Овај предлог упућује се законодавном одбору. — Виза. — Сад да пређемо на дневни ред и он ће трајати дотле, док се буџет не сврши. Дакле чујмо даље:

6. Допатак предс. мин. савета 6000 тр. пер.

Д. Катин, Николијевић, Арсеније Силић и Сима Несторовић мињају су, да се ова цифра у пола избрише.

Новак Милошевић, Милан Кнежевић, Урош Кнежевић и неки Смиљанић мињају су, да се тај додатак са свим избрише.

Стеван Д. Поповић наводи, како је он ову ствар и прошле године насту-

пио, па то и сад чини и мињају је, да тај додатак остане и даље: Јер министар председио има највише посла са страним људима и консулама, па му је и трошак највећи од свију министара.

Никола Радовановић потпомаже разлоге г. Стевина и мињају је, да речена цифра од 6000 тр. и. остане као и до сад.

В. Стошић односно ових додатака вели, хоћу две три речи да кажем. — Дао бог, — вели, — те смо се курталиси оних наших посета, као Етем-паше, Ђамил-паше и т. д. Мињају је на послетку, да се тај „каве овак“ избрише са свим. — (Са свију страна жагор).

Министар правде примећује, да он не разуме смисла говора посланика В. Стошића. Какве свезе има овде с овим додатком Ђамил-паша и Етем-паша? Ако би Стошић с ланем, које има овај додатак хтео, да доведе у свезу нешто спомен о Етем и Ђамил-паша, онда он мисли, да и Стошић, а и сва Скупштина и цео народ зна, да је лице, које данас овај додатак прима, било увек противно Ђамил-паша, Етем-паша и Кабул-паша, и да је допринело томе, да их се курталишом и према овој држи, да су у томе сви сагласни.

Вуко Васић, Мило Дамњановић и Јован Вошковић сажаљују поменуто изражаје од стране Стошића и мињају су, да се предложена цифра усвоји.

Министар финансија моли Скупштину да обрати пажњу на право питање у овој ствари. Кад би била у питању потреба приватне личности, то би била друга ствар. Но овде се разгледује потреба председнику министарства намеће по-

гов званичан положај и достојанство земље. Хоћемо ли да председник министарства буде што треба да буде, онда овај додатак није ни мало претеран. Нена горе штедње, него што је она, која иде на то, да се и најразложније потребе угуше, у место да се подмире. Гледајмо пре свега да се извори наших прихода доведу у равнотежу с правним потребама нашим, па ако баш не могамо, онда да не откидамо од онога што је нужно.

У осталом, ако и јесу овде јавне потребе које говоре за одржање додатака, који је у питању, правичност иште да се обзирамо и на саму личност, која данас заузима место председника министарства. Ми знамо, да је било и у прошлим Скупштинама говора о овој ствари, па се најпосле сагласило, да и даље остане као што је. Сад ако би се изузетак у томе учинио, то не би могло бити, а да не буде осетно и у погледу саме личности. Но да се потреса та осетљивост, то би се тим мање могло оправдати, што је прошло већ девет месеци ове рачунске године, за коју се овај буџет утирује. Па онда, кад баш долазимо и на питање о личности, не смемо заборавити, како се налазило на том знању лица и млађих годинама и службом и мање заслужних, па ма да се и тада питање о дојатку истинило, онет се некако намао овај или онај разлог да се преко тога пређе; а сад баш да се смањује, то би било колико неправично, колико и неделикатно.

Председник поставља питање и каже, ко је за предлог владин, тај нех седи; а ко је против, т. ј. или да се ова сумма смањи или са свим укине, тај нех устане. (Већина седи. Жагор. Чује се: Већина је устала!)

Сима Несторовић: Устала је већина нар невидите, за бога. (Жагор).

Б. Ђоровић: Ако знате, да ми идемо кућама онда може тако бити, али извесно је, да је већина устала. (Чује се: То није истина. Већина је седела).

Председник примећује Несторовићу, да је већина седела, а не устала, и да не треба на очиглед тако да говори код чисте и јасне ствари. (Чује се: Свршена је ствар по закону, и већина је седела!)

Министар спољних послова: Што се тиче говора једног посланика који каже „хоћемо ли овако, онда ја идем кући“, одговарам му, да је сваки посланик вољан да седи или да иде кући. Та претња, — вели, — никог не плаши. Има лека за све, па ће се наћи и за то.

У пословном реду стоји да се гласа најпре устајањем и седењем. То је и у овој прилици на најјаснији начин извршено, па за то је ово питање по закону свршено. (Гласић унада и каже да није то по закону). Кад не би била ова ствар јасно свршена и да се није јасно приметило да је већина седела или устала, онда би се приступило другом пропису законском, а на име да се гласа по именце. Ми каже намере биле појединих посланика, што се тиче изласка из Скупштине, влада мора настављати да се до краја ради по закону. (Чује се: тако је).

Б. Ђоровић пита владу, за што она не захтева гласање по именце, кад то право по закону има.

Министар спољних послова: Пре неки дан било је нејасности око једног предмета, па је влада захтевала по именце гласање. Овде сад нема нејасности, па за

то влада не може ништа предлагати кад је ствар јасна и чиста.

М. Глишић каже, да ствар није јасна као што министар каже. Требало је, вели, бројити посланике који су устаили, а то није учињено, па за то се и не зна, да ли је чиста и јасна ствар. Није могуће да председникове очи боље виде од њојих.

Председник одговара Глишићу, да није истина да он може боље видети од председника. Скупштина је, вели, окренута сва председнику и он је мора боље видети по Глишић, који седи на клупи посланичкој. (Чује се: тако је).

Министар правде одговара г. Ђоровићу, што крије владу како она није ни један пут захтевала да се гласа по именце. Г. Ђоровић ће се сигурно онеменити онога времена кад су заједно били посланици и сетиће се како се онда говорило противу владиног захтева за гласање по именце, као да она хоће тиме да чини притисак на посланике, а не жда да их и занесује; и држи да се то мишљење није код г. Ђоровића променило. Што влада не чини употребу од права, да захтева гласање по именце то се има принисати њеној уздржаности, и што води рачуна од нашег мишљења. У осталом осни владе и Скупштина има то право, па ако треба а влада не ће, она може наредити такво гласање. Према овоме Ђоровићено пребацивање влади са свим је неумесно. Што се тиче пак захтева г. Глишићевог да се посланици преброје — кад је гласање сумњиво, то и влада вели да треба и моли г. председника да преброји.

Председник позива оне који су протан да их преброји, и ако је вели ср-

шена ствар. (Чује се: српска је ствар. Не ћемо да устајемо). Па онда за што говорите бадава? Сад да продужимо даље.

7. На пензионирање савестника, посланика и министара на расположењу. 49.000 гр. пор.

Д. Катић мњења је, да се половина ове позиције утврди, а половина да се уштеди.

У. Кнежевич вели, да је влада неправилно радила, што је околику цифру издала и за то је сад овде бадава говорити.

Мин. финансије: Као што знате 9 месеци је прошло за ову рачунску годину. Г. Кнежевич рече: да је влада „неправилно“ поступила. Он би требао да покаже у чему је та неправилност, и да докаже у чему је закон повређен, а ако то не може, онда не треба да онако говори. (Чује се: врло добро).

У. Кнежевич тражи од министра листу свију пензионара и свију лица што су авансовали и да му се каже по колико година служе и да ли су за државну службу. —

Мин. финансије одговара Урошу, да ни једно пензионисање ни авансовисање није остало тајно, него је предано у новинама јавности. Сад Урошу остаје да своје доказе изнесе.

У. Кнежевич вели, да ће показати на другом месту кад овде не предан. (Жагор.)

Мин. иностр. дела напомиње Скупштини, да она зна у ком се случају пензионирају министри, па за то вели, не би требало о томе ни говорити а то за то, што је крај године ту и та је сумна већином употребљена, а друго и за то, што прилике политичке захте-

вају а више пута и одношаји између владе и Скупштине да се министарство мења. То долизи само по себи, по самоме току уставности, а уставности би било противно немати суме за ту цел. Мисли, да је измишљено о овоме више говорити. (Чује се: врло добро).

После говора Арсенија Симића, Јоце Бошковића, попа Вићентија и Александра Николајенића, а на предложено питање од стране председника, Скупштина је вишином гласова усвојила ову позицију.

8. На пензионирање чиновника, 45.000 гр. пор.

Ђ. Ђоровић зна, да је пре 3—4 год. од прилике 1873 или 4 год. била одређена сума од 45.000 гроша, па је тадашња влада — бивша Маринковића, уместо 45.000 пензионирала у последњем месецу октобру више, те је тако у 1875 год. дошло 400.000. Дакле ту је влада ондашња учинила неправу меру и изиграла закон. Дашања ова цифра није велика, али, што не вели, „због мога Николе мрани и на светог Николау“, мора се увек пазити. Тражи да се каже да влада не може с овом сумом задужити идучу годину.

Мин. финансије одговара Ђоровићу, да се не може и не сме из државне касе издати више него колико је у буџету изнесено. Ова влада вели, нити је то другачије разумевао нити ће другачије разумети.

Мин. правде: Чланови садашње владе нити су пре, кад нису били у министарству, нити сад, кад су у министарству, другачије разумевао, него тако, да се неизнани кредит следеће рачунске године може оптеретити само још околном сумом колика је она, што је

одобрено на стављање у извештају за ову годину. (Чује се: врло добро, доста је говорено).

Ђ. Ђоровић се задовољава објашњењем г. г. министара.

На питање председника Скупштине усвоји и ову позицију.

9. На авансовисање чиновника по класи и на периодично повишење плате професора и телеграфиста 45.000 гроша пореских.

На питање председника и ова се цифра усваја.

10. Кредит на непредвиђене редовне потребе 200.000 гр. п.

После објашњења г. мин. финансије, Скупштина на питање председниково и ову позицију усвоји.

11. Кредит на изванредне потребе 900.000 гр. п.

Ур. Кнежевич није противан позицији под 10 и 11 кредита, само би желео, да министар финансије објасни разлику између непредвиђених и изванредних потреба. Даље, хоће да зна, из ког се кредита троши на шинијуне.

Министар финансије: Кредит, који је на изванредне потребе одређен, може се употребити само на оно, на што се претходно добије одобрење од законодавне власти. За сваки посебан издатак мера се дакле предлог законодавној власти чинити. Тек по што се нешто одобрење има, може се колико је она одобрила потрошити.

Министар спољних послова одговара г. Урошу, да се ни из какве суме не троши на шинијуне. Не за то вели, опет не се г. Урош не боји, да ће влада остати необавештена о стању и расположењу земље. Она се труди, да то наведеним другим путем, и благодарјем

властима и пријатељима, нада се, да није необавештена. Уреш може бити спокојан.

На питање председника Скупштине и ову позицију одобри.

12. Пензије и издржавања 1,673.780 гр. и.

Димитрије Катић примећује, да међу пензионарима има и лица која примају милост, као што је н. пр. Павле Радинојевић који је био богат. Мишљења је, по што сад има и ствари сиротиње, да се овоме та милост одузме и сиротињи даде, и да не смеју пензионари водити трговину.

Петар Стевановић, Бује Васић и Никола Радовановић потпомажу Дим. Катића.

Министар финансије напомиње, да је ово њему сад први пут до знања дошло, да неки пензионари раде послове, за које дозвољено немају. Сад ако је тако, онда да се претходно по закону извиди, на после шта треба наредити.

Аксентије Ковачевић каже, да је бадава овде очекивати садржавати се, јер су пензије дате онима, који имају права, а министру остаје да каже, да се не даје онима који на то права немају, јер ће одговарати. Шта је хасна не давати онима који су по закону на исту право стекли, кад ће им то судски досудити, ако Скупштина не да, на би држава морала платити. Наводи пример и вели, прошле Скупштине решено је, да се Мијанлу Варовцу не може одобрити пензија. Он поведе парницу код суда и сад чујем да је то право код суда добио. Он је за то, да се цира усвоји како је предложена.

Ј. Ђокић одговара Ковачевићу и Катићу и признаје онима право, који

су на основу закона добили пензију, али, вели, у околици, колико злоупотребају то право уместо је предлог Катића односно пензионара. Што се тиче оних што им се милост даје, вели, и њима се може одузети, а то по томе, што се по закону и покони може вратити. —

Министар унутрашњих дела: Овде се напомену име једног чиновника који прима издржање. Ако је на полицијске струке, министар унутрашњих дела дужан је да да обавештења. Ја о томе чиновнику не знам ништа, али чини ми се да је он добио милост за време Кнџа Милоша и владе Кнџа Мијанла. Не знам колико је службо, али толико могу казати, да за време наше владе и за време намесништва, ја се не ономнишем да је коме дато издржање.

— Панта Срећковић и Алекса Стевановић нису за то, да се забрањује пензионарима да тргују. Нок раде на нег плаћају порез, прирез и остало: боље је, него да надају на терет општини.

После говора Александра Николијевића, Катића, Кукића, Уреша Кнежевића, Илије Ратајна, Радована Милошевића и Ђурђа Ђорђевића и објашњења мин. унутр. дела и правде, Скупштина и ову цифру на питање председника усвоји.

13. Секретар Кнџевог дома, (ово се знање дели на четири класе и то: прва са 16.800 гроша пор., — друга с 14.400 гр. и., — трећа с 12.000 гр. и четврта с 9.600 гроша пор.) 14.400 гр. пореских.

Скупштина ову позицију усвоја.

14. На знање управитеља Кнџевог двора 9.600 гр. и.

Председник: Усвоја ли Скупштина и

ову позицију? — (Усвоја). — Имате четврт часа одмора.

Истије одмор.

После одмора.

Председник: Да продужимо рад, на реду је министарство правде и главна контрола.

Извест. А. Стојковић чита:

Стручни расходи

1. Министарство правде и главна контрола 3,647.930 гр. и.

По прочитању извештаја одборског, којим се позиција усвоја, и после изјаве гос. министра правде, да је готов дати објашњења где ко захте, — Скупштина, на питање председника, једногласно усвоји цео буџет министарства правде и контроле по предлогу.

2. Министарство просвете и црквених дела 4,029.863 гр. и.

По прочитању извештаја одборског, министар просвете узне реч и каза: Молим вас, господо, одбор финансијски учинио је неке намене овде у буџету министарства просвете. Од ових намена ја сам неке усвојио, а неке нисам могао усвојити и за то сматрам за дужност, да вам кажем за што их нисам могао усвојити. При свем том што је буџет министарства просвете према просветном задатку Србије веома доста ограничен, јер, господо, Србија има тај задатак и позив, да буде средиште просвете не само Српства него и јужног Словенства, ми не смомо тај позив омањити, а још мање спречавати. При свем том што је народ српски на својим Скупштинама изјављивао готовост на нове жртве на просветне цели, и с тим је као народ који неми пауку стекао гласа, при свем том, господо, влада имајући на уму данашње финансијско стање наше земље, због кога ће неки нови терет за време пасти на народ, старала се, да овај терет буде што мањи и тим смо учинили уштеду скоро у 330.000 гр. и. Ја то напомињем, господо, с тога, што има неких посланика који мисле, да је само позван овај или онај, да води бригу о интересима народним. Ја, господо, седно на министарској клупи или посланичкој, не могу дозволити, да је коме више стало до интереса народног него мени. Ја сам учинио све што разумна штедња налаже. Ја сам учинио толике уштеде, на онет, кад се повео разговор о неким изменама, ја сам онет пристао, али само нисам могао пристати на захтев одбора, да и даље остане вант на плати епископа шабачког, т. ј. да се епископ за ту епархију ни сада не може постављати. Шабачко епархије дужност врши наш г. митрополит, који је многим пословима заинтересан, нарочито што сад врши и друге добротине послове. Он сад моли, да се од те дужности ослободи, јер не може да је врши. После мислим, да је и неправдо, да она три округа немају права као и остали окрузи и да им се послови не посвршавају на време. По, господо, преко свију тих разлога ја бих ипак прешао у данашњим приликама, али има један начин обави. Ономад је у Скупштини прочитана једна изјава: ја нисам ништа говорно против изјаве, али волео бих да није ни прочитана, јер знам да ће доћи у Скупштини, да се делом пориче оно, што је у њој казано. Тамо је казано и то: како је народ српски едан својој православној вери, у којој је одгајен и за коју се вавда борно против невер-

протох. нар. скупшт.

ника. Ви хоћете да останете у заједници с великом православном Русијом. За што је то спомињато? Може бити да су та господа знала, која су то споменула, за оне нападе, који се појавише у неким непријатељским новинама. Непријатељи наши знају, да је руски народ религиозан, па кажу: шта се ви заузimate за тај ерски народ који је малаксао и у самој вери православној? Русија је дошла сад да се бори за веру православну и за будућност нашу, и ми треба да нарочиту пажњу обратимо на то, те да се умено управљати у важним приликама, кад Русија ослобађа хришћански народ на Балканском Полуострву, кад се она бори за веру, па да не дамо никаква повода нашим непријатељима, да нас опет пред нашим браћом Русима прекоре, како мало поштујемо цркву и њен углед. Ја бих дакле молио Скупштину да усвоји ову позицију онако како сам је предложио, т. ј. да се скине она примедба, која је дане стављена о постављању епископа шабачког.

Јаков Павловић прота, у подужем свом говору, потпомагао је наводе г. минист. просвете.

Урош Кнежевић и Адам Богосављевић мишљења су, да треба да остане примедба стављена и за ову годину. А Адам вели и то: да не стоји разлог министров као да ћемо се замерити Русији ако епископа једног нема, јер у Русији у једној губернији која је три пут већа од наше две епархије, само је један владика или митрополит, а код нас је један митрополит и две владике па је са свим доста.

Јаков Павловић прота признаје, да је губернија руска већа од наше једне епи-

скопје, али кад се дода да у Русији стаје под архијерејем или митрополитом благочестиви протојереји који раде и отправљају све дужности што се тиче архијерејеве као и митрополити, што г. Адам може бити није знао, онда би изашло да их тамо има сто пута више него код нас, а боље су и награђени него код нас.

Петар Степановић, Димитрије Катић, Милош Глишић, Ратајац и Милосав Марковић мишљења су, да се ова цнџа не усвоји и владика не поставља. Само Катић вели, нека остане место владичино, по још за ову годину нека се не попуњава.

Марко Петровић, Милош Спасић, Миљалко Гератовић, Аксентије Ковачевић, Никола Стајевић и Ранко Алимпић у својим говорима, на закону основаним, мишљења су, да треба да се владика одмах постави на упражњено место, а Марко и Спасић желе, да буде још и исто лице које је и било.

Министар просвете моли, да се не предузима говор око овога, него да се позиција по предлогу његовом усвоји; јер таква штедња може више штете довести него користи.

Урош Кнежевић мишљења је, да се ово место и даље не попуњује, јер кад се могло чекати за 9 месеци, може још и за ова три месеца. Онда се ради, господо, просто из политичких и партијских тежња, а на рачун народног знања и труда, јер једна је влада тога владика истерала, а она хоће да га опет врати. Сад треба просто да кажу, хоћемо Мојсеја. (Жагор: Није тако).

Министар иностраних дела: Ја сам сигуран, да ћете се у томе и ви сагласити, да морамо дати израза оваквеу

дубоком, да г. Урош чим почне говорити, он толико застави и ствар узме с јерне стране, да управо баца батру у Скупштину. Влада није предложила никог за епископа, а да би имала кога да предложи, тај предлог не би подносила Скупштини, него она се коме. И при свем том гос. посланик карактеристички, на основу некаквих претпоставки, излази с говором таким. Није слободно, није допуштено изводити позитивна закључења из простих претпоставки. Ничим г. Урош не може доказати, да ли и кога влада мисли предложити на то место. (Чује се: Врло добро).

Јаков Павловић доказује, како црква наша стоји у најтежњој свели с осталим православним црквама. Канони, вели, васловских сабора прописали су правила на којима се оснивају наши закони; дакле, ми их сами не прописујемо нити смо власни да каква нова правила прописујемо.

Милан Кујунџић моли, да се Скупштина опомене ланских дебата о овом питању у Скупштини, и да се даље опомене, на ком је закону била примена онда, да се не може поставити. Није за то, да се цнџа одобри, јер ако би то учинили, онда би личност нека дошла на то место, и место се не би могло укинути док не би умро. Тражи да се претходно о томе поднети предлог реши.

Председник рече, да ће и он протговорити две три речи о овој ствари са стране законске. — Законом је, вели, о црквеним властима прописано на основу канона, колико може бити места архијерејских и епархија. Дакле оно, што је казано законом изрично о томе, не може бити спора ни речи, кад се бу-

дет претреса, нити се може говорити о томе да се цнџа не одобри. Јане, што је решено да се она примедба стави, то је учињено с приставком ондашње владе, а данас г. министар изјављује, да он то не може одобрити.

Кад је, вели, законом регулисано да постоји какво звање и кад министар не пристаје да се оном примедбом и за у будуће ограничи, онда се путем буџета не може решавати питање, да се то место не попуњава.

Према томе он сматра да би питање и одговор скупштински био незаконит, кад би ствар била другачије решена, пошто је владом на основу постојећих закона предложена, иначе би решење скупштинско везало руке влади, да не би имала могућности да ради оно, на шта би имала право по закону да чини. Ово се питање, вели, не може решити буџетом, него особитим законом. Моли да Скупштина на то обрати пажњу.

Министар просвете вели, да је тражење Кујунџићево, да се претходно неки предлог о томе реши, са свим неумесно, јер овде има разних предлога од многих посланика, па зар да се обустави цела државна машина, док се ти предлози не реше. На тај начин ништа не би сигурно било и могло би се обуставити што год се почне. Ово је таква маленкост, да не треба о томе говорити, а међу тим ако би се то учинило, било би противно уставу и закону, на шта он не може никакво пристати.

Александар Николајевић жели, да остане ова позиција по одборском мишљењу.

Председник поставља питање и каже: Ко је за владичин предлог да нема никакве примедбе код ове позиције, него

да остане како је влада предложила, тај нех седи; а ко је за примедбу одборску, тај нех устане. (Не зна се да ли већина седи или стоји).

По што није било јасно, да ли је већина седела или устала, то ће се гласати поимено. Дакле, ко је за предлог владин, тај нех каже „за“; а ко је противан владином предлогу, а за примедбу одбору каже „против“. — (Настаје гласање). Чујте дакле резултат гласања. Било 56 „за“, и 51 „против“; тројица су се уздржали од гласања, и тако је апсолутном већином владин предлог усвојен.

Министар просвете, напомињући да су све остале позиције на закону основане,

предлаже, да се буџет министарства просвете усвоји без дебате.

Алек. Николајевић противан је овом предлогу г. министра, јер вели, има још да говоримо о позоршту, великој школи, учитељској школи, богословији и т. д. —

После овог говора председник је закључио састанак, а заказао по подне други у 4 сат.

Састанак је овај трајао до 12 часова пре подне.

Председник Скупштине:
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Ж. Недић.

САСТАНАК XXV

21 Јула 1877 године, у 4 часа после подне.

Председава председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутствовали министри: иностраних дела, унутрашњих дела, просвете и црквених дела.

Председник отвара састанак и пита, ко од посланика није дошао на данашњи састанак?

Јавља се да је прота Јован Јовановић болестан.

За тим се одмах прешло на дневни ред на име из претрес буџета министарства просвете и црквених дела.

Скупштина одлучује, да се читају редом свака позиција, и

Извештај одбора финансијског А. Стојковић чита:

„I. Централно надлежатељство:

Министарство просвете и црквених дела 90.000 гр. пор.; на кирију куће 7000 гр. пор.“

Одбор је ове цифре усвојио.

Скупштина на питање председника: усваја ли Скупштина ову позицију? одлучи: усваја.

Извештај чита даље:

„II. Црквена управа.

а. Архијерејски сабор:

Митрополиту 60.000 гр. пор. трима владикама по 30.000 гр. пор. 150.000 гроша парестих.“

Ове позиције одбор финансијски, као на закону основане, усвојио је.

А. Николајевић пита, је ли ове позиције основане на буџетском закону или су одређене особитим законом.

Министар просвете и црквених дела одговара Николајевићу да су ове позиције на закону основане, а у коме га потпомаже и Нанта Орећковић, наводећи да тај закон постоји од 1834 год. када су грчки митрополити код нас престали дејствовати и када је учињен уговор с патријаршијом.

А. Николајевић не верује да има закона о овим платама, када се не имењује који је то закон; на што

Министар просвете примећује да је правилно, да онај, који оспорава једну позицију, која од толико година у буџету постоји, и докаже, да се та позиција не оснива на нарочитом закону, не да се буџетским законом, сваке године, уређује.

Прота Дим. Милојековић вели, да је овде ваљан сваки даљи говор о томе: да ли је ова плата основана на закону или није? Он врло добро зна, да је, као што каза и г. Орећковић још 1834 год. то уређено; и не само да је та плата онда још била систематична него поред те плате митрополит је имао још по један чинио на сваки дом, јер су сви архијереји продавали парохије свештеницима, и још покрај тога узимали су по 2 пара на дом у име мирје и по два пара чарана од сваког свештеника. Тада један епископ не да је имао 2500 талира само, него је с овим приходом имао на 3 и 4000 талира годишње. 1853 године 10 марта укинуто је све ово што су primalи на име мирје и додатка, и сви су остали само

на систематичној плати, али опет онима, који су уживали овај приход, дат је онда као у накнаду за тај приход, неки додаток уз систематичну плату, и то: архијереји имали су 400 талира додатка за све време живота. Али по што су они померли, други који су дошли за њима, нису имали тога додатка, него су дошли и остали на систематичној плати од 2500 талира годишње. Митрополит Петар пак од 1853 год. на до године 1859 док је у Србији био, имао је осам стотина талира додатка на ове ситуице. Није дакле ово никаква нова ствар, о своме се говорило и на прошлој Скупштини; а сада би врло изливало било даље говорити о томе кад закона о овој плати архијерејима и епископима има и кад он постоји већ од 40 год. То је само једно замућивање ствари и тек да се води разговор о томе.

А. Николајевић одговара предговорнику да овде нема никакво замућивања. Он, вели, зна да је оно систематична плата, која је законом регулисана. Ова плата архијерејима, што је означена у овој буџетској позицији није, вели, регулисана законом, па за то, и што, вели, настирима не треба пара него стада, он предлаже: да се г. митрополиту сведе плата на 4000 а владикама на по 2000 талира годишње.

Министар просвете и црквених дела: Г. проту Милојековић објаснио вам је довољно јасно да закона има о овим платама — не и да има особеног закона, опет то ништа не чини. У уставу, који није издат пре 40 или 50 већ пре неколико година, казано је, господо: сваки, који заслужије какво право, не може исто изгубити без пресуде судске. Јуче је баш онде решено да се у позн-

није које су основане на закону не може дирати. То је било решено при говору о саветничким платама; и кад је то прошло, што да се враћамо на једну исту ствар. Кад се тражи у буџету неки додаток, или нека сума прорачуната само за једну годину, то подлежи дискусији Скупштине, то је буџетска ствар, али познатије буџетске које трају од пре 40 година, уставом гарантоване и које се без суда не могу људима одузети или окривити, — не могу бити предмет спора овде у Скупштини.

Урош Кисељевић потпомаже говор А. Николајевића наводећи да је овде сво питање у томе: да ли су плате архијерејског епископа регулисане законом или нису. Ако нису, — онда их сада буџетом можемо регулисати и ако су то буџетске плате, разуме се, да их сваке године можемо регулисавати.

Жикић Недић одговара Кисељевићу: И буџет је закон, онако исто као и сви други закони. (Чује се: али за једну годину.) Кад се у буџету одреди цнра за једно знање, које постоји као стално знање, онда како уђе у буџет та цнра, постаје стална плата и она се не мења. Буџетом се могу мењати само оне плате које нису за стална знања скончана, него се одређује за одређено време било за једну годину или више. Знање пак архијерејског епископа није заведено за једну годину, или на премо одређено, него постоји, од како постоји српска држава, и постоји као стално знање. Дакле и плата буџетом одређена стална је. И може се наречитим законом променути и то само за нова лица.

Прота Јакон Павловић одобравајући потпуно разлоге г. Недића, чује се за што се ово питање опет појављује кад

је ова уста Скупштине, састављена по готову и једних истих лица, о прошло-годишњим састанима својим о томе питању довољно дуго говорила и најзад решила да плате епископа остају као што су и сад у буџет стављене. Ово је плата која од толико година постоји. Митрополит Негар — то је још — имао је далеко више плате, с оним додатком, који је уживао све до 1859 год. Кад је могао онај митрополит поред плате уживати и додаток, за што да онај садашњи не ужива своју систематичну плату.

Жикић Недић позивајући се на говор г. прота Д. Милојевића, који је навео да је 1853 год. регулисано оно што су дотле архијереји имали као неке наречне додатке уз систематичну плату, тврди, да је тада и све оно што није укључено тим истим законом утврђено.

Сад молим нас, ево да чујете како гласи тај закон, о коме је г. прота говорио. Чита:

„... Будући пак да овим начинем архијереји неке части прихода својих, спреч оних, који су им од стране мирског свештенства долазили, лишавају се,“ то за накнаду оних, уживаће сада живећи отечествени архијереји по једном сарамеран к плати својој додаток на личност своју из касе правителствено, не која додаток не ће предмети на њих пријемнике, имајуће надоместити се са садашњом архијерејском платом систематическом.“

Дакле плате које се затекле 1853 г. те се сматрају као систематичне. Можемо узети буџет од те године на ње се узети да је и тада плата била 2500 талара.

Марко Петровић на говор Николаје-

вића да пастирима треба стада и никакво паре, одговара, да би такве говор имало нешто смисла, кад би се дозвољило да се стадо стриже и музе, као што су грци фавариети некад на жалост и у нас радили, а за што ја, вели, никако нисам, али не што данашње стадо, ако му пастир узме и једну нарицу, хоће за нарицу да избије веницу — онда не знам, од куда би ти пастири могли да живе, јер од ваздуха се не да живити!

Ник. Радовановић говори, како ове плате постоје одавна и не могу се сада уништавати нити умалити буџетом. Да се нешто уништи, треба издати нарочити закон, али и тај закон не би могао имати повратне силе. Он је мијења да остане као што је и до сад било, јер буџет се није могао правити без основног закона.

Милош Глишић вели, да се онај закон, што га прочита г. Недић, не односи на плате архијерејске, — те да о томе нема никаквог закона. За то је он на предлог Николајевића, да се плата епископима и митрополитима смањи, јер је то, вели, „систематична“ буџетска плата, која се сваке године може мењати.

Министар просвете одговара Глишићу, да оно, што је систематично одређено не може се мењати, а оно што се може мењати, да није систематично. По томе да нема смисла говору Глишића да је ово „систематична“ буџетска плата, која се може сваке године мењати.“

А. Ковачевић изазивајући говор г. Глишића, вели, да би се и могао пријети теорија г. Глишића, да се систематична плата регулише буџетом, који се мења сваке године — кад би овде био говор

о једном слуги, који се поплаћа за једну годину, а друго, вола му да остане, вола нам да га одустимо. По узмите, госнодо, да се уставом уједначава право сопствености, личности и све оно што се затекло код једног чиновника, грађанина и т. д. у премину, кад је устав у живот ступио. Један митрополит кад је постављен, постављен је с извесном платом, која му се без кривце и пресуде судске не може узети докле год живи; тако исто један владика кад је постављен, постављен је такође с извесном платом: тако исто и сваки други чиновник. Знање узме за собом и плату и то је закон који се не да сваке године мењати.

С. Несторовић: У закону, који нам је показан мало час каже се, да архијереји имају систематичну плату, али се не одређује цнра, него се она буџетом одређује. По што је буџет један закон, који важи за годину, мислим да Скупштина има право и да може смањивати оне плате, које су на буџету основане. Мени је жао што морам рећи да се на челнику криве одузме нешто од плате; али, браћо, кад помислимо на оне страдалнике, који ту остали са петоро, шесторо деце и који немају хлеба да се варице, ја мислим, да можемо смањити митрополиту 1800, а владикама по 500 талара, особито у данашњем стању.

Министар просвете и привених дела примећује Несторовићу, да он, кад се решава о овоме што је већ самим законом регулисано и решено, не обраћа Скупштини још и на друге ствари које нису на дневном реду. Кад тако често говорите о помоћи страдалницима, онда треба да што на свог депа понудите у име те помоћи, а не да на туђег виша

помоћи делите, јер лако је бити штедар туђим имањем. Кад буде дошло на ред питање о страдалицама, ни ћемо онда сви притећи у помоћ, јер њима нити треба, нити на послетку може да помогне сам митрополит и владике, него треба да им помогне цео народ.

Милош Спасић казује, да је плата владикама одређена још онда, кад је овај стари Устав од 1839 год. дошао. Законодавство онда пренева одредило је систематичну плату свима чиновницима, а доцне је зависило од неког Биеза Милоша — како он коме одреди плату кад га постави. Нађите буџет од 1839 год. и видите да је још онда одређена ова плата. Доцније специјалним решењем нешто је пренаменовано, као што је г. прота неготијски споменуо, јер 1853 год. одузето је архијерејима нешто од прихода, али ипак им је остала систематична плата она иста. (У Скупштини се чује, да је довољно обавештено било).

Вуја Васић наводи, како је и 1875 године била у Скупштини велика дебата, на је ствар ова расправљена тако, да владикама и митрополиту морају остати досадашње плате. Моли да се пређе на дневни ред, и да се свакад кад год се Скупштина састаје не потржу оне ствари, које су једном решене.

Скупштина изјављује да је довољно обавештена, и за то

Председник ставља питање: Ко је за предлог владин односно плате г. митрополита и г.г. владика тај нека седи, а који је против тага и хтео би да се њихове плате умање, тај нека устане. (Већина седи).

Већина седи, па то оглашује да је решено да се усваја предлог владин. Сад чујмо даље.

Извештај А. Стојковић чита:

6. апелаторијска конвентура 9.600 гр. пор.

Дијурна и подвезни трошкови изванредно позваних почасних чланова 1200 гр. пор.

и, епархијске конвентурије: Београдска, шабачка, неготијска и ужичка и окупаци протопереји 151.800 гр. пор. Помоћ свештеницима стране вере 8976 гр. пор.

III Државна књигопечатња.

А. Управни персонал:

а, указни 27.000 гр. пор.;

б, неуканни 19.200 гр. пор.

В. Општи трошкови 408.900 гр. пор.

В. Трошкови књижевски 33.000 гр. пореских.

На кућну кирију у којој је смештена литографија 2.800 гр. пор.

Скупштина на питање председника, ове позиције без дебате, усвоји.

Исто тако Скупштина усвоји без дебате и следеће позиције:

IV Народна књижевност и нештина.

а, српско учено друштво 28.000 гр. пореских;

б, народна библиотека и музеј у Београду 18.300 гр. пор.

На набаву и нове књиге и на набаву и ископавање старина, свега 12.000 гр. пор.

и, Народна библиотека у Крагујевцу: библиотекар у име награде 600 гр. пореских;

на нове и набавку књига 1200 гр. пореских.

А код позиције:

г, Народна позориште:

за персонал 21.600 гр. пор.;

на помоћ народном позоришту 52.200 гр. пор.;

на осигурање зграде и свега накнап-таја и имања позоришног од матре 8400 гр. пор.; укупно

Урош Кнежевић на рече: Ја имам да приметим само што се тиче управника народног позоришта. По што ове године није било управника, него га замењује г. Милорад Шапчанин, који има плату као државни чиновник, то треба одаваде избрисати суму на плату управника одређену. Што се тиче помоћи, која се даје позоришту, о томе нећу да говорим, јер се о томе лане и одине го-верило и дебатовало. Односно плате пер-соналу, имао бих у опште рећи, да су плате претеране. Један човек, који није ништа учио дође и постане члан позо-ришта и на један пут добије 4—500 та-лара, а тако исто и његова жена: док из протви људи, који толико година пребивају у школама, немају толику плату. За то мислим, да треба те плате сма-њити, ако се може, а ако не може, ја сам за то да се позориште да под аренду, па та из плаћамо толику суму на њега.

Петар Степановић и Илија Ратајца такође говоре, да позориште треба дати под аренду приватном друштву: јер смо сада у оскудоси, а тине неће се из-чије лично право окрчити.

Илија Стојановић признаје, да постоји закон о народном позоришту и да се закон о буџету позоришта не може уки-нути. Причаје и систематичне плате особљу позоришном, које су у буџет стављене; али односно помоћи државне, предлаже да се иста због прилика у којима се налазимо умање, и да се по-зоришту на име помоћи даде у место 52.200, само 2200 гр. пор. а доцније, кад се поправи наше финансијско стање, да му се да и осталих 50.000 гр. пор.

Министар просвете и црквених дела одговара Урошу Кнежевићу, да лице, које сада прими дужност управитеља не приима за то никакву плату, као што то и сам г. Урош врло добро зна. Али сума се не може избрисати из буџета. Позо-риште је имало свог управитеља све до Априла месеца ове године, па је онда, то лице употребљено на други посао, а одређен је један секретар министарства просвете да дужност управитеља от-правља. За то време ништа се не троши и плате управитељеве, јер његов зас-тупник има своју систематичну плату, него остаје уштеда.

Односно тога, што је напоменуо г. Илија да треба помоћ позоришту сма-њити од 52.200 на 2200 гр. пор. то би престо значило да се позоришту не да никаква помоћ. О тој позоришту, гос-поде, говори се сваке Скупштине, али знајте, ако се њему одузме ова помоћ, оно је укинута.

Јосиф Пецић говори, како је ова по-моћ позоришту некад била много већа, а данас је, вели, сведена на најмању меру и тако је познато да не би тре-бало о њој ни речи преговорити. Он је дакле за то да ова помоћ и даље остане, и то из ових разлога:

- 1, што је то мала сума;
- 2, што уставна народног позоришта чини част земљи и народу и овде и на страни;
- 3, што је то једини уметнички завод у Србији, који даје душевну храну; и
- 4, што је народно позориште стојор, око кога се прикупља народност српска.

Говорник даље напомиње да ове раз-лога треба имати на уму при решавању овог питања, нарочито се ваља обратити на тај разлог, да ова установа служи

уједињеној српској народности. Замислите, вели, кад не би било народног позоришта у нас, или би се оно за неко време обуставило, шта би било? Не би ли у том случају нагрнула страна друштва, немачка, аустријска, па чак и та-лијанска, која би нам донела туђинштину и однаређавала нас, а у нас и ипаче има већ доста туђих обичаја. Ми данас имамо свега три позоришта на овом тронуту, и то: у Загребу, Новом Саду и Београду. Помислите да од Београда до Цариграда нема нигде на толиком простору завода те врсте, који веже Српство, буди му свест и слика припадност његову! С тога је нужно да помоћ позоришту остане и даље на корист његову; она му је од потребе, а међу тим није то велики издатак.

Марио Петровић потпомаже предговорника велики, да кад народи словенски под туђим круновима живећи могу издржавати своје позориште, било би стидно нама као слободнијим и изузетнијим затворити палио, а доказивати какве су користи од позоришта, није ни мало нужно — него да се ова мала помоћ усвоји.

Јосиф Пецић, у допуни свог говора, помиње да је ово уставна Књаза Мијанла, па и с тога треба да је одржимо као видљиви доказ његова народољубља; јер треба алати да је он на подизање позоришта дао 30.000 дук. цесар.

Стева Д. Поповић обраћа пажњу Скупштине на то да је сада већ девети месец буџетске године, за коју се годину сада буџет доноси, и тако је вели већина ове суме, која се позоришту као државна помоћ даје и која је зајиста мала, већ издата на глумце, на гардеробу и друге потребе. Дакле овај тренутак није ни

мало погодан да се решава о томе хоће ли или не ћемо давати позоришту ту малу помоћ, него о томе да ли ћемо рити у друго време и онда ствар законом регулисати.

Што се тиче предлога г. Илије Стојановића, да се ова цифра од 52.200 сведе на 2200 гр. нор. па то, вели, могу да кажем, да се г. Илија просто шалио, јер да се сведе помоћ од 52.200 на 2200 значи — не дати ништа; и то ме опомиње на једну немачку пословицу, која каже: „ако је за живљење мало је, а ако је за пркавање много је.“

А. Николајевић вели, да није ово баш тако мала сума, него се то 2600 дук. који се у данашње време могу да употребе на нешто што нам је нужније. Он је за предлог Илије Стојановића, т. ј. да се позоришту за сад да једна сума, колико ће требати да плати осигурању зграда.

Ђуђа Васић напомиње како се о овој ствари говорило и прошле године, и ко је био на ланској Скупштини сетиће се свијат разлога што су изложени и за и против позоришта. Ми сви знамо да је ово задужбина Књаза Мијанла, и лане кад је о овоме реч била, знате да нам је доказано да је пок. Књаз Мијанло оставио на издржавање позоришта 30.000 дук. рес. Ти новци дошли су у државну касу, с тим, да државна каса даје позоришту годишњу помоћ. Отуда је ова помоћ постала. Да су ти новци дати позоришту, ово би могао да се издржава од самог интереса на те новце. Дакле, ако не ћемо да дајемо позоришту ову помоћ, онда треба да му вратимо његову 30.000 дуката, јер то је његова својина.

Милош Сисаћ објашњава Скупшти-

ни како је ова помоћ постала. 1871 године било је у Скупштини говора о позоришту, кад је закон о њему поднесен. Онда разложено шта је пок. Књаз Мијанло учинио за позориште; па је било питање како ће се сматрати то позориште: да ли као државно или као приватно добро. Ако се прими да је то државно добро, онда новац, који је Књаз Мијанло оставио долази у државну касу, ипаче да може само позориште с њим распознати; па је примљено и признато од Народне Скупштине: да је позориште државно добро и да ће се издржавати из државне касе. О томе дакле има закон. Скупштина не може ништа укинути пре док не укине тај закон. Право је казав г. Ђуђа Васић, ако хоћемо ту помоћ позоришту да избришемо из буџета, дајмо позоришту његових 30.000 дук. па ће се оно од интереса издржавати, и ми не ћемо сваке године овде о томе говорити.

Вид. Поповић вели, да он, што се њега тиче, не би никад ни једне царе на позориште дао; али ако стоје разлози г. Пецића, а нарочито ако стоји то да ће странци доћи овде, да нам позоришта дају — ја бих, вели, пристао да се и много више да!

Ђ. Милетић је за то да се ова сума у неколико умали још, јер ово вели у таквим околностима, да то треба учинити.

Урош Кнежевић потврђује наводе г. Ђуђа Васића и Спасића да је пок. Књаз Мијанло оставио 30.000 дук. позоришту. Ти су новци упути у државну касу и морали би их вратити, ако помоћ укинемо. Но како бих, вели, да примити онима који се хватају за ту суму, то, да су ти новци — по мени мишљењу —

већ утрошени на изградњу зграде позоришне, на наменштај, и остало и тако сада тих новца нема у државној каси, него ово што се даје, то се даје из готовине државне касе. Ја мислим да није право да цео народ плаћа на то позориште, него ко хоће да ужива у позоришту, он нека и плати.

Министар просвете и цркв. дела, признајући последице које су говорили противу предложено помоћи да су доста нешто бранили своје мишљење, јер кажу: то је једна добра уставна, то признајемо, но опет желимо да се што год открије, — напомиње само то: да, ако се и најмањи део ове помоћи, која је на најмању меру сведена, одузме позоришту, — позориште је затворено. И по томе сада може бити питање само то: хоћемо ли да укинемо позориште, овај једини код нас уметнички завод, који је пок. Књаз Мијанло не само оснивао него и осигурао, или не ћемо? (Чује се: не ћемо). И ја вас молим да то не чините.

Председник ставља на гласање: Који је за владин предлог буџета о издацима на позориште, на што и одбор није ништа приметно, — тај нека седи, а који је томе противан, нека устане? (Велика већина седи).

Прима се по предлогу владе.

Известилац А. Стојковић чита даље: А. награде списатеља 12.000 гр. нореских.

Скупштина ову позицију усваја.

V Благодејање питомца на страни 40.000.

На питомце велике школе, богословије, више женске школе итд. 33.000 гр. нор.

На издржање и поштину учитеља равних општина у суседним областима турског царства и Црне Горе 12.000 гр. пореских.

На издржање питомаца из суседних области Црне Горе овде учећих се 60.000 гр. пор.

На куповину и превоз књига и других школских потреба за награду ученика и ученица 6.000.

На издржање једне школе на страни 9240.

На издавање лекова спретним ученицима 4500

VI Научна средства за сва училишта
35.000 гр. п.

Све ове позиције Скупштина усвоји без дебате.

Извештај А. Стојковић чита даље:

VII Училишта:

а, велика школа 294.055 гроша пореских.

Министар просвете рече, да је овде код ове суме одбор смањено додаток ректору велике школе на 150 талира. Тај додаток од кад постоји велика школа није био мањи од 200 талира, а пре четири године додато је још 100, те је ректор у последње време имао 300 талира додатка. Сад одбор је нашао да ту суму треба свести на половину; но ја молим Скупштину да задржи бар онај стари додаток од 200 тал.

Алек. Николајевић вели, по што ово није систематична плата већ додаток, доста је и 100 талира, по то што је одбор рекао 150, — то да примимо и ми.

Председник пита, усваја ли се буџет велике школе што се тиче систематичних плата по предлогу — и Скупштина усваја.

За тим ставља питање односно датка ректору велике школе и Скупштина усваја одборско мишљење на 150 талира.

Извештај А. Стојковић чита даље:
На мање и веће екскурзије 4200 гр. пореских.

На ботаничку банту 12.000 гр. пореских; и

Скупштина усвоји обе позиције без дебате.

б, учитељска школа:
На плату персонала 64.806 гр. пореских.

На издржање ученика, годишњу екскурзију, посеђивање школа, банту, надничаре, ђачке и школске потребе, кирију и оправку куће, огрев и остале потребе свега 40.000 гр. п.

Извештај примећује да је ова цера смањена са 60.000 гр. пор., јер је до сад било на учитељску школу предрачуњено 160.000 и нешто више, а сад је свега 100.000 и нешто више гр. пореских.

П. Срећковић указујући на переде који су се у тој школи дешавали, наводи за потребно, да се та школа у свом устројству што пре поправи и за то предлаже: да се ова школа, бар за ову годину обустави да не ради, док јој лека не нађемо да је поправимо. Ви, вели, знате какви су до сад ђаци излазили из те школе. То су били ученици који немају толико знања колико имају занесености у теоријама противним здравом уму и народном духу.

Д. Матић одговарајући гос. Срећковићу вели: Г. Срећковић говори шта је била и каквих је неприлика било у учитељској школи. Но и ако смо имали неку недаћу с том школом, опет је не

треба затварати, јер је она прека потребна за нашу земљу; него, према добивеном искуству, треба је исправити. Може нас година онајутити, али то нас неће заплашити да у напредак не сејемо. Тако је и с овом установом. Иначе ако је затворимо, то би толико значило, као и основне школе затворити, јер шта вреди школа без добра учитеља, а ова школа спрема добре учитеље. С тога што је бивало негда, не треба кривити и осудити школу и ученике, него треба тражити лека да у напредак не буде негда. Тако и, пр. нешто неке могу се уклонити укинућем интерната (најединичног живота) што је до сад постојао, као што је и госп. министар просвете поднео предлог у том смислу, а у цели поправке те школе. Предлог је тај у одбору протресеи и предат г. председнику с извештајем, те мислим да ће доћи на дневни ред скоро. Не бацајмо се, господо, камењем на учитељску школу која нам је нужна као залагај хлеба.

Нонак Милошевић слажући се потпуно с разложима г. Матића тврди, да су ђаци учитељске школе показали врло добре резултате као учитељи. Може — вели, — бити да им не достаје довољно васпитања, али што се тиче знања, они га више имају и боље уму деци да га саопште, него што су нам сии учитељи до сад били.

М. Спасић вели, онште је познато да нам добри учитељи требају и да учитељи представљају школу. Где је добар учитељ, добра је и школа. А доста учитеља, које смо до сад добили из те школе, показали су се много бољи од досадашњих. То је дакле један завод кога треба неговати, а не затварати.

Министар просвете мисли, да нико неће оспоравати то, да нам је учитељска школа потребна. Ја не могу казати, да је и једна наша школа сувишна, али ако икоја, то учитељска школа највише нам треба, јер и данас имамо јаку потребу за добрим учитељским школама. Сад баш стоје нам око двадесет школа празних с тога што немамо добрих учитеља, и ако имамо учитељску школу, која наравно, као млад завод, није нам могла још изобразити и дати већи број учитеља.

Што се догађало неких негда у тој школи, томе као што су добро причетили предговорници није крива сама школа, него је криво уређење те школе, и за то је овде поднесен предлог да се то уређење у печему измени како би било и боље и јефтиније. Јер од 160 хиљада смањено је издржање те школе на 100 хиљ. гр. п.

Предсиди. ставља на гласање и Скупштина усваја суму предложеног буџета на издржање учитељске школе.

Извештај А. Стојковић чита:

в. Богословија оба одељења, две гимназије, девет нижих гимназија, београдска реална школа и шест гимназијских реалних 856.537 гр. п.

г. Виша женска школа 52.500 гр. пореских.

На кирију куће 7.000 гр. п.

д. Основне школе 1.240.000 гр. пореских.

VIII На пензију учитеља, учитељака и учитељских породица

54.413 гр. и 14 пара пор.

На пензионирање учитеља, учитељака и учитељских породица у току године 8000 гр. п.

IX Општи трошкови:

10.000 гр. и.

На огрев и остале канцеларијске трошкове министарства просвете и црквених дела, свију канцеларија, свију књижних и средњих школа, књиге женске школе, народне библиотеке, музеја и народног позоришта 50.000 гр. и.

На плату практиканата министарства просвете и црквених дела и свију канцеларија с књигопечатњом 25.178 гр. пореских.

На плату служитеља министарства просвете и црквених дела, свију канцеларија и просветних завода осим народног позоришта 96.186 гроша пореских.

Ове ове позиције Скупштина је усвојила без дебате, само је код позиције о плати учитеља основних школа, посланик Ђока Милетић изјавио жељу, да се учитељима идућим буџетом плате пописе, кад то ове године због финансијских неприлика није могуће учинити.

Председник забављује четврт сахата одмора.

После одмора.

Председник јави, да је сад на реду да се претреса буџет министарства иностраних дела, по што је буџет министарства просвете и црквених дела свршен; и позва известиоца да прочита извештај финансијског одбора о буџету министарства иностраних дела, што овај и учини.

А. Николајевић предлаже, да се овај буџет усвоји аklamацијом, по што је мањи од прошлогодишњег за 303 хиљаде и неколико стотина гроша пореских и по што у смену нема никаквих нових изава и додатака. (Чује се: Усваја се).

Министар иностраних дела: У овом буџету налази се једна сума на ванредне потребе и достојније заступање Србије. Ова сума износила је прошле године 430.000 гроша пореских. Ја сам предлажио сад да се та сума смањи с 280.000 гроша пореских, или с 10.000 дуката. (Чује се: Врло добро!) Овде се не може казати да остаје још кратко време до краја ове рачунске године и да је велики део већ и потрошен, јер ја сам целу ову суму од 10.000 дуката уштедио. (Чује се: Хвала!)

Председник пита, усваја ли Скупштина цео буџет министарства иностраних дела, како је поднесен? На пита Скупштина одлучи да усваја.

Сад је на реду буџет министарства унутрашњих дела. — Чујмо извештај о њему.

По што би прочитан извештај финансијског одбора односно буџета министарства унутр дела.

А. Николајевић предлаже, да се и овај буџет усвоји аklamацијом, по што је мањи од прошлогодишњег буџета, по што су позиције његове основане на закону, и по што су све у одбору претрасане. (Чује се: Усваја се).

Урош Кнежевић: И ја нисам противан да се овај буџет усвоји аklamацијом, него жале ми је једино то, што кад смо решавали о просветном буџету, ми смо претресали позицију по позицију, а кад има да се говори о позицији онда налази предлог, да се усвоји аklamацијом.

А. Николајевић: Али овде је министар у свему сагласан с одборским примедбама, за то може да се усвоји аklamацијом. (Вичу: Усваја се).

Председник пита: Усваја ли се овај

буџет онако, како је по извештају финансијског одбора примљен? Скупштина усваја.

Гад. Драгојевић хаће да се постави јасно питање, и

Председник ставља питање овако:

Онај, ко је на то, да се усвоји буџет министарства унутрашњих дела онако, као што је предлажио одбор финансијски у договору с господ. министром унутрашњих дела, тај нек седи; а ко је томе противан, тај нек устане.

(Сви седе, само Раденко Драгојевић устаје).

Председник огласи, да је примљен и буџет министарства унутрашњих дела, на за тим огласи, да је састанак закључен и заказа идући сутра у 8 сах. пре подне.

Овај састанак трајао је до 6 и по сах. пре подне.

Председник
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Живко К. Неодић.

САСТАНАК XXVI

22 Јула 1877 године, у 8 часова пре подне.

Председник

Димитрије Ђ. Јовановић.

Писеуствују сви министри осим председника министарства

Председник отвара састанак и позива Скупштину да саслуша протокол XV састанка.

Секретар А. Ковачевић прочита протокол XV састанка, који би усвојен без примедбе.

Председник објављује да је на дневном реду буџет министарства финансије, и позива известиоца одбора финансијског да прочита одборски извештај о томе буџету.

Наз. А. Стојковић: Као што видите цела цифра износила је прошле године преко два милиона. Ове године смањена је толико, да је нешто мање већа једног милиона. Ако је и коме стало, то је министру финансије, да буџет др-

жавног расхода и прихода буде у равнотежи. Међу тим је и сам одбор смањено овај буџет на 50.000 гр. пор.

По што се дакле смањило све што се смањити могло, а од новог тражи се само 7—800 гр. пор. за још једног послужитеља министарства финансије, јер се посао умножио а одељења министарства растурена су по разним кућама те не могу да се савлађују послони с имајућим бројем служитеља — то ја држим да не би требало да се чита позиција по позиција, него да се буџет министарства финансије аklamацијом усвоји.

Урош Кнежевић противан је томе да се буџет усвајају аklamацијом. Ја бих, вели, разумео да се то чини у изванредним приликама, као што је то било

претпрошле године, пред рат, с буџетом министарства војног. На да се и сада одобри аklamацијом буџет министарства просвете и војни ја бих то разумео, јер одобравајући при буџет аklamацијом, показали би свету да и у најтежим околностима показујемо просвету, а одобравајући аklamацијом буџет министарства војног разумем а и треба с погледом на време и околности у којима смо. Дакле та два буџета треба одобрити аklamацијом — али да се буџет министарства унутрашњих дела, иностраних дела, правде, финансије и т. д. аklamацијом одобрава, то не разумем.

Ја прво видим у томе буџету министарства финансије, да је изостављена земљоделска школа, која је највише потребна народу. За то хоћу просто да се иде с позиције на позицију и ради онако као што треба да се ради, иначе — ја ћу ћутати до краја буџета.

Милош Глишић такође говори против усвајања буџета аklamацијом. Уштеда и то што већа уштеда, пушка је, вели, нашеј земљи. Овим путем као што смо јуче радили, ми се нисмо ни најмање обзирали на уштеду, те да не морамо ударити прирез на народ или данак повећати. Јуче, и то на жалост на предлог народног посланика, нашег потпредседника А. Николајевића, већина, коју ја морам да поштујем, одобри аklamацијом буџет министарства полиције од 6—700 хиљада и више гроша пор. док међу тим буџет министарства просвете позицију по позицију претресосмо. Сад видим да се и онет хоће тим путем да иде, и већина, којој ја не могу имати своје мишљење, види ми се да је склона да тако ради. Што се мене тиче имам да кажем, да сам томе био и до

сад, и сад сам, и у будуће ћу противан бити, због чега не ћу више ни да говорим о буџету, по што ми није асиа — нити ћу гласити.

А. Ковачевић напомиње како предговорник г. Глишић, говори о прошлој ствари, а не о ствари која је данас на дневном реду. Он то говори за то, што зна да ће то доћи у стенографске белешке, те тако да се покаже свету бољи патриота него скупштинска већина. Такво хвалисање не ће главнијој ствари ништа припомоћи, него треба прећи на ствар и говорити о буџету који је данас на дневном реду.

Алек. Николајевић, одговарајући Глишићу, који се у свом говору детаљно његове личности, вели, да се слободно од целе Скупштине може претресати буџет, који је по његовом предлогу аklamацијом прихваћен, на се не ће наћи ништа што би се набрисати могло. Шта више ја сам, вели, сам бранио, да буџет министарства просвете не пређе аklamацијом, што сам мислио да тамо можемо неке уштеде да учинимо. У буџету министарства унутр. дела позиције су све на законима основане и што га је Скупштина усвојила нисам огрешио душу. У једној позицији тога буџета били су неки додаци, и ја сам предложио министру унутр. дела и он је пристао то смо те додате набрисали, а систематичне плаће нисмо могли да дирамо. Ја бих исто тако прихватио и буџет министарства финансије оглађујући се само на неке тачке.

Д. Катић прилажује на говор У. Кнежевића, да у буџету министарства финансије не стоји да се земљоделска школа укида, него код те школе смањили смо само 10.000 гр. пор. што је било пред-

ложено на храну, као што се то и из извештаја види.

Буја Васић не дозвољава никоме да може више добри желити овој земљи и више штедње чинити, него он. Кад је одбор буџета претресао, он је, вели, смањивао све што се могло; а што је основано на закону, као плаће чиновничке и т. д. то се није могло ни смањити. Одбор није тај буџет прегурлио само преко руку, него је претресао сваку позицију и радио све онако како се само може желити. Не говорим ја то, што сам члан одбора тога. Сваки је од посланика могао доћи у одбор па да се увери и неки су то чинили и давали нам своје савете и мисли у појединим стварима, — на сад ја не знам на што још да се дебатује и да губимо време у овим скупштинским данима. Чини ми се да је некој господи посланицима стало до тога да ствари одговарају и да забављају Скупштину излившином посланица у овом озбиљном времену.

Милован Спасић као председник одбора финансијског одбија од одбора речи г.г. Кнежевића и Глишића да се није обазирало на штедњу, јер је одбор као што рече предговорник читав месец дана на буџету радио, и где год се могло заштедити, ту је и заштеђено, као што је и влада имајући на уму прилику у којима се налазимо и сама при саставу буџета највећу штедњу показала.

Новак Милошевић говори да треба да будемо обазириви особито у данашњем времену и да што више уштеде учинимо. Он је за то да се прегледа у Скупштини позиција по позиција, и да се Скупштина о потреби или неопотреби сваке позиције тачно увери, како нам се, вели, не би могло пребацити,

да смо јутуре и од ова све усвајали, као што многи то хоће.

Петар Стевановић такође је за то, да се чита и претреса свака позиција.

Скупштина изјављује да је излизан даљи говор о овој ствари, и тражи објашњење земљоделској школи, на што

Министар финансије рече: Морам признати да та школа није дала добрих резултата, као што се од ње очекивало; а морам признати и то да при оваквом уређењу, какво је до сада било, не можемо се ни у будуће многоме од ње надати. Али онет за то, ту школу не треба укинути, него је треба поправити. Ми не смемо заборавити, да се у нашеј земљи народ поглавито пољском привредом бави, и по томе да нам је школа за пољску привреду од највеће потребе. Укратко, ја мислим да оно што није добро у овој школи треба да се поправи, те да она одговара задањи и цели на коју је намењена. Што се тиче уштеде, она је и овде на овој школи учињена у колико се могла учинити. А што се тиче тога: да ли ће се буџет министарства финансије усвојити у целини или не ће, о том нека Скупштина реши како за добро нађе, а ја могу рећи само толико, да сам усвојио све оне примедбе, које је финансијски одбор на овај буџет учинио. (Чује се: усвајамо и ми.)

Председник објављује да ће ставити буџет министарства финансије на гласање, на поставља питање: који је за то, да се целокупан буџет министарства финансије усвоји, онако, како је у одбору финансијском а с пристанком г. министра финансије примљен, тај нека седи, а који је томе противан и жели да се претреса позиција по

позиција, тај чека устане, (Геџина седи).

Скупштина већином усваја буџет министарства финансије по предлогу одборском.

Извештај А.А. Стојковић чита извештај одбора финансијског о буџету министарства војног, који је сад на реду да се претреса.

Војни Радловић: Има овде више посланика који су били 1875 године у Скупштини, када смо одобрили буџет министарства војног аklamацијом. Оно време и оне потребе, скоро је истоветно са садашњи приликама и потребама, за то ја апелујем на родољубље Скупштине и предлажем да се и ове године усвоји буџет министарства војног аklamацијом. (Чује се: врло добро; да усвојимо).

Вићентије Поповић не слаже се са одборским извештајем, што каже да се свима војним чиновницима, који су за време рата авансовали издаје плата од 1 Новембра на добивене чинове; него је он за то, да се плата на чинове добивене у рату не издаје све докле, док се Србија у боје стање не поврати. Знамо да има много њих који су постали мајори, потпуковници и пуковници, па ће добијати пензију сваке десете године. Ја сам дакле за то, да се то укине.

Милан Кујунџић: Господо и браћо, има две ствари, на које нарочито Скупштина мора да обрне пажњу кад говори о буџету министарства војног. Прво, колико се буџетом тражи да се одобри кредита на стварне војне потребе, на материјал и опрему.

Што се тиче тога питања држим, да смо врло мудро радили, кад смо прошле Скупштине аklamацијом при-

милан војни буџет, јер кад год дође до тога да се на војном пољу решава судбина народа, па не би било довољне спреме за одбрану народне садашњости и будућности, зар не би грех пао на народно представништво? Казало би се да је Скупштина крива, јер није одобрила потребни буџет на набаву ратничког материјала. Ми смо и тада казали, а уздам се да ћемо и данас казати: све дајемо од свег срца, колико министар војни тражи. Ако нема довољно војне спреме, нико нећемо узроком казати нам: па сте томе криви. (Одобравање).

Сад долази она друга ствар о којој сам напред напоменуо. То је ствар живе опреме; питање о лицима која унапређују, прво војну дужност. Ја, може бити, не бих данас ни говорио о овој ствари, да није пређе мном један поштомани генерал то питање додирнуо. Он спомену авансовање за време рата; спомену мајоре, потпуковнике и пуковнике, ма да о поручицима и потпоручицима ништа не рече. Господо, није никакве тајна, да је у нас за ове неколико месеци било доста поговора о томе како је и поред изгубљених битака, било доста авансовања и како често авансовање није било по строгом моралу, него онај, који је више на очима био, тај је боље и пролазио. Ама кад се ми дотичемо овога питања, господо, онда погледајмо најпре на оно што се догађа овде у средини Скупштине. Кад се говори о владинама, онда овде у Скупштини има недостата свештеника, који су велики интереси црквеним, који знају да бране послове који се тамо раде, који знају да бране интересе оних људи, које они познају.

Ако дође говор о трговачким интересима, има овде трговаца који знају да бране интересе трговачке, јер их они наравно најбоље познају. Кад се говори о интересима земљерадника, тако исто има довољно земљерадника, који не изостају у одбрани ових интереса; и т. д. Међу тим, овде у представништву народном официра нема а против њихових интереса и права хоће да се дебатује. Ја држим, господо и браћо, да управ кавалерство од нас захтева, да их сви овде у праведним очекивањима њиховим заступимо.

Господо, нашим уставом земаљским, дали смо свима грађанима права да се могу тужити на све што им није право, да се могу жешати у уставну борбу и да могу решавати сами законе земаљске. Само официрима, господо, то право нисмо дали. Ја не ћу овде да претресам да ли је то ствар која је противна потреби земаљског напретка, али вам напомињем да има један ред људи, који није заступљен овде, и то не за то, што му нико није хтео да покрене померење, него за то, што смо му самим уставом закратали то право.

Дужност ми је дакле да нажем нешто и на оне приговоре које напред споменух. Јесмо ли више изгубили битика него што смо их добили? Вога ми, ако би неко волео да побеђује, то би највише волео они, који се боре. Успех био је често и на нашој страни, ал он није само у нашим рукама. Ко је мудро управљао борбом и јуначки се борио, тај је своју дужност славно извршио, ма и не победно.

Што се пак тиче тога: да ли је при унапређивању неправда чинена, ја мислим да ми једну неправду не би смо

могли заглађивати другом неправдом. Ако има само један или двојица, између тројице, петорице, који су својом храброшћу, својим знањем, својом установом заслужили да буду унапређени, зар не би био највећи грех, да им ни то сад одузмемо? Јавно мињење никоме не ће остати дужно. А ми треба да настанемо и овде у Скупштини и у оште на јавном мињењу, да се створе сваколика јемства да наши официри што више развију плодовић рад; да у миру све већма спремају себе и друге за велики народни позив; да у рату управљају народом као браћа, као учитељи народа и као прави вођи; да и у служби и ван војне службе гледају да личним примером пробудују и она племените врлине, којима су се наши очеви и дедови кривили. И ако то не би било, нама остају толика законита средства и права да о свему томе тражимо рачуна. Па кад ово, господо, хоћемо од кога да тражимо, онда треба и да га праведно награђимо. С тога бих ја и по други пут рекао, да и ову страну буџета војног одобримо аklamацијом. (Вичу једногласно: Одобравање.)

Прота Јован Јовановић: Господо, намера ми је само та, да говором својим обратим пажњу Скупштине на ово најозбиљније време, време судбоносно по нашу отаџбину и по наш народ, и од тага, како ми схватимо и оценимо данашње време, зависне и наша будућност.

Идеја народности, господо, која се истиче у овоме веку, почини чуда у свету. Та идеја народности уједини раскомадано племе немачко; та идеја народности уједини и разједињену Италију. Та иста идеја покреће данас и

сва словенска племена. За ту исту идеју народног ослобођења и Србија у свом прошлогодишњем рату с Турчином заложи своју крв и милионе свога новца.

На каква би последица нашег прошлогодишњег рата? Би последица та, да се данас најснажније словенско племе уменило и продужава нашу борбу с нашим вековним непријатељем. Би последица да суседна нам Румунија под закриљем словенске војске проглашује своју независност, кида свој прикљављивајући и ситни одношај с Турчином и стоји данас с пушком у руци на турском земљишту. Би последица нашег прошлогодишњег рата да и Грци, ако већ нису, а оно ће по свој вероватности ступити у акцију противу општег непријатеља, непријатеља нашег и њиховог. А шта да кажемо о нашој јуначкој браћи Пригорцима, који све је друга година како бој бију, а може се скоро о њима рећи да никад нису ни свуштали познати у кораци.

Овде стајем и питај народно предстваништво: какво је ово време? Може ли се у овом судбоносном времену икакво наше друштвено питање упоредити и срањити с питањем о нашој војсци? Ја тврдо верујем да не може. (Одобри-ваше.)

Господе, никакви паратрофи, никакви самоунива, никакви печатња у овом од судном времену не помаже. Данас искључиво готово говори и решава будућност истога и народа на истоку — тои и пушка. Ето, господе представници, у каквом времену живимо. Не заштварајмо очи пред великим догађајем, да не буде после доцнији и да узалудно не пронађи крв српска коју уложимо у темеља народног ослобођења и словен-

ске узајамности. Не појмимо ли ми да наше време, лако можемо дочекати, да туђе војске у нашој земљи издржавамо и сами као солдати туђинским интересима служимо и робујемо. — На онда збогом слободо, збогом народна будућности! (Чује се: Не дај, Боже!)

Пренимо и огресимо се од заблуда и себичности. Време нам само показује претом својим како нам се данас држати ваља.

Господе, био ја Кнежев посланик или посланик народа, ја у данашњем времену и на овоме месту дружије нити могу, нити смем говорити. Овај мој говор, по мом дубоком уверењу, јест слика данашњег времена.

Само редолубље и пожртвовање. Је ли то дружије, могу се и над нама испунити оне пророчанске речи: „Пронаст твоја од тебе, Израјилу!“

(Чује се са свих страна: Да се акламацијом усвоји.)

Младен Микић је за то, да се одмах и без претресања усвоји буџет војни, јер кад би вели, у садашњи озбиљни приликама пралили примедба овега буџету, навукли би на се највећи грех.

Министар војни вели, да је њему врло мало остало да говори у одбрану војног буџета, јер су ствар предговорници врло добро схватили и објаснили а нарочито благодари поштованим посланику г. Кујунџићу, који је савише истинито и праведно ствар официрску разјаснио. Све је рађено на основу постојећих закона, вако за плате тако и за додатке. У буџету се налази и једна позиција од милиона гроша пор., међу приходима, а то долази отуда, што је буџет рађен за целу годину, а међу тим официри ће имати плату од дана кад се буџет одобри, и

до тога дана имају плату по старом буџету, и отуда је тај приход. Само је овде погрешно стављено „за једну четвртину“ место за четвртину. Што се тиче одборског мишљења, који је казао, да не буде од дана одобрења за једну четвртину, него је поставио разлику између новопостављених официра и оних, који су произведени за време рата — ја бих молио да се та разлика не прави, јер уштеда није велика, а после и непрактично је, него да се усвоји овако као што је предложено — без те разлике. (Вичу: Усваја се.)

Министар правде објашњава са стране законске, да се не може ставити од 1 Новембра за то, што онда почиње нова буџетска година, а сад се решава буџет за ову рачунску годину.

Министар војни примећује, да овде треба разумети и све оне ниже чинове, који су за време рата авансовали, а да им повиница плате тече од дана Кнежевог потписа на буџету.

Вићентије Поповић оглађује се од израва г. Јово Јовановића који је, вели, казао, да смо падали у заблуду и себичност.

По што је Скупштина изјавила да је довољно говорено о овој ствари.

Председник стави на гласање: Који је за одборско мишљење, али с примедбом г. министра војног да повиница плате свима официрима, који су у рату авансовали тече од дана кад Кнез потпише буџет, тај нека седи, а који је за одборско мишљење да се повиница рачуна од 1 Новембра, тај нека устане? (Сви седе.)

И тако је Скупштина усвојила буџет са примедбом г. министра војног.

Настаје четврт сахата одмора. После одмора.

Председник износи на дневни ред буџет министарства грађевина.

По што се извештај одборски о томе прочита.

Ђурђе Ђоровић рече, да г. министар грађевина није требао да своди свој буџет на таку малу цифру, јер имамо доста рђавих путева које треба оправити. Дрм преко Карановца уз Ибар до на Рашку врло је рђав, и ове године претрпели смо, вели, велике невоље, преносећи храну на пазар. Моли министра да стави овде једну нарочиту цифру за грађење тога пута.

Милован Спасић, подсећа Скупштину да је она преклане смањила цифру коју је г. министар грађевина у суми 1.200.000 гр. пор. био ставио у буџет на грађевине, а смањила ју је, вели, из тога разлога, што је имала у виду ратне прилике и потребе. Ове године због тога, што имамо других већих и пушчијих потреба, — влада није могла да увећава ту цифру, него је задржала ону смањену прекланску. Има грађевина које треба и ове године подизати, али с прирањем на наше данашње стање, подизање се лако грађевине, и за то је одбор задржао да остане она сума на грађевине, која је и прошле године била.

Скупштина изјављује да о овом буџету не треба даље говорити и, на питање председника, усвоји акламацијом по одборском извештају целокупан буџет министарства грађевина.

Александар Николајевић предлаже, да се код буџетске позиције о пензионарицама и чиновницима на расположењу стави примедба овог садржаја: „смањљује се влада, да може пензионаре, на расположењу министре, као и дејствителне чиновнике, који су као неспособни

стављени у пензију, ако оздраве, у службу узети, у колико се неће тим променама увећати општа сума од 1.730.780 гр. пер. одобрена на пензионаре. Министри на расположењу који се не хтеду примити службе, да се на њих примени постојећи закон.*

Ово предлаже за то, што има људи младих, здравих и способних за службу, па су бачени у пензију или стоје на расположењу — а могли би се корисно употребити на рад, док међу тим има људи у дејствителној служби, који су стари и неспособни за рад.

Министар унутр. дела изјављује, да влада нема ништа да наведе против овога, што г. Николајевић предлаже. Има, вели, доста људи у пензији, која се могу на службу употребити. Ако Скупштина хоће то, да се од њих може повратити у дејствителну службу онај, који је здрав и способан за службу, а други да се метну у пензију, који су слаби, само да се том променом не прекорачи буџетска општа сума одређена на пензионаре — у инери од једног милиона и толико хиљада гр. пореских, онда добро, влада против тога ништа нема.

Ђ. Ђоровић: По члану 107 земаљског устава, имају право на пензију они чиновници, који због старости или друге телесне или душевне слабости не могу да врше дужности свога звања. Ја знам људи који су много здравији од мене и који се могу употребити на службу, а међу тим су у пензији. На прилику знам да је бив. капетан Јадрански здрав и поштен човек па за што да се он не употреби на службу него је у пензији. Други је капетан драгичевски г. Атанасије Сикић и за што њему да се не

да служба кад је и он здрав човек. Знаш и још много других људи, који се могу корисно на службу употребити, па за што њима да се не да служба? Сигурно су на политичких призвара у пензији.

Новак Милошевић мисли, да је то право владино ко ће бити у пензији а ко у служби, и она се могла и досад тим користити.

Алекса Петковић потпуно усваја предлог Николајевића, с тим још додатком, да ако се не би који примио службу, да му се одмах пензија укине.

Министар унутр. дела одговара Петковићу, да што се тиче оних, који су у пензији, мало би их било који се не би радо приликом дејствителне службе, јер код нас нема богатина, који могу казати: баш не марим толико за ту службу. Не могуће је, вели, да неки од оних, који су на расположењу, не ће да се приме, јер они примају потпуну плату свога звања. (Чује се: то се њих највише и тиче).

Алек. Николајевић вели, да што се тиче пензионара могу да се употребе они који су млади и здрави и влада нађе да су способни; а од оних који су на расположењу има их који дуго још могу да раде. Сад, ако њему није по вољи да иде од министра у Брунав, онда нека се над њим примени закон. Ја бих дакле био тога мишљења, да се влада овласти да може према овом предлогу применити ово на такве људе. (Чује се: то је жеља целе Скупштине).

Председник пита, усваја ли ова Скупштина предлог г. Николајевића, на што Скупштина одлучи са: Усваја.

Министар унутр. дела: Ако сам разумео смисао предлога г. Николајевића

жете тај, да се сума која се већ издаје на пензионаре не прекорачи, а у границама те суме, да се пензионари и они који су на расположењу, а способни су и здрави употребе на службу. (Тирфење). Ми не можемо ништа имати против овог предлога, јер ми смо и сами убеђени, да има пензионара, који би се са позвом могли употребити на службу. Има их, код којих су престали узроци, са којих су они стављени у пензију, н. пр. који су били болесни на оздравили. Према томе дакле ми немамо ништа против тога предлога, само би потребно било да се он претходно упути одбору финансијском, да се тако стилизира тако, да смисао његов буде довољно јасан и да се изрази у законској форми.

Скупштина усваја да се овај предлог упути одбору финансијском на стилизацију.

Председник упућује предлог Николајевића финансијском одбору, с тим да одбор овај предлог стилизује, и да састави закон о буџету, а међу тим да одбор продужи рад на ванредном буџету.

С тим је закључен овај састанак, који је трајао до 11 часова пре подне, и заказан идући за после подне у четири сахата.

Председник
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

САСТАНАК XXVII

22 Јула 1877 године, у 4 и по часа по подне.

Председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутни министри сви, осим председника министарства.

Председник оглашава да је састанак отворен и позива Скупштину да саслуша протокол XVI састанка.

Секретар А. Ковачевић прочита протокол XVI састанка, који се без примедбе усваја.

Председник заказује, да је на дневном реду примедба, која се по јутрошњем предлогу А. Николајевића има ставити у буџету код полиције о пензионарима, и позива Скупштину да саслуша

редакцију одбора финансијског за ту примедбу.

Секретар А. Ковачевић јавља, да има две редакције, и чита

1-ву која гласи:

„Кад влада поједине пензионаре и чиновнике, који стоје на расположењу, у случајевима законом дозвољеним узме опет у дејствителну службу, онда ће моћи уштеде, које се тиме у кредиту за пензије и издржавања добију, употребити на стањење у пензију или на издржавање појединих чиновника, такође

у случајима законом предвиђеним, а независно од општег кредита на ставање чиновника у пензију одређеног. Но разум се, да се овакви променама не сме превати годишња сума од 1.073.780 гр. нор. која се издаје на пензије и наддржање.

Ова примедба важи само до 1 Новембра ове 1877 год.*

За тим чита

11-гу редакцију, која гласи:

„Министри, који се сада већ на расположењу налазе, могу се ставити у пензију, и пензија ће им се одредити спором из плате, коју по овом буџету прима. Разуме се, да се ова примедба о министрима може вршити само сходно законим прописима о чиновницима.

Ова примедба важи само до 1 Новембра 1877 год.*

А. Ковачевић примећује, да су обе ове примедбе нејасне, и држи, да се не могу усвојити, особито прва; јер, вели, ово не би била добра практика.

Милован Спасић објашњава, да се прва примедба односи на чиновнике, а друга на ministre.

Р. Алинчић хоће, да ове примедбе важе само дотле док и овај буџет важи, да се не би сматрало то као неки закон, који би за сваки буџет важио.

Н. Стојановић казује, како може да буде више штете него вајде од ових примедба, јер, вели, једна ће влада учинити распоред такав, да ће неке пензионаре узети у службу а друге на њихова места пензионирати, а друга влада кад дође, она ће опет то по свом нахођењу чинити, и тако ће бити не престаног мењања у чиновничтву.

А. Николајевић одговара Н. Стојановићу на његове наводе, да је свака влада

одговорна. А заиста, вели, ми имамо доста чиновника на расположењу, особито министара, који ништа не раде а вуку по 1200, 1400 па и по 2000 талира годишње плате. Дакле нужна је оваква примедба.

Ј. Бошковић вели: Кад хоћемо и тражимо, да нам се последи у земљи добро раде, разум се да морамо дати и нека средства оном, који има да руководи тим пословима. Дешавало се да један министар дође на пензионирање способног чиновника а постави на његово место неспособнијег. Дође други министар на власт, и он сад мора да трпи овог неспособног чиновника у служби, или да га пензионира. Ако га пензионира прави већи рачун у буџету на пензионаре. За то је дакле нужно дати влади овлашћење, да може оне неспособне чиновнике из пензије вратити у службу, а на њихова места неспособније или нездраве чиновнике пензионирати. То је главно што се хоће овим; но само с тим, да се одређена сума на пензије не прекорачи.

Н. Радовановић каже, да је влада и до сада могла једне чиновнике пензионирати а друге из пензије на њихова места у службу вратити. Но што се тиче оне друге примедбе, т. ј. о министрима на расположењу, она је врло умесна, јер заиста ми имамо више министара на расположењу, који не ће да иду на дужност с које су дошли или на другу равну дужност, него седе и благују, ништа не радећи. За то њих треба пензионирати, ако не ће да служе, на оно што претекло из њихове плате нека иде у државну касу.

Нових Милошевић такође тврди, да је влада и до сада могла узети кога из

пензије на поставити у дејствителну службу, као што знамо да је то и било. Он није ни за једну примедбу, него би, вели, требало гледати, да се из интереса државних не пензионирају они, који су способни за службу, као што, на жалост, и за то има примера; а ако остану ове примедбе у буџету, отвориће се широм врата партијизму.

У. Кнежевић налази, да су ове примедбе у толико добре, у колико су и опасне. Стоји закон о пензионирању. У њему су побројани узроци кад влада може кога пензионирати. Шта ће нам дакле ова примедба? Само један несретни § има, по коме влада може да стави у пензију „из интереса државне службе“ и по сили тог §-а до сада су владе терале чиновнике у пензију; једна једног, друга другог. Тај би § требало избрисати, а примедба нам не ће помоћи.

Алекса Стевановић напомиње, да је у начелу већ решено да се ова примедба прима, за то о томе не мисли ни говорити; него је само рад да одговори т. Кнежевићу, што он, говорећи како влада по извесном §-у закона о чиновницима има право да пензионира чиновника „у интересу државне службе“, рече, да је то „један несретан параграф.“ Ја мислим, господо, да кад се говори о интересу државне службе, не може ту бити никакве речи о „несретном параграфу“, и чудим се правнику Кнежевићу да је тако што могао казати.

Ј. Бошковић одговара У. Кнежевићу, да би влада пензионирајући по § 76 зап. о чиновницима могла увећати буџетску суму на пензионаре, кад ми не би вој у томе ставили ограничење; али ми овде кажемо, пензионирај, али оволанати је сума на пензионаре, коју не смеи прекорачити.

У. Кнежевић одговара предговорницима, да се на основу овог §-а који они наводе не пензионира, него се губи служба; на пита: по ком је закону пензионирао Станоје Илић и владика Мојсије, кад су оба здрави људи и за своју дужност способни?

Вид. Поповић хоће само да се не сме прекорачити сума одређена на пензионаре, а влада, вели, има права да пензионира кога хоће, а кога хоће опет може из пензије у службу вратити.

Вуја Васић је за то, да се предлог Николајевића о овој примедби усвоји; јер сматра да се њиме иде на то да се чиновници не умножавају.

Председник објашњава да је Скупштина у начелу усвојила предлог Николајевића, по закључка да се упуту одбору на стилизацију. Одбор је то учинио. Ствар се дакле у то своди: У буџету расхода наводи се једна позиција на пензионирање чиновника у току године, која износи 45.000 гр. нор. Тако исто постоји једна позиција и за министре, који би у току године били стављени на расположење. Друга сума од 1.073.780 гр. нор. то је она сума, која се већ издаје на пензионаре, и оне, који примају издржање из државне касе. Сад, оном се примедбом хоће то, да они који су већ пензионари и који се издржавају из ове суме од 1 милион и толико гроша нор., могу бити постављени у дејствителну службу, ако су здрави и способни за службу. Ако се то учини, разум се, да од те суме, из које се такав пензионар издржавао, остаје нека уштеда. И сада предлаже се даље, да се могу они, који су у дејствителној служби, али с тога што су слаби или неспособни те изас из исту,

ставити у пензију, и да се њима плаћа на ове уштеде, која остаје од оних пензионара, који би узети били у дејствителну службу. А што се каже у овој примедби да остане да се онај кредит од 45.000 гр. на пензионирање, то значи, да се могу по закону ставити у пензију други чиновници, који би у току године били онеспособљени, или би по закону задобили право на пензију.

П. Стојановић износи трећу стилизацију ове примедбе, коју је начинио г. Николајевић, по што се одбор финансијски није могао сложити о стилизацији, која би гласила:

„Влада може за време овогодишњег буџета пензионаре, чиновнике и министре на расположењу, кад за потребно нађе, узимати у државну службу, а дејствителне чиновнике старе или слабе и министре на расположењу ставити у пензију, само да не пренаши овогодишњу цифру буџета постојећих пензионара, чиновника и министара на расположењу.“

Д. Катин противан је примедби коју већина одбора предлаже, јер на тај начин неће, вели, бити никакве уштеде за државну касу, ако се остави да се ова позиција од милион и више хиљада гр. пор. сједини с позицијом од 45.000 која се даје на ново пензионирање, и влада би тако могла утрошити на ново пензиоње, и посмртну плату оних пензионара који умру. Уштеда би била кад би влада неког од пензионара узела за попуњавање празних места чиновничких, — а не овако.

Мин. унут. дела изјављује, да се не разуме ово за случај смрти, јер то кад ко умре од пензионара, биће чиста уштеда за државну касу.

Ђока Милетић говори против предложеве примедбе, јер, вели, неће отуда бити никаквеחסне за касу.

Петар Стевановић налази да је ова примедба непотребна, јер влада Његове Светлости има, вели, право да ставља у пензију и прима у службу.

Скупштина изјављује да је довољно било говора о овој ствари, те

Председник, по што је објаснио, да се нова сад приликом претреса поднета редакција примедбе од г. Николајевића, не може примити с тога што се у њој каже: овлашћује се влада и т. д. а влада је самим законом овлашћена да пензионира и поставља чиновнике — стави на гласање овако питање:

Који је за редакцију коју је одбор поднео за чиновнике и министре, тај нека седи, а ко је противан свакој примедби, или само овој редакцији, тај нека устане.

Скупштина већином усвоји примедбу онако као што је у одбору финансијском стилизована.

Председник објављује, да је сада свршен цео редовни буџет; и тиме овај састанак закључи, заказаним идући за сутра у 8 сахата пре подне, на коме ће се претресати: предлог засна с измирењу српског народног зајма од 1876 год. и предлог закона о измирењу државних издатака по наредном буџету од 1877 год.

Састанак је овај закључан у 6½ сахата пре подне.

Пред. Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић

Секретар
Недић

САСТАНАК XXVIII

23 Јула 1877 године, у 9 часова пре подне.

Председава председник
Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутни сви министри осим председника министарског савета.

По што председник објави, да је састанак отворен, секретар П. Срећковић прочита указ Његове Светлости, којим се овлашћује министар финансије, да поднесе ово-годишњој народној Скупштини на решење предлог, да се једним протоколом закључи припремено трговачки уговор с Румунијом.

Предлог овај упути се законодавном одбору.

За овим извештајем финансијског одбора, А. Стојковић, прочита предлог закона за измирење српског народног зајма од 1876 г. Одбор финансијски усвојио је предлог владин, а прочита и одвојено мишљење чланова финансијског одбора: М. Терзибашећа и Јована Ђокичића.

Марко Петровић у подужем свом говору разлаже, како је он у почетку са свим противан томе предлогу, него он је за то, да се то разреже као и остале дације; на како би ово дошло с главе на главу по 4 дуката, тако, да се подели на четири погота, па сваког погота да се плати по један дукат, а сиротиња да се од тога поштеди.

Немак Милошевић у главном слаже се с Марком Петровићем, но у противном је разлогу, да се удари припрема с главе на главу по 4 дук. и. Мисли, да би најбоље било, кад би се на страни

могло наћи зајам, па да се интерес до бољег времена плаћа.

Председник им напомиње, да се треба обазрети на 2-ти члан владиног предлога, по коме се неће ни тражити зајам од сиротиње, него од imuћних. Дакле, који има, он ће платити.

Урош Кнежевић вели, да не може овде бити речи: да ли да се овај предлог усвоји или не. Скупштина је законодавном тајном одлуком решила, да се може ударити тај зајам на imuћније луде. О томе нема говора. Но тај зајам не праведно је разресан, и најбогатији свуда су остали, да не плате ништа. Дакле, вели, треба их натерати, да плате.

Јован Ђокичић слаже се с У. Кнежевићем, да се тај разресан зајам мора наплатити; а што се тиче тога, да није разресан правично, то, вели, нека се извиди и поправи, па одмах наплати, а ко не ће, нека изаист па то принуди екзекуцијом, као што је он у том смислу одвојено мишљење с Терзибашећем. Не слаже се с разлогом свештеника Марка Поповића, јер у његовом говору, вели, није ни да нашао, што би могло оправдати тај његов предлог.

Илија Јокановић, слажући се с говором У. Кнежевића, а не слажући се с говором Марка Петровића, предлаже: да сви они, који нису хтели држави

на време зајам платити, плате и интересе онолики, колики је држава платила до сад.

Аксентије Ковачевић у подужем говору наводи, како разлог Марка Петровића има неколико и свог оправдања, јер људи, вели, нису знали, да постоји законодавна одлука, где се изрично у њој каже: да се може у Србији зајам од 1 милиона покупити, па ма било то и принудно; како би требало један пут ту законодавну одлуку штампати; како и он сматра, да је овај зајам неправедно разрезан, и да се на овај начин не може покупити. Међу тим, био би мишљења, да се изрично определи једна извесна цифра, која би се имала сада покупити; а остало да се покупи до идущег Ђурђева-дана. Овако ударати зајам и пререц не иде; и наред не ће моћи сада у један пут све то платити.

Миљанко Теранбашевић каже, да штити у пројекту стоји: да плати онај који може, а да не плати онај који не може; али вели, кмет може казати: онемо што мора платити, ти не можеш платити, и онемо што нема, ти мораш да платиш, и тако оно што кмет хоће, то се извршити мора. За то треба, вели, изабрати неки нов начин, да се по ново оцени имовно стање по општинама, па према томе да се разреже зајам. Наводи случај, који је био у Параћину, Асан-пашиниј Паланци и на многим другим местима. За то мисли, да се свуда најпре одреде одбори, који ће да учине најправеднији разрез зајма, па тек онда да се приступи ка купљењу.

Петар Стевановић каже: да треба одмах наплатити од оних, који имају,

ако леним не хтеди платити; а од оних, који немају, да се не наплаћује, јер, вели, он зна случајева, да се они, који имају, па не ће да плате, подсмивају онима, што су платили.

Панта Срећковић, у подужем говору наводи, како он зна неколико општина и то, на селу, у којима је са свим праведно разрезан зајам; а што вели, није свуда зајам прикупљен, узрок је, што људи због ратних прилика чувају паре. Обраћа пажњу Скупштини на то, да би требало највећи зајам ударити на оне људе, који нису лично учествовали у рату, а богати су. То би, вели, могао министар финансије наредити, па ће одбори општински најправедније распоредити, а државна власт нека наплати.

Ил. Стојановић наводи, како је немогуће с главе на главу по 4 дук. дес. покупити, и како се слаже с Урешем, да треба обратити пажњу на оне, који нису до сад платили. Свладимир предлогом не слаже се у толико, што он нема силу бржег извршења. Предлаже: да се при наплати овог зајма одступим од прописа судског грађ. пост., и да се овај зајам наплаћује по принципима законских, за купљење грађ. давка. Јер овако ако се остави, не ће се ни за две године покупити. Најзад, он је и за то, да и за реквизиција буде интерес.

Вуја Васић у дужем говору разлаже, како члан одбора за разрешивање зајма, како је зајам разрезан. Па наводи, како су министар и одбор гледали, да се никоме неправда не учини, и који се год жалио, свакоме се задовољење давало, ако му је имало места. Чини му се, да није неправедно разрезан, него да се због ратних околности није мо-

гло доћи одмах до тога зајма. Има, вели, људи, који били нису хтели дати; па наводи један пример, како је једном трговцу, који са свињама ради, ударен пререц 250 динара, па кад му је затражено да да, он је одговорно: да нема; међу тим, један чиновник, коме је ударен зајам, немајући готових новца да зајам да, заните од тога истог трговца новце под интерес, и овај му заиста даде, али под скупи интерес.

Разлажући даље, како је зајам ударен само на онега, који може да да, мишљења је, да се екзекутивним путем наплати.

Никола Радовановић вели, да је ова ствар у начелу свршена, па за то је мишљења, да се само онде нов разрез учини, где је очевидно неправдо учинено.

Панајот Сандуловић наводи, по што је одбор на сизију округа неправдо учинио разрез у томе, што је мислио, да су сви сељаци у једном округу по богатству једнаки, мишљења је, да се тај разрез по ново и праведније разреже.

Ђока Милетић држи, да никако нема места, да се на ново разрезује, него да остане по старом, а где је било неправично, ту да се исправи.

Мило Димљановић, слаже се с говором Урешевим и Једо Бошковића, а одобрава и говор г. Срећковића, о праведном разрезу зајма.

Алекса Петковић усваја говор Сандуловића с тим обавештењем, ако се усвоји, да се преко дане реквизиције мора и зајам дати, онда је сељачки свет убијен, по што су сељаци дали реквизицију а господа нису.

Ур. Кисељевић каже, да се при решавању овог питања нема чега плашити, јер се сиротиња не ће интересити. Министар сад тражи само, да га Скупштина овласти, да може закон вршити, а ништа друго.

Милован Спасић објашњајући начин, на који је одбор вршио разрез, вели, да то исто и сада има да се учини, па где је неправдо, ту и да се исправи, због чега је министар и ставио једну мању цифру него што би требало да се стави и прикупи.

Миланко Петровић наводи, како се у предлогу каже, да се реквизицијом доуви не издати зајам, за то је мишљења, да тај § и дође на прво место, па онда да следује овај.

Миљанко Радовановић, у подужем говору разлаже, како је нужно, да се нов разрез учини само у оним варошима и селима, где постоји жалба, поткрепљујући свој навод о неправичном разрезу и примером.

Рака Букић није за то, да се нов разрез учини свуда, већ само онде, где је било неправичности.

Председник пита Скупштину: је ли довољно обавештено? (Чује се: Јесте).

Министар унутр. послова узме реч, па каже: Ствар је решена, да се зајам покупи и то је отпочето. Кад би се па ново разрез учинио, било би са свим неправедно, јер су многи дали, а многи нису, па кад би се разрешивало по ново, то би за оне што су дали, изгледало, као да су преварени, док међу тим, треба да им се каже хвала. Друкче не остаје, него да гледамо, да се изврши онако, како је најбоље, само бих ја приметно, као што је казао и г. Илија Стојановић, да треба да се провину

особена наређења, како би се брже наплатило. Ја сам истина чуо, да је у по неким селима и варошима било неправде при разрезивању, као што и посланик Свјатозаровић каже, да има читаво село, где није праведно разрезан. За пример наводим Палазку, где је разрезан само на седам људи и т. д. За то, сада не остаје нам ништа друго, него где је неправдо, да приступимо правичнијем разрезу, а не треба никако говорити, да се са овим учини на ново разрез.

Ранко Алексић моли, да му се објасни, је ли у 9.000.000 ушло и оно, што је било разрезано и на оне крајеве који су пострадали.

Министар финансије одговара, да је то у буџету објашњено, а овде није; ево зашто: По законуј издали могли се узети 18 милиона, а ми смо ставили само 12 милиона. Ја сам за то озбиљно, да се ових 9 милиона покуне, што би се они пострадали крајеви изузели, и писам могао пре него што се у Скупштини о овоме реши, правити други предлог.

Димитр Матић остаје при овом, што је у конференцији о овом зајму казано, с тим додатком, да се у сразмерним ратама покуне.

Нанта Јовановић је за редакцију, и да би се избегло неспоразумење, вели, да постоји до Митрова-дана мораторијум, а зајам има се покунити до 1 Јануара, дакле само за два месеца остаје рок до 1 Јануара, јер пре Митрова дана зајам се ексекутивним путем не може наплатити.

Аксентије Ковачевић каже, да је до 1 Јануара кратак рок, и да га треба оставити као што каже г. Матић по сразмерним ратама до Ђурђева-дана, а што каже г. Нанта, то је особено.

Радован Милошевић је противан говору г. Нантином и Ковачевићеном, и тражи, да буде рок до 1 Јануара.

Јован Бошковић наводи, да се овде нема чега наплатити, јер и овде ће се као и код пореза наплате извршити прво од имућних, а онима спрорашним оставиће се рок млати, па ће и они платити.

Живко Неодић је потпуно за редакцију г. Матића, па наводи, да редакција г. Нантина отида, јер овде, вели, нема никаквог страха ни неправичности.

Марко Петровић, наводећи умесност говора г. Нанте и Ковачевића, додаје: да није вредно правити строге законе, који се не могу извршити.

Никола Радовановић каже, да рате не би требало стављати закону, по што има пет месеци, па има људи, који ће драговољно дати и у овуко времењу.

Милосав Марковић наводи, како цео зајам није покупљен до сада за то, што је неправедно разрезан. Мисли, да по разрезу који је већ учињен, не може се цео зајам покупити, већ треба одбити једну трећину од тога, јер је народ у пограничним огузика оспрорашно, по што су ратовањем с војском прегашени, што су њихова имања погорела, пропали, као и лстине, тако, да се они не могу данас ни хранити; за то је: да се одбије једна трећина, а две трећине да се покуне овако: богатиш, па кога је разрезано, па није хтео да плати, да мора сад да плати, и то још с интересом 8% од дана, кад му је зајам разрезан.

Новак Милошевић говорећи о основности разлога г. Нанте и Ковачевића, да се не наплатије зајам ексекутивним путем, додаје: да би то било корис-

није и за државу и за платине, јер би иначе људи доброг стања, који имају хране, били принуђени, да своју храну продаду по што за што, а кад би им се оставио дужи термин, могли би продати храну по доброј цени и држави да плати и себе да не оштете; за то је: да буде у месечним ратама, а то, до Ђурђева-дана идуще године.

Нанта Срећковић наводи, како ништа друго не остаје, него оно, што је г. Матић казано: да се у ратама плаћа. Има људи, који ће и сами и без тога да плати. Што се тиче пограничних крајева, он је: да не плаћају, али не и за то, да не плаћају они, који имају, па ма где живили.

Ђ. Милетић вели, да Скупштина треба да реши мора ли се зајам купити или не (чује се: мора), онда којим начином? (Чује се: Као порез). Добро, али треба решити о предлогу г. Нанте, хоће ли се на рокове или не. Мисли, да се до 1878 год. може покупити.

Нантија Ратајац пита, шта ће се радити у овом случају, кад се разреже једном човеку, коме се чини, да је тај разрез неправичан и каже, да нема одкуд да плати, а међу тим зна се да има новца у каси. О томе се ништа не говори, а треба, вели, да се та празнина попуни, и да се каже, шта ће му се продати, док новац не изнесе. (Чује се: То да се дода).

Војин Радуловић је потпуно за правичан, како стоји, с овим малим додатком: „Овај зајам наплатиће се ексекуцијом од дана кад мораторијум истече.“

Известилац А. Стојковић је за примедбу г.г. Матића и Ковачевића и да се продужи до Ђурђева дана. Што се

тиче рате, да је сваки дужан да каже својом капетану или својој власти у колико ће рата да плати.

Аврам Јовановић вели да је умесна примедба предговорника Кнежевића, дали ће да плаћају и они људи, који нису пого-рели, али су иначе пропали; с тим треба бити на чисто.

Мијанло Радовановић каже, да се плаћање не може одложити до Ђурђева дана, по што се свакојако дужни на страни морају платити. — За Јасику, Шанац и друга села о којима г. Петковић Алекси говори, држи да треба и њима да се разреже, јер у колико је могао да види, Јасика је прилично наварила, по што је тамо било доста збегана; а после та села нису јако страдала као она, којима је све нагорело и пропало. За пограничне округе, вели, да саме треба оне крајеве и срезове ослободити од плаћања, који су погорели и пропали, као и. пр. срез крушевачки у окр. крушевачком, који је цео пострадао, али не и цео округ.

Милосав Вукмановић говори у овом истом смислу по томе, што зна, да је Крушевац наварно врло добро па и Алексинац. За то оставити влади да она сама види, од кога може да се наплати, па тај нека и плати.

Јован Бошковић вели, да је ствар сви у томе: Ко има тај нека и плати. Ко нема, томе треба помоћи и ослободити га,

Аксентије Ковачевић рече, па то што ће се три четвртине лица да обрате са жалбом из г. министра финансије, и док се ово питање не расправи, не може се приступити к извршењу зајма, а у томе ће много времена проћи, него док дође први Јануар. Предлаже, ако хоће и два-наест посланика да га потпишу, да

се половина овог зајма покупи до 1 Јануара а други до Ђурђева дана идуће године. Немогуће је да се све из овог зајма подири. Дозази и порез. На пошто се не може зајам одмах да прикупи, то се може овим порезом да плати. Иначе, ако се хоће све на један пут да исплати, онда ће се људма одмах про- давати непокретност, а после приватни повериоци предаће им и непокретност, те ће тако остати пука сиротиња.

Мата Карамариновић примећује, да се из ванредног буџета види, да је потреба да се до 1 Новембра ове године прибави сума од 26 милиона гр. пореских, за исплату дуга који се, вели, даље продужавати не може; за ово, вели, значајно је у буџету, као главни извор државни зајам, који је стављен у цео од 7.160.000 динара; а оба ова друга извора не даду на половину тога.

У члану првом предлога стоји: „Да се има измирити скупљеним зајма до 1 Јануара идуће 1878 год.“ Но ако, вели, ова одредба тако остане, онда је извесно да се не ће моћи прикупити до 1 Новембра ове год. она сума, која је неодложно потребна до тога дана; јер ако се остави онај рок у предлогу 1 Јануара идуће год., онда нико до 1 Новембра не ће платити. На разлашту даље, како је извесно, да ако овако остане да се потребна сума до 1 Новембра ове године прибавити не ће; како је овде неслаганост између предлога и потребе, мишљена је, да се ова ствар још један пут у одбору проучи, или сад одмах примити измену предлога.

У тој цели он предлаже, да се првом члану предлога дода овај став: „Пола разрезаног зајма мора платити сваки до Митрова дана ове године, а

пола до 1 Јануара идуће године.“ На послетку примећује још и то, да се никакво не сме примити предлог Ковачевићев, да се рок исплате зајма остави до Ђурђева дана идуће године, јер тим би се, вели, проманила и осујетила цел, рад које се овај закон доноси. (Чује се: Браво добро.)

Арсеније Симић мисли, да се наузму само они, који су и од данка ослобођени, јер то су, вели, прави страда- ливци. (Чује се: Доста је говорено, да се реши ствар.)

Председник примети, да има још више пријављених предговорника, али држи да је потребно, да одговори на неке примедбе, које су приликом дебате, на поднети предлог учињене, иначе морали би о свима покренутим питањима решавати.

Прва је, вели, примедба учињена о томе, да се продужи рок зајму до идућег Ђурђева дана. Али онде није питање докле треба да се продужи рок зајму, него је питање, када треба да се измири учињена обвеза, а нарочито на страни дуг. Сад кад би овај зајам продужан и после 1 Јануара, онда би очевидно потрешили и проманили цел, ради које се овај зајам и предлаже, и онда не би могли одговорити нашим обвезама на страни. С тога, не може се продужити рата и после 1 Јануара. Друго је примедба, да се исплаћује зајам на рокове. Но као што се на пред- лози види, у њему се не каже да се измири цео зајам пре 1 Јануара, већ до 1 Јануара; а дотле имамо термина 5 месеци и више, па оне власти које буду прикупљавале зајам гледаће, према могућности, да исплаћују једног месеца мање, другог више, докле у року од 5

месеци не покупе целу разрезану суму. С тога, мисли, да није нужно одређи- вати за исплату нарочите рате. Трећу је примедбу учинио г. Панта Јонановић, да због мораторијума не би требало на- плаћивати зајам путем екзекуције. На ово могло би се то приметити, да, ако се не може зајам покупити до Митрова дана, оно ће се моћи до 1 Јануара; а власт ће гледати да се према стању и могућности зајам прикупа. Најпосле мисли, да није нужно да се стави оно, што неки посланици предлажу, да се наузму погорел крајевци, за то, што је у предлогу изазвано, од кога се не може наплатити, од чега се не ће ни тра- жити; но ако је бан који нешто пого- рео, али има да се од чега од куда исплати, за што се не би од таквог за- јам узео?

По овоме, он држи, да су ова четири покренута питања изазвана, јер се овим предлогом све то може да изравни.

М. Терзибашкић одговарајући председ- нику, за то је, да се продужи до Ђур- ђева дана. Уверам, како је њему не- аплато, а и могуће, да се од оних 400.000 дуката што држава има да плаћа на страни, исплате до Митрова дана 200.000, а за 6 месеци да се продуже оних дру- гих 200.000 са 6% годиш. интересом, и он би то, вели, могао на себе при- мити да то заради.

Министар финансије напомиње, да је доста негода што је овај закон узет у претрес пре, него што је претресан закон о измирењу исплати. Много, вели, стоји до тога, какан ће се начин узети. Ако би се узео онај с новчаницама, онда би се могао продужити рок; а ако би се узео онај други, онда је немогуће продужити даље од 1 Јануара. Има, вели,

исплата које се морају учинити до 1 Јануара. Држи, да је рок до Митрова дана најгоднији, или најдаље до нове године. Даље наводи, како је нужно да се овде каже, да се изузме онај део, који је разрезан на ратне страдалнике.

Најзад мисли, да би се предлог Ма- тићев могао додати другом члану, ту би се могло рећи да се остави рок у месечним ратама до 1 Јануара.

Д. Матић се задовољава, што ће по- водом његовог предлога доћи у прото- кол, да може снаки давати на рате. И по овоме одустао је од свог предлога.

Министар спољних послова објашњава оно, што је Терзибашкић казао, како он зна на сигурно да би влада могла про- дужити даље рок, кад би се платило 6% год. интереса. Г. Терзибашкић, вели, није добро извештен као што је влада. Да не би пак који мислио, да би влада могла то учинити, па не ће, него сама изналажује да се плати што пре, најав- љује, да је влади дато на знање, да ми морамо обвезе платити, не само што пре, него још одговарати за штету, ако би страни трговци, наши повериоци, у след нашег несплаћања банкрутирали. Влада је, вели, чинила све могуће што се могло чинити за продужење рокова, али сад је дошло време да се рокови више не могу продужавати.

Председник закључује четврт сажа- та од- мора.

После одмора.

Председник узме реч и напомену како се у првом члану предлаже да се при- купи још 9.247.780 динара и то до 1 Јануара 1878 год. Господин министар додаје, вели, још ово: „да се прикупи целокупна сума, изизузимајући онај део зајма, који је био разрезан на потра-

ничне ратне страдањике, и који се од њих не ће узимати." За тим стави на гласање први члан с овим додатком г. министра и Скупштина усвоји први члан и додатак.

За овим прочита други члан, који гласи: „Колико од овог зајма има још да се прикупи, прикупиће се од ових грађана, на које су га општински одбори на основу речене законодавне одлуке разрезали, но који га нису још дали. Ако би се добило уверење, да у којој општини зајам на појединце није праведно разрезан, министар финансије наредиће да се тај зајам на ново по могућности и што праведније разреже на оне, који га још дали нису, а устању су да га даду. Ко не би био у стању да најама да, од њега се зајам ни трижити не ће.“

Сад г. министар предлаже, да се после тога стави овај додаток: „Ко не би био у стању да у један мах намирн цео зајам, који је на њега разрезан, оставиће му се да га намирн у месечним роковима, а у времену које је у претходном члану означено.“

Марко Петровић је мишљења, да се најпре праведнији разрез свуда учини, а да се не чека на жалбе, јер има, вели, крајева који не ће ни знати да имају право на жалбу. После одузело би се време и нагомилали би се послови, кад би се примале те жалбе, него треба по округима наредити по једну комисију, у коју да уђу и људи из општина, који познају људе, па они да разрежу.

Жељко Пецић примећује, по што у првом члану није ништа казано одређено, кад имају бити рокови, онда је, вели, нужно да се то у овом члану каже. Онда у другом члану казано је:

„Колико од овог зајма има да се прикупи, прикупиће се од грађана“ па онда даље стоји: „Који није у стању да један пут платити, тај ће платити у ратама или роковима.“ Питање је, вели, сад, кад ће се платити. Дакле, мора се стилизација исправити и казати: „Кад и како министар нареди купљење“, па онда може остати овај други члан по редакцији.

Министар финансије објашњава ствар, па каже: Ми позивамо оне на које је зајам разрезан да плате зајам у извесном року. За то време, разумо се, да донесу цео зајам. Ако они најама да не могу, ми их нитимо кад могу, и остављамо им рок, који не сме прећи 1 Јануар 1878 године.

Васа Мацаревић у подужем говору наводи, како ни разговора не може бити да се друштво разуме овај закон којег је прва тачка одобрена, но да има сваки право на чекање до 1 Јануара. Г. министар каже, докле ће се коме оставити рокови, по што ће се над сваки с потпуним правом може одговорити да се по закону има чекати до 1 Јануара и 31 Децембра платиће. Па у даљем разлагању мишљења је, да се два рока оставе, и па сваки рок, да се каже, ако се не наплати, да се екзекутивним путем наплати, јер је почасно лакше платити.

Рајко Аликић је мишља, да се још поред онога што каже Мацаревић дода и ово: што је на кога наређено, има се у два рока наплатити и то први до 15 Октобра, а који дошло не положи да се екзекутивним путем наплати, те да министар до 1 Новембра има позива. Други рок т. ј. партија, оставља се до 1 Децембра, а који дошло не положи, онда да се екзекутивним путем наплати

до 1 Јануара 1878 год. те тако да се обе полутине наплате до 1 Јануара; иначе ако тако не буде, не ће се ништа успети.

Ил. Стојановић слаже се с разложима Аликића и Мацаревића, с тим додатком, да у место две буду четири рате.

Вићентије Поповић каже, да је ова подела на рокове нит је напоменуто Аликићу врло добра. Само мисли да ће првом року бити једна сметња, јер се та рата у том времену не може дати. Сетља у том времену није још сабрао летину, није није приселено — него он предлаже да први рок буде 1 Новембра а други да буде 1 Децембра ове године, као што је и Аликић предложио.

Ђ. Ђерковић слаже се с поп Вићом, не само додаје још и то, да се оним општинама које су добровољно дале зајам држави без интереса, и на које су такође разрезале зајам па га још исплатили нису, да им се овај добровољни зајам уграчуна у овај принудни и да само даду ресто колико треба до одређене суме.

Раденко Драгојевић вели, да не би било неправедно разрезаног зајма требало би оставити један извесан рок од дана објавне овог закона, да се сваки који хоће да се жалн, може жалити у једном извесном року и. пр. за месец дана. Јер ако се тако, вели, не учини онда може неке кад му затраже да плати, да каже ја хоћу да се жалн, и тако само ствар да одуговлачи.

Мата Каранарковић саглашава се с предлогом Аликића по што се предлог Аликића оснива на његовом предлогу. Не примећује да се првом члану који је већ изгласан у Скупштини наређује, да се зајам има намирити до 1 Јануара идуще год.; а сада се овде предлаже,

да се у другом члану изрекче оно наређење које је он предложио, код првог члана. Но како је први члан већ решен, да се зајам има намирити до нове године, то сада кад би се у овом другом члану друштво наређивало о року, влаш до би да се другим чланом потири први члан.

Обраћа пажњу Скупштини на ово противборство, и па то, што би, ако би се сада при другом члану усвојило предлог, који је он код 1 члана предлагао, па није примљен, а сада Аликић предлаже те исто при другом члану, да ће се, вели, ако се сада код овог члана то усвоји, ући у нескладност према оном наређењу устава, којим је одређено да се решени закон не могу за трајање Скупштине превлађивати; а сасма је очевидно и не подлежи сумњи, да би се овим, код 11 члана друштва извршењем односно рока за намирње зајма преиначило оно у 1 члану, већ решено наређење: да то, јест рок, за намирње зајма јест нова година.

Слаже се са поп Вићом да је негудсно од народа купити дације пре Митрева дана.

Дакле, разлажући даље, вели, да би за наред најбогдије било, да се одреди термин за прву половину до 1 Новем. ов. год., а за другу, до 1 Јануара 1878 год. но примећује, ако се то може само саобразити с уставом, да се т. ј. код овог другог члана наређење сме ставити, према оном наређењу, које је у 1 члану већ изгласано.

Аксентије Копачевић вели, да се само онда не може у једној Скупштини два пута гласати о једном предлогу, или моњати једно закључење скупштинско, кад је сав предлог претресен и коначно у Скупштини решен. Но предлог закона

према духу устава, док није сав претресен и коначно решен, може се у сугласност довести, и ни мало не смета томе, што Карамарковић каже.

Слаже се да буду две рате, не само је, вели, врло кратко време до 1 Јануара.

Живко Недић слаже се да буду две рате, а примећује да наводи т. Карамарковића о противборству не стоје: јер ово снада у поступак који наређује, како ће се наплаћивање принити. Даље се каже, кад се ставља наређење: „ко не би био у стању зајам да плати, од тога се не ће ни наплаћивати.“ онда је нужно да се стави и то: који ће пуноважно казати да ко није у стању, јер овако сваки за се може казати: „нисам у стању“ те се не би ни од кога ни наплаћивало. За то мисли, да треба оставити да неко трећи као власт пуноважно каже да ли или није у стању. (Чује се: одбор општински).

Михаило Радовановић је за то, да се каже место, „у месечним роковима“ у „две рате“ прва да буде до 15 Октобра а друга до 15 Децембра ове године.

Ранко Алимпић објашњује, шта га је руководило да предложи да буде први рок до 15 Октобра, а други други до 1 Децембра, а то је, вели, што народ ниш у времену до 15 Октобра добија новац за сено, за поб, за шеницу, за омас и т. подобно. После кад дође други рок добија новац за кукуруз, ракију, вино и т. д. Дакле тога је руководило.

Ил. Стојановић слаже се с Алимпићем, што се тиче другог рока; али што се тиче првог рока, вели, да је негодан, по што народ до 15 Октобра није обрао сав свој берићет. Мишљења је да први рок буде до 1 Новембра.

Никола Радовановић усваја разлог Алимпића, да буде на два рока, само би требало, вели, да се каже, одмах или најдаље до Октобра месеца. Други рок не може, вели, бити до 1 Децембра, с тога, што је у 1 члану казано, да се има прикупити зајам до 1 Јануара идуче године.

Живота Лукић мишљења је, да се исплаћује на рате; и ако се не би платило до прве рате, онда да се ефикасним путем тражи накната.

Радован Милошевић објашњујући да је свакако нужно да буду два рока, мишљења је да се одреди први рок до 15 Октобра а други до 15 Децембра, како би се новац до 1 Јануара могао прибрати у државну касу.

По што се у Скупштини чуло, да се о овоме гласа, на питање председничког Скупштина усвоји први став у теме члану по предлогу владиног.

Председник чита даље други став.

Радован Милошевић пита, који је надлежан да каже, да ли је зајам праведно разрезати или није?

Министар финансије одговара Радовану, на каже: кад се најави жалба на разрез зајма, она долази министру финансије; а министар кад извиди жалбу и добије уверења од општине каквог је стања жалилац, он према томе доноси решење.

А. Ковачевић напомиње, како тачно у правилима о зајму стоји, да ће општински одбор разрезивати зајам. Може се десити, као што се дешавало, да одбор на себе ништа не нареже, или бар врло мало. Сад је питање, који ће одбору да нареже зајам, и који ће њега да контролише. Мисли, да би о овоме овде требало споменути, да не би остала празнина.

Михаило Радовановић каже, да је примедба Ковачевића врло умесна. И он пита: који ће да каже је ли праведно или није кад се на једну општину разреже онолико зајма, колико она није у стању да плати. Да ли министар или ко други?

Министар финансије каже, како је доста остала једна празнина, што се тога тиче. Законодавни одлука каже, да општине разрешују зајам на појединце. Сад је питање како да се разреже на општину? Ми смо, вели, поступали овако: узимали смо не само број поресних глава у општини, него смо гледали и на имућност општине, на смо према томе разрезивали зајам. Сад истина може бити да се показало негде и неправилан разрез. Но ако би на једну општину пало више него што она може поднети, оставили смо првој надлежној окружној власти да може чинити предлог министру финансије, да се то исправи. Што није предвиђено законодавном одлуком, то се показало у пракси; нашле су се сине две општине које су казале, не ћемо да разрежемо ништа на себе. Сад ту би празнину требало попунити законом.

Што се тиче рокова наплате зајма, пристао је на два рока, само да се први узме најдаље до 15 Октобра ове године, а други до 1 Јануара идуче године, као што је првим чланом овог закона и наређено.

Председник пита, пристаје ли Скупштина да први рок за половину зајма буде до 15 Октобра, ове године, а други до 1 Јануара 1878 год. као што је у првом члану казано.

Скупштина пристаје.

Даље председник чита како ће главни друга тачка с додацима који би

се имали учинити: „Ако би се добило уверења, да на коју општину или на појединог у којој општини зајам није право разрезан, министар финансије наређује, да се тај зајам наново по имућности праведније разреже на општине и у општини на оне, који га још дати нису, а у стању су да га даду. Која општина сама не би на време зајам на поједине разрезала, у којој ће полицајна власт зајам разрезати и наплатити. Који не би у стању био да у један мах измири цео зајам, који је на њега разрезан, оставиће му се да га измири у два рока: први до 15 Октобра ове године, а други до 1 Јануара 1878 год. Ако се разрезани зајам на одређене рокове не положи, наплатиће се на начин, на који се и порез наплаћује.“ (Чује се: врло добро.)

Скупштина усвоји ово овако, као што је председник прочитао.

Председник напомену да у овоме члану има још један додатак који гласи: „ко не би био у стању да зајам да, од њега се зајам тражити не ће, него ће се разрезати на оне имућније, који зајам ни уколико дати нису.“

Живко Недић напомене иште да се определи који ће да решава: је ли који у стању да да зајам или није.

Министар финансије каже, да се зна да одбор разрешује зајам; сад ако једна општина има да плати зајам на 50 лица, па се није да од тих 50 лица петорица не могу да плате, онда ће оних 45 да плате и за њих.

Радован Драгојевић пита, хоће ли општински одбор да оцењује који не може да плати тај зајам или ће то министар оцењивати.

Министар финансије каже, да по правилима о српско-народном зајму,

сваки овај на кога се разреже зајам, а он осећа да не може да га плати, може се сам жалити противу тога разреза. По тим правилима министру је право и дужност, да извиди жалбу, и кад то учини, он ће решити да ли се може жалбалац ослободити или не може.

Д. Катин каже, на оно што је навео министар финансије, кад је и. пр. разрезан зајам у једној општини на 50 људи, на од њих 50 петорица не могу да плате, онда да ће за њих да плате оних 45, да то не значи ништа друго, него да се на једне поново товари и да два пут плаћају. Међу тим има, вели, који су се ове године поправили у имању, на треба и на њих да се разреже.

Министар финансије вели, да му се чини, да се овде појављује бојазан да ће једни два пута зајам дати. Да то не буде, вели, учинио је овде, овај додатак: „који не би био у стању да зајам да, од њега се зајам тражити не ће, него ће се разрезати на оне нишњике, који зајам ни уколико нису дали“. (Чује се: Врло добро).

Председник пита: По што се нико није више јавио за реч, успаја ли Скупштина да последњи став члана другог гласи овако као што је сад прочитано? Скупштина успаја.

Секретар Илија Стојановић прочита члан трећи.

Михаило Терзибашкић је мишљења да се зајам може платити не само реквизицијама, него и оним новцем који има неко да прима за лиферирације које је држави чинио, на му још није плаћено. Дакле за то је да се овде дода и „лиферира“.

Илија Стојановић вели, да ако би овај члан остао овако, онда би било неправда да они који нису дали зајам на време, сада да наплате своје реквизиције и још да имају интереса 8%, а они који су на време зајам положили не могу своје реквизиције, да плате, а и кад их наплате не ће им се рачунати никакви интерес.

Рака Кукић је за то, да се овај члан одлаже изборине, јер ако остане, ми не ћемо, вели, доћи до новца него ће се само реквизиције исплатити. Нека се узме, вели, само то да је многима узето у реквизицију ствари на 500 динара, а имају да плате у име зајма 200 динара, тиме ће се издати само признаница, а новца не ћемо добити. (Чује се: Врло добро).

Урош Кнежевић је такође да се овај трећи члан изборине, и то из два разлога: прво, што не ћемо доћи до новца, ако овај члан остане у закону; а друго, што ће, вели, на тај начин да се једнима плати реквизиција а другима не ће, и то не ће баш онима, који су зајам положили одмах, и којима би за то требало реквизиције пре исплатити. (Чује се: Врло добро.)

Сима Несторовић такође је за то, да треба овај члан да се изборине. Реквизиција је, вели, реквизиција, а зајам је зајам. Овај који је дао зајам од њега је узета и реквизиција. Сад се хоће ономе који није дао зајам да исплати реквизиција; но то би била неправда, на за то, вели, треба да се овај члан изборине. (Чује се: Да се изборине).

Илија Ратајац вели, али шта ћемо кад је тако било, да је једном домаћину разрезано 100 дук. зајма, и он је требао да прода жито на да положи

паре; а оно међу тим дошли на му узети жито у реквизицију. Сад откуд ће тај човек да да зајам, кад му се не плаћа реквизиција.

Михаило Терзибашкић пита, за што се овај новац скупља. Да се исплате, вели, дугови. Сад је ли право да држава њему ако јој је што лиферирао и рок плаћању истекао не плати, и он њој да мора да плати.

А. Николајевић вели, да се зна да је реквизиција установљена особним законом, а тако исто и принудни зајам да је особним законом установљен. На за то, вели, мора бити овако као што је казао Несторовић.

Обраћа се Терзибашкићу и казује му да нема право.

Министар спешних послова рече, да влада има да да своју реч и у овом питању, које су, вели, добро оценили г. Несторовић и г. Николајевић. Реквизиција и зајам то су две различите ствари, две различите дужности. Не можемо ми, вели, сад награђивати онога, који није једну од тих дужности на време извршио; а то би било, кад би остао овај члан у закону да овај, који није платио зајам, може од зајма одбити онолико колико је дао реквизиције. То наређење, прво, не би било на основима правде, а друго, ми би на неки начин осујетили и саме признање, јер реквизиције има на 600.000 дук. на би се тако знатно смањено зајам, и ми не би сме имали потребну суму. (Чује се: Тако је).

Да не би изгледало, да он иза члан владе говори противу једнога наређења, које се налази у предлогу овог закона, примећује, да је то наређење ушло у

пројект у одбору, а у првом предлогу владином да га није било. (Чује се: Да се изборине).

Председник ставља на гласање, на пита: који је за то, да се овај члан трећи, који је у одбору додат а који није од владе предлажен, изборине, тај нека седи, а који је томе противан нека устане. (Велика већина седи).

Дакле овај се члан борише.

Илија Стојановић каже, да ће сад ово да буде трећи члан. Чита: За прикупљени део српског народног зајма, која се по овоме закону измирати има, важе у осталом „правила о српском народном зајму од 1876“ која су правила 10 Маја 1876 3 број 2, на основу законодавне одлуке од 19 Јануара 1876 (Збор XXIX стр. 328—336 с „изменама и допунама“ од 30 Августа 1876 3 бр. 1564 (Збор. XXIX стр. 666), као што та правила с тим изменама и допунама и за цео српски народни зајам важе.

На питање председника Скупштине усвоји овај члан.

Илија Стојановић чита чл. 4. „Овај закон важи од дана кад га Књаз потпише.“

Скупштина успаја.

По што председник објави да је овај закон усвојен с овим изменама и допунама које су учињене, — закључи састанак а заврши други за после недеље у 4 сата.

Председник
Народног Скупштинског
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

САСТАНАК XXIX

23 Јула 1877 године, у 4 часа после подне.

Председава председник
Димитрије В. Јовановић.

Присутни сви министри, осим министра председника и министра војног.

Председник објави да је на дневном реду ванредни буџет државних издаца од 1877 год., и да има два пројекта: један с новчаницама, а други без новчаница. За тим позва известног одбора финансијског, да прочита оба поменута предлога, и мишљење одборско.

По што је новостилац г. Алекса Стојковић прочитао, како напоменуте предлоге, тако и извештај финансијског одбора, овда узв реч

Панта Јовановић, и рече: Од свију питања која су нас на овој Скупштини занимала, ни једно питање није важније од овога. Последине његове по наш државни кредит, по народну привреду и народно благостање, велике су и недогледне. Тешкоћу овога питања доказује и то, што је влада извела два предлога, јер и сама она није на чистоту. Главно је овде питање око тога, како да одужимо дуг, који смо због рата учинили. Ми смо, вели, направили два избора: један је трешарина на пиво, а други, да се покупи расписани зајам од свакога, који га није платио. Остаје још да се ванредном привредом допуну оно што не достаје. У сваком случају ванредни је прирез ту. То се новцем мора платити а нечим

другим. Сва је разлика, вели, између ова два пројекта у томе: што једним хоћемо мање приреза а на дуже време, а другим већи прирез а за краће време да ударимо. Но кад узмемо на ум какве опасности и штете доноси при овај пројект с новчаницама, онда изисли, да је боље да примимо овај други предлог.

Дакле све се врло око тога, хоћемо, ли напирати новца или не ћемо.

Што се тиче, вели, мене, ја сам одсудно против тога, што сам и пређе на држаним о томе скупштинским конференцијама разлагало.

Понад од хартије ако нема, вели, у подруму државне благајнице за основну сребро и злато, није ништа. Тај напирати новца с тога само, што му држава даје принудни течај, назива неповерење. С тим би се, вели, убио кредит нашеј земљи, а постало би одмах инконтинирање, ажитација. Буди од науке потврђују и признају, да је напирати новца без солидне металне основице и с принудним течајем врло опасно средство.

Дуг се, вели, може подмирати и без новчаница. Нека се усвоји овај други предлог с овим исправкама. У трећем члану могло би се казати, да се пола приреза плати до Митрова дана, а пола до идущег Ђурђева дана. Нека се даље

позамо од плаћања овог приреза они, који су због рата пострадали; а тим, да се и сами окрузи према својој могућности поделе на три класе. У најнижу класу од четири динара да добу и, пр. окрузи: ужички, подрински и т. д. У другу од дванаест динара, други окрузи, средње могућности; а у трећу класу од двадесет динара остали.

Међутим док се овај прирез не покупи, предлаже, да се министар финансије овласти, да се за исплату издатака на ванредном буџету, може послужити приходом редовног буџета, у колико нужно буде; као и да може, у колико нужно буде, редовне буџетске издатке привремено исплаћивати „благајничким записима“ с роком до шест месеци. Дотле ће овај прирез бити покупљен, и ми ћемо се тако без сваке штете дуга опростити.

Најзад, ја вас питах, господо посланици, је ли икоме народ казао, да му у место злата и сребра издати решењем дошесете хартије? (Чује се: Није никоме). Онда како можете тако што примити?

Урош Кнежевић слаже се с Пантом Јовановићем што се новчаница тиче. Сад се, вели, види умесност онога, што је он неколико пута говорио, да пре, не што се почне размислити о начину како да се подмири дугови, нужно је да се зна: колико имамо дуга на страни, а колико у земљи; колико смо узели новца из општинских, приватних, и манастирских каса, колико из приватних и јавних депозита; колико смо дужни од реквизиције и т. д. Кад би с тим питањем били на чистоту, онда би могли тражити и наћи начина како да се подмири дуг. Дакле, прво треба знати колики је целокупни дуг. То је

једно. Друго, као што се види из овог ванредног буџета, овде су на терет ванредног буџета стављени и интереси како од унутарњег тако и од спољног зајма. Међу тим, треба обратити пажњу на законодавну тајну одлуку, у којој је, вели, изричито казано, да се унутарњи зајам врати у року од 5 година, а за спољни зајам, треба да покаже г. министар. Дакле, тражи да се по законодавној одлуци стави сав интерес у редовни годишњи буџет. Јер то тамо долази. Што се тиче капитала, каже, да дуг не можемо измирити деле, док не знамо целокупну суму нашег дуга, па за то је да се одложи ова ствар до прве идуще скупштине.

Радован Милошевић каже, да му није мило, што се Панта Јовановић побојао да ће се увести новчанице, на чак најпосле казао „да ли је народ нас послао, да заведемо у место злата и сребра хартију“. И доиста, вели, није. Но као год што народ није казао својим посланицима за банке, тако им није казао ни немојте, јер о њима није било ни речи. Исто тако, вели, народ им није казао ни то: „гле, дајте да тај прирез буде што већи“. За то треба да се посаветујемо као у једној кући, па да се нађе начин да се то исплати.

Јован Бошковић, одговарајући Панту Јовановићу, пита, да ли нас је народ послао да му дамо један прирез, који он не може платити. Зашто није, него да нађемо најбољи начин како ћемо да исплатимо ратно трешкоње.

Мишени је, да се послужимо с новчаницама, јер се тиме олакшава народу с више страна. Нема оне зобље коју представља г. Панта.

Милован Спасић каже, да је г. министар финансије казао колики је дуг, само није казао за реквизицију. Но овде није питање о томе, како ће се реквизиција подмирити, него је, вели, овде најглавније то, како ће се исплатити спољни дугови; како да помогне нашој пострадаој браћи; како да исплатимо купилама, и како да вратимо денегите што смо потрошили. Но све како да исплатимо реквизиције пострадаој браћи, и како да им вратимо зајам. То је сада питање. Ово је, вели, само за ову годину у ванредном буџету, а до године можемо регулисати, као што каже г. Урош.

Министар финансије вели, да за сад неће да улази у саму ствар о којој је питање, него само хоће да одговори Урошу.

У законодавној одлуци стоји ово: „О интересу на зајам, као и отплати и начину отплате, решава Скупштина с владом“. У законодавној одлуци од 19 Јануара 1876 год. пише: што се тиче отплате зајма, он ће се измирити после пет година. За интерес на зајам каже се, да ће се исплатити прве године из готовинне државне касе, а не каже се да мора ући у „редовни“ буџет. Најпосле и у законодавном решењу од 16 Октобра није о томе ништа казано (чита).

Дакле, вели, ја не знам где је тај закон који смо ми потазили.

Урош Кнежевић каже, да интерес иде у редовни буџет. У зборнику 29, где је исти садашњи г. министар финансије прописало правила о народном зајму, стоји написано да интереси падају на терет годишњег буџета.

Министар финансије вели, да су на

њих мередавне одлуке скупштинске, које су постале закон, а г. Кнежевић није у стању показати ни једну такву одлуку која би била потажена. Ако је у правилима о зајму речено, да интерес улази у годишњи буџет, интерес је у буџет и ушао, као што томе има доказа у предлогу ванредног буџета. Међу тим та правила само су административним путем прописана, а у законодавним одлукама нема никаквог изричитог прописа о томе.

Марко Петровић каже, да је истина непријатно у место злата и сребра служити се хартијом, али с обзиром на досадање наше терете, мисли је да се послужимо новчаницама.

Александар Николајевић каже, да о новчаницама не може бити говора: то је за њега пропала ствар. Но што се тиче предлога о прирезу, каже, да се можемо помоћи и без овог. Решено је, да се исплати неисплаћени зајам преко девет милиона. Од тих девет милиона, министар финансије свео је на седам милиона, изузев од плаћања пострадалих крајеве. Тих 7.400.000 динара износе скоро 17.000.000 гр. пор. Ова се сума мора исплатити покупцима. Даље трошарина на пиво, износе по предлогу министровом 1.000.000 и неколико стотина гроша, и то за две године. Дакле, рецимо пола од ове суме износе 850.000 гр. пор. Нека буде и ту један милион, дакле свега 15 милиона. Ова је сума, вели, довољна за исплату до нове године.

По предлогу ванредног буџета тражи се 26 милиона, дакле недостатак је 8 милиона. Он је, вели, пронашао још један извор. После рата остало је у земљи хране, стоке, лива, соли, бирница, гриса и других артикала. У самом Пожарцу

предато је 5—600 грама говеда, а јамачно је, вели, и по другим окружним. Ништа министар финансије, где је та сума добијена отуда? Када му се покаже, он ће, вели, полако докучурити колико треба.

Министар финансије на ово одговори Николајевићу, да ће му министар који, који се тада није јавио у Скупштини, моћи најтачније на то питање одговорити; а за храну која се затекла кад је мир закључен, рече да је подељена ратним страдалицима.

Александар Николајевић на ово рече, да ће ова сума, површно узевши, изнети до два милиона. То су онда 20.000.000. Остају, вели, још да нађемо 5 милиона гр. пор. Но за сад треба се задовољити са 20.000.000, па и друга Скупштина нека мало о овој ствари промисли. Но да би се влада помогла може, вели, онако да учини: све издатке који се на страни имају учинити, почевком да се смање: добровољни зајам вратити у пољовини; Крестовићу за зајам дати пољовину; после на јесен долази порез у државну касу, па отуда влада нека се послужи. Дакле с тих 20.000.000 милиона нека се влада помогне, а додације Скупштина знаћи ће какво друго средство.

Милош Глишић у подужем говору разлике, како су Панта Јовановић и Урош Кнежевић исказали све оно што би он имао да каже: како новчанице по његовом схватању ништа не вреде, док држава нема бар пољовину вредности њихове у злату и сребру, и како новчанице не би никакве користи земљи донеле по штете. Што се тиче приреза, каже да се предлог не може одобрити док се не зна целокупна цифра дуга. Најзад рече, да је Николајевић врло дивно разло-

жио у ствар, да не треба о њој више говорити, него усвојити његов предлог.

Михаило Теренишин је противан новчаницама, јер се, вели, у ни једној држави не издају банке, докле бар у пољовини нема у подручјима злата и сребра; а код нас се жели издати без никакве гаранције само за две године припреме; а држи да ће се кроз шест месеци моћи наћи пробитачни зајам; с тога је противан новчаницама, које ће се после две године прикупљати, по 30—40 одсто мање од своје вредности давати, па ће их странци покуновати и тако сву хаспу од народа за тако кратко време извући. Пробитачније је, вели, да се исплата учини ма и прирезом него с таквим новчаницама.

Панта Срећковић у подужем говору наводи, како је по његовом рачуну најпрактичнији говор Александра Николајевића; како не стоји оно што неки наводе да се не зна колико смо дужни; како ако се прими његов предлог о картама, да ће се и отуда изнети једно сто хиљада гр. пор. После, како би практично било да и странци који у земљи нашој тргују по нешто плаћају, а нагнали би их тако, кад би им давали бурунџије. А није ни за прирез ни за новчанице.

Сима Несторовић слаже се с предлогом Николајевића, и вели да га треба усвојити, јер ће се тако подмирити потреба, а да се на народ не удара прирез. Тока Милетић је за предлог Николајевића, а никако за прирез. Оба предлога владама не допадају му се.

Викентије Поповић противан је новчаницама, јер народ не би их могао ни чувати.

Рака Кукић примећује да би требало знати како влада мисли о предлогу Николајевићевом.

Милован Спасић у подужем говору наводи, како се свакоме донада предлог Николајевићев; али је питање, вели, да ли ће се моћи извршити. Како нема оне хране и стоке што наводи Николајевић, јер што је после рата остало то је дато ратним страдалицима, а ако је баш где храна по давина то је у малој количини. Даље, да сумња да се од трешарине на пиво може, онолико добити колико Николајевић представља. Тешко да ће се по поговору рачуну прикупити двадесет милиона, но ако би се баш прикупило не ће бити довољно да се дуг исплати. Најзад ако се пађе да је прирез велики, онда се треба споразумети, па да се одреди мањи, али треба имати на уму, да поред отплате дуга, треба што пре помоћи оној нашој браћи на граници.

Илија Стојановић противан је повчанцима. Мијева је да се предлог Николајевићев упути одбору, а међу тим и ажда да се саслуша; па ако може бити без приреза, и ако се може тај предлог остварити, онда да се прими, а ако не, онда да се приступи предлогу г. Пантеном, да се удари што мањи прирез.

Аксентије Ковачевић вели, да није вајде овако одобравати и не одобравати, а управо не знати шта; но се треба саслушати. Јер ако Скупштина, раздражљиве природе некрошена јавном дисциплином, личном самовладом и самоконтролом не ће мирно да већа, што код нас, дао Бог, није то, вели, не би могли лако доћи до главног резултата.

Николајевићев предлог, вели, диван је, по чини му се да излазе тешкоће, што се погорелим крајевима не може платити зајам, стари револуцијом узете и помоћ страдалицима. Даље на-

води како су, законом о парезу, одређене влади руке да подмири дугове на страни. И најзад, ако се оним што је до сад решено могу подмирити потребе у предлогу стављена, онда се може усвојити предлог Николајевићев, иначе остаје она спротива без помоћи.

Урош Кнежевић тражи, да секретар Стојановић прочита одлуку, по којој, вели, интерес како спољног тако и унутарњег зајма пада на редовни годишњи буџет, по што је г. министар финансије казао да то не стоји. После, чему се чини да влада има пробитачну понуду за зајам, па да не треба ударати прирез. (Чује се: Нека се прочита законодавна одлука.) Урош прочита законодавну одлуку.

Аксентије Ковачевић рече, да ова одлука није постала закон, и да ово ништа не вреди.

Министар финансије објасни, да ова одлука није постала закон, и по томе да она овде није меродавна. У осталом није ту ни казано да интерес иде у „редован“ буџет.

Јован Авакумовић држи, да од предлога Николајевићевог не ћемо имати практична резултата у ствари, коју хоће да подмири тај предлог. Главна основа предлога Николајевићевог у томе је, што он рачуна да ћемо ми принудним унутрашњим зајмом доћи до седамнаест милијуна гр. пор., па да ћемо тим путем да исплатимо дуг на страни. Кад би та поставка била основана, кад би ми могли наплатити тих седамнаест милијуна, и још на време, онда доиста ми би могли усвојити предлог, и рећи да смо изабављени од једне непријатности, да смо олакшали један велики народни терет и платили дуг

с мало жртава. Али, држи, да ми при свем том, по што је решено да се унутрашњи зајам наплаћује путем екзекуције, да онет, вели, ми не ћемо наплатити ни половину тога зајма. (Чује се: Није тако.) Би сад говорите, вели, да није тако; но будите ви противни коме схватању овога питања колико хоћете, време ће показати, да сам ја имао право, према би, вели, волио да у овом случају ви погодите, да се цео унутрашњи зајам наплати. Међу тим и да се може наплатити цео зајам, навесно је да се он не ће наплатити на време, онда кад нама буде потребале новца за измирење, нарочито страних кредитора, о Митрову-дану ове године. Упркос томе лежи у самом скупштинском закључку о наплати принудног зајма. За наплату принудног унутрашњег зајма одређена су, као што се зна, два рока: један о Митрову-дану ове, а други 1 Јануара 1878 год.

Пре Митрова-дана ове год. нико није дужан дати ништа у име унутрашњег зајма. У најбољем случају, вели, ми ћемо од унутрашњег зајма о Митрову-дану ове године имати само половину; а другу половину тек 1 Јануара 1878 год.

Тако ће стајати с наплатом овога зајма у најбољем случају, па ипак, ако Србија у остављеним роковима наплати цео разрезани зајам. Но и они рокови били би ка сн и за плаћање наших дугова на страни, јер наша држава дужна је већ о Митрову-дану ове године, кад престаје мораторијум, да буде исправна, да је у стању платити своје дугове, нарочито на страни.

Па даље, у дужем говору доказујући да је главна поставка предлога Николајевићевог са свим неоснована и неправ-

тична и да не ће дати резултата који се очекује од тог предлога, каза, да ипак није за тај предлог Николајевићев.

Никола Радосављевић мисли, да се овац, по предлогу Николајевићевом, не може покунити до оног премена, до кога се хоће. Но ако је баш могуће, онда држи, да треба да да реч и влада.

Александар Николајевић, одговарајући Спасићу и Авакумовићу, каже, да је ово стваран рачун. Кад једна влада, вели, има 18 милијуна, а има да плати 26 милијуна, држи, да с ових 18 милијуна у данашње доба може лако да уради за дуг од 26 милијуна. После, данас долази, и то је једна помоћ; после нека се нашим великим чиновницима и министрима на расположењу даје само по половина плате, па нека се удари и на трговце, па ће се све лако измирити.

Настаје четврт сахата одмора.

После одмора.

Министар просвете и црквених дела изјави, да ће г. министар финансије дати потпуније обавештење, шта се може учинити а шта не може о предлозима законским, о којима су предговорници говорили. А о предлогу Николајевићевом рече, да предлог његов, ако се може назвати предлогом, порицање свију предлога, иде на то, да не буде ни помен ни приреза. То, вели, што говори г. Николајевић, може се допсти Скупштини, може се још више допсти народу; али ми овде, вели, не седимо на то, да један другог забављамо и да говоримо онако како ћемо се допсти, него да радимо као законодавци, да тражимо начина како ћемо помоћи држави српској да испуни своје обавезе. Ви сте сами, вели, господо скупштинари, оластали владу да она може за

ратне потреbe задужiti zemљу do dva milijuna dukata. Toliki dug nije učinjen; u istoriji svih ratova nema ni jednoga koji je jeftinije vođen, nego što je ovaj rat što smo mi vodili. Engleska je tu skoro vodila takav rat u Africi sa manje vojske nego mi, na je potrošila u tom ratovanju oko 20 milijuna dukata, a mi nismo ni 2 puta; ali i mi smo nešto potrošili i mi smo se u nevoljke zadužili, na sad treba da to isplaćujemo i odужujemo. Na dalje objašnjujući, kako treba dobro razmisliti na raditi onako kako će se dužnost ispuniti, a ne kako će se biti dopadljiv; treba raditi ne samo ono što srce kaže, nego i ono što dužnost nalaže.

Министар финансије рече: Имам пре свега да констатујем што је мој поштовани друг казао.

И ја кажем, да смо дужни да говоримо овде не како ћемо се један другогме допадати, него како ћемо народу од користи бити, а од користи можемо да му будемо само ако истину говоримо. Сад где је истина? Ми имамо пред нама рачуне који од снега јасније одговарају на то питање. Из тих рачуна видићемо шта се мора да плати. Ако би било шта што се не би морало платити, и чега што се не би морало платити, и то би се из рачуна најбоље видело.

На прво место долази што не уговорима имамо да платимо. Од тачног испуњења уговорених обавеза, зависи јаван кредит земље наше, а међу нама нема зацело ни једнога који не ће дати гласа, да се обавезе савесно испуне.

После уговорених обавеза долазе моралне обавезе и патриотско дужности према нашој страдалачкој браћи на граници. И ту за цело нема међу нама ни једног,

коме би и у саму помисао могло доћи, да се онима који су у рату страдали, не учини што смо им као људима и суграђанима дужни. (Чује се са свих страна: „хоћемо да им се помогне.“) Ево што видите, дакле, рачун казује само, оно што треба и мора да буде. Не да идемо даље.

На ред је интерес на унутрашњи зајам и отплата добровољних зајмова којима рок истиче. У интересу је јавног кредита, да се и то све уредно плати, а ми имамо овде да говоримо само као пријатељи јавног кредита.

Тако исто не може бити питања ни о интересу и отплати зајма који смо из Русије добили. Што је уговорено, мора се испунити.

Повраћај утрошених депозита, који су такође у рачун узети, може се на мало дуже време протегнути; али најпосле се мора и потпуно извршити.

Зајам који је узет од браће Ерцеговинца, има се вратити као што је уговорен.

По уговору морају се исплатити и све набавке са стране које рачун показује.

Најпосле, долази на ред повраћај зајма и исплата реквизиције ратним страдалцима; а ја сам у напред уверен, да ће патриотска Скупштина и то одобрити.

Сад је питање отуда и како да се све то изврши, а да народ велика терета не осети. То питање дошло је и предлог о новчаницама, који је сад пред Народном Скупштином. Неки од поштованих предговорника изјавили су се против новчаница као нечага што је безусловно опасно и од штете. Од овога што је опасно и од штете треба сити да земљу чувамо; али је питање, да ли би новчанице безусловно опасне и од штете биле, као што неки тврде. У

образованом и напредном свету нема скоро ни једне државе, која се новчаницама не служи, па не видимо да то тим државама безусловно штету и пропаст доноси. Употребљене у разумној мери, у границама сигурних гаранција, и заштите законом против сваке злоупотребе, новчанице могу да послуже на добро као и други начини употребе јавног кредита. У том смислу служе се и нама и друге добро уређене државе. У предлогу који је пред нама, пољена је брига о свима јемствима и условима од којих зависи, да новчанице од праве користи буду. Сад ако би овај предлог постао закон, он би се морао одржавати у поштовању као што се и други закони одржавају, и онда се не би имале узрока бојати од оних злоупотреба и опасности, које неки представљају. Једностраним и претераним осуђивањем новчаница не чини се права услуга јавном кредиту наше земље. Них нико није друкчије ни предлагао, него као употребу јавног кредита по извештој пужди, и докле само ова пужда траје, а увек само у границама јемстава које искуство и наука као сигурна означају. По предлог сам за себе најбоље говори, и овде није пукино, да се на ново наведе што је у њему исказано.

У осталом потреба којој је овај предлог посвећен, у напред је Скупштином Народном предвиђена. Као што је познато, у једној од законодавних одлука наговештено је, да се по нужди државна благајна може у место готових новца послужити и хартијама које ће јавне вредности представљати. Сад да ли је заиста нужно да се новчанице у место готових новца употребе, то имамо овде да испитамо. У садашњем стању само

би се прирезиом могло учинити, да се без новчаница прође. Наће ли се, да се прирез без осетна терета у народа прикупити може, онда је свакојано боље, да се предлог о прирезу и усвоји. Ако ли би прирез у оно време народу теретан био, онда би нужност новчаница већ тиме доказана била. Наредна Скупштина, која сједињена у себи представнике целокупне Србије, најбоље може да суди шта је нама данас могуће, а шта није. С тога су и донета предлагу два предлога, један о новчаницама, а други о прирезу, и остављено да она сама оцени шта је народу могуће. Главно је, да се државне обавезе на један или други начин намирени морају; а за који се начин Наредна Скупштина изјави, на тај и влада у напред пристаје.

Александар Николајевић, ипак остајући на својој предлози и на томе, да се у данашњем добу може с 18 милиона излатити 26 милиона, тражи, да влада каже, да а је вољна да пристаје на његов предлог.

Адам Богосављевић каже, ако хоћемо да добијемо још коју хиљаду за измиларе најма, онда да се усвоји његов предлог, а то је: „да се свима чиновницима, који имају више од 600 талира годишње, одузме вишак; а тако исто да се узме и свима грађанима и трговцима сав већи приход преко 600 талира, и то све као прирез.“

Министар финансије објашњујући, како не треба изабирати да је овде питање о уговореним обавезама које се у одређено време испунити морају, како влада, као и Скупштина, жели да се народу све могуће олакшање учине; како Скупштина, као и влада, мора стајати узједно

и за одржање јавног кредита наше земље; како је нашим пограничним стра-
далцима нужна брза помоћ, јер за
њих, вели, важи она изрека „диза пута
поможе ко брзо помаже“ — доказује, да
ће најбоље бити да се оба предлога, зајед-
но с предлогом Николајевића упуће одбо-
ру, да их још једном претресе, на што
ва најпрактичније нађе, да Скупштини
предложи.

Милош Глишић претрива је, да се
предлог упућује одбору, кад је у Скуп-
штини о њему довољно бољан говор,
него жели, да се одмах сада у Скупштини
ствар реши, и да се ставе на гласање
најпре она два владина предлога о
повчаницима и о приреду, на онда пред-
лог Николајевићев.

После закључење дебате.

Председник објави, да према закону
о пословном реду, кад је у Скупштини

вођена дебата, не само око владиних
предлога, него и око оног, који је из-
несо посланик г. Николајевић, и који је
потпомогнут од наше посланике, — он-
да се таки предлог има претходно у
одбору претрести на после у Скупштини
реши.

О тога би овај предлог упућен одбо-
рима, законодавном, финансијском и
одбору за молбе и жалбе.

За тим председник закључи састанак,
и заказа други за сутра у 3 сахата по
подне.

Састанак је овај трајао до 7 сахата
по подне.

Пред. Народне Скупштине
Д. Ђ. Јовановић.

Секретар
Недић.

САСТАНАК XXX

24 Јула 1877 године, у 5 сахата после подне.

Председавно

Димитрије Ђ. Јовановић.

Присутствовали сви министри.

Председник отвара састанак и наре-
ђује да се посланици по списку прозову,
после чега објави, да има на окупу
112 посланика, и позва Скупштину да
саслуша два указа Његове Светлости.

Секр. Н. Орбиковић чита:

1. Указ, којим се овлашћује министар
иностраних дела, да садашњој Народ.
Скупштини поднесе предлог о преустро-
јењу нашег заступничтва у Румунији; и

II. Указ, којим се овлашћује министар
војни, да поднесе Народној Скупштини
на решење предлог за накнадно одобре-
ње издаване плате старопослуженим вој-
ницима.

Ова два указа с предлозима били
упућени одбору финансијском.

Председник јавља: да је Његова Свет-
лост потврдила закон о измени и до-
пуни § 4 полица, уредби: закон о буџету
за 1877 рач. годину, и закон за изми-
рење српског народног зајма.

Скупштина прима на знање а одлава
се: Живео Княз.

Предлог се на дневни ред.

Секр. Н. Стојановић као извештач
чита извештај сва три скупштинска од-
бора о предлогу Д. Николајевића, учи-
њеном при претресу изпредног буџета
на прошлом скупштинском састанку.

Министар финансије рече, да би према
овом извештају, предлог за закон гласно
овако, као што ће сад прочитати:

„Предлог закона о измирењу
државних издатака по изпред-
ном буџету од 1877 год.

Члан 1.

Државни издаци, који по изпредном
буџету за 1877 год. што је овом закону
приложен износе 19,714,355 гр. мор.
имају се измирити:

1. приходом расписаног српског народ-
ног зајма за 1876 год. у колико још
онога има да се прикупи;

2. приходом од трешарине на пиво;

3. вишком прихода, који преостаје у
редовном буџету за 1876/7 рач. год. и

4. што је одређено на ратне страда-
лице, то ће се овде прикупити за себе
под именом прве помоћи за ратне
страдалце.

Члан 2.

Прва помоћ за ратне страдалце, при-
купити се најдаље до Митрова дана 1877
год. Ова помоћ износеће по три динара
на пореску главу а разрезаће се и при-
купити по размери редовног пореза и
онако као што се и овај разрезаје и
купи.

На на појединца не може се разрезати
годишње на име ове помоћи нише од

ПРОТОК. НАР. СЕДИШТЕ.

половини оне мере, у којој се данас на
појединца по закону према његовој имућ-
ности разрезати може.

Члан 3.

Што се на име прве помоћи за рат-
не страдалце прикупи, има се употре-
бити само на што је овим законом од-
ређено, а ни на шта друго.

Члан 4.

Колико ће се и које од ратних стра-
далника поначане помоћи дати, одређи-
ваће нарочита комисија, коју ће влада на
предлог министра финансије одредити.

Члан 5.

Под надзором и упућенима ове коми-
сије, општинске власти пописуће поим-
енце све ратне страдалце, којима је
повчана помоћ нужна, и уједино ће оце-
нити и означити шта и колико које
од њих треба.

Члан 6.

Првенствено право на ову помоћ имају
они, којима је она нужна за набавку
хране, семена, алата и стоке за рад,
или за подизање куће и других потреб-
них зграда.

Члан 7.

Ближи правила и упућства за изврше-
ње овог закона прописуће и објавиће
министар финансије.

Члан 8.

Закон овај важи од дана, кад га Княз
потпише.*

За тим исти министар прочита и пре-
јект изпредног буџета, по коме би се
годишње на име ове помоћи нише од

1. исплату оддашње камате на примљених расписаних и добровољних зајам.	842.262 гр. 7 п.
2. Исплату прегодишње камате и отплату зајма у Русији	1.102.462 гр. 20 п.
3. повраћај у трошених депозита	1.645.990 гр. 33 п.
4. повраћај добровољног зајма и исплату камате браћи Крестовићима	579.380 гр. —
5. исплату на била са стране	10.000.000 гр. —
6. повраћај добровољног зајма	1.400.000 гр. —
7. повраћај зајма ратних страдалницима	462.469 гр. 20 п.
8. исплату реквизиције пограничних страдалницима ратних	1.900.000 гр. —
9. прву помоћ за ратне страдалнике	1.781.250 гр. —
Свега	19.714.355 гр. пор. А
Примање од :	
1. државног зајма	7.460.000 дин.
или	17.717.500 гр. пор.
2. трошарине на вино до 1. Новембра 1877 год.	215.605 гр. пор. и
3. разреза за прву помоћ на ратне страдалнике по 3 динара с главе на главу ове године	1.781.250 гр. пор.
Свега	19.714.355 гр. пор. А

По прочитању овога

Дим. Катић изјави да он није сложен с већином одбора, по њим своје одвојено мишљење у томе: да се напредни зајам расписан у земљи ником не враћа, него да се сума на то прорачуната горњим буџетом употреби на ратне страдалаце.

Арсеније Симић потпомаже Димитрија Катића, јер је, вели, тај зајам дала богатија класа људи а та класа кад је пре, вели, дала зајам из патриотизма, не може ни сада бити непатриотска па да причека за повраћај, кад су држави данас ипак иницијиви новци, него што су јој, може бити, и пре били; а ми, вели, можемо да таквим људима изјавимо благодарност, што ће причекати мало.

После овога Скупштина изјави, да је довољно говорено о овој ствари.

Председник стави на гласање: који је за предлог овај, што га је г. министар финансије прочитао, и који је сагласан с извештајем одбора, тај нека седи, а који је томе предлогу противан, тај нека устане.

И по што је велика већина седнела, огласи решење, да је предлог усвојен онако као што га је влада поднела.

Председник изнесе на дневни ред предлог министра финансије, који се односи на закључење приврем. трговачког уговора између Србије и Румуније односно ђуручине на вино.

А. Ковачевић по што прочита о томе владин предлог рече, да је и одбор финансијски мишљена, да се овај предлог као после користан за земљанску трговину одмах усвоји.

Министар спољ. послова објашњава предлог владин напоснићу, како при свем том, што смо у оваком блиском

суседству с Румунијом, наши одношаји трговачки нису с њом још уређени. За наше производе, који се унесу у Румунију ми плаћамо, вели, често више ђуручине, него што плаћамо кад исте производе унесемо у Аустрију или другу коју државу. Тако, плаћа се за вино до 30 динара на акон, те се може управно сматрати, да је увоз нашег вина у Румунију забрањен. Ово је на сваки начин једна огромна тегоба за протурање нашег вина; она нам је у толико штетнија, што имамо на граници Румуније наш крајински округ, тако богат добрим вином. Оданна се, вели, покушавало да се томе помогне, но тек сада, кад је Његово Светлост Кијаз ишао у Румунију, да Његово Величанство, руског цара поздравив, отворили су се изгледи на успех. Кијаз је имао прилику да о томе говори с румунским Кијазом, а ја с члановима румунске владе. Сад смо добили извешће од нашег заступника у Букурешту, да је румунска влада готова, да закључи трговачки уговор с нама, а докле то не буде, да потпишемо међусобно привремени протокол, којим ће се обе стране обавезати, да ће у трговачким одношајима једна према другој поступати као према држави највећна поштованости. Влада Његове Светлости испостави ову ствар нашла је, да ће само користити за земљу од овог уговора имати, и за то је одмах поднела Скупштини предлог, који је сад пред вама.

После овог објашњења Скупштина једногласно усвоји поднесени предлог.

Извест. законодавног одбора В. Миларевић, на позив председника, прочита извештај одборски о предлогу министра просвете и привних дела за закон о именима и допунама у закону о учитељској школи.

Радован Милетић и Илија Стојановић изјављују, да би добро било, да се овај предлог одложи до идуже Скупштине.

Стева Д. Поповић говори да овај предлог није могуће одлагати, по што се у пракси показало, да су извесне исправке у устројству те школе нужне, и по што овај предлог стоји у свези с буџетом. Јер до сад су се, вели, били учитељске школе хранили и обитавали у самоме томе заводу, а од сад то не ће бити, те је због тога и миња сума на издржање те школе у буџет стављена. Тај, тако звани интернат, т. ј. непрестано обитавање ђака у школи, сматра се као зло, т. ј. као оно, што је непотребно, нареди међ ђацима, и мисли се, да ће се то отклонити, ако се ђаци не буду више најединачки хранили и обитавали, него, да им се место тога, што су имали од државе храну и стан, од сад даје благодетељство. У томе је готово сва исправка досадашњег устројства, које заиста ваља што пре исправити.

Министар просвете објашњава за што је нужно да се како овај предлог, тако и предлог о устројству богословије још за трајања ове Скупштине реше. — у чему га потпомаже и

Министар финансије, и напомиње како нам је ова школа од прве потребе, па доказује да се не може одлагати учешће у истој ни на најдуже време. Говорећи о нередима, који су се дешавали у тој школи, г. министар наводи, да је у самој администрацији те школе било нечег, што није било као што би требало, али то ваља исправити. Предлог на ту исправку учињен је, и људи од науке, људи посвећени пословима народне на-

ставе и школе, такви људи су у одбору тај предлог разгледали и претресли, тако да се можемо потпуно ослонити на њихово мишљење.

Сима Живковић одбија наводе, да је упрок ђачким передима у овој школи у рђавој администрацији, — по што је, вели, и сам био на управи исте школе.

Министар финансија објашњава, да он и није рекао, да је ала управа давала повода ђачким передима, по само гребење, и, пр. заједничко живљење највише је могло дати повода тим појавима. На управи могу бити најбољи управљачи, али, ако није систем као што треба, бадава је све.

Министар иностр. дела одаје хвалу наведеној управи г. Симе Живковића с учитељском школом, тврдећи, да она, не само да није била назадна, него је још напредовала и цвела под њим.

Јосиф Пецић слажући се потпуно с разлозима г. министра финансија и г. Стеве, додаје, да ће имати један број професора и учитеља на расположењу, који ће примати плату а ништа не радити, само ако се ове измене и допуне не усвоје, те због тога мораће учитељска школа стајати затворена докдуће Скупштина.

Новак Милошевић вели, да су се приликом подношења овог предлога, два појава у Скупштини појавила, о којима, вели, мора да преговори, по што су оба неоснована. Први појав, да учитељска школа до сад није показала добрих резултата; а други, да се учитељска школа затвори до бољих уређења, а по разлогу тога, што је буџет за ту школу удешен за 100.000 гроша пореских мање од претходних година. По мом мишљењу, вели, грешно је умањавати

буџет министарства просвете и са 100 пара а немало са 100.000 гр. пор., јер ту не треба да се штеди. Тако односно буџета. А што се тиче тога, да учитељска школа до сада није дала добрих резултата, — то не стоји, и то може говорити само онај, који не познаје учитеље и њихов живот, или је нерасположен сиром оних младих људи, који су изашли из те школе. Но, госноде, учитељи који су изашли из учитељске школе, они су у практици показали праву способност за учитељски позив, и обучавају децу онако, као што треба и као што одговара данашњем времену. Због тога, ја сам одсудно противан томе, да се ова школа и за најкраће време обустави, него, ако треба више нована за надржање исте, да повисине суму у буџету, па нека школа ради.

Радован Милошевић наводи, да су предложене измене и допуне добре, па с тога, и по што је, вели, овде објашњено, да ће ова школа бити затворена, ако поднете измене и допуне сад не усвојимо, он је за то, да се предлог прики, па ако се још шта има дотеривати, то да се учини идуће Скупштине.

По што је Скупштина најавила, да је довољно говорила о предлогу у опште, и исти у начелу усвојила, прешло се на поједине чланове истог предлога.

Секретар Аксентије Коначевић прочита чл. 6, који по предлогу има да гласи овако:

„У ову се школу примају ученици, који су навршили 14 година, а нису старији од 20 година; који су свршили с добрим успехом најмање три разреда

гимназије или реалке, а доброг су здравља; који су здрави а немају никаквих мана, које би им као потоним учитељима сметале у вршењу дужности.

Исто тако могу се примити и учитељи данашњих основних школа, који нису старији од 20 година, који су били учитељи најмање једну годину дана, а детадашњим успехом у школи и добрим владањем буду тога за служби.

Но сви имају претходно да положи пријамни испит, по правилима, који ће се прописати.*

Чл. 7 мења се овако:

„Учење у учитељској школи траје четири године, и по томе се школа дели на четири разреда.*

Илија Стојановић вели, да код 6 и овог члана има да примети то, да би по његовом мишљењу боље било да се у учитељску школу примају ђаци, који сврше 4 разреда гимназије или реалке, као што је до сад било; а у учитељској школи да буду три, а не четири разреда; јер је, вели, боље да дете сврши четири разреда ближе своје куће, па тек да иде у учитељску школу.

Стеван Д. Поповић објашњава, за што је нужно да се курс учитељске школе свршава за четири године. То је, вели, с тога, што они предмети, који се предају у гимназији, не предају се онако, како би требало да се предају ђацима који се спремају за учитеље. Свака школа има своју цел за коју ђаци спрема, и према томе у учитељској школи, треба да се ђак спреми онако, како ће доцније он сам предавати у школи. — Осим тога, заведе се четири разреда у учитељској школи и за то, што се по-

казало, да ђаци, које се уче у учитељској школи, није могуће темељно изучити за тако кратко време од три године. За саму практичну спрему ђака мало је било времена, а они, који хоће да буду учитељи, треба и за време учења да иду у основне школе и под упуством и надзором наставника да предају и тако се практично вежбају. Такође, што се тиче броја година за учење у учитељској школи.

По осим ове измене у времену за пријам и учење, овде је сад учињена измена и у томе, да буде пријамни испит. Пријамни испит сам се препоручује и треба га усвојити без разговора, ако се хоће да добијемо мало спремице ђаци за ту школу.

По што се нико више није јавио за говор, председник ставља на гласање и Скупштина усваја члан 6 и 7 по предлогу.

Секр. А. Коначевић прочита члан 8 који гласи:

„У учитељској школи предају се ови предмети:

1. Наука хришћанска:
 - а. Свето писмо.
 - б. Историја цркве с обзиром на историју српске цркве.
 - в. Обредословље.
2. Српски језик:
 - а. Граматика.
 - б. Синтакса.
 - в. Историја српске књижевности.
3. Словенски језик на основу старо-словенског језика.
4. Руски језик.
5. Земљопис (математични, физички и политички).
6. Историја:

а. Историја општа.

6. Историја Срба с познавањем основних закона домаћинских.

7. Психологија с основним законима.

8. Етика.

9. Педагогика.

10. Историја педагогике.

11. Вежбања у школском раду.

12. Јестивост.

13. Експериментална физика.

14. Хемија.

15. Математика:

а. Рачуница.

б. Алгебра.

в. Практична геометрија.

16. Физична антропологија и Хигијена.

17. Наука о вртларству и каменљеном вођаку.

18. Класичне.

19. Цртање.

20. Класично певање с правилом.

21. Гимнастика.

А одбор законодавни по већини још предлаже:

22. Пошто певање.

23. Немачки језик.

Извештај В. Мандаровић, саопштава, да пошто певање и немачки језик предлаже већина одбора, а у владиној предлогу тих предмета нема. Он и још двојица од чланова одбора, мишљења су, да се немачки језик не уводи у ову школу као обавезан предмет.

Стеван Д. Поповић вели, да је немачки језик предаван у учитељској школи, све од како је постала та школа. Комисија, која је саставила овај пројект, такође је била мишљења, да се немачки језик у учитељској школи пре-

даје. Он би, вели, сматрао за велики назадак, кад би се сад укинуо немачки језик из програма учитељске школе, јер позната је ствар, да је педагогичка литература највећма развијена у Немачкој. Они имају уштеда како на прилику треба предавати буквар, како рачуницу и т. д. све на најпрактичнији и најочекиванији начин, и та уштеда предају се по врло јевтину цену, да их сваки може набавити. Дакле, због те школске тако развијене и добро обрађене литературе, ја сам мишљења, да је одбор врло добро учинио што је предложио, да се немачки језик задржи у учитељској школи.

Мата С. Кара-Марковић говори против увођења немачког језика, с тога, што је, вели, на начелу противан томе, да се тај језик у учитељској школи предаје и учи, а на име за то, што ће ђаци кад постану учитељи а науче немачки језик, отпадати од српске књиге и радије читати немачке књиге. Осим тога, ако Скупштина усвоји да се предаје и немачки језик, треба, вели, да се размисли, сме ли и тиме умножавати расходе данас, кад нам је свака пара потребна, јер за предавање тога језика морао би се платити нарочити професор.

Марко Петровић је за то, да се немачки језик не уводи у учитељској школи због тога, што је на место сврга увек руски језик, који као лакши и срединији нашем језику, може се научити за три године врло добро, а и због тога, што кад би се предавала оба, т. ј. и немачки и руски језик, професори би, вели, више пажње показивали немачком језику као тежем, надајући се, да ће ђаци руски, као лакши и сами моћи да науче, — те

ће тако знање руског језика бити у наплатку.

Министар просвете вели, да нема сумње, да је добро знати и немачки и руски језик, и да је све боље, што човек више страних језика зна. Али, из овог програма изостављен је немачки језик с тога, што се мислило, да ће се тежиће моћи да научи један језик, тако стран нашем језику као што је немачки у школи, која свршава свој курс за четири године и за које време имају ђаци да изуче приличан број других наука. Али, ако Скупштина реши, да се у учитељској школи предаје и немачки језик, ја вам томе не могу бити противан.

Димитрије Катић чуди се онима, који су противни увођењу немачког језика, кад се, вели, зна да нам је тај језик од свију страних језика најпотребнији, по што смо у суседству с Аустро-Угарском, где се тим језиком говори; и кад се зна, да је најбоља школска литература на немачком језику, — не треба се, вели, бојати тога, што г. Кара-Марковић рече, да ће ђаци, кад тај језик науче, читати развратне књиге....

Мата Кара-Марковић исправља говорника велики, да он није казано да ће ђаци читати „развратне“ књиге; него то, да ће они који науче толико немачки, да могу тим језиком говорити, радије читати немачке књиге него српске, а не ће им дозволити ни стање да купе и српску и немачку књигу, те ће тако српска књига бити оназађена, тим пре, што су немачке књиге, као што рече г. Стева, врло јевтине, те ће их лакше набављати по српску књигу. Помањала, да је он на начелу противан учењу немачког језика у учитељској шко-

ли. Г. Стева вели, да је немачки језик нужан, корисан и т. д. ти се разводи могу да уваже, али — у данашњим приликама не може да им буде места и с политичког и с финансијског гледишта.

Стеван Д. Поповић вели, човек се учи док је жив. Није доста оно, што ће ђак научити у школи учитељској. Он треба и даље да се усавршава, а да би се могао усавршавати, он треба да учи докле је жив; треба да прати науку, а да је може пратити као што ваља, нужно му је да зна језик на коме је наука којом се бави, највећма и најбоље развијена и обделана. То су, господо, истине које се не дају ничим побијати. У нашој школи учи се врло мало и ђак мора да се користи књигом, мора сам да учи ако му је до науке. Што се овде износи за разлог, да ђаци не ће моћи да науче тај немачки језик због краткости времена — ја бих тај разлог могао свагда и за све школе изнети. Једноме је кратко време и оно, које је другоме и одвише дуге и довољно. — Многи ђаци уче и лакше ствари, на не могу да их науче у школи, али због тога не треба не дати прилике да научи онај, који хоће и може да научи.

Што се тиче навода г. Кара-Марковића, да ће учење немачког језика у школи учитељској морати нешто да кошта, у колико треба платити професора, ја то могу да пређем ћутањем и само да напоменем, да по мом мишљењу и не ће бити потреба да се нарочити наставник за немачки језик поставља, него се може узети човек из других завода, или ће тај језик предавати наставник, који предаје и још који предмет.

Скупштина најављује, да је било довољно говора о овоме.

Председник стави на гласање: Ко је за то, да се у учитељској школи не предаје немачки језик као што влада предлаже, тај нех седи; а ко је мишљења одборске већине, коме се и влада не претини, т. ј. да се немачки језик у тој школи учи, тај нех устане. (Већина седи).

И тако Скупштина одлучи, да остане по предлогу владиног, не усвојивши предлог одбора, односно немачког језика.

Дим. Матић говори о потном пенању доказујући потребу, да се оно у учитељској школи учи.

И Скупштина на питање председника реши: Да се у програм предавања у учитељској школи стави и потно пенање.

Известилац В. Мадаревски саопштава, да одбор својим извештајем предлаже и војно вежбање.

Министар просвете каже, да то није стављено у програм с тога, што тога нема ни у осталим школама; по чему Скупштина реши, да се и војно вежбање у овој школи држи, он не ће бити томе противан.

Скупштина на питање председника реши: Да се прими одборски предлог, по коме у програм учења у учитељској школи долази и војно вежбање.

И тиме је цео чл. 8 усвојен.

Секр. А. Ковачевић чита чл. 9 који се мења овако:

„За вежбање у школском раду, руководи се вежбаоница, која ће стајати у непосредној вези и под управом учитељске школе.“

Скупштина усвоји овај члан без дебате.

Изм. В. Мадаревски чита чл. 12 који гласи:

„Главнице су дужности управитеља а, да сам предаје који предмет и ако буде зграде да седи у њој;

б, да се стара да се извршују све наредбе овог уређења и дотичне власти, и да влада потпуни поредак и послушност у целом заводу;

в, да пази како професори предају своје предмете, да долази на њихове часове и уопште да настојава, да професори извршују уредно своју дужност;

г, да пази, да се све науке предају по педагошким начелима и да се свршују у одређено време;

д, управитељ може казнити професоре и учитеље, за мање погрешке о поменом и укором, а веће доставља министру;

е, управитељ руководи испите зрелости;

ж, он према потреби, професоре на састанке ради саветовања позива;

з, он одређује замену, или само одређује професоре који не могу доћи на дужност;

и, он може дати професору и учитељу три, а ученицима по 8 дана одсуства, у случајима потребе. Њему се припадају ученици за изостанак и он решава, да ли је изостанак оправдан или не; он може осни прописаног распушта школског и у друго време распуштати ученике на један дан одмора;

к, управитељу се пријављују ученици, који желе да ступе у овај завод;

л, управитељ и професори учитељске школе, могу похвалити по одобрењу министра и неке основне школе у нашој земљи;

м, управитељ је дужан, да за време одмора школског руководи практично обучавањем учитеља основних школа, које

ту ради тога буде упутио министар просвете.

н, управитељ с деловођом чува по списку сва школске ствари, осим библиотекe и кабинета. Надгледа све ствари домаћинства, имање и зграду школску и одговара за њих;

о, управитељ с деловођом отирава целу администрацију завода.

У рачуноводству има се управљати по контролним правилима и одговара за уредност рачуна.

п, управитељ приима и отиушта све служитеље.“

Одбор је усвојио овај члан, само је код тачке под д, додао: „Да управитељ може казнити професоре и одузимањем плате до 15 дана.“ — што и Скупштина на питање председника усвоји.

За тим се прочита предлог за чл. 13 који гласи:

„Дужности су професора и учитеља:

а, да предају одређено предмете по програмима поднесеним у почетку сваке године, према схваћању ученика и по књигама и рукописима, који се израђују и спремају за штампу;

б, у случају болести и друге какве сметње, дужан је сваки на време извести о томе управитеља. Ко пропусти то учинити, губи, ако не оправда свој изостанак, сразмерни део плате овог дана према броју часова својих. Ово извршује управитељ;

в, да долазе у седнице на позив управитеља и да иду редом у приву у недељне и празничне дане;

г, да чувају научне справе и збирке својих кабинета и да за њих одговарају;

д, за време одмора школског уче са-
дање учитеља основних школа навесни

предметима, они професори учитељске школе, који на то буду одређени.

Који се прими овог напредног посла, има за та предавања награду, која износи најмање толико, колико једномесечна плата дотичног професора.“

Скупштина усвоји и овај члан по предлогу.

Секр. А. Ковачевић чита даље, чл. 18 с изменом да гласи овако:

„Дужност деловође и библиотекарa отирава за годину дана онај професор, кога савет одреди.“

За тај посао има деловођа награду.“ Одбор код овога члана мишљења је, да се последњи став избрише односно награде, што и Скупштина усвоји.

Прочита се чл. 19, који гласи:

„Савет учитељске школе:

а, прегледа и по потреби исправља програме наставника и њихових предмета и саставља распоред часова наставних предмета;

б, решава о пријему ђака у школу према положеном пријамном испиту и о прелазу ђака у старије разреде према показаном испиту;

в, бира достојне и сиромашне ђака, којима правитељство даје благодетељне;

г, одређује време и ред испита и то се подноси на одобрење министру просвете и црквених дела;

д, изриче над ученицима све веће казне према школским правилима. Одлуке о казни изгнанја од школе подноси претходно на одобрење министру просвете и цркв. дела;

е, договара се о свему, што би служило унапређењу и усавршењу завода и што ваља за добро, предлаже министру просвете и црквених дела; исто тако договара се о измени распореда

часова и школских правила и те подноси на одобрење министру просвете и цркв. дела;

е, стара се о набављању наставних средстава и књига на библиотеку;

ж, при завршетку сваке године савет професорски саставља извештај о стању завода у научном и моралном погледу и подноси га, преко управитеља, министру просвете и цркв. дела."

Наита Срећковић код овог члана примети, да би требало изписати ону тачку где се каже: да се министру шаљу на одобрење решења професорског савета о изгнању из школе. На његовом мишљењу, треба професорском савету дати што је могуће већу аутономију, јер иначе не ће се љаци бојати професора, него ће се научити да објађу министарске приговоре докле, док их министар не помикује и у школу врати.

Стеван Д. Поповић, противан је назорима г. Срећковића у овом питању. Право жалбе даје се и на мање ствари, па заиста праведно је да се даде и овде где од тога да ли ће љак продужити учење или ће га морати напустити, зависи будућност његова. Добро је и нужно је, да се већој власти остави право, да може ублажити па и касирати казну професорског савета, ако вађе, да је она строга или неправедна. То, што ће љак чепати око прага министровог, не ће моћи ни једног министра навући на тај пут, да он на љубав једног љака удари безразложно на читав један колегијум професорски. Али, кад тај колегијум у једној ствари препатли или баш и застраши, треба да има некога, који ће да заштити љака, а најбоље је, да тај буде министар као главна свију просветних власти.

Од тога верујте не ће бити зла. (Пуно одобравање).

После овога, Скупштина усвоји овај члан по предлогу.

Прочита се чл. 20, који гласи:

"Деловођа је дужан:

а, да води списак примљених ученика и уводи у главни протокол имена свију ученика по разредима;

б, да води на састанцима записник и помаже управитељу да саставља, приписује и отправља одлуке и текуће послове администрације;

в, да нази, да је у добром поретку библиотека, да води списак свију књига и да их даје на читање, а при свршетку сваке године, да подноси извештај о стању библиотеке, за коју одговара."

Чл. 23 замењује се:

"Ученици прелазе у старије разреде према оценама њиховог годишњег успеха.

Правила о тим оценама прописује министар просвете и цркв. дела."

Чл. 24 мења се овако:

"Сиромашни а ваљани ученици добијају државно благодетељање према правилима која се прописују."

Чл. 25 с изменом да гласи:

"Ученици, који су уживали благодетељање, дужни су вршити учитељску службу. Који то не би учинили, не ће добити друге државне службе. Обвеза та траје 6 година."

Чл. 31 замењује се:

"Ученици најстаријег разреда дужни су на свршетку учења подложити учитељски испит зрелости. Министар просвете и цркв. дела прописује нарочита правила о држању тих испита.

Кад оне измене и доцне ступе у живот, онда губе силу закона:

Имене од 3 Децембра 1873 године

(Збор. XXVI стр. 46) и доцне од 25 Октобра 1873 године (Зборник XXV, стр. 10).

На питање председника Скупштине је усвојила без дебате наведене чланове 20, 23, 24, 25 и 31 поменутог предлога. И тако је цео предлог о изменама и доцнама у закону о учитељској школи у Скупштини решен, који ће као закон важити од дана, кад та Њаз потпише.

За овим председник јави, да је из дневном реду предлог закона о изменама и доцнама у закону о устројству богословије, — али се у Скупштини изгубио с више страна гласови да се претрес тог предлога одложи до идуже Скупштине.

Министар просвете тражи, да се у таквом случају, т. ј. ако се овај предлог одложи до идуже Скупштине, овласти, да може до свршетка ове рачунске године чинити издатке на богословију по буџету од прошле године, по што је ове године буџет на богословију смањен, што се мислило, да ће ова Скупштина решити поднети јој предлог за преустројство богословије; а предлог овај да се сад у начелу прими.

Председник на ово рече: Кад влада поднесе какав предлог на решење, онда је Скупштина дужна исти предлог узети у претрес; не по што по свој прилици немамо довољно времена за рад, то мислим, да не би требало овај предлог саме у начелу усвајати, кад не можемо одмах да га и у појединостима решимо, па за то је боље, да се овај предлог одложи до идуже Скупштине ако је могуће.

Што се тиче буџета, ја мислим, да у таквом случају кад је буџет богосла-

вије предлажен према овом предлогу и усвојен, онда, што не достаје може се довршити из суме одређене на непредвиђене потребе.

На ово Скупштина одлучи, да се поднесени предлог о богословији одложи до идуже Скупштине.

Председник износи на решење предлог, да се свима пограничним страдалицима, који су у след упадања непријатељског у нашу земљу пострадали, врати зајам који су дали држави; и за тим

Предлог, да се свима онима из пограничних округа, који су упадањем непријатеља оштећени и материјално пропали, одмах исплате реквизиције.

Оба ова предлога одбор је финансијски потпуно усвојио.

И Скупштина на питање председника усвоји оба ова предлога.

Председник јавља, да треба Скупштина да избере из своје средине два посланика, који ће присуствовати при изиђају о избору Јеврема Шолуповића посланика за срез нежењени, па по овлашћењу Скупштине предлози за контроле скупштинске при томе изиђају: Илију Јокановића посланика ужичког и Николу Радоковића посланика чачанског које и Скупштина прими.

Секретар Илија Стојановић прочита предлог г. министра финансије, да се призна понутни трошак одборницима перманентног одбора, за време трајања истог одбора, што су морали на позив чешће од својих кућа у одборске седнице у Београд долазити.

На питање председника, Скупштина усвоји предлог владин из који је и одбор финансијски пристао.

Секрет. Илија Стојановић чита пред-

лог министра финансије о томе, да се реши: јесу ли одборници перманентног — сталног — скупштинског одбора и мали право да примају по 20 гр. пор. дневно дијурне и за време рата кад су плате чиновника биле смањене; а за тим прочита и извештај одбора финансијског, по коме су то право имали.

Војин Радуконић мишљења је, да је закон о овоме јасан, по коме се све плате, које се из државне касе издају, за време рата своде на 300 тал. највише. По томе ни одборници скупштински нису имали права да више примају. Он је за то, да одборници врате каси што су више узвели, а тако исто да врати каси сву дијурну и г. Урен Кнежевнић. Јер он живи у Београду и није имао права ништа на име дијурне да прима.

Рака Кукић напомиње, како је сама Скупштина, кад је одређивала тај одбор изјавила, да ће њима дијурна потпуно ићи. Казали смо дакле, да се онај закон о смањивању плата не односи на њих.

Јован Авакумовић рече: Господа, који су противна томе, да одборници имају право на пуну дијурну, мешају рекао бих двоје. Прво то: како би требало да буде, и друго: како јесте по закону о овој дијурни. Кад би се говорило о томе, како би требало да буде, т. ј. да ли би требало да она господа, који су решавали, да нико по познатој законодавној одлуци из државне касе не прима више од 300 талара, — кад би се, вели, о томе говорило, онда би било лако одговорити на то питање. Ту би за мерило морао служити само њихов патриотизам, њихова непристрасност. По њиховом пензивању

на сврам себе самих, само би се ценило, у колико их је при решавању о смањивању плате за време рата, ратноводно чист патриотизам, права жела да помогну земљи и потреби. Али ма колико да је ово од важности за оцену њихових побуда при еном решавању, то не може данас да се узима за основу нашег решења о овом питању. Ми сад немамо да решавамо узимајући за основу степен њиховог патриотизма; на против, ми ваља ову ствар да решимо чисто и једино по ономе, како пише у познатој законодавној одлуци. Онда дакле, може сад бити питања само о томе, да ли они по самој законодавној одлуци имају право да примају више од 300 талара и за време рата, и ако имају то право, онда стоји де њиховог патриотизма, до њиховог осећања да за време ратно не примају потпуно дијурну или да примају потпуно.

Она законодавна одлука, то је, господо, закон јасан, одређен, који цитира све извесне случајеве и изричито наводи, ко не може за време рата примаати из државне касе више од 300 талара. Тај закон цитира: прво, грађанске чиновнике, за тим митрополита, владике, калуђере, свештенике, — и намећу осталог каже: „и онима се обустављати има, који примају издржање из државне касе.“ По овај последњи став не може се однећи на друга лица, до она, која спадају у ред чиновника, јер издржање из државне касе могу примати само чиновници, који нису навршили 10 година у државној служби, или којима се то издржање даје у име милости. Ово, што су скупштински одборници примаали и што посланици имају, нити је плата нити издржање.

што се помиње у законодавној одлуци; то је посланичка дијурна, о којој нема ни спомена у тој законодавној одлуци.

Онито је правило, да се смисао неког закона не сме тумачењем распрострањити даље, по што је била намера законодавца. Код закона, где се изреком цитирају случајеви који долазе под тај закон, лако је пронаћи намеру законодавца. Ту је на примах увиђавно, да законодавац није хтео ићи даље осим онога, што је изреком казано; граница таквом закону јасно је обележена побређаним случајевима. Овог онитог правила морамо се држати и у разумевању познате законодавне одлуке. У тој одлуци није речено, да се дијурне посланика или одборника скупштинских смањују. Дакле, одборници скупштински имали су по закону потпуно право, да и за време рата примају сву дијурну. Овот велим, друго је питање, да ли су они и требали да је примају потпуно и да ли су она господо, која говоре да треба штедити, одузимајући другима, обзирали се и у овом случају, кад се њих тиче, на државну штедњу, — то је ствар њиховог патриотизма; али, да су имали право да примају све, што им припада по закону, — то је тако чиста ствар, да се чудим како може о томе бити сумње. — Ми треба да им признамо све, кад им то закон даје а њихов патриотизам допушта, да све потпуно приме. (Одобравање).

Алекса Петковић је за то, да им се не призна потпуна дијурна, ако у законодавној одлуци није изричито казано да имају право на то. — Јер господа одборници знају врло добро, да смо и ми остали сви били на граници и даље

од својих кућа и димгубили, — на никакву дијурну нисмо прилазили већ тропили.

Министар правде објашњава, да се ни у ком случају скупштинар не може сматрати као чиновник, који прима издржање из државне касе. Скупштинар је народни опуночишеник за извесан посао, и њему као таквом припада потпуна дијурна, која је једним законом одређена све докле, док се другим законом и нарочито другаче не определи.

Председник вели, влада тражи објашњење од Скупштине у овој ствари, тако ставља на гласање ово питање, и Скупштина већином усваја мишљење одбора финансијског: да се призна одборницима сталног скупштинског одбора потпуна дијурна и за време ратног стања.

Председник износи питање о дијурни оних посланика, који су 27 пр. месеца дали оставке и Скупштина реши:

1. да им се плати дијурна за време од кад су у Скупштину дошли па до 27 пр. мес. закључно, ког су дана оставку дали;

2. онима посланицима, који су по датој оставци отишли кућама, па по што су на ново изабрани, онет се у Скупштину вратили, — да им се плати подвој само за један долазак и одлазак;

3. оним посланицима, који су по датој оставци 27 пр. мес. отишли кући, па се нису на ново вратили у Скупштину, што нису поново изабрани, — да се призна и плати дијурна за долазак, а за повраћај кући да немају права.

За оним председник објави да је приликом дневни ред и да је Скупштина своје важније послове посвршавала.

Војин Радуловић узне реч: По што смо, браћо, најважније послове посвршавали, а прилике су данас такве, да нам није могуће дуже времена овде остати, јер ми имамо својих послова, али особито влада због данашњих прилика има много важних послова, који не трпе одлагања, — то ја предлажем да Скупштина, преко владе умолити Његову Светлост, да изволи закључити седнице садашње Скупштине. — (Одобравање).

После тога, г. председник министарског савета, у присуству свију господа министара, прочита указ Његове Све-

таости Књаза, којим се седнице Народне Скупштине на 1876 г. закључују.

По прочитаном указу Скупштина се одава три пута бурно: Живно Књаз! Живно! Живно!

За тим председник Скупштине изјави посланицима захвалност на указаном му поверењу, и опраштајући се с њима рече: Збогом, браћо, и срећан вам пут, у здрављу да се опет видимо!

По том су посланици учинили поклоњење Његовој Светлости Књазу, и после срдечног поздрава, у братској љубави разиђоше се својим кућама.

Скупштина је закључена у 7 и по часова у вече.

Председник
Народне Скупштине,
Д. Ђ. Јовановић.

Секретари:
Аксентије Ковачевић,
Живко Пеђић,
Панта Срећковић,
Илија Стојановић.

Посланици:

Д. Матић, Васа Мандаревић, Здравко Јовановић, Живко Чолић, Рака Кукић, Ранко Аличић, Раденко Драгојевић, Стева Брстић, Радован Милошевић, Јован Радисављевић, Аврам Јовановић, М. Гератолић, Милан Ђежевић, Ђорђе Милутиновић, Цветко Милић, Димитрије Димитријевић, Коста Пеђић, Никола Милосављевић, Адам Богосављевић, Живојин Душманић, Милан Глигоријевић, Дим. Костић, Радисав Милосављевић, Мијанло Радисављевић, Алекса Станковић, Миланко Петровић, Мата С. Кара-Марковић, Симе Милошевић, Миланко Лозић, Радисав Тодоровић, Андрија Пандуровић, Ђорђе Миловановић, Новак Јовановић, Алекса Здравковић, Илија Урошевић, Павле Самаровић, Новица Пеђић, Стеван Мирковић, Андрија Ми-

лосављевић, Лука Тавацковић, Мило Дамњановић, Дим. Долић, Милосав Белковић, Мијанло Сивљанић, Новак Милошевић, Вићентије Поповић, Васа Стошић, Младен Мискић, А. Гавриловић, Марко Петровић, Илија Јовановић, Петар Стевановић, Живота Лукић, Милан Милутиновић, Коста Радовановић, Јаков Поповић, Арсеније Симић, Јован Пр. Стевановић, Коста Атанацковић, Алекса Стевановић, Алекса Петковић, Милосав Марковић, Антоније Шумгарац, Ђока Главонић, Илија Ратајац, Милосав Р. Протић, Стеван Поповић, поп: Вујо Васић, Милентије Дробњаковић, Н. Радовановић, Димитрије Јеротијевић, Ђока Милетић, Мијанло Радовановић, Станислав Х. Павловић, Александар Грујић, Лазар Владисављевић, Марко Јакшић,

Панајот Сандуловић, Цветко Милић, Радуловић, Радоња Пеђић, Милосав Бу-Владислав Павловић, Стеван Д. Поповић, Јосиф Пеђић, Алекса Стојковић, Стајенић, Панта Јовановић, Дим. Голубић, Мих. П. Терзибашић, Јован Бошковић, Панта Ј. Савић, Милосав Спасић, Димитрије Стојковић, Димитрије Лазаревић, Владислав Вујовић, Крста Јаков Павловић, Ђорђе Бојић, Војин Ђорђевић.

Киб. 33245